

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE'DE BÜYÜME VE YOKSULLUK: YOKSUL-YANLI BÜYÜME
POLİTİKA ÖNERİSİ**

Damla BAYRAMOĞLU

DOKTORA TEZİ

ADANA/2022

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI**

**TÜRKİYE'DE BÜYÜME VE YOKSULLUK: YOKSUL-YANLI BÜYÜME
POLİTİKA ÖNERİSİ**

Damla BAYRAMOĞLU

Danışman: Doç. Dr. Sanlı ATEŞ
Jüri Üyesi: Prof. Dr. Seda ŞENGÜL
Jüri Üyesi: Prof. Dr. Fikret DÜLGER
Jüri Üyesi: Prof. Dr. İsmail TUNCER
Jüri Üyesi: Prof. Dr. Semiha AYTEMİZ

DOKTORA TEZİ

ADANA / 2022

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından İktisat Anabilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Sanlı ATEŞ
(Danışman)

Üye: Prof. Dr. Seda ŞENGÜL

Üye: Prof. Dr. Fikret DÜLGER

Üye: Prof. Dr. İsmail TUNCER

Üye: Prof. Dr. Semiha AYTEMİZ

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

.../.../2022

Prof. Dr. Serap ÇABUK

Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
 - Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
 - Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
 - Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
 - Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,
- bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. / / 2022

Damla BAYRAMOĞLU

ÖZET

TÜRKİYE’DE BÜYÜME VE YOKSULLUK: YOKSUL-YANLI BÜYÜME POLİTİKA ÖNERİSİ

Damla BAYRAMOĞLU

Doktora Tezi, İktisat Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Sanlı ATEŞ

Aralık 2022, 236 sayfa

Geleneksel yaklaşımlar yaygın olarak kalkınmanın ekonomik büyüme ile ilişkili olduğunu savunmuştur. Bu nedenle yoksulluğun sadece ekonomik büyüme nedeniyle azaldığı düşünülmüştür. Ancak, her ekonomik büyümenin kesinlikle yoksulluk azalışı ile sonuçlanacağını iddia edemeyiz (Birdsall ve Londono, 1997). Büyümenin yoksullar lehine gerçekleşip gerçekleşmediği ya da yoksulların büyümeden sağladıkları faydanın ne düzeyde olduğu, gerçekleşen büyümenin ne kadar yoksul-yanlı ya da yoksul karşıtı olduğuna bağlıdır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de hem gelir dağılımı hem de büyümeden kaynaklanan yoksulluk değişimlerinin ne yönde olduğunu, Türkiye geneli ve bölgesel olarak gözlemlemektir. Çalışmada TÜİK’ten elde edilen hane halkı gelir dağılımı ve tüketim harcaması istatistiklerinden 2006-2019 gelir ve yaşam koşulları araştırması anketleri kullanılmıştır. Yoksul yanlı büyümenin ölçümünde eğriler ve entropi-eşitsizlik endeksleri olmak üzere iki yöntem kullanılmıştır, bunlar yoksul yanlı büyüme endeksi (PPGI), yoksulluğa eşdeğer büyüme oranı (PEGR), Ravallion ve Chen endeksi (RCI), büyümenin yoksulluk üzerindeki toplam etkisini ayırtıran büyüme ve dağılım esneklikleri (Datt ve Ravallion), büyüme etki eğrisi (GIC), yoksulluk büyüme eğrisi (PGC). Çalışmanın bulgularına göre, Türkiye genelinde ve bölgesel olarak gelir dağılımına dayalı yoksulluk oranındaki değişimler ilk yıllarda yüksek oranda yoksul yanlı görünse de çalışma son dönemlerde ekonomik büyümenin yoksulluk azalışına zayıf katkı sağladığını göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Yoksul-yanlı büyüme, yoksulluk, gelir dağılımı, gelir eşitsizliği

ABSTRACT**ECONOMIC GROWTH AND POVERTY IN TURKEY:
PRO-POOR GROWTH POLICY PROPOSAL****Damla BAYRAMOĞLU****Ph.D. Thesis, Department of Economy****Supervisor: Doc. Dr. Sanlı ATEŞ****December 2022, 236 pages**

Traditional approaches have commonly defended that development is associated with economic growth. Hence, it has been thought that poverty reduction just due to economic growth. However, we cannot assert that each economic growth will strictly result in poverty reduction (Birdsall and Londono, 1997) Whether the growth takes place in favor of poor people or what degree of benefit from growth for them depends on what extent to growth is pro-poor or anti-poor. The aim of this study is that general and regional being determined what extent to poverty changes have resulted from both income distribution and growth also to be observed whether growth is pro-poor or not in Turkey. In the study used 2006-2019 Income and Living Conditions Survey of household income distribution and consumption expenditure statistics which supply by Turk Stat. In the measure of pro-poor growth, it has been used two methods as curves and entropy-inequality indexes, they are pro-poor growth index (PPGI), poverty equivalent growth rate (PEGR), Ravallion and Chen index (RCI), growth and distribution elasticities of poverty being decomposed total effect of growth over poverty (Datt and Ravallion), growth incidence curve (GIC), poverty growth curve (PGC). According to findings of the study, even if changes in poverty rate which are based on general and regional income distribution in Turkey has seen highly pro-poor growth at first of years, the study has indicated that at the last periods economic growth has weakly contributed to poverty decline.

Keywords: Pro-poor growth, poverty, income distribution, income inequality

ÖN SÖZ

Bu çalışma, YÖK Doktora 100/2000 alan çalışmalarından biri olan yoksulluk üzerine Türkiye için genel durumu gözlemlemek ve ileri süreçte politika önerisinde bulunabilmek adına öncelikli alan proje asistanlığı çerçevesinde yürütülmüştür. Bu aşamada yardımlarını benden esirgemeyen, bana inanan ve güvenen danışmanım Doç. Dr. Sanlı ATEŞ'e ve saygıdeğer eşi Belgin ATEŞ'e tez izleme komisyonumda bulunan değerli hocalarımdan Prof. Dr. Seda ŞENGÜL'e ve aynı zamanda doktora yeterliliğimde jüri üyem olan kıymetli hocalarım Prof. Dr. İsmail TUNCER'e, Prof. Dr. Semiha AYTEMİZ'e, tez savunma jürime, Prof. Dr. Fikret DÜLGER'e, bilgi ve tecrübelerini her fırsatta benimle paylaşmaktan kaçınmayan ve manevi desteğini esirgemeyen sevgili hocam Prof. Dr. Kenan LOPÇU'ya, hem doktora sürecimde hem de günlük hayatımda her daim yanımda olan ve bana moral veren olmazsa olmazlarım olan değerli arkadaşlarım Ar. gör. Gizem CAN, Dr. Öğr. Üyesi Serap ÖZDEMİR ve Öğr. Üyesi Sabire TIRPAN'a, eğitim hayatım boyunca bana bir kelime bile öğretmiş tüm hocalarıma, her zaman ve her koşulda yanımda duran ailem, annem, kız kardeşim, teyzelerim ve bana bu süreçte evini açan anneanneme, iş arkadaşlarıma ve bu zorlu sürecime dahil olan bana motivasyon veren tüm sosyal çevreme teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışma aynı zamanda SDK-2020-12522 proje kodu ile Çukurova Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenmiştir.

Damla BAYRAMOĞLU

..../..../2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	xi
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xv
EKLER LİSTESİ	xix

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Gerekçesi.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıklar	6

BÖLÜM II

TEORİK ÇERÇEVE

2.1. Yoksulluk Tarihçesi ve Kavramsal Yaklaşımı.....	8
2.1.1. Yoksulluk Tanımı ve Yaklaşımları.....	8
2.1.1.1. Yoksulluk Sınırı.....	9
2.1.1.2. Parasalcı Yaklaşım	13
2.1.1.3. Kapasite Yaklaşımı.....	14
2.1.1.4. Katılımcı Yaklaşım.....	16
2.1.2. Yoksulluk Türleri.....	18
2.1.2.1. Gelir Yoksulluğu	18
2.1.2.2. Mutlak Yoksulluk	18
2.1.2.3. Nispi Yoksulluk.....	19
2.2. Yoksulluk Ölçüm Yöntemleri	20
2.2.1. Tek Boyutlu Yoksulluk Ölçüm Yöntemleri.....	21
2.2.1.1. Kafa Sayım Endeksi	21

2.2.1.2. Yoksulluk Açığı Endeksi.....	21
2.2.1.3. Yoksulluk Şiddeti Endeksi (Kareli Yoksulluk Açığı)	23
2.2.1.4. Watts Endeksi	24
2.2.1.5. Sen Endeksi	25
2.2.1.6. Foster, Greer ve Thorbecke Endeksi	26
2.2.2. Çok Boyutlu Yoksulluk Ölçüm Yöntemleri	27
2.3. Yoksulluk Nedenleri	29
2.4. Gelir Dağılımı, Büyüme ve Yoksulluk	31
2.5. Gelir Dağılımı ve Yoksulluğa Teorik Yaklaşımlar	32
2.5.1. Marksist Yaklaşım	33
2.5.2. Neoklasik Yaklaşım	33
2.5.3. Neo-Keynesyen Yaklaşım	34
2.6. Gelirin Yeniden Dağılımı ve Gelir Eşitsizliği.....	35
2.7. Gelir Eşitsizliği Ölçüm Yöntemleri	37
2.7.1. Objektif Ölçüm Yöntemleri	37
2.7.1.1. Yüzdeler Hane halkı ve Yüzde Paylar Analizi.....	37
2.7.1.2. Lorenz Eğrisi ve Gini Katsayısı.....	38
2.7.1.3. Jan Pen Geçit Töreni.....	40
2.7.1.4. Kuznets Ters U Eğrisi.....	41
2.7.1.5. “S” Eğrisi.....	42

BÖLÜM III

LİTERATÜR İNCELEMESİ

3.1. Yoksul-Yanlı Büyüme Ölçüm Yöntemleri ve Yaklaşımları	45
3.1.1. Büyüme Etki Eğrileri (Growth Incidence Curves)	49
3.1.1.1. Teorik Argümanlar	49
3.1.1.2. Ampirik Çalışmalar	52
3.1.2. Gelir Eşitsizliğinin Ayrıştırılması ve Yoksul-Yanlı Büyüme Endeksi.....	54
3.1.2.1. Teorik Argümanlar	54
3.1.2.2. Ampirik Çalışmalar	55
3.1.3. Yoksulluğa Eşdeğer Büyüme Oranı ve Yoksulluk Büyüme Eğrileri	57
3.1.3.1. Teorik Argümanlar	57
3.2. Gelir Dağılımı Dinamiği	59

3.3. Yoksul-Yanlı Büyüme Yönelik Ekonomi Politikaları	62
3.3.1. Makroekonomik Politikalar	63
3.3.1.1. Teorik Argümanlar	63
3.3.1.2. Ampirik Çalışmalar	66
3.3.2. Siyasi İstikrar ve Yapısal Ekonomik Politikalar	69
3.3.2.1. Teorik Argümanlar	69
3.3.2.2. Ampirik Çalışmalar	70
3.3.3. Kamu Yatırımları ve Vergilendirme	71
3.3.3.1. Teorik Argümanlar	71
3.3.4. Özel Girişimler ve Yatırım	74
3.3.4.1. Teorik Argümanlar	74
3.3.4.2. Ampirik Çalışmalar	75
3.3.5. İstihdam ve İş Ortamı	76
3.3.5.1. Teorik Argümanlar	76
3.3.5.2. Ampirik Çalışmalar	78
3.3.6. Sektörel ve Bölgesel Politikalar	79
3.3.6.1. Teorik Argümanlar	79
3.3.6.2. Ampirik Çalışmalar	81
3.4. Türkiye’de Gelir Dağılımı, Yoksulluk Profili ve Uygulanan Politikalar	83

BÖLÜM IV

METODOLOJİK ÇERÇEVE

4.1. Uygulamanın Metodolojisi	93
4.2. Veri Seti ve Kaynakları	94

BÖLÜM V

AMPİRİK ANALİZLER

5.1. Türkiye İçin Yoksul-Yanlı Büyüme ve Ölçümü	96
5.1.1. Entropy Endekslerine Göre Yoksul-Yanlı Büyüme (PPGI, PEGR, RCI)	104
5.1.2. Büyüme Etki Eğrilerine Göre Yoksul-Yanlı Büyüme (GICs, NonanonimGICs)	117

5.1.2.1. Kısa ve Uzun Dönem Türkiye Büyüme Etki Eğrileri.....	117
5.1.2.2. Düzey 1 Kısa Dönem Büyüme Etki Eğrileri	120
5.1.2.3. Düzey 1 Uzun Dönem Büyüme Etki Eğrileri.....	143
5.1.3. Yoksulluk Büyüme Eğrileri (PGC).....	144
5.1.3.1. Kısa Dönem ve Uzun Dönem Türkiye Yoksulluk Büyüme Eğrileri.....	144
5.1.3.2. Kır ve Kent Yoksulluk Büyüme Eğrileri.....	148
5.1.3.3. Düzey 1 Yoksulluk Büyüme Eğrileri	151
5.1.4. Büyüme ve Dağılım Analizi (Shapley Decomposition, Datt and Ravallion Decomposition)	175

BÖLÜM VI

SONUÇ

6.1. Değerlendirmeler ve Politika Önerileri.....	199
6.2. İleri Araştırmalar.....	204
KAYNAKÇA.....	206
ÖZGEÇMİŞ	236

KISALTMALAR

BGUS	: Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi
ÇBYE	: Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi
DAP	: Doğu Anadolu Projesi
DASP	: Distribute Analysis Stata Package
DOKAP	: Doğu Karadeniz Projesi
FGT	: Foster, Greer ve Thorbecke Index
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
GIC	: Growth Incidence Curve (Büyüme Etki Eğrisi)
GYKA	: Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması
İGE	: İnsani Gelişme Endeksi
KIRDES	: Kırsal Altyapıyı Destekleme Projesi
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KÖİ	: Küçük Ölçekli İller
KÖYDES	: Köylerin Alt Yapısını Destekleme Projesi
PEGR	: Poverty Equivalent Growth Rate (Yoksulluğa Eşdeğer Büyüme Oranı)
PGC	: Poverty Growth Curve (Yoksulluk Büyüme Eğrisi)
PPGI	: Pro-Poor Growth Index (Yoksul-Yanlı Büyüme Endeksi)
RCI	: Ravallion-Chen Index
TKF	: Türkiye Kalkınma Fonu

TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Katılımcı Yoksulluk Değerlendirmesinde ve Yoksulların Sesi Çalışmasında Kullanılan Ana Yöntemler	18
Tablo 2. Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre Türkiye İçin GİNİ Katsayıları.....	84
Tablo 3. Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre Türkiye İçin Sıralı Yüzde 20'lik Gruplar İtibarıyla Yıllık Hanehalkı Kullanılabilir Gelirin Dağılımı, 2006-2021	84
Tablo 4. Görelî Yoksulluk Sınırına Göre Yoksul Sayıları, Yoksulluk Oranı ve Yoksulluk Açığı, 2006-2021.....	85
Tablo 5. Satın Alma Gücü Paritesi Kullanılarak Hesaplanan Görelî Yoksulluk Sınırları, 2006-2021	86
Tablo 6. Gelir Dağılımına Etki Eden Öncelikli Dönüşüm Programları 2014-2018...	89
Tablo 7. Sosyal Koruma Harcamalarının Yardım Türüne Göre Dağılımı (Milyon TL)	92
Tablo 8. Türkiye Nispi Yoksulluk Oranları (Medyan 40, Medyan 50, Medyan 60 Ve Medyan 70)	96
Tablo 9. Düzey 1 Minimum Nispi Yoksulluk Sınırı %40'a Göre Yoksulluk Oranları 2006, 2010, 2013, 2014 ve 2019	97
Tablo 10. Düzey 1 Maksimum Nispi Yoksulluk Sınırı %70'e Göre Yoksulluk Oranları 2006, 2010, 2013, 2014 ve 2019	98
Tablo 11. Düzey 1 Mutlak Yoksulluk Sınırına Göre Yoksulluk Oranları 2006, 2010, 2013, 2014 ve 2019.....	100
Tablo 12. Düzey 1 GİNİ Endeksleri.....	102
Tablo 13. Kır ve Kent GİNİ Endeksleri	102
Tablo 14. Kır ve Kent FGT Oranları.....	103
Tablo 15. Türkiye Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 2006-2010.	104
Tablo 16. Türkiye Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 2010-2013.	105
Tablo 17. Türkiye Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 2014-2019.	105
Tablo 18. İstanbul Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 2006-2019	107
Tablo 19. Batı Marmara Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 2006-2019	107
Tablo 20. Ege Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 2006-2019	108

Tablo 21. Doğu Marmara Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 2006-2019	109
Tablo 22. Batı Anadolu Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 2006-2019.....	109
Tablo 23. Akdeniz Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 2006-2019	110
Tablo 24. Orta Anadolu Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 2006-2019	111
Tablo 25. Batı Karadeniz Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 2006-2019	111
Tablo 26. Doğu Karadeniz Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 2006-2019	112
Tablo 27. Kuzey Doğu Anadolu Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 2006-2019	113
Tablo 28. Orta Doğu Anadolu Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 2006-2019	113
Tablo 29. Güney Doğu Anadolu Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 2006-2019	114
Tablo 30. Kır, Kent Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 2006-2010.....	115
Tablo 31. Kır, Kent Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 20010-2013.....	116
Tablo 32. Türkiye Büyüme ve Dağılım Analizi 2006-2010	175
Tablo 33. Türkiye Büyüme ve Dağılım Analizi 2010-2013	176
Tablo 34. Türkiye Büyüme ve Dağılım Analizi 2014-2019	177
Tablo 35. Kır, Kent Büyüme ve Dağılım Analizi 2006-2010, 2010-2013.....	178
Tablo 36. İstanbul Büyüme ve Dağılım Analizi 2006-2010	180
Tablo 37. İstanbul Büyüme ve Dağılım Analizi 2010-2013	180
Tablo 38. İstanbul Büyüme ve Dağılım Analizi 2014-2019	181
Tablo 39. Marmara Büyüme ve Dağılım Analizi 2006-2010	181
Tablo 40. Marmara Büyüme ve Dağılım Analizi 2010-2013	182
Tablo 41. Marmara Büyüme ve Dağılım Analizi 2014-2019	182
Tablo 42. Ege Büyüme ve Dağılım Analizi 2006-2010.....	183
Tablo 43. Ege Büyüme ve Dağılım Analizi 2010-2013.....	183
Tablo 44. Ege Büyüme ve Dağılım Analizi 2014-2019.....	183

Tablo 45. Doğu Marmara Büyüme ve Dağılım Analizi 2006-2010	184
Tablo 46. Doğu Marmara Büyüme ve Dağılım Analizi 2010-2013	184
Tablo 47. Doğu Marmara Büyüme ve Dağılım Analizi 2014-2019	185
Tablo 48. Batı Anadolu Büyüme ve Dağılım Analizi 2006-2010.....	186
Tablo 49. Batı Anadolu Büyüme ve Dağılım Analiz 2010-2013.....	186
Tablo 50. Batı Anadolu Büyüme ve Dağılım Analiz 2014-2019.....	187
Tablo 51. Akdeniz Büyüme ve Dağılım Analizi 2006-2010	187
Tablo 52. Akdeniz Büyüme ve Dağılım Analizi 2010-2013	188
Tablo 53. Akdeniz Büyüme ve Dağılım Analizi 2014-2019	188
Tablo 54. Orta Anadolu Büyüme ve Dağılım Analizi 2006-2010	189
Tablo 55. Orta Anadolu Büyüme ve Dağılım Analizi 2010-2013	189
Tablo 56. Orta Anadolu Büyüme ve Dağılım Analizi 2014-2019	190
Tablo 57. Batı Karadeniz Büyüme ve Dağılım Analizi 2006-2010.....	190
Tablo 58. Batı Karadeniz Büyüme ve Dağılım Analizi 2010-2013.....	191
Tablo 59. Batı Karadeniz Büyüme ve Dağılım Analizi 2014-2019.....	191
Tablo 60. Doğu Karadeniz Büyüme ve Dağılım Analizi 2006-2010.....	192
Tablo 61. Doğu Karadeniz Büyüme ve Dağılım Analizi 2010-2013.....	192
Tablo 62. Doğu Karadeniz Büyüme ve Dağılım Analizi 2014-2019.....	193
Tablo 63. Kuzey Doğu Anadolu Büyüme ve Dağılım Analizi 2006-2010.....	193
Tablo 64. Kuzey Doğu Anadolu Büyüme ve Dağılım Analizi 2010-2013.....	194
Tablo 65. Kuzey Doğu Anadolu Büyüme ve Dağılım Analizi 2014-2019.....	194
Tablo 66. Orta Doğu Anadolu Büyüme ve Dağılım Analizi 2006-2010	195
Tablo 67. Orta Doğu Anadolu Büyüme ve Dağılım Analizi 2010-2013	195
Tablo 68. Orta Doğu Anadolu Büyüme ve Dağılım Analizi 2014-2019	196
Tablo 69. Güney Doğu Anadolu Büyüme ve Dağılım Analizi 2006-2010.....	196
Tablo 70. Güney Doğu Anadolu Büyüme ve Dağılım Analizi 2010-2013.....	197
Tablo 71. Güney Doğu Anadolu Büyüme ve Dağılım Analizi 2014-2019.....	197
Tablo 72. Kısa ve uzun dönem yoksul-yanlı ve yoksul karşıtı gelir büyümesi yaşayan bölgeler.....	201
Tablo 73. Tarım Sektörüne Verilen Destekler	221

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1. Yoksulluk sınırlarının belirlenmesinde gıda-enerji alım yöntemi	11
Şekil 2. Toplumsal öznel yoksulluk sınırı.....	12
Şekil 3. Jan-Pen geçit töreni.....	40
Şekil 4. Kuznet ters-U eğrisi	42
Şekil 5. S eğrisi	43
Şekil 6. Düşük, orta ve yüksek gelirli ülke grupları için S eğrisi.....	44
Şekil 7. Büyüme Etki Eğrisi (GIC)	51
Şekil 8. Yoksul yanlı büyüme için iş ortamı analizi ve istihdam analizi arasındaki etkileşim.	77
Şekil 9. Türkiye Toplam Kamu sosyal Harcamalarının GSYİH'ya Oranı	91
Şekil 10. Türkiye büyüme etki eğrisi 2006-2010.....	117
Şekil 11. Türkiye büyüme etki eğrisi 2010-2013.....	118
Şekil 12. Türkiye büyüme etki eğrisi 2014-2019.....	118
Şekil 13. Türkiye uzun dönem büyüme etki eğrisi 2006-2019.....	119
Şekil 14. İstanbul büyüme etki eğrisi 2006-2010.....	120
Şekil 15. İstanbul büyüme etki eğrisi 2010-2013.....	121
Şekil 16. İstanbul büyüme etki eğrisi 2014-2019.....	121
Şekil 17. Batı Marmara büyüme etki eğrisi 2006-2010	122
Şekil 18. Batı Marmara büyüme etki eğrisi 2010-2013	123
Şekil 19. Batı Marmara büyüme etki eğrisi 2014-2019	123
Şekil 20. Ege büyüme etki eğrisi 2006-2010	124
Şekil 21. Ege büyüme etki eğrisi 2010-2013	125
Şekil 22. Ege büyüme etki eğrisi 2014-2019	125
Şekil 23. Doğu Marmara büyüme etki eğrisi 2006-2010.....	126
Şekil 24. Doğu Marmara büyüme etki eğrisi 2010-2013	127
Şekil 25. Doğu Marmara büyüme etki eğrisi 2014-2019.....	127
Şekil 26. Batı Anadolu büyüme etki eğrisi 2006-2010.....	128
Şekil 27. Batı Anadolu büyüme etki eğrisi 2010-2013	128
Şekil 28. Batı Anadolu büyüme etki eğrisi 2014-2019.....	129
Şekil 29. Akdeniz büyüme etki eğrisi 2006-2010.....	130
Şekil 30. Akdeniz büyüme etki eğrisi 2010-2013.....	130

Şekil 31.	Akdeniz büyüme etki eğrisi 2014-2019.....	131
Şekil 32.	Orta Anadolu büyüme etki eğrisi 2006-2010.....	132
Şekil 33.	Orta Anadolu büyüme etki eğrisi 2010-2013.....	132
Şekil 34.	Orta Anadolu büyüme etki eğrisi 2014-2019.....	133
Şekil 35.	Batı Karadeniz büyüme etki eğrisi 2006-2010	134
Şekil 36.	Batı Karadeniz büyüme etki eğrisi 2010-2013	134
Şekil 37.	Batı Karadeniz büyüme etki eğrisi 2014-2019	135
Şekil 38.	Doğu Karadeniz büyüme etki eğrisi 2006-2010	136
Şekil 39.	Doğu Karadeniz büyüme etki eğrisi 2010-2013	136
Şekil 40.	Doğu Karadeniz büyüme etki eğrisi 2014-2019	137
Şekil 41.	Kuzey Doğu Anadolu büyüme etki eğrisi 2006-2010	138
Şekil 42.	Kuzey Doğu Anadolu büyüme etki eğrisi 2010-2013	138
Şekil 43.	Kuzey Doğu Anadolu büyüme etki eğrisi 2014-2019	139
Şekil 44.	Orta Doğu Anadolu büyüme etki eğrisi 2006-2010.....	140
Şekil 45.	Orta Doğu Anadolu büyüme etki eğrisi 2010-2013.....	140
Şekil 46.	Orta Doğu Anadolu büyüme etki eğrisi 2014-2019.....	141
Şekil 47.	Güney Doğu Anadolu büyüme etki eğrisi 2006-2010	142
Şekil 48.	Güney Doğu Anadolu büyüme etki eğrisi 2010-2013	142
Şekil 49.	Güney Doğu Anadolu büyüme etki eğrisi 2014-2019	143
Şekil 50.	Türkiye yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2010.....	144
Şekil 51.	Türkiye yoksulluk büyüme eğrisi 2010-2013	145
Şekil 52.	Türkiye yoksulluk büyüme eğrisi 2014-2019	145
Şekil 53.	Türkiye uzun dönem yoksulluk büyüme eğrisi 2014-2019	147
Şekil 54.	Kır yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2010	148
Şekil 55.	Kır yoksulluk büyüme eğrisi 2010-2013	149
Şekil 56.	Kent yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2010.....	149
Şekil 57.	Kent yoksulluk büyüme eğrisi 2010-2013.....	150
Şekil 58.	İstanbul yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2010.....	151
Şekil 59.	İstanbul yoksulluk büyüme eğrisi 2010-2013.....	151
Şekil 60.	İstanbul yoksulluk büyüme eğrisi 2014-2019.....	152
Şekil 61.	Batı Marmara yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2010	153
Şekil 62.	Batı Marmara yoksulluk büyüme eğrisi 2010-2013	153
Şekil 63.	Batı Marmara yoksulluk büyüme eğrisi 2014-2019	154
Şekil 64.	Ege yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2010	155

Şekil 65.	Ege yoksulluk büyüme eğrisi 2010-2013	155
Şekil 66.	Ege yoksulluk büyüme eğrisi 2014-2019	156
Şekil 67.	Doğu Marmara yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2010	157
Şekil 68.	Doğu Marmara yoksulluk büyüme eğrisi 2010-2013	157
Şekil 69.	Doğu Marmara yoksulluk büyüme eğrisi 2014-2019	158
Şekil 70.	Batı Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2010	159
Şekil 71.	Batı Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2010-2013	159
Şekil 72.	Batı Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2014-2019	160
Şekil 73.	Akdeniz yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2010	161
Şekil 74.	Akdeniz yoksulluk büyüme eğrisi 2010-2013	161
Şekil 75.	Akdeniz yoksulluk büyüme eğrisi 2014-2019	162
Şekil 76.	Orta Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2010.....	163
Şekil 77.	Orta Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2010-2013.....	163
Şekil 78.	Orta Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2014-2019.....	164
Şekil 79.	Batı Karadeniz yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2010.....	165
Şekil 80.	Batı Karadeniz yoksulluk büyüme eğrisi 2010-2013.....	165
Şekil 81.	Batı Karadeniz yoksulluk büyüme eğrisi 2014-2019.....	166
Şekil 82.	Doğu Karadeniz yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2010	167
Şekil 83.	Doğu Karadeniz yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2010	167
Şekil 84.	Doğu Karadeniz yoksulluk büyüme eğrileri	168
Şekil 85.	Kuzey Doğu Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2010.....	169
Şekil 86.	Kuzey Doğu Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2010-2013.....	169
Şekil 87.	Kuzey Doğu Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2014-2019.....	170
Şekil 88.	Orta Doğu Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2010.....	171
Şekil 89.	Orta Doğu Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2010-2013.....	171
Şekil 90.	Orta Doğu Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2014-2019.....	172
Şekil 91.	Güney Doğu Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2010	173
Şekil 92.	Güney Doğu Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2010-2013	173
Şekil 93.	Güney Doğu Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2014-2019	174
Şekil 94.	Toplam Destekleme Türlerinin Dağılımı (Bin TL)	220
Şekil 95.	İşsizlik Oranı 2015	222
Şekil 96.	Temel İhtiyaçlarını Karşılalamadığını Beyan Eden Hanelerin Oranı 2015.....	222
Şekil 97.	İstihdam Oranı 2015	223

Şekil 98.	Orta ve üstü gelir grubu hanelerinin oranı 2015	223
Şekil 99.	İstanbul büyüme etki eğrisi 2006-2019.....	224
Şekil 100.	Batı Marmara büyüme etki eğrisi 2006-2019	224
Şekil 101.	Ege büyüme etki eğrisi 2006-2019	225
Şekil 102.	Doğu Marmara büyüme etki eğrisi 2006-2019	225
Şekil 103.	Batı Anadolu büyüme etki eğrisi 2006-2019.....	226
Şekil 104.	Akdeniz büyüme etki eğrisi 2006-2019.....	226
Şekil 105.	Orta Anadolu büyüme etki eğrisi 2006-2019.....	227
Şekil 106.	Batı Karadeniz büyüme etki eğrisi 2006-2019	227
Şekil 107.	Doğu Karadeniz büyüme etki eğrisi 2006-2019	228
Şekil 108.	Kuzey Doğu Anadolu büyüme etki eğrisi 2006-2019	228
Şekil 109.	Orta Doğu Anadolu büyüme etki eğrisi 2006-2019.....	229
Şekil 110.	Güney Doğu Anadolu büyüme etki eğrisi 2006-2019	229
Şekil 111.	Batı Marmara yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2019	230
Şekil 112.	Ege yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2019	231
Şekil 113.	Doğu Marmara yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2019	231
Şekil 114.	Batı Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2019	232
Şekil 115.	Akdeniz yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2019	232
Şekil 116.	Orta Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2019.....	233
Şekil 117.	Batı Karadeniz yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2019.....	233
Şekil 118.	Doğu Karadeniz yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2019	234
Şekil 119.	Kuzey Doğu Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2019.....	234
Şekil 120.	Orta Doğu Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2019.....	235
Şekil 121.	Güney Doğu Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2019	235

EKLER LİSTESİ

	Sayfa
EK 1. Yoksul Yanlı Büyüme Entropy Endekslerinin Matematiksel Açılımları	217
EK 2. Türkiye’de Gelir Dağılımı ve Yoksulluk Üzerinde Etkisi Olduğu Düşünülen Makro ve Mikro Göstergeler	220
EK 3. Düzey 1 Uzun Dönem Büyüme Etki Eğrileri	224
EK 4. Düzey 1 Uzun Dönem Yoksulluk Büyüme Eğrileri	230

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Gerekçesi

Yoksulluk yaşamsal faktörler sebebiyle çok eskiye dayanan bir insanlık sorunudur. Dünya kaynaklarının kısıtlılığı insanların üretim ve tüketim sınırını belirlediğinden gerek takas sisteminin varlığında gerekse paranın icadından bu yana, kaynakların bölüşüm problemi, yoksulluğun her dönem var olmasına yol açmıştır. Sanayi devrimi sonrası verimli kaynaklara sahip olma savaşı, emperyalizmin yayılmasına neden olmuştur. Bu dönemde Avrupa ülkelerinde, artan üretim ile insanların refah seviyeleri yükselmiştir. Ancak, hammaddeye ulaşımı sağlamak ve yeni pazarlar bulmak, amacıyla sömürge savaşları baş göstermiştir. Kaynak sıkıntısı ve yatırımların ülke sınırlarına ulaşması nedeniyle verimlilikteki düşüş üretim kollarının az gelişmiş ülkelere kaydırılmasını zorunlu kılmıştır. Üretimde güçlü ülkeler, ucuz işgücü ve hammadde imkânlarını sağladıkları az gelişmiş ülkelerin daha da yoksullaşmasına ve geri kalmasına neden olmuştur.

Ayrıca emperyalizmin eşitsizliği alevlendirdiği ve az gelişmişlik olgusunu doğurduğuna dair tartışmalar da mevcuttur. Az gelişmiş ülkelerin yakın geçmişte bağımsızlıkları için yıkıcı mücadelelere maruz kalmış olması da dünya servetinden aldıkları payda adaletsizlik yaratabilmektedir. Sömürgecilik dönemlerinde, bir ülkenin kendi kaynak ve zenginliklerini kullanmakta bağımsız iradeye sahip olamaması, bu ülkelerin bağımsızlık dönemlerinden sonra bile verimsizlik problemi yaşamalarına neden olan üretim ve politika tecrübesizlikleriyle karşı karşıya kalmalarına neden olabilir. Bu ülkelerin çoğunun, batının gelişmiş toplumlarının arkasından gelen takipçiler olarak gelişimini sürdürmeye çalışan ve kendi özgün politikalarını üretmekte zorlanan ülkeler olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Amin, 2018, s.109; Lipton ve Ravallion, 1995, s.2554).

Özellikle 1970'li yıllarda başlayan ve IMF aracılığında yanlış yürütüldüğü düşünülen neoliberal politikalar, arkasından yaygınlaşan kontrolsüz bir küreselleşme, serbest ticaret sistemlerinin ve finansal sistemlerin karmaşıklığı, dünyayı küresel boyutta yoksulluğun artmasına gelir dağılımının daha da bozulmasına ve küresel

krizlerin sık yaşanmasına neden olmuştur. Yoksulluk sorunu sadece az gelişmiş ülkeler için değil gelişmiş ülkeler için de bir problem haline gelmiştir.

Teknolojik gelişme, beşerî sermayedeki verimlilik artışı, yeni buluşlar, patentler ve yenedünya pazarlarının açılması nedeniyle birçok ülkenin büyüme ivmesi artış göstermiş ancak yoksulluk yine de yoğunlaşmış ve gelir dağılımı bozulmuştur. Tekelleşen sermaye ile Mega şirketler dünya gelirinin büyük çoğunluğunu elde ederken yoksul kesim daha da yoksullaşmış ve zengin ile yoksul arasındaki makas gittikçe açılmıştır. Dünya gelirinin dağılımındaki bozulma yoksulluğun küresel bir problem haline dönüşmesine neden olmuştur.

Ülkelerin, gelir dağılımını iyileştirmek ve yoksul nüfus düzeyini düşürmek yerine hızlı ve yüksek büyüme rakamları elde etmeye odaklanmaları yoksulluğu derinleştirebilmektedir. Büyüme ile yoksulluk arasındaki iki yönlü ilişki nedeniyle yüksek büyüme ivmesine sahip olan ülkelerin bir aşamadan sonra büyüme oranları durağanlaşabilir. Milli gelirden alınan payın adil dağıtılamaması büyümeyi besleyici faktörlerin bir süre sonra tıkanmasına yol açabilir. Küreselleşen finansal sektöründe etkisi ile ülke yerel para birimlerinde ve ticaret hacimlerindeki oynaklıkların enflasyonist sonuçlar doğurması halinde hane halklarının alım gücünde azalma ve yoksulluğun yaygınlaşmasına neden olabilir.

Dünyayı daha yaşanabilir kılmak, bireylerin refah düzeylerinde azalmaya sebep vermeden kaynakların adil bir şekilde dağılımını gerektirir. Daha demokratik bir kaynak tahsisi yoksulluk sorununda pozitif etkiler yaratmaktadır. Yoksulluğu görmezden gelmek ve bu sorunun dinamiklerini yakalayamamak barışçıl ve adil toplumların sürdürülebilirliğini hatta dolaylı olarak dünya kaynaklarının ve ekosistemin korunmasını olumsuz etkilemektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Yoksulluğun küresel bir sorun haline dönüşmesi, özellikle 1970'lerden sonra, Dünya Bankası, UNDP ve IMF gibi kurumları az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler kapsamında atılımlar yapmaya itmiştir. Yoksulluğu azaltma fonları, sanitasyon projeleri, AB kapsamında hibe ve donör ülke uygulamaları, daha rekabetçi ve sektörel çeşitliği hedefleyen ülke profilleri yaratmak adına önerilen uygulamaların¹ izinde yoksulluğa çözüm önerileri sunma, ülkeler bazında yoksulluk incelemeleri yapma gibi

¹ <https://projects.worldbank.org/en/projects-operations/projects-list?lang=&searchTerm=poverty> (Son Erişim Tarihi: 07.06.2020)

misyonlar edinmişlerdir (Dünya Bankası; UNDP). Binyıl Kalkınma Hedefleri doğrultusunda 2015 yılından 2030 yılına kadarki süreçte küresel çapta barış, refah ve yoksulluğu sonlandırma, gezegenimizi koruma mücadelesini içeren Birleşmiş Milletlerin Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri çabası 17 hedef ile daha yaşanabilir bir dünya hayalini gerçekleştirebilmektir.

Bu hedefler;

1. Her yerde ve her şekildeki yoksulluğu sonlandırmak
2. Açlığı sonlandırmak, gıda güvenliği sağlayarak beslenmeyi iyileştirmek ve sürdürülebilir tarımı teşvik etmek
3. Her yaşa hitap eden sağlıklı bir yaşam sunabilmek
4. Eğitimde eşitliği sağlayarak kapsamlı ve yaşam boyu öğrenme fırsatları yaratmak
5. Cinsiyet eşitliğini sağlamak
6. Her birey için temiz su ve sanitasyon sağlamak
7. Her birey için makul sayılabilecek fiyatlarda modern enerjiye erişim imkânı sunmak
8. Sürdürülebilir ve kapsayıcı ekonomik büyüme, tam ve üretken istihdam ortamı sağlamak
9. Yaygın altyapı imkânları ve inovasyon teşvikleri ile sürdürülebilir sanayiye ulaşmak
10. Ulusal ve uluslararası eşitsizliği azaltmak
11. Yerleşim alanlarında kapsamlı ve güvenilir bir hayatı sürdürebilmek
12. Sürdürülebilir tüketimi ve üretimi sağlamak
13. İklim değişikliklerine karşı acil önlemler almak
14. Okyanuslar, denizler ve su kaynaklarını koruyarak sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek
15. Toprağın ve ormanların önemini bilincinde olup ekosistemin korunması ve sürdürülebilmesi için geri dönüşüm sağlayarak çölleşme ve nesil tükenmesi gibi sorunlarla mücadele etmek
16. Daha demokratik ve barışçıl toplumlar oluşturmayı sağlamak

17. Sürdürülebilir kalkınmada, güçlü uygulama araçları ve küresel ortaklık sağlamak olarak belirlenmiştir.²

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin belirlenmesinde öncülük eden felsefe özetle şudur; iktisadi kaynakların yetersizliğinin ve adaletsiz dağılımının yoksulluk sorununa yol açması ve sorunun çözümünün de yine yaşamın devamlılığını sağlayan kaynakların artırılmasında ve bu kaynakların dağılımının adaleti bir şekilde gerçekleştirilmesinde olduğunu hatırlatmasıdır. Bu da gelir düzeyini ve gelir eşitliğini azaltıcı iktisadi büyüme politikaları sayesinde sağlanabilir. Gelir düzeyi artışının ekonomik büyüme ile ilişkisi yadsınamaz. Ancak her ekonomik büyüme yoksullukta kesinlikle bir azalış yaratacaktır diyemeyiz. Geleneksel yaklaşımlar kalkınmayı ağırlıklı olarak ekonomik büyüme ile ilişkilendirmişlerdir (Birdsall ve Londono, 1997, s.33). Bu yaklaşımlar yoksulluğu azaltmayı hedeflemekten ziyade büyümeyi nihai amaç edinmişlerdir ve yoksulluğun azaltılmasını ekonomik büyümenin bir sonucu olarak nitelendirmişlerdir (Lundström ve Ronnas, 2007, s.12). Ayrıca ölçek ekonomileri ile yakın ilişkili olan toplanma ekonomileri (agglomeration economies), göz önünde bulundurulduğunda yoksul bölgelere yapılan yüksek maliyetli alt yapı yatırımları ulusal büyümeyi azaltıcı bir etki olarak görülmüştür (Perry vd. 2006, s.15).

Başka bir yaklaşım ise, büyümenin gelir dağılımı üzerindeki etkisinin incelenmesinde “büyüme etkisi” ve “dağılım etkisi” olarak iki açıdan ayrıştırılmasından ve yoksulluk ve büyüme arasındaki çift yönlü ilişkinin varlığı düşüncesinden doğar. Bu yaklaşımlar yoksulluk içinde yaşayan insanları, büyümeden elde edecekleri faydaların ötesinde büyümenin yaratıcıları (serbest çalışan üreticiler veya bir firmanın çalışanları biçimindeki ekonomik aktörler) olarak görmektedir. Ekonomik büyüme, tüm ekonomik aktörlerin gelirlerini artırma çabaları sonuç verdiği takdirde oluşmaktadır. Daha açık bir ifadeyle büyüme her zaman toplumun tüm fertlerinin kalkınma düzeyini artırmayabilir. Büyümenin, yoksulluk azalışında ses getirebilmesi için yoksulların ekonomik büyümeye tam ve eşit şekilde katılabilmesi gerekir (Dollar ve Kraay, 2002, s.8; Lundström ve Ronnas, 2007, s.12). Örneğin çeşitli alt yapı yatırımları ve üretim alanlarına yapılacak adil teşvikler, kırsal alanların kalkınma politikalarında ihmal

² <https://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals.html> (Son Erişim Tarihi: 07.06.2020)

edilmemesi daha elverişli ve sürdürülebilir büyüme potansiyelleri sağlayabilir (Perry vd. 2006, s.15).

Bu nedenle yoksul-yanlı bir büyüme stratejisi belirlemek daha kapsamlı kalkınma planları gerektirir. Yoksul-yanlı bir büyümeden bahsetmek için odaklanılacak noktalar istihdam ve gelir olmalıdır. Ancak daha birçok faktör yoksul-yanlı bir büyümenin besleyicisi olabilir. Makroekonomik politikaların ve politika istikrarının sağlanabilmesi, emek yoğun sektörlerin devlet tarafından desteklenmesi, işçi haklarının korunması, alt yapı yatırımlarının kuvvetlendirilmesi bu faktörlerden bazılarıdır. Bu yönde izlenecek politikalar yoksulların lehine gerçekleşebilecek büyüme sürecini destekleyebilir (Karaca, 2016, s.237).

Türkiye özelinden kalkınma süreçlerine göz attığımızda, 1980 öncesi Türkiye’inde ekonomik bunalım geniş kitlelere yayılmış, sermayedarları sarsan bir konuma ulaşmıştır. Özellikle ücret geliri elde eden nüfus enflasyon hızı karşısında geçimini sağlamaya oldukça zorlanmıştır. 1980’li yıllar, 24 Ocak kararları adı altında bazı istikrar programlarının hayata geçirildiği dönem olmuştur. Bu kararlar neticesinde, devletin ekonomideki payının küçülmesi, serbest ticaret girişimleri kısacası serbest ekonomiye geçiş ve özelleştirmeler ile emek aleyhine gelir politikaları baş göstermiş 1990 ve 2010 yılları boyunca her kriz sürecinde tarım dışı işsizlik oranı ve eksik istihdam %20’yi aşmıştır. Tarımsal gelirlerin ve ücret oranlarının gerilemesi, istihdam oranlarındaki artışın durulması, çift rakamlı enflasyon (90’lı yıllarda %100’ü aşkın) ve faiz oranları gelir dağılımını olumsuz etkilemiş ve yoksulluğu geniş nüfuslara yaymıştır. Özellikle 2001 mali krizi gelir dağılımı ve yoksulluk boyutunu daha da kötüye sürüklemiştir. Bu dönemde yaklaşık %35’lik bir nüfus günlük 1 doların altındaki bir gelir düzeyi ile geçinmek durumunda kalmıştır (Yoksulluk ve İşsizlikle Mücadele Kurultayı, 2003, s. 16-18; Pamuk, 2017, s.288-294).

Bu çalışma, Türkiye’de büyüme süreci içerisinde yoksulluk ve gelir dağılımı arasındaki ilişkinin ne yönde olduğunu açıklamaya ve yoksul-yanlı bir büyümenin (pro-poor growth) Türkiye’de yoksulluğu azaltıcı politika önerilerinde bulunmayı hedeflemektedir. 2006 sonrası Türkiye ekonomisinde büyüme, yoksulluk ve gelir dağılımının nasıl seyrettiğini incelemeyi amaçlamaktadır.

İnceleme büyüme ve yoksulluk ilişkilerinin teorik çerçevede ele alınmasının yanında, ampirik analizlerle de desteklenmektedir. Türkiye’de yoksulluğu azaltarak, sürdürülebilir büyümeyi destekleyecek iktisat politikalarına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Başta Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) olmak üzere Türkiye'deki yoksulluk ve gelir dağılımı üzerine yapılmış hane halkı araştırmalarından elde edilmiş olan veriler bu çalışmanın temel veri kaynağıdır. Bunun dışında, Dünya Bankası, OECD, EUROSTAT gibi kuruluşlarca oluşturulmuş yoksulluk ve gelir dağılımı veri tabanlarından da yararlanılacaktır.

Türkiye politik koşullarında yaşanan büyüme, yoksul yanlısı bir büyüme midir? Türkiye'nin karakteristik özelliği yoksul yanlı büyümeyi sağlamada uygun mudur? Türkiye'nin büyüme yoksulluk esnekliği ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişki nedir? Bu çalışma, Türkiye için büyüme ve yoksulluk döngüsünde verimli iktisat politikaları önerisinde bulunmayı hedeflemektedir.

1.3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıklar

Çalışmanın dönemi 2006-2019 tarih aralığını kapsamaktadır. Veriler özel izinle TÜİK'ten talep edilen hane gelir dağılımı istatistiklerinden, gelir ve yaşam koşulları araştırmasından (GYKA) oluşmaktadır. Ölçüm yöntemi gelir dağılımı ve büyümenin yoksulluk üzerindeki etkilerinin ayrıştırıldığı iki dönem arasındaki bir dağılım analizidir. Yoksul yanlısı büyümenin ölçüsünde, entropi endeksleri, yoksulluğun büyüme ve dağılım esneklikleri, büyümenin yoksulluk üzerindeki toplam etkisi ayrıştırılarak kullanılmıştır. Araştırmada Türkiye'de yoksulluk ve büyüme ilişkileri 1980'li yıllar sonrası olarak hedeflenmiş olmakla birlikte, 1980 sonrasına ilişkin hane halkı gelir ve yaşam koşulları istatistiklerinin bulunmaması nedeniyle çalışmanın zaman aralığı 2006 -2019 arası olarak daraltılmıştır.

Yoksulluğa eşdeğer büyüme oranının belirlenmesinde enflasyon oranı harcama biçimlerindeki gelir dağılımı farklılıklarına göre değişme eğiliminde olduğundan enflasyon heterojenliğini göz önünde bulundurmamak ölçüm yönteminde daha belirleyici sonuçlar adına önem taşır. Grimm ve Günther (2004) büyüme etki eğrileri hesaplanırken de genel tüfe yerine hane halkı spesifik fiyat deflatörlerinin kullanılmasının, zaman içerisinde görece fiyatlardaki yüksek bir değişiklikte birlikte meydana gelen hane halkı grupları arasındaki oldukça farklı tüketim sepetlerinin söz konusu olduğu durumlarda önem arz ettiğini ifade etmiştir. Bu, hane halkının bulunduğu gelir dilimine özgü tüketim kalıpları göz önüne alındığında, satın alma gücünün gelişiminin uygun şekilde açıklanması anlamına gelir. Bu özellikler tüfe ile karşılaştırıldığında yoksulluk sınırında farklı bir enflasyona yol açar. Ancak bunun

hesaplanabilmesi oldukça meşakkatli ve maliyetlidir (Grimm ve Günther, 2004, s.13,14; Zhou, Zhou ve Wang, 2009, s.234).

Denklem 4.5 (p. yüzdelik dilimdeki nüfusun gelirinin büyüme oranı) yeniden yazıldığında;

$$g(p) = \frac{\left[x_t(p) * 1/(1 + i_t) \right] - x_{t-1}(p)}{x_{t-1}(p)} \quad (1.1)$$

i_t Tüfe ile belirlenen t ve t-1 arası yaklaşık olarak enflasyon oranıdır. Bu hesaplama yalnızca enflasyon oranının gelir dağılımı içindeki tüm yüzdelikler için aynı olması durumunda geçerlidir. Ancak tüfe tüketici davranışlarındaki eğilimi göz ardı eder. Yüzdelik dilimlere özel büyüme oranının hesaplanması için yüzdelik dilimlere özgü tüketici fiyat endekslerinin kullanılması gereklidir. PCPI (Percentile-specific Consumer Price Indices) aile tüketim yapısı ve tüketim için ilgili ürün kategorisinin nispi fiyat değişimine göre belirlenir (Zhou, Zhou ve Wang, 2009, s.235).

$$PCPI(p) = \frac{\sum P_t Q_t(p)}{\sum P_{t-1} Q_t} \quad (1.2)$$

$$g(p) = \frac{\left[x_t(p) * 1/(1 + i_t(p)) \right] - x_{t-1}(p)}{x_{t-1}(p)} \quad (1.3)$$

Ayrıca, DASP, en yoksul alt grupları gözlemlemek için Watts yoksulluk ölçü endeksine bağlı olarak PEGR'yi içermez. Bu nedenle yoksulluk yoğunluk endekslerinden yoksul yanlısı büyüme ölçümü için en ideal olan Watt endeksi PEGR'a entegre edilememekte. Bu endeksi içeren tüm ölçümler FGT yoksulluk ölçümü baz alınarak yapılmaktadır. Ayrıca TÜİK hane halkı gelir ve tüketim harcamaları anketlerinde her dört yılda bir veri setindeki hanelerin belirli bir yüzdeliğini yenilediğinden GYKA kullanılarak yoksulluktaki bireysel değişimleri gözlemek ve hane halkı gelir hareketliliği üzerinden yoksulluktan çıkış, yoksulluğa düşüş oranlarını incelememizi sağlayan bireysel büyüme etki eğrilerine ve yoksulluk büyüme eğrilerine yönelik detaylı bir çalışma yapılamamıştır.

BÖLÜM II

TEORİK ÇERÇEVE

2.1. Yoksulluk Tarihi ve Kavramsal Yaklaşımı

Anglo-Sakson dünyasındaki yoksulluk ile ilgili bilimsel çalışmaları yürüten, Booth ve Rowntree'nin 19. yüzyılın sonlarında gerçekleştirdikleri araştırmalardan bu yana yoksulluk ile ilgili bilimsel çalışmalar devam etmektedir. Eskilere dayanan çalışmalardan değerlendirilen 1797 de Sir Frederick Eden'in "Yoksul Devlet" adındaki çalışması 100 haneyi aşkın toplanan aile bütçelerinin ayrıntılarını içermektedir. Booth 1880-1890 arası Londra'nın yoksulluk haritasını çıkarmıştır. Bowley 1912-1913 yıllarında bu çalışmaları ilerleterek anket yöntemlerini geliştirmiştir. Hunter tarafından 1904 de bir yoksulluk sınırı tanımlaması yapılmaya çalışılmıştır. Bu yoksulluk sınırı asgari düzeyde sağlanan bir konfor ve bir takım bütçe çalışmalarından geliştirilmiştir. Lampman'ın (1959) çalışması gibi birkaç istisna dışında, 1960'lara kadar, yoksulluk probleminin sistematik bir çalışma alması kolay olmamıştır (Atkinson, 2018, s.10542).

2.1.1. Yoksulluk Tanımı ve Yaklaşımları

Sosyal bilimcilerin yoksulluk anlayışı, özgür ekonomik seçim (bireylerin kendi kaderlerini kontrol ettiği ve dolayısıyla kendi yoksulluklarını belirledikleri) fikrini eleştirmektedir. Sosyologlar, yoksulluğun ölçümü ile ilgilenmek yerine, genel olarak kültür, güç, sosyal yapı ve bireyin kontrolünün dışında kalan diğer faktörler gibi nedenleri araştırmaktadırlar. Buna göre, yoksulluğun çok boyutlu doğası gereği yoksulluğun azaltılması yönünde daha etkili programlar oluşturmak adına konut yoksulluğu, sağlık yoksulluğu veya zaman yoksulluğu gibi sosyal yönlerin de iyi anlaşılması gerektiği savunulmaktadır. Sosyolojik yoksulluk teorileri bireylerin yaşadıkları fiziksel ve kültürel yoksulluk fikrine dayanmaktadır. Ayrıca cinsiyet ve hane yapısına da önem verilmektedir³.

Dünya bankasının 2001 yılında hazırladığı yoksullukla mücadele raporundaki yoksulluk tanımına göre; yoksul insanlar temel geçim kaynaklarına sahip olmayan bireylerdir. Yoksul bir birey yeterli gıda ve barınma ihtiyaçlarını karşılayamamakla beraber sağlık, eğitim gibi her bireyin ulaşabilmesi gereken zaruri ihtiyaçlardan da

³

<http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/poverty/>(Son Erişim Tarihi: 24.12.2018)

yoksun kalır. Yoksul bireyler hastalık, ekonomik bozulma ve doğal afetlerden tahrip olmaya açık ve korunmasızdır (Kanbur vd., 2001, s.1).

Jolliffe ve Wadhwa 2018 Dünya bankası blog yazılarında yayınladıkları Dünya bankası tarafından 2011 yılında belirlenen küresel yoksulluk sınırlarına göre, dünya nüfusunun %10'undan azı aşırı yoksulluk içinde yaşamaktadır. 15 düşük gelirli ülkeden toplanan temel ihtiyaçlar hakkındaki bilgilere dayanarak, Dünya Bankası, aşırı yoksulları günde 1,90 dolardan az yaşayanlar olarak tanımlamaktadır. Ancak, yoksulluk içinde olan daha fazla sayıda insan, düşük gelirli ülkeler yerine, orta gelirli bir ülkede yaşadığından, bugün daha yüksek yoksulluk sınırları ortaya konmaktadır. Yoksulluk, tek bir şeyin eksikliğinden kaynaklanmayan ve yoksul insanların deneyimlerine bağlı olarak yoksulluk tanımlarını kümeleyen birbirine bağlı birçok faktörden oluşur.⁴

Yoksulluk ölçümlerinde genellikle gelire dayalı yöntemler kullanılmaktadır. Gelir seviyesi temel ihtiyaçları karşılamada gerekli duyulan asgari seviyenin altına düşerse, bireyin yoksul şartlarda yaşadığı düşünülür. Bu asgari seviyeye genellikle “yoksulluk sınırı” denir. Temel ihtiyaçların karşılanması için gerekli olan şeyler zamana ve toplumlara göre değişebilir. Bu nedenle, yoksulluk sınırlamaları zaman ve mekâna göre değişiklik gösterir ve her ülke kendi gelişim düzeyine, toplumsal normlarına ve değerlerine uygun yoksulluk tanımlamalarını kullanır.⁵

Yoksulluk ölçüm yöntemlerinde yoksulluğun kavramsal içeriğinin genişliği önem taşımaktadır. Yoksulluk tanımlamasında ne kadar genel olunursa o kadar az içeriğe sahip olunacağından anlamsız sonuçlarla karşılaşmak olasıdır. Daha detaylı tanımlanan bir yoksulluk tanımı ise daha belirgin yoksulluk kavramı anlayışına tekabül eder (Wisor, 2012, s.202). Bu sorun, farklı yoksulluk yaklaşımlarından ve bu yaklaşımların, yoksulluğun ampirik ölçümünü karşılamadaki eksiklerinden kaynaklanır. Hesap edilebilirliğindeki zorluklar nedeniyle detaylı tanımlamalara sahip olan yoksulluk ölçümlerinin kullanılmaması optimum bulgulara ulaşmada engel teşkil edebilir.

2.1.1.1. Yoksulluk Sınırı

Yoksulluk sınırı bir hane halkının tüketimi ile ilişkili olarak belirlenen asgari refah düzeyidir. Yani bir hane halkının insani düzeyde yaşamını devam ettirebilmesi için ihtiyaç duyduğu günlük kalori miktarına göre oluşan temel gıda maddelerinin ve

⁴ <http://blogs.worldbank.org/opendata/nearly-1-2-world-lives-under-550-day> (Son Erişim Tarihi: 25.12.2018)

⁵ https://www.bbc.co.uk/scotland/education/ms/wealth/def_of_poverty/definitions.shtml (Son Erişim Tarihi: 11.06.2020)

gıda dışı barınma, ısınma gibi diğer hayati ihtiyaçların genel toplamı olarak belirlenen minimum harcama düzeyidir. Bu sınırın altında kalan bireyler yoksul bireyler olarak nitelendirilir ve asgari refah düzeyinden yoksundurlar. Yoksulluk sınırı aynı zamanda bireylerin yoksulluktan çıkış ve yoksulluğa düşüş çizgisini ifade eder. Yoksulluk sınırları ücretlerin yeterliliğini değerlendirmede, sosyal politikaların nüfusa oranını belirlemede ve kamu politikalarının etkilerini incelemeye kullanılmaktadır (Fisher, 2004, s.582).

Yoksulluk sınırının oluşturulmasında bireylerin yaşadığı bölgenin para birimleri, fiyat düzeyleri, demografik özellikleri belirleyicidir. Denklem (1) bize bir hane halkı için belirlenen yoksulluk sınırının, fiyatların ve demografik özelliklerin bir fonksiyonu olduğunu göstermektedir. “ z_i ”, asgari fayda seviyesini (u_z) elde etmek için gereken asgari harcamayı (e) temsil etmektedir. Fiyatlar “ p ” ve hane halkının demografik özellikleri ise “ x ” ile gösterilmiştir.

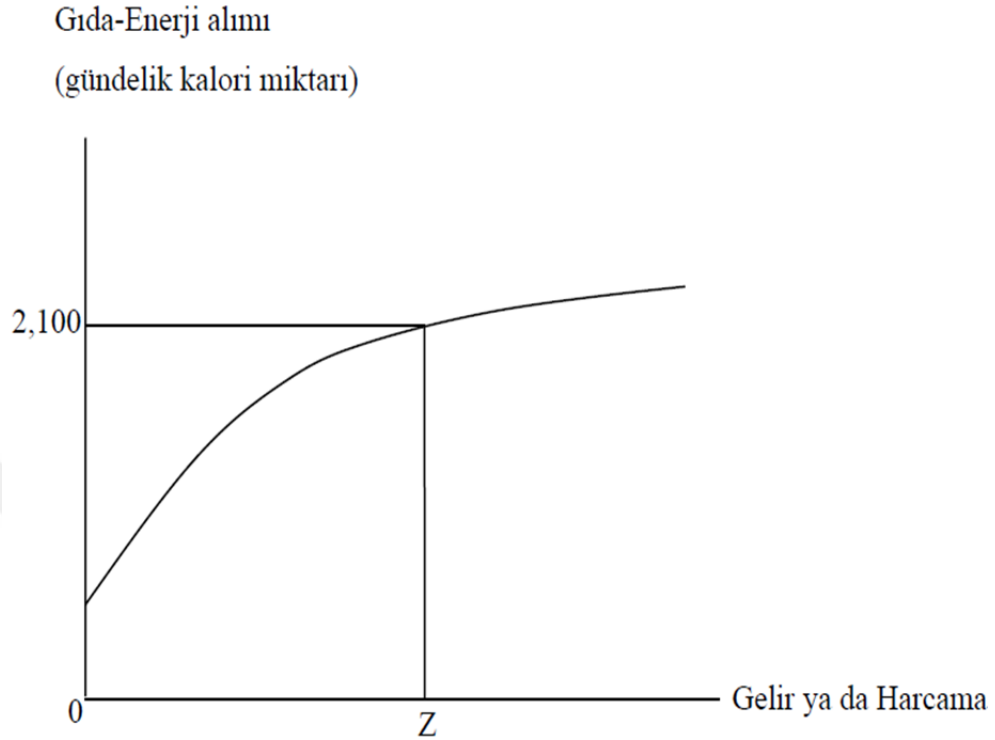
$$z_i = e(p, x, u_z) \quad (2.1)$$

Yoksulluk sınırı ölçümünde iki yaklaşım vardır. Birincisi, her hane halkı için bir yoksulluk sınırı hesaplamak, yani hane halkından hane halkına fiyatlardaki ve demografik kompozisyonlarındaki farklılıkları dikkate alacak şekilde ayarlama yapabilmektir. Örneğin, kırsal alandaki küçük bir hane düşük konut maliyetlerine ve nispeten uygun yiyecek fiyatlarına sahip olabilirken, kentsel bölgelerde yüksek barınma ve ısınma ile nispeten daha yüksek gıda fiyatları ile karşılaşmaktadır. Dolayısıyla, kırsal alandaki bir hane halkına kıyasla z_i 'leri, konutların daha pahalı olduğu ve gıda fiyatlarının daha yüksek olduğu bir şehirde belki de daha düşük bulabiliriz. Bu, her hane için farklı bir yoksulluk sınırı vermektedir.

İkinci ve daha yaygın olarak kullanılan yaklaşım ise, tüm bireyler için geçerli bir kişi başına yoksulluk sınırı oluşturmaktır. Ancak kişi başına harcamayı (veya geliri), fiyatlardaki ve hane halkı kompozisyonundaki farklılıklara göre ayarlamak gerekir. Düzeltilmiş kişi başına gelirden sonra, bireyin yoksulluk sınırının altında yaşayıp yaşamadığını belirlemek için yoksulluk sınırı ile karşılaştırılmaktadır. Bu yaklaşımla “yoksulluk sınırından” bahsetmek ve bunu tek bir sayı olarak sunmak daha kolaydır (Haughton ve Khandker, 2009, s.41).

Bu iki yaklaşımı detaylandırarak olursak nesnel yoksulluk sınırları ve öznel yoksulluk sınırlarına değinmemiz gerekir. Nesnel yoksulluk sınırlarının belirlenmesinde

uygulamada bulunan ana yöntemler, daha önce de bahsettiğimiz gıda-enerji alım yöntemi ve temel maliyet ihtiyaç yöntemidir.

Şekil 1: Yoksulluk sınırlarının belirlenmesinde gıda-enerji alım yöntemi

Kaynak: Ravallion, 2018

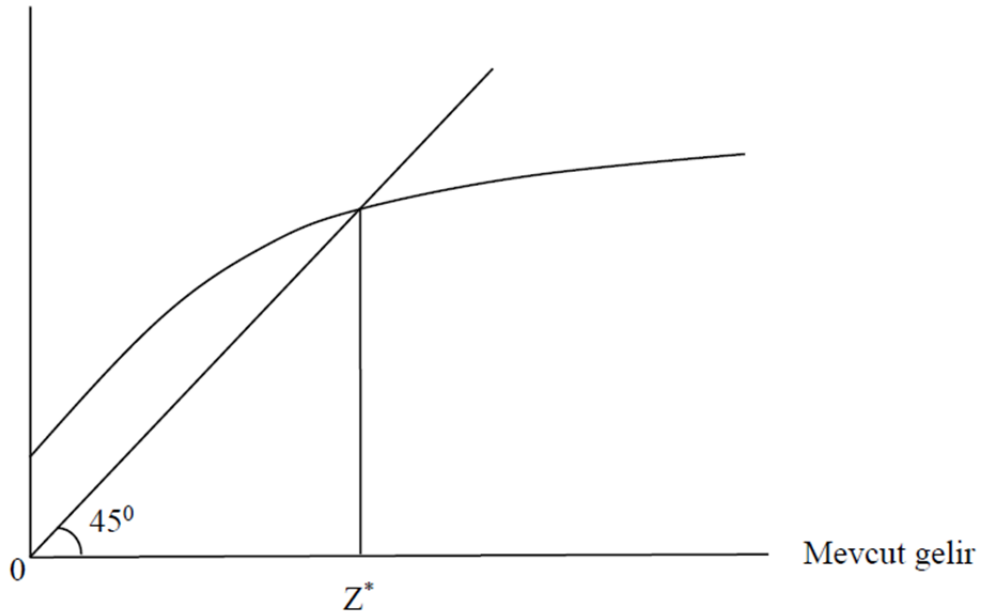
Şekil 1 gıda-enerji alım yöntemini göstermektedir. Dikey eksen bir bireyin gereksinim duyduğu günlük kalori miktarını ifade ederken, yatay eksen de bireyin gelir ya da harcama miktarını göstermektedir. Sadece bu çizgiyi ters çevirerek, bir insanın öngörülen gıda-enerji gereksinimini karşıladığı gelir z bulunur. Bu yöntem pratikte sıklıkla gelişmekte olan ülkelerde kullanılmaktadır. Tabii ki hane halkı harcamaları bölgesel farklılıkları, fayda ve kapasite bakımından değerlendirildiğinde yöntemin tespit yeteneğinin zayıf kalması olasıdır. Gıda-enerji alımı ile gelir arasındaki ilişki, tüketici zevk ve tercihlerine, faaliyet alanlarına ve halka arz edilen mallardaki farklılıklara göre değişecektir. Örneğin, gıda ve gıda dışı ürünlerin fiyatları nispi olarak kentsel bölgelere nazaran kırsal bölgelerde daha düşüktür. Bu yüzden, kentsel kesimin her bir kalori için daha fazla harcama yapmak zorunda kalması göz önünde bulundurulduğu zaman kentlerdeki gıda talebi kırsala göre daha düşüktür. Ancak bu, kentsel yoksulluğun daha fazla olduğu anlamına gelmez. Gıda enerji alımı yöntemi ile yoksulluk sınırının belirlenmesi fayda tutarsızlıkları, bölgeler arası göç ve yoksul sınıfın alt grupları

arasında hareketlilik olduğunda oldukça sığ kalmaktadır (Ravallion, 2018, s.10559,15560).

Maliyet ve temel ihtiyaç yöntemi Gıda-Enerji alımı yöntemine göre daha tutarlı ve daha faydalı görülmektedir. Bu yöntem, doğru bir tüketim sepeti kullanımı ile telafi edilmiş talep fonksiyonları üzerindeki uygun noktalara karşılık gelen değerleri kullanır. Diğer bir yandan, gıda ihtiyaçlarına ek olarak gıda dışı ihtiyaçlara da pay ayırabilmek için yoksulluk sınırını gıda için ayrılan bir miktar bütçe payına bölmek de yaygın kullanılan bir uygulamadır.

Öznel yoksulluk sınırı ise, Asgari gelir ne kadar olmalıdır? sorusuna verilen cevaplara dayanmaktadır. Buna gelir değerlendirmesi sorusu denilmektedir. Yani öznel yoksulluk sınırı hangi gelir seviyesinin tamamen minimal kabul edileceği sorusunun cevabına dayanır. Bu cevap ise, asgari gelir seviyesinin altında bir değerde düzgün bir yaşam sürmenin imkânsızlığından doğmaktadır.

Öznel minimum gelir

Şekil 2: Toplumsal öznel yoksulluk sınırı

Kaynak: Ravallion, 2018

Şekil 2'deki Z^* noktası, yoksulluk sınırını göstermektedir; Z^* 'nin üstünde geliri olan insanlar gelirlerinin kendileri için yeterli olduğunu hissetme eğilimindeyken, Z^* 'nin altındakiler gelirlerin yetersiz olduğunu hissetme eğilimindedir (Ravallion, 2018, s.15561).

İki yöntem de farklı sonuçlara ulaşmaktadır. Bu yüzden politika seçimleri yöntemin cinsine göre belirlenmelidir, yöntem seçimini dikkatlice araştırmak önemlidir (Ravallion, 2018, s.10559).

Yoksulluğu değerlendirmek için kullanılan yoksulluk sınırı, yalnızca yoksul ülkelerde değil, aynı zamanda sanayileşen gelişmiş ekonomilerde de kullanılmaktadır. (Riddell, 2004, s.4) Ulusal düzeyde bir yoksulluk sınırı olabileceği gibi uluslararası düzeyde de yoksulluk sınırı belirlenebilir. Ülkeler arası yoksulluk kıyaslamaları açısından önemli olan uluslararası yoksulluk sınırının belirlenmesi, ulusal yoksulluk sınırının belirlenmesinden farklıdır. Çünkü bazı ülkelerde yoksulluk sınırı altında bulunan ve yoksul olarak nitelendirilen bireyler başka bir ülkenin yoksulluk sınırı ile kıyaslandığında yoksul kabul edilmeyebilirler. Ya da bir ülkede yoksulluk sınırı üstünde bulunan ve yoksul kabul edilmeyen bireyler başka bir ülkenin yoksulluk sınırı altında kalabilir ve yoksul olarak nitelendirilebilirler. Bu yüzden uluslararası bir yoksulluk sınırı elde edebilmek için yani ülkeler arasında bir yoksulluk sınırı kıyaslaması yapmak için mutlak yoksulluk sınırı daha uygun görülmektedir (Perry vd., 2006, s.23)

2.1.1.2. Parasalcı Yaklaşım

Yoksulluk yaklaşımları arasında en yaygın ve geleneksel yaklaşım parasalcı yaklaşımdır. Çünkü yoksulluğun ölçülmesinde referans noktası parasal terimlerdir (Haughton ve Khandker, 2009, s.2). Neoliberal bir yaklaşım türüdür. Bireylerin refah düzeyleri, tükettikleri mal ve hizmet ile elde ettikleri memnuniyetle ilişkili olduğundan parasalcı yaklaşımın temelinde faydacılık görüşü yatar. Fayda fonksiyonu ve fayda bazlı talep fonksiyonunun tanımlanması zor olduğundan, gelir genellikle fayda için vekil olarak kullanılır. Daha fazla paraya sahip olanların da daha fazla refahları olacağı ve yoksul olmadıkları varsayılır. Bu yolla, bir yoksulluk sınırı tanımlamak ve yoksulları yoksul olmayanlardan ayırmak mümkün görülür (Dini ve Lippit, 2009, s.5).

Parasalcı yoksulluk yaklaşımı, yoksulluğa parasal bir değer kazandırmaktadır. Çoğunlukla yoksulluk sınırları ile ifade edilirler, gelire dayalı ya da tüketime dayalı olabilirler. Bu yüzden, bu yaklaşımda, bir bireyin yaşamını idame ettirebilmesi için gerekli olan mal ve hizmet sepetini satın almada gereken geliri hesaplamaya yarayan bir yoksulluk sınırı çizilir. Gereken miktardan daha az gelire sahip olanlar sınırın altına düşer ve yoksulluk içinde yaşadıkları kabul edilir. Parasal temelli yoksulluk sınırı hane halkından ziyade en fazla bireyler için kullanılır. Ulusal yoksulluk sınırlarında daha

doğru sonuçlara sahip olduğu kabul edilmekle birlikte, bunların hesaplamalarında bile oldukça geniş bir hata payına maruz kalınmaktadır.

Tüketim temelli yoksulluk sınırlarının gelir kaynaklı yoksulluk sınırlarından daha iyi bir yoksulluk ölçütü sağladığı, ancak ülke düzeyinde ve ülkeler arasında doğru verilerin gelir formunda daha kolay erişilebilir olduğu kabul edilmektedir. Gelirden tüketime çevrim, farklı ülkelerin tüketiminin toplam gelirleri içindeki payı elde edilerek yapılır.

Ayrıca, döviz kurları ülkeler arasındaki farklı alım gücünü doğru bir şekilde yansıtmadığından, farklı satın alma gücü tahminleri yaygın olarak yapılmakta ve “satın alma gücü paritesine” dayanan gelir seviyesini üretmek için ham gelir rakamlarına yansıtılmaktadır.

Yoksulluk sınırının sadece temel ihtiyaçlarla sınırlandırıldığı ve farklı hane halkı üyelerinin tüketim mallarına eşit şekilde erişemediği düşünülse de zamanla birçok kişi ve aile, istihdam buldukça “yoksulluk sınırı içinde ve dışında” hareket edilebilir. Dahası ücret düzeyleri dalgalanırken ve gerekli harcamalar da değiştikçe yoksulluk sınırı gereksiz hale gelebilir. Bu durum yoksulluğu, statik bir değerlendirme yerine dinamik bir değerlendirmeye itmiştir (Riddell, 2004, s.2-5).

Parasal yaklaşımda, yoksulluk düzeyinin ve yoksulluk sınırının altına düşen kişi sayısının doğru değerlendirilme olasılığının düşük olduğu üzerinde durulur. Parasal yaklaşımı kullanan, ancak davranış konusundaki farklı varsayımlara dayanarak yapılmayan yoksulluk düzeylerinin güvenilir olmadığı düşünülmektedir (Szekely vd, 2000, s.30).

2.1.1.3. Kapasite Yaklaşımı

Sen tarafından 1976 yılında geliştirilen bu yaklaşım yoksulluk kavramına çok boyutlu bakabilen en geniş yaklaşım olarak görülür. Sen, pozitif bilimlerin sosyal bilimlere entegre edilmesinin teknik çözümler üretse bile insani duygulara değinmediğini savunarak, klasik teorinin sosyo-etik yönlerini ekonomiye taşımaya çalışmıştır. Kapasite yaklaşımında refah olgusunun neyi ifade ettiğini açıklamak için daha geniş bir çerçeveye ihtiyaç duyulmuştur. Bu çerçevede ordinalist bir yoksulluk ölçüm yöntemini savunmuştur. Bu yaklaşım iktisadın dar bir çerçevede oluşturulan yaklaşımlarına eleştirel bir yaklaşımdır (Dini ve Lippit, 2009, s.6; Sen, 1976, s.221). Bu yaklaşım bireylerin belirli bir tüketim türü elde edip edemediklerini sorgular ve aynı

zamanda bu yaklaşıma insani gelişmişlik yaklaşımı da denir. (Haughton ve Khandker, 2009, s.2).

İnsan özgürlüklerine ve “değerli bir yaşam” için neyin gerekli olduğuna odaklanılmaktadır. Bu yaklaşımda yoksulluk, asgari veya temel ihtiyaçların sağlanamaması olarak tanımlanmaktadır. Bu yaklaşımın benimsediği refah kavramı, sıralı bir aksiyom kümesinden oluşur. Yoksulluk sınırı altında kalan bireylerin toplam nüfus içerisindeki payını bulmak için hesaplanan kafa sayım oranını çok kaba bir endeks olarak görür. Kafa sayım endeksi yoksulluk sınırı altındaki yoksul birey sayısını belirlerken yoksulluk sınırının altındaki ve üstündeki geçişkenliği takip edemez (yoksulluktan çıkış ya da yoksulluğa düşüş). Ayrıca bu endeks yoksullar arasındaki gelir dağılımına karşı da duyarsızdır. Aşırı yoksul sınıf ve görece daha iyi durumda olan yoksul sınıf arasındaki parasal aktarım bu endeksi etkilemez. Kısacası kafa sayım endeksi kapasite yaklaşımının aksiyomlarını reddeder.

Bu aksiyomlar şöyledir; yoksulluk sınırı altındaki bir bireyin herhangi bir gelir kaybının toplam yoksulluğu artırdığını ifade eden *monotoniklik aksiyomu* ve yoksulluk sınırının oldukça altında bulunan bireylerden nispeten yoksulluk sınırına daha yakın olan bireylere saf bir gelir aktarımı olduğunda yoksulluk ölçütünün artacağını ifade eden *transfer aksiyomudur* (Sen, 1976, s.219).

Sen yaklaşım pozitif özgürlükten yanadır. Yani yarı kamusal malların (eğitim, sağlık, demokrasi vb.) insan yaşamındaki önemi yadsınamaz ve bu malların tedariki devlet tarafından sağlanmalıdır ve her bireyin bu mallara erişebilme imkânı olmalıdır. Bu erişim özgür ancak denetlenebilen bir piyasa mekanizması ile yürütülmelidir. Yoksullukla mücadelede serbest fiyatlama sağlamak ve nakit sübvansiyonlarla yoksullara yardım etmek kapasite yaklaşımının stratejilerindedir. Sübvansiyonlar, faktör verimliliğini, bireylerin gerçek özgürlüğünü veya kapasitelerini artırabilen bir yatırım türü olarak kabul edilir. Devletin insanların kalkınma kapasitelerini artırmada önemli bir role sahip olduğu düşünülür. İnsani yoksulluk endeksi kapasite yaklaşımının ölçüm aracı olarak kullanılır. Parasal yaklaşımın ötesinde, yaşam süresi, sanitasyon, cinsiyet ayrımı gibi gelir dışı refah belirleyicisi olan faktörleri de ölçmeye çalışır (Dini ve Lippit, 2009, s.6-8).

Bu sebeple insani yoksulluk, kısaca üç temel unsur olan uzun ömür, bilgi ve iyi bir yaşam standardının yoksunluğu olarak tanımlanır. Kapasite yaklaşımı, teorik olarak parasal yaklaşımlara göre, yoksulluğa daha tatmin edici bir bakış sunmaktadır. Yoksulluğu gerçekten yaşayan insanların yaşam tarzları, zevk aldıkları eylemler ve

özgürlükleri açısından yoksulluk tanımlamalarında bize geniş bir çerçeve sunmaktadır. Bununla birlikte uygulamada analizin genişliği açısından, yoksulluk ve yoksulluktaki eğilimlerin ölçülmesi için gerekli olan bilgi kısıtlıdır ve pratik değildir. Parasal ve kapasite yaklaşımlarının bazı temel ortak özellikleri bulunmaktadır. İki yaklaşımda yoksulluk olgusunu bireysel bakış açısıyla tanımlar ve yoksulluğun iç dinamiklerine odaklanır. Ancak genel anlamda ikisi de yoksulluğun temel nedenlerini yakalayamaz (Riddell, 2004, s.5).

2.1.1.4. Katılımcı Yaklaşım

Katılımcı yoksulluk yaklaşımı, uygulanacak politikaları etkilemek amacıyla yoksulluğun analizine yoksul insanların görüşlerini dâhil etme yöntemidir. Katılımcı yoksulluk yaklaşımının değerlendirmeleri üç temel unsurdan oluşur.

1. Saha araştırması: Yoksullara doğrudan danışılarak daha iyi bir yoksulluk anlayışı üretmektir. Yoksulların görüşleri, yoksulluğun analizinde ve yoksulluğun azaltılmasında uygulanacak kamu politikalarının oluşturulmasında önemli bir role sahiptir.

2. Politika etkisi: Sivil toplumun tüm kesiminin (hükümet dışı kuruluşlar, politika yapıcılar, yöneticiler, sivil gruplar, parlamenterler ve medya), katılımcı yoksulluk yaklaşımı sonuçlarının daha geniş bir şekilde sahiplenilmesini teşvik etmek için bu sürece dâhil edilmesi.

3. Ülke kapasitesi: Katılımcı yoksulluk yaklaşımının sonuçlarının, yoksulluğu daha iyi teşhis edebilmesi için nicel hane halkı anketleri dâhil olmak üzere diğer veri kaynaklarıyla birleştirilmesi (Robb, 2002, s.4).

Yoksulların, yaşam kalitelerinin ne durumda olduğunu kendi ağızlarından paylaşmaları, hanehalkının yaşam koşullarının analiz edilip geliştirilebilmesi için planlama yapabilmeye ve bunları uygulamaya geçirebilmede katkı sağlar. Bu yönüyle çok boyutlu yoksulluk görüşünü yansıtmaktadır. Katılımcı ve kapasite yaklaşımlarının ortak noktası yoksul kesimin kararlarının refahlarını artırma da daha etkin bir işleyişe sahip olmasıdır. Katılımcı yaklaşımlar başlangıçta küçük toplum temelli projeler için tasarlanırsa da özellikle Dünya Bankası tarafından desteklenerek daha geniş yaklaşımların bir parçası olarak kullanılmıştır. (Riddell, 2004, s.6).

Katılımcı yaklaşımın vurgulayıcı tarafı, yoksulların yoksulluk hakkındaki görüşlerine yer vererek diğer insanların görüşleriyle mukayese etmesidir. Ancak bu yaklaşım farklı toplulukların yoksul kesimlerinde kültürel ve geleneksel açıdan

benzerlik göstermeyen görüşlerini açıklamada yeterli değildir. Yoksulluk, hiçbir zaman tek bir şeyin eksikliğinden kaynaklanmaz. Yoksulluk yoksul insanların deneyimlerini ve yoksulluk tanımlarını kümeleyen birçok birbirine bağlı faktörden kaynaklanır. Filipinler'de, Mindanao bölgesindeki kadınların “Yemek yoksa çocuklarımız için muz kaynatıyoruz” ya da “Tarım Bakanlığı mısır tohumları dağıttığında, bu tohumları toprağa ekmek yerine pişiriyoruz” sözleri elde edilen kaynakların farklı ihtiyaçlar doğrultusunda tüketime tabi olduğunu göstermektedir⁶ (World Bank, s.27).

Ayrıca bireylerin baskı altında hissetmeleri ya da çekinme duygusu gibi nedenlerden dolayı, gerçekte hissettikleri ve yaşadıkları şeyi söyleyebilme cesaretinden uzak olmaları onların inandırıcılıklarını kaybettirir. Bu nedenle bu tarz sözlü beyanların mutlak doğruluk taşıyacağına garanti yoktur. Diğer bir yandan katılımcı yaklaşım görüşü yoksulluğa fazlasıyla mikro açıdan bakan bir yaklaşımdır ve bu bağlamda resmin bütününe odaklanmakta sorun yaşar. Kısacası yoksul bireylerin yaşam koşulları ile ilgili öznel değerlendirme yapmaları hem tüm gruplar içerisinde tutarlı hem sosyal şartlanmadan uzak olarak doğru beyana dayalı olmalıdır ki makro düzeyde bir yoksulluk değerlendirmesi yapmaya imkân vermelidir (Riddell, 2004, s.6).

Diğer yandan yoksulluğun derecesine odaklanan, spesifik kural ve yöntemlerle elde edilen hanehalkı anketlerinin tersine katılımcı yoksulluk, bireylerin ve toplulukların esnek ve açık bir çerçevede tanımladıkları yoksulluk süreçlerine ve açıklamalarına odaklanır (Robb, 2002, s.5).

Dünya Bankası yoksulluk boyutlarını ortaya çıkarmak ve yoksul insanların yoksulluk özelliklerini belirlemek için tümevarımsal bir yaklaşım kullanmaktadır. Tablo 1, Dünya Bankası destekli bu araştırmada hazırlanan katılımcı araştırma projelerinde kullanılan başlıca araç ve yöntemlerin bir listesini vermektedir.

⁶ <http://siteresources.worldbank.org/INTPOVERTY/Resources/335642-1124115102975/1555199-1124115187705/ch2.pdf>(Son Erişim Tarihi: 24.12.2018)

Tablo 1.

Katılımcı Yoksulluk Değerlendirmesinde ve Yoksulların Sesi Çalışmasında Kullanılan Ana Yöntemler

Katılımcı Yoksulluk Değerlendirmesi	Yoksulların Sesi
Tercih sıralaması ve puanlama	Odak grupları
Zenginlik ya da refah sıralaması	Küçük grup tartışmaları
Döngüsel değişimi gösteren grafikler	Refah sıralaması
Trend analizi	Listeleme
Nedensel akış şemaları	Puanlama
Katılımcı haritalama	Nedensel etki analizi
Kurumsal diyagram	Trend analizi
Çizimler-resimsel gösterimler	Bireyler ve haneler ile derinlemesine görüşmeler.

Kaynak: White ve Pettit (2004: 6)

2.1.2. Yoksulluk Türleri

2.1.2.1. Gelir Yoksulluğu

Gelir yoksulluğu bireylerin hayatını sürdürmek için gerekli olan mal ve hizmetlere ulaşmada ödemekle yükümlü olduğu maddi bedelden yoksun olmasını ifade eder (Özgüler, 2014, s.138). Saf ekonomik anlamda, gelir yoksulluğu, bir ailenin gelirinin ülkeler arasında farklılık gösteren ve ulusal olarak belirlenmiş bir eşiği karşılamamasıdır. Tipik olarak aileye göre ölçülür ve bir ailedeki kişi sayısına göre ayarlanır (UNESCO).⁷

2.1.2.2. Mutlak Yoksulluk

Yoksulluk sıklıkla göreceli ya da mutlak terimlerle tanımlanır. Mutlak yoksulluk, gıda, giyim ve barınma gibi temel ihtiyaçların karşılanması için gerekli para miktarı ile ilişkili olarak yoksulluğu ölçer. Mutlak yoksulluk kavramı, daha yüksek bir

⁷ www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences (Son Erişim Tarihi: 23.12.2019)

yaşam kalitesinin sağlanmasında engel oluşturan sorunlarla ya da toplumdaki genel eşitsizlik düzeyi ile ilgili değildir⁸.

Birleşmiş Milletlerin mutlak yoksulluk tanımı ise “Bireylerin gıda, içme suyu, sağlık tesisleri, barınma, eğitim ve bilgi gibi temel insani ihtiyaçlarından ciddi şekilde yoksun bırakılması ile karakterize edilen ve sadece gelire değil aynı zamanda hizmetlere erişime de bağlı bir durumdur.”⁹ Yoksullukla mücadele politikalarının yoksulluğu azaltmadaki etkisinin zamanla nasıl değiştiğini değerlendirebilmek için mutlak yoksulluk oranını kullanmak zaruri görülür. Dünya Bankası yoksulluk oranlarında ülke karşılaştırması yaparken ve yoksullukla mücadele politikalarında kullanılacak kaynakların nereye yönlendirilmesi gerektiğini belirlerken mutlak yoksulluk oranını kullanmaktadır. (Dünya Bankası, 2014, s.29).

Dünya Bankasının belirlediği küresel mutlak yoksulluk sınırı günde 1,9 doların altında yaşayan (şu anki aşırı yoksulluk sınırı), bölgesel olarak 3,20 ve 5,50 doların altında yaşayan insanları ifade etmektedir. 3,20 dolar yoksulluk sınırı, düşük orta gelir olarak sınıflandırılan ülkelerdeki tipik ulusal yoksulluk sınırlarından türetilmiştir. 5,50 dolar yoksulluk sınırı, üst orta gelir olarak sınıflandırılan ülkelerdeki tipik ulusal yoksulluk sınırlarından türetilmiştir. Bunlar dünya bankası için mutlak yoksulluk sınırlarıdır (Dünya Bankası, 2014, s.30).

2.1.2.3. Nispi Yoksulluk

Yalnızca açlık oranının baz alınmadığı ve bireylerin toplumdaki diğer bireylerin yaşam koşullarına ve refah düzeylerine göre kıyaslanması ile belirlenen bir yoksulluk oranı yaklaşımıdır. Toplumun ortalama yaşam şartlarının (harcama ve gelir düzeyi) altında bulunana bir bireyin nispi olarak yoksul olduğu varsayılır (TÜİK, Tüketim Harcamaları, Yoksulluk ve Gelir Dağılımı Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi – 6).

Nispi yoksulluk, insanların içinde yaşadıkları toplumda ortalama yaşam standartlarını korumak için gereken asgari gelir miktarından yoksun olma durumudur. Nispi yoksulluk, ülkenin yoksulluk seviyesini ölçmenin en kolay yolu olarak kabul edilir. Nispi yoksulluk bir toplumun üyelerine göre tanımlanır ve bu nedenle ülkeler arasında farklılık gösterir. İnsanlar toplum tarafından belirlenen yaşam standartlarına ayak uyduramazlarsa yoksul olarak nitelendirilir. Bir toplumun zenginliği artıp

⁸ <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/poverty/>(Son Erişim Tarihi: 24.12.2018)

⁹ <https://www.economicshelp.org/blog/glossary/definition-of-absolute-and-relative-poverty/> (Son Erişim Tarihi: 20.12.2019)

azaldıkça, toplumun yaşam koşulları da değiştiği için lazım gelen gelir ya da kaynaklarda değişir ve böylece nispi yoksullukta değişir.¹⁰

2.2. Yoksulluk Ölçüm Yöntemleri

Yoksulluğun ölçülmesinde en yaygın kullanılan yol gelirlere dayanmaktadır. Gelir seviyesi temel ihtiyaçları karşılamak için gerekli asgari seviyenin altına düşerse, kişi yoksul durumdadır. Bu asgari seviyeye “yoksulluk sınırı” denir. Temel ihtiyaçların karşılanması için gerekli olan şeyler zamana ve toplumlara göre değişmektedir. Bu nedenle, yoksulluk sınırları zaman ve mekâna göre değişir ve her ülke kendi gelişim düzeyine, toplumsal normlarına ve değerlerine uygun kalemleri kullanır¹¹. Başka bir deyişle yoksulluk, devletin sağladığı malların erişimi ve tüketimi ile ilgilidir ve buna bağlı olarak yoksulluk sınırı da ‘Sosyal Ücret’ ile yakından ilişkilidir (Dünya Bankası, s.37; Rankin, 1996).¹²

Yoksulluk ölçümü için yaygın olarak kullanılan ve kabul görmüş kesin bir metodoloji bulunmadığından, istatistiklere seçim duyarlılık analizleri eşlik etmelidir. Szekely vd. (2000) literatürde de yoğun olarak araştırılan konulardan olan farklı yoksulluk sınırlarının ve yoksulluk endekslerinin kullanımına yönelik duyarlılık analizi gerçekleştirmişlerdir. Bir yoksulluk istatistiği kullanıldığında, sayının arkasında ne olduğunu sormanın önemli olduğu vurgulanmıştır. Yoksulluk istatistiklerinin arkasındaki temel seçeneklerin ve tanımların gerekçelendirilmesi ve açık olması gerekliliğine ve ne kadar yoksulluk olduğu sorusunu cevaplayabilmek adına seçeneklere yönelik bir duyarlılık analizi yapılması ihtiyacına işaret etmektedirler (Szekely vd, 2000, s.30). Açıkça söylemek gerekir ki yoksulluk ölçümlerinin ihtiyaç duyulan aksiyonlara ve varsayımlara dayalı şekilde yapılmaması anlamsız sonuçlar doğmasına neden olmaktadır.

¹⁰ <https://study.com/academy/lesson/what-is-relative-poverty-definition-causes-examples.html> (Son Erişim Tarihi: 20.12.2019)

¹¹ https://www.bbc.co.uk/scotland/education/ms/wealth/def_of_poverty/definitions.shtml (Son Erişim Tarihi: 24.12.2018)

¹² <http://siteresources.worldbank.org/INTPOVERTY/Resources/335642-1124115102975/1555199-1124115187705/ch2.pdf> (Son Erişim Tarihi: 27.12.2018)

2.2.1. Tek Boyutlu Yoksulluk Ölçüm Yöntemleri

2.2.1.1. Kafa Sayım Endeksi

Yoksulluğu ölçmenin en kolay yolu, bir yoksulluk sınırı oluşturmak ve bu yoksulluk sınırının altında gelir veya tüketim düzeyiyle yaşayan insan sayısını saymaktır. Bu, sözde yoksulluk nüfusu oranıdır. Kafa Sayım oranı ile yoksulluğun ölçülmesi, yorumlanması kolay olan bilgiler sağlar; kısacası asgari seviyenin altında tüketim veya gelire yaşamak durumunda kalan nüfusun payını ifade eder. Ancak, bu ölçüm yöntemi bize yoksulluğun yoğunluğu hakkında bilgi veremez (OWID).¹³

Hane halkı içinde yaşayan nüfusun, kişi başına geliri yoksulluk sınırının altında veya yoksulluk sınırında olması durumunda. (n) nüfuslu bir ülkede (q) kadar yoksul insan yaşadığını varsayarsak. Kafa sayım endeksi (H) yoksul olarak tanımlanan sınıfın toplam nüfusa oranını verir. Bu endeks, sıfır dereceden homojen bir ölçektir ve ölçek değişmezliği aksiyomuna (tüm gelirler ve yoksulluk sınırı aynı oranda arttığında ölçeğin değişmediği anlamına gelir) ve odak aksiyomuna (bu aksiyom yoksulluk ölçütünün yoksulluk sınırı üzerinde kalan nüfusun gelirindeki ya da tüketimindeki herhangi bir değişiklikten etkilenmemesi gerektiğini ifade eder) duyarlıdır. Ancak, bu endeks yoksullar arasındaki gelir eşitsizliğine, yoksullar arasındaki gelir transferine, yoksulluğun yoğunluğuna ve şiddetine cevap veremez (Ravallion, 2016, s.231,232).

$$H = q/n \quad (2.2)$$

Geliri yoksulluk sınırının altında olan herkesin aynı derecede yoksulluk yaşadığını varsayar. Yani yoksunluğun yoğunluğunu hesaba katmaz (Kakwani ve Son, 2004, s.423).

2.2.1.2. Yoksulluk Açığı Endeksi

Yoksulluk açığı, bireylerin gelirlerinin yoksulluk sınırına olan uzaklıklarının bir araya getirildiği bir endekstir. Bu, monotoniklik aksiyomunu karşılar ancak transfer aksiyomunu ihlal eder (Sen, 1976, s.220). Yoksulluk derinleşmesinin kafa sayım oranı ile ifade edilememesi üzerine geliştirilen bir endekstir. Endeks, gelir açığı denilen (bireyin geliri ile yoksulluk sınırı arasındaki farkı belirleyen) bir değerden yola çıkarak

¹³ <https://ourworldindata.org/size-poverty-gap> (Son Erişim Tarihi: 12.12.2019)

türetilir (Özgüler, 2014, s.148). Dünya bankasının tanımına göre yoksulluk açığı endeksi, bireylerin yoksulluk sınırının altına girme derecesini ölçmektedir (Haughton ve Khandker, 2005, s.69).

$$g_i = z - y_i \quad (2.3)$$

g_i : Gelir açığı

z : Yoksulluk sınırı

y_i : Kişinin gelir düzeyi

Gelir açığı pozitif çıktığı durumlarda bireyin yoksul sınıfına girdiği, negatif çıktığı durumlarda ise yoksul sınıfta yer almadığı düşünülür (Sen, 1976, s.220). Gelir açığı oranı bize ortalamada yoksulluğa düşüşün oranını söylemektedir. (Sen, 1976, s.223). Gelir açığından kastedilen anlam yoksulluk çizgisi altındaki toplam yoksulların bütünleşmiş gelir açıklarıdır. Çünkü gelir açığı negatif çıkan bireylerin değerleri negatif alınmaz. Bu da bizi yoksulluk sınırı altında kalan toplulaşmış bir gelir açığına götürür (Özdemir 2017, s.190); (Özgüler, 2014, s.148).

$$Q(x) = A(z, y) ; \sum_{i \in S(x)} g_i v_i(z, y) \quad (2.4)$$

Olası ortalama gelir değişiminde “y”, yoksulluk endeksi (P), tüm gelirler için toplam gelir açığı (Q (x)) değerinin maksimum değeri olarak tanımlanır. Yoksulluk sınırı (z) boyunca ve birlikte y vektörünün (gelirin) bir fonksiyonu olarak tanımlanır. $g_i v_i(z, y)$

$$P = \max_x Q(x) \quad P = Q(z) \quad (2.5)$$

Yani, bir topluluğun yoksulluk endeksi (P), o toplumdaki yoksulların ağırlıklı toplam gelir açıklarının değeri ile verilmektedir (Sen, 1976, s.221).

Yoksulluk açığı endeksi; yoksulluk hattı altında kalan yoksul kişi sayısının (q) toplam nüfusa (n) oranını veren kafa sayım oranı (H) ile "gelir-açığı oranı" olarak adlandırılan kişi başına yüzde açık (I) ile düşünüldüğünde yoksulluk sınırının altındaki insanların oranını ve her birinin gelir boşluğu miktarını anlatabilir.

$$H = \frac{q}{n} \quad (2.6)$$

$$I = \sum_{i \in S(x)} \frac{g_i}{qz} \quad (2.7)$$

Denklem (2.4) ve (2.5) in çarpılması ile yoksulluk açığı endeksi (PG) oluşmaktadır.

$$PG = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (g_i/z) \quad (2.8)$$

Kafa sayım oranı ile gelir açığı oranının açıklayamadığı transfer aksiyomunu yoksulluk açığı endeksi de açıklamada yetersizdir (Sen, 1976, s.223; Özgüler, 2014, s.148). Dünya Bankası tarafından rutin olarak tahmin edilen küresel anlamda ortak bir istatistik olan “yoksulluk açığı endeksi”, yoksulluk sınırındaki ortalama açığı alır ve yoksulluk sınırının değerine böler. Bize yoksulluktan kaçınmak için ortalama olarak insanların eksik olduğu yoksulluk sınırı payını söyler. Yoksulluk açığı endeksi politika tartışmalarında sıklıkla kullanılmaktadır, çünkü yoksulluğun göreceli yoğunluğu ile ilgili anlamlı karşılaştırmalar yapılmasını sağlayan sezgisel bir birime sahiptir (OWID).¹⁴

2.2.1.3. Yoksulluk Şiddeti Endeksi (Kareli Yoksulluk Açığı)

Bir birey kronik olarak yoksul olabilir ancak belirli bir yıl içinde geçici olarak yoksulluktan çıkabilir. Aynı zamanda kronik yoksulluk yaşamayan bir birey herhangi bir yıl içerisinde yoksul sınıf içerisine düşebilir. Bu şekilde yoksulluğun iki türe ayrışması kareli yoksulluk açığı ölçütüne dayanmaktadır (Foster, Greer ve Thorbecke, 2010, s.506). Yoksulluk şiddeti de denen bu endeks, yoksulluk açığının karesinin yoksulluk sınırına bağıntılı ortalamasıdır (Özdemir, 2017, s.193). Dünya Bankası tanımına göre kareli yoksulluk açığı “yoksulluk şiddeti” endeksi, yoksulluk açıklarının karelerinin ortalamasıdır (Haughton ve Khandker, 2005, s.69).

¹⁴ <https://ourworldindata.org/size-poverty-gap> (Son Erişim Tarihi: 12.12.2019)

$$PG_2 = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (g_i/z)^2 \quad (2.9)$$

Bu ölçüm her bir yoksulluk açığı endeksinin karesinin alınması ile yoksulluk sınırı altındaki en yoksul kesimin ölçekte daha fazla ağırlıklandırılmasını sağlar. Bu sebeple ağırlıklı toplam yoksulluk açıklarının bir biçimidir.¹⁵ Örneğin yoksulluk sınırının %10'luk bir yoksulluk açığına %10'luk bir ağırlık verilirken, %50'lik bir yoksulluk açığına ise %50'lik bir ağırlık verilir. Bu eşit bir şekilde ağırlıklandırılmış yoksulluk açığı endeksinden farklıdır. Bu nedenle, yoksulluk açığı endeksi kareleştirilerek, ölçümden kaynaklı yoksulluk sınırının çok altına düşen gözlemlere (en yoksul nüfusa) daha fazla ağırlık verilmektedir (Haughton ve Khandker, 2005, s.73).

2.2.1.4. Watts Endeksi

Bu endeks, ölçek değişmezliği aksiyomuna, odak aksiyomuna, çoğaltma değişmezliği ve transfer aksiyomuna, monotonik aksiyoma ve alt grup monotonikliği gibi aksiyomların hepsine duyarlıdır. Watts endeksi, yoksulların arasındaki eşitsizliği gözlemleyen ilk yoksulluk ölçüsüdür ve yoksullar arasındaki gelir dağılımını incelemenin en iyi yolu olarak görülür (Ravallion, 2016, s.233).

$$W = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^q \ln\left(\frac{z}{y_i}\right) \quad (2.10)$$

$$\frac{z}{y_i} = W_i$$

Hane halkının refah oranını temsil eder. Daha büyük toplama sahip olan bir yoksulluk ölçümü için uygun olan şey; aile büyüklüğüne göre ağırlıklandırılmış refah oranının logaritmasının toplamıdır (Watts, 1968, s.16).

Yoksul insanların tüm gelirleri g oranında büyürse, o zaman endeksin bu büyüme oranına bölünmesi ile yoksulluktan çıkış için gerekli olan ortalama zamanı bulabiliriz. Buna yoksulluktan çıkış süresi endeksi denir.

¹⁵

<https://www.unescwa.org/squared-poverty-gap-index#:~:text=Squared%20poverty%20gap%20index%2C%20also,falls%20below%20the%20poverty%20line.> (Son Erişim Tarihi: 15.10.2020)

$$z = y_i(1 + g)^{t_g^i} \quad (2.11)$$

Denklem 2.11 için logaritma alındığında;

$$t_g^i \approx \frac{\text{Ln}\left(\frac{z}{y_i}\right)}{g} \quad (2.12)$$

Bu durumda ortalama yoksulluktan çıkış süresi tüm nüfus üzerinden değerlendirildiğinde, W / g yaklaşık olarak g büyüme hızında yoksulluktan kurtulmak için geçen ortalama süre olacaktır (Morduch, 1998, s.386).

$$T_g = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^q \frac{\text{Ln}\left(\frac{z}{y_i}\right)}{g} = \frac{W}{g} \quad (2.13)$$

Watts endeksinden beklenen özelliklerin, aslında yoksul-yanlı bir büyüme endeksinin sahip olması gereken aksiyomlar çerçevesinde ele alınması, bu endeksin yoksul-yanlı büyüme literatürde önem kazanmasına neden olmuştur. Watts endeksinin uygulanması nispeten kolaydır ve tüm temel yoksulluk aksiyomlarını karşılar. Bu teori aslında yoksulluğun azalmasında, dağıtımsal etkinin zengin kesime göre yoksul kesimde daha etkin çalıştığını ifade etmektedir (Özdemir 2017, s.197). Bu sebeple “yoksul-yanlı büyüme” literatüründe önem kazanmıştır ve yoksulluktan kaynaklanan sosyal refah kaybının mutlak miktarını ifade etmede kullanılmak için uygun bir endeks özelliği taşımaktadır (Zheng, 1993, s.81).

Theil'in (1967) eşitsizlik ölçüsüyle doğrudan ilişkili olan Watts (1968) yoksulluk ölçüsü, bir yoksulluk ölçüsünün istenen tüm özelliklerine sahip görülür (Kakwani ve Son, 2004, s.424).

2.2.1.5. Sen Endeksi

Sen endeksi yoksul kişi sayısı, yoksulluk derinlikleri ve yoksulluğun grup içindeki dağılımını birleştirmeyi amaçlayan bir endeks olarak 1976'da Sen tarafından türetilmiştir (Haughton ve Khandker, 2005, s.75). Diğer bir ifade ile bu endeks, kafa sayım oranı, yoksulluk açığı endeksleri ile yoksullar arasındaki gelir dağılımı eşitsizliğini temsil eden Gini (G^P) katsayısının bileşiminden oluşur (Özdemir, 2017,

s.195). Sen endeksi, odak aksiyomu, monotonik aksiyom ve transfer aksiyomlarının hepsine duyarlı bir yoksulluk ölçüm yöntemidir. Yoksul bir bireyin geliri düştüğünde yoksulluk endeksinin yükselmesi gerekir. Yoksulluk sınırı altındaki bireylerin kendi aralarındaki gelir transferleri yoksulluk endeksinde yine değişme yaratmalıdır. Örneğin en yoksul sınıftan yoksulluk sınırına daha yakın bir yoksula gelir transferi olduğunda yoksulluk endeksinin artması gerekir. Sen endeks bu değişimlere cevap verir niteliktedir (Özgüler, 2014, s.149).

$$P_s = P_0 \left[1 - (1 - G^P) \mu^P / z \right] \quad (2.14)$$

Burada P_0 kafa sayım endeksini, μ^P yoksul sınıfın ortalama gelir ya da harcamasını temsil etmektedir. Gini katsayısı 0 olduğunda yoksullar arasındaki gelir dağılımının eşitliğinin mükemmel olduğunu, 1 olduğunda ise tam eşitsizliğin söz konusu olduğunu söyleyebiliriz. Sen endeksi aynı zamanda yoksulların Gini katsayısı ile ağırlıklandırıldığı yoksulluk açığı ölçümü ile ortalama kafa sayım oranının bir fonksiyonu olarak ifade edilebilir (Haughton ve Khandker, 2005, s.75).

$$P_s = P_0 G^P + P_i (1 - G^P) \quad (2.15)$$

2.2.1.6. Foster, Greer ve Thorbecke Endeksi

Yoksulluk ölçümünde alt grup yoksulluğu ile toplam yoksulluk arasındaki ilişkiyi yakalamak adına 1984 yılında Foster Greer ve Thorbecke (FGT) tarafından geliştirilen bir endekstir. Diğer faktörler sabit kaldığında alt grupta yaşanacak yoksulluk düzeyindeki bir düşüş, toplumun tamamı için daha az yoksulluğu temsil etmelidir. Bu endeks, Sen tarafından önerilen temel özellikleri karşılarken, bir alt grup ve toplam grup ilişkisinin kantitatif bir tahminini elde etmek için veya alt grubun toplam yoksulluk üzerindeki etkisini göstermek için uygun şartlara sahip bir endeks olarak görülmektedir. Bu ölçümde toplam yoksulluk, alt grup yoksulluk seviyelerinin ağırlıklı bir ortalaması olarak ayrıştırılabilir bir yoksulluk ölçüsü kullanır. Bu endeks eşitsizlik oranı, kafa sayım oranı ve gelir açığı oranının bir birleşimi olarak ifade edilebilir (Foster Greer ve Thorbecke, 1984, s.761).

FGT endeksi diğer yoksulluk ölçümleri arasında en geniş bakış açısına sahip bir ölçek özelliği taşır. Çünkü yoksul sınıf içerisindeki etnik, sosyo-ekonomik ve bölgesel farklılıkların yoksulluk oranlarını ayrı ayrı değerlendirebilir ve ağırlıklı ortalamaları alınarak toplamdaki yoksulluk düzeyi elde edilebilir (Özgüler, 2014, s.150).

$$P_{\alpha}(y; z) = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^q (g_i/z)^{\alpha} \quad (2.16)$$

α değeri 0 iken P_0 kafa sayım oranını (H), 1 iken P_1 yoksulluk açığını, 2 iken P_2 yoksulluk şiddetini ifade etmektedir. α parametresi yoksulluktan kaçınma ölçütü olarak değerlendirilir. α değeri büyüdükçe en yoksul kesimin endeksteeki ağırlığı da artar. α 'nın 0'dan büyük olması durumunda yoksulluk ölçütünün monotoniklik aksiyomunu, 1'den ve 2'den büyük olması durumunda transfer aksiyomunu karşıladığını (en yoksul sınıf arasındaki gelir transferi sonucu oluşacak yoksulluk artışının daha az yoksul sınıf arasındaki gelir transferine göre daha fazla olmasıdır) söylemek mümkündür. Bu aksiyoma cevap verebilmek önemlidir çünkü yoksul sınıf içerisindeki gelir transferleri ile yoksulluk sınırı üzerinde olan bireylerden yoksulluk sınırı altında olan bireylere doğru akan gelir transferi farklı etkiler doğurur (Foster Greer ve Thorbecke, 1984, s.763).

Bu endeksin en can alıcı eleştirilerinden biri, α parametresinin en makul değerinin ne olabileceğine dair soruları cevapsız bırakmasıdır (Özdemir, 2017, s.199). Foster, Greer ve Thorbecke (2010) eski çalışmalarını yoksullukta ölçüm, aksiyomlar ve uygulama konusunda katkı sağlayarak yenilemişlerdir. FGT sınıfından olan ayrıştırılabilir yoksulluk ölçümleri ile ilgili literatür yeniden gözden geçirilerek endeksin birçok yoksulluk çalışmasında kilit rol oynadığını göstermeye çalışmışlardır. Yoksulluk egemenliği, yoksulluk ve eşitsizlik arasındaki ilişki, yoksulluk dinamikleri, kırılabilirlik, çok boyutlu yoksulluk ölçümü ve toplumsal amaç fonksiyonu gibi yoksulluğun kavramsal genişliğine indirgenebilen bir endeks yarattıklarını bir kez daha vurgulamışlardır (Foster Greer ve Thorbecke, 2010, s.519).

2.2.2. Çok Boyutlu Yoksulluk Ölçüm Yöntemleri

Çok boyutlu yoksulluk ölçüm yöntemleri, yoksulluğu yaşam standartlarının sağlanması için gerekli olan her türlü ihtiyacın yoksunluğu olarak ölçer. Bu tanıma göre

üç ana hedef olan yaşam standartları, eğitim ve sağlığın yoksul sınıf açısından ulaşılabilirliğini ölçmektedir.¹⁶

Bir aileni yaşam standartları, mevcuttaki kaynaklara erişimde yaşadığı engellerin sadece parasal olarak ölçülmesi ile belirlenemeyebilir. Bir aile diğerinden daha iyi bir yaşam koşuluna sahip ise (elektrik, su, ulaşım, ısınma gibi ihtiyaçlara kolay erişim) gelirleri aynı olsa bile refah düzeyleri farklı olacaktır. Bu gibi kamusal hizmetlerdeki eksiklikler bireylerin gelirleri yoksulluk sınırının üstünde olsa bile, onları yoksul konumuna sokabilir. Gelir ve tüketim ekonomik analizde kişisel refahın en önemli ölçütleridir. Bir hane halkının yiyecek, giyecek ve barınak gibi refah için çok önemli olan birden fazla mal ve hizmet satın alma kapasitesini özetler. Yine de para temelli tedbirler insan refahının tüm yönlerini kapsamamaktadır. Bu yaklaşım, yaşam standartları ile çerçevelenmiş bir yaklaşımdır, daha nitelikli bir yaşam sürdürülebilmek için (standartları yakalamak) lazım gelen tüm refah boyutlarını yoksulluk ölçümü için aramsal bir değişken olarak görür (Dünya Bankası, 2018, s.88).¹⁷

Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi (ÇBYE), hane halkı anketlerinden elde edilen mikro verileri kullanır. Ölçümü oluşturmak için gereken tüm göstergeler aynı anketten gelmelidir. Bu yönü ile eşitsizliğe uyarlanmış İnsani Gelişme Endeksi'nden (İGE) farklılık gösterir. Veri bir hanehalkındaki her bir fert, hane halkının ağırlıklı yoksulluk sayısı ile ağırlıklandırılmış yoksul veya yoksul olmayan olarak sınıflandırılır. Veriler sonrasında milli yoksulluk ölçüsünde toplanır. ÇBYE hem çok boyutlu yoksulluk oranını (çok boyutlu yoksulluk içindeki kafa sayım oranı) hem de yoksulluk yoğunluğunu (yoksul bireylerin tecrübe ettiği ortalama yoksulluk puanı) yansıtır. Etnik grup, bölgesel ayırım (kent ve kırsal) gibi hane halkı karakteristik özelliklerini içererek ülkeler arası, bölgeler arası kıyaslamalara izin verir ya da küresel boyutta toplulaştırılabilir. Parasal (gelire ya da harcamalara bağlı) yoksulluk ölçüm yöntemlerinin eksik yanlarını tamamlayan bir ölçüm tekniğidir (UNDP).¹⁸ Ancak ölçülebilirliğinin zorluğu nedeniyle parasal ölçüm yöntemlerinin kullanılabilirliği daha sınırlıdır.

¹⁶ <https://www.economicshelp.org/blog/glossary/definition-of-absolute-and-relative-poverty/> (Son Erişim Tarihi: 20.12.2019)

¹⁷ https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/30418/9781464813306_Ch04.pdf (Son Erişim Tarihi: 22.12.2019)

¹⁸ <http://hdr.undp.org/en/content/what-multidimensional-poverty-index> (son Erişim Tarihi: 22.12.2019)

2.3. Yoksulluk Nedenleri

Yoksulluk nedenlerini tayin edebilmek için refah ve yoksulluk kavramlarının çok iyi tanımlanması gerekir. Refah kavramının içerisinde tanımladığımız her kalem bizi yoksulluğu daha iyi analiz etmeye ve daha ayrıntılı bir nedenler kümesi oluşturmaya götürür. Yoksulluğun nedeni, refah düzeyini gelir ve gelir dışı özellikleri ile ele aldığımızda bu düzeyden bireyin planlı ya da plansız olarak yoksun bırakılmasıdır. Örneklendirecek olursak çocuk, dul, yetim, öksüz gibi yardıma muhtaç kişilere yardım sağlanamaması. Yaşamlarının üretken yıllarında açlık hastalık gibi nedenlerle kendilerine bakma yetilerini kaybeden insanların desteklenememesi. Bir hane halkının geçimini sağlayan hane liderinin ölmüş olması, bir engelinin olması veya hane halkının kaynaklarını tüketen ve normal kazanma gücüne dönüşü engelleyen ciddi bir yaralanmaya maruz kalması ve bu insanların ihtiyaçlarının görevli kurumlarca yeterince karşılanmaması durumunda hane halkının yoksulluğa düşmesi kaçınılmazdır. Toplumsal düzeyde yaşanan konjonktürel krizler, depresyon, sel, kuraklık, savaş gibi doğal ve insan kaynaklı felaketlerin oluşması. Doğal kaynaklardan yoksun olma (tatlı su, enerji kaynakları v.b.) yoksulluk nedenlerinden bazılarıdır.

Bununla birlikte, yaygın konjonktürel yoksulluk, yoksulluk nedenlerini anlama arayışının yalnızca bir parçasıdır. İnsan ve hayvan gücünün ötesinde herhangi bir enerji kaynağından faydalanmadan, tamamen toprak üretim kapasitesine dayanan bir ekonomide, üretkenlik daima toprağın mevcudiyeti ile sınırlıdır ve kıtlaştıkça yapısal ve konjonktürel yoksulluk vakaları artar. Yoksulluğun nedenlerini belirlemede sadece tahsisat sistemleri değil, kaynakların kullanılabilirliği de önemlidir. Aynı durum, tarım dışı ekonomilerde de geçerlidir. Aşırı nüfus, nüfusun katlanarak artması, kaynakların ise aritmetik olarak büyümesi yoksulluğu artıran diğer bir nedendir. Ticari tarımın yükselişi ile hem kırsaldaki topraksız işçiler hem onların düşük ücretleri, artan gıda fiyatlarına ayak uyduramayan kentli işçilerin durumu yoksulluğu arttıran nedenlerdendir (Beaudoin, 2007, s.18-25).

Yoksulluğun nedenleri iki farklı bakış açısı olarak hem yoksul sınıfın içsel yapısındaki bozukluğa hem de yanlış ekonomi politikaları nedeniyle oluşan yapısal bozukluklara bağlanmaktadır. Düşük ücret politikaları, verimsiz eğitim sistemi, işsizlik, sınıf ayrımı, enflasyon, belirsiz ve güvensiz finansal ve hukuki ortam yapısal yoksulluk nedenleri olarak görülür. Yoksulluğun nedenlerine taraflar açısından (yoksul sınıf ve hükümet politikaları) bakmadığımız gibi, zaman açısından da (uzun dönemli ve kısa

dönemli yoksulluk) bakabiliriz. Uzun dönem yoksulluk ve kısa dönem yoksulluk tabanında ayrı nedenleri barındırmaktadır (Şenses, 2006, s.146,147).

Yoksulluk, düşük ücrete de bağlanmaktadır. Düşük ücret mikro açıdan yorumlandığında düşük tüketim demektir. Düşük tüketim temel ihtiyaçların yetersiz sağlanması demektir. Düşük ücreti makro açıdan yorumlayacak olursak düşük tasarrufu ve dolayısıyla sermaye yetersizliğinden kaynaklanan düşük yatırımı doğurmaktadır. Düşük düzeydeki bu yatırımlar düşük üretkenliğe yol açmaktadır. Bu da yine düşük gelirle sonuçlanmaktadır. Bu görüş, ekonominin reel değişkenlerinin bir ülkeyi yoksulluk içinde tutacak şekilde kendi aralarında bir sarmala girmesini ifade eder. Bu duruma “*Yoksulluğun Kısır Döngüsü*” (Vicious Circle of Poverty) denir ¹⁹ (Nurkse,1952, s.579).

Ayrıca, yoksulluk bir toplumun hak ve hukuk sistemine de bağlanmaktadır. Daha özgür ve sosyal haklara sahip güvenilir bir toplumun bireylerinin, demokratiklik düzeyi düşük toplumlara nazaran daha az yoksulluk çektikleri düşünülmektedir (Sen, 2000). Demokrasi ve yoksulluk düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğuna inanılmaktadır.

Yoksulluğun nedenleri küresel olarak değerlendirildiğinde uluslararası görüşler politik olarak iki bakış açısına sahiptir. Bunlardan biri, zengin ülkelerin kötü tarafta görülmesidir ve kötü oldukları için zengin olduklarının düşünülmesidir. Yani bu düşünce, zenginliği açgözlülüğün, sömürgeciliğin, acımasızlığın ve agresifliğin bir unsuru olarak görmektedir. Yoksul ülkeleri ise iyi tarafta görür yani kendi halinde, masum, erdemli ve savunmasız olmaları nedeni ile yoksul olduklarını savunur. Diğer bir görüş ise, zengin ülkeleri tam tersi olarak iyi tarafta görmektedir ve bu nedenle zengin oldukları düşünülmektedir. Yani zengin ülkeler aslında çalışkan, bilgili, eğitilmiş, iyi yönetilmiş, etkili ve üretken olduklarından dolayı zengindirler. Yoksul ülkeler ise bunun tam tersine sahip oldukları için yoksul kalmaya mahkûm görülmektedir (Landes, 1990, s.1).

Mikro bazda, bireylerin kişisel yönleri metaların işleve dökülmesinde önemli rol oynarken; çevresel faktörler de makro bazda, bireylerin kişisel kapasitelerine yön verir. Bu şu demektir. Bireylerin kapasiteleri onların seçimlerini etkiler ve bu seçimler doğrultusunda üretim şekillenir. Bir ülkenin üretim kalitesinin yani emek değer oranı yüksek ürünlerin ve uluslararası piyasada nispeten daha üstün sektörlerin ağırlığından

¹⁹ [https://economicsconcepts.com/nurkse's_model_of_vicious_circle_of_poverty_\(vcp\).htm](https://economicsconcepts.com/nurkse's_model_of_vicious_circle_of_poverty_(vcp).htm) (Son Erişim Tarihi: 19.12.2019)

oluşması yerli halkın tüketim seçimlerinden doğar. Bu seçimlerin niteliği de bireylere sağlanacak kişisel kapasiteye yön veren makro eylemlere bağlıdır. Bu da kamusal malların niteliğinden ve yaygınlığından ileri gelir. Yalnızca gelir eşitsizliğinin yoksulluğa neden olduğundan bahsetmek yoksulluğun uzun dönemli boyutunu ihmal etmemize neden olur. Eğitimde, sağlıkta, cinsiyette, alt yapı imkanlarında eşitliğin sağlanamaması yoksulluğun bazı hane halkları ve bireyler açısından kadercı yaklaşımla algılanmasına yol açabilir. Bu da yine dönüşümlü olarak başta ifade ettiğimiz mikro bazda, bireylerin işlevlerinin üretim üzerindeki etkisine yol açar (Dini ve Lippit, 2009, s.7).

Görüldüğü üzere yoksulluğun birçok koldan beslendiğini görebilmekteyiz. Önemli olan her ülkenin kendi yoksulluk dinamiğini yakalaması ve buna uygun politikalar üretmeye çalışmasıdır.

2.4. Gelir Dağılımı, Büyüme ve Yoksulluk

Bir ülkenin GSYİH'sının fertler, hane halkları ve üretim faktörleri arasında paylaşılmasına gelir dağılımı denir (TÜİK, Tüketim Harcamaları, Yoksulluk ve Gelir Dağılımı Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi – 6). Gelir, insan yeteneğinden, kardan ve mirasla elde edilmiş zenginlikten oluşur (Friedman, 2018, s.241).

“Yoksulluk, ortalama gelir düzeyi, ekonomik büyüme ve gelir dağılımının eşitsizlik derecesiyle yakından ilişkilidir. Büyüme sürecinde yoksulluk düzeyinin, gelir dağılımının ne yönde ve ne ölçüde değiştiğine bağlı olarak düşme olasılığı yanında artma olasılığını da bulundurmaktadır”. Bazı uygulamalar büyüme ve gelir dağılımındaki eşitsizlik arasında sistemli bir ilişki bulamazken, bazıları da Kuznets teoremini desteklemektedir (Şenses, 2006, s.149,150).

Gelir düzeyi artışının ekonomik büyüme ile ilişkisi yadsınamaz. Geleneksel yaklaşımlar kalkınmayı ağırlıklı olarak ekonomik büyüme ile ilişkilendirmişlerdir. Bu yaklaşımın nihai amacı yoksulluğu azaltmaktan ziyade büyümeyi gerçekleştirebilmektir. Bu yüzden yoksulluktaki azalış sadece ekonomik büyümenin bir sonucu olarak görülmüştür. Ancak her ekonomik büyüme yoksullukta kesinlikle bir azalış yaratacağı diyemeyiz. Bu sebeple sunulan alternatif bir yaklaşım ise, büyümenin yoksulluk üzerindeki etkisini dağılım etkisi ve saf büyüme etkisi olarak ayırtmaktır. Büyümenin yoksullar lehine gerçekleşip gerçekleşmediği ya da yoksulların büyümeden sağladıkları faydanın ne düzeyde olduğu, gerçekleşen büyümenin ne kadar yoksul-yanlı

ya da yoksul karşıtı olduğuna bağlıdır. Ekonomik büyüme, tüm ekonomik aktörlerin gelirlerini artırma çabalarının toplam sonucudur. Büyümenin, yoksulluğun verimli bir şekilde azaltılmasına katkı sağlaması için yoksulların da ekonomik büyümeye tam ve eşit şekilde katılabilmesi gerekir (kapsayıcı büyüme). İktisadi kaynakların yetersizliğinin yoksulluk sorununa yol açması çözümün de yine kaynakların artırılması ve bu kaynakların da dağılımının adaletli bir şekilde gerçekleştirilmesine bağlıdır. Bu da gelir düzeyini artırıcı iktisadi büyüme politikaları sayesinde sağlanabilir (Karaca, 2016, s.237).

Bunun için statik yoksulluk kavramlarından uzaklaşmak ve yoksulluk dinamiklerini her seviyede incelemek gerekir. Yoksul bölgeler ve ülkeler, üretkenliğe katkıda bulunacak yeni teknolojileri benimsemeye geciken, yönetimde sorunlar yaşayan ve üretim kapasitesi açısından az sayıda müktedir bireye sahip ülkelerdir. Yoksul bölgeler, kendilerini geliştirmek için gerekli olan fiziksel yatırımlardan (kaynakları cazip hale getirecek, daha yüksek gelir fırsatları yaratacak ve emek hareketliliğini kolaylaştıran altyapı yatırımları, bölgesel sektör yatırımları) ve beşeri sermayeden yoksun olabilirler. Yoksulluk kendi içinde yoksulluk çıkışını kolaylaştıracak eylemleri de önleyebilir ve daha düşük toplam büyüme ile sonuçlanan senaryolar üretebilir (Perry vd. 2006, s.6).

Kalkınma ekonomistleri ve ekonomi tarihçileri tarafından toplanan kanıtlar, büyüme ve gelir arasındaki ilişkinin her iki yönde de gittiğini öne sürüyor (Persson ve Tabellini, 1992, s. 601). Gelir dağılımında yaşanan bozulmalar yoksulluğu tetikleyen önemli bir faktör olarak görülür. Bir yoksulluk nedeni olmaktan çok yoksulluğa zemin hazırlayan bir kanal görevi görür. Yanlış ücret politikaları, işsizlik, hukuki eşitsizlik gibi nedenler gelir dağılımında bozulma yaratarak bu kanal aracılığıyla yoksulluğu tetikler.

2.5. Gelir Dağılımı ve Yoksulluğa Teorik Yaklaşımlar

Bir ülkenin belirli bir yılda ürettiği hizmet ve malın parasal değerinin toplamına gelir denir. Bu gelir, ülkede yaşayan bireyler ve faaliyet gösteren sektörler aralarında oransal olarak dağılır.

Gelir dağılımı konusu ekonomik işleyişin kilit noktalarından biridir. Bu bağlamda iktisat düşünürleri tarafından uzun ve çatışmalı tartışmalara neden olmuştur. Gelirin nasıl belirlendiği, toplum içerisinde nasıl dağıldığı, yoksullar ve zenginleri oluşturan faktörlerin neler olduğu gibi soruları açıklamak için farklı yaklaşımlar ortaya

atılmıştır. Bu yaklaşımlar çoğu zaman tez anti-tez doğrultusunda gelirin ve dağılımının ekonomideki işleyişini ispatlamaya yöneliktir (Wolff ve Resnick, 2012, s.353).

2.5.1. Marksist Yaklaşım

Marx'ın gelir dağılımı hakkındaki görüşleri Ricardo'nun artık felsefesine dayanır. Ancak iki görüş arasında farklar bulunur. Bu farklar şunlardır, Marx azalan verimler kanununu kabul etmediğinden rant ve karı ayırmaz, Marx'a göre emeğin arz fiyatı sabittir ve ücret oranı işgücü arzının işgücü talebinden fazla olmasından kaynaklı sürekli geçim düzeyinde kalır. Marx'ın gelir dağılımı emek-değer ve artı-değer görüşlerine dayanır (Uyanık, 2017, s.46)

Marx'ın gelir tanımı metaların değişim değerlerinin bir toplamıdır. Burada yaratılan gelir sınıfsal veya sınıf dışı olabilir (Gül, 2008, s.435). Marx mülk sahipliğinden gelen gelirin, yani sermayenin kökenini ve büyüklüğünü, açıklamak için artı değer ve karı aynıymış gibi ele almaktadır. Marx'a göre ücret dışı gelirlerin hepsi kapitalist sınıf arasında bölüşülen artı değerden oluşur (Hunt ve Lautzenheiser, 2011, s.221). Marx artı değerini kar olarak şekillenmesini ve kapitalist sistemde nasıl dağıldığını gösterir. Soyut bir özellik taşıyan artı değer karın faiz ve yönetim ücreti olarak ayrılması ile vücut bulur. Emeğin geliri ise ücrettir (Brewer, 2009, s.221,222).

Marx gelir dağılımı kompozisyonunu tüketim malları ve üretim malları cinsinden üretimi ikiye ayırarak yorumlamıştır. Kısıtlanan işçi ücretleri nedeni ile harcamalarda meydana gelen azalma yani tüketim mallarına olan talebin düşmesi sonucu kapitalist sistemin kendini yetersiz piyasa talebinde bulmasının ardından yatırım genişlemesi durur ve bu da sermaye üretimine sığar. Sonuç olarak bu durum gelir dağılımını ücretler ve karlar cinsinden yeniden şekillendirir (Hunt ve Lautzenheiser, 2011, s.239). Böylece Marx'a göre gelir dağılımını üretim sistemindeki işleyiş belirlediği için makul bir gelir dağılımı kompozisyonunu yakalamak, sistemin değiştirilmesi ile sağlanabilir (Uyanık, 2017, s.47).

2.5.2. Neoklasik Yaklaşım

Neoklasiklere göre, zenginlik ve yoksulluğun oluşmasında bireysel tercihler rol oynamaktadır. Neoklasik yaklaşım, bireylerin elde ettikleri geliri, kazancın miktarının zamana bağlı olarak tasarruf ve yatırım kararlarına göre şekillenen kümülatif bir sürecin sonucu olarak değerlendirir. Bireyler, gelirlerinin bir kısmını tercihen tasarruf olarak saklayabilir ve bu tasarrufları eksik kalan yatırımların tamamlanması için

değerlendirebilirler. Böylece elde edilen kazançlar yine bireylere yansımaktadır. Bu durumda nispeten tasarruf ve yatırıma yatkın olan sınıfın, gelirinin tamamını verimsiz bir şekilde kullanan ya da boş zamanını değerlendiremeyen sınıfa göre zenginleşmesi kaçınılmazdır. Neoklasik yaklaşım, zengin sınıfın yoksul sınıfın haklarını çalarak zenginleştiği düşüncesine tamamen karşıdır. Gelir dağılımının temel fonksiyonu bireylerin yaptıkları kötü ve iyi tercihlerden meydana gelir. Üretime katılarak boş zamanın değerlendirilmesi ya da tüketimden kısılan payın yani tasarrufların yatırıma yönlendirilmesi ek kazançlar sağlayacaktır. Neoklasik iktisada göre her birey üretime katkıda bulunma tercihlerine göre gelirini ödüllendirir. Servet bir başkasının yoksulluğu sonucunda elde edilmiş bir birikim olarak görülmez. Bu görüşe göre yoksullukla mücadele zenginlerin gelir yaratmadaki tutumlarının yoksul kesim tarafından benimsendiği durumlarda mümkün olabilir (Wolff ve Resnick, 2012, s.351-355).

Diğer bir ifadeyle farklı zaman tercihleri kapitalistleri ve emekçileri birbirinden ayırmıştır. Her kişi değişim yoluyla faktörlerinin yarattığı değere eşdeğer değer alır. Marjinal verimlilik dağıtım teorisi, genel neoklasik değişim teorisinin ayrılmaz bir parçasıdır. Emekçi sınıfların refah düzeyi, sağladıkları katma değere göre az ya da çok kazanç elde edip edememelerine bağlıdır. Eğer katma değerlerine oranla daha fazla kazanç elde ederlerse devrimsel hareketlilik sergilemekten kaçınırlar; ama eğer bol miktarda ürettikleri ve sadece bir kısmını aldıkları bir durum ortaya çıkarsa, birçok kişi devrimsel düşüncelere meyledebilir ve tüm emekçiler bunu yapma hakkını kendilerinde bulabilir (Hunt ve Lautzenheiser, 2011, s.314,315).

Neoklasik iktisada göre yoksulluğun (hem bireysel hem de ulusal) üç temel nedeni vardır. Bunlar, serbest piyasa işleyişine müdahale, öngörülemezlik, ölçek ekonomileri ve dışsallıklardır (Wolff ve Resnick, 2012, s.356).

2.5.3. Neo-Keynesyen Yaklaşım

Gelirin sınıflar arasındaki dağılımı, tam istihdam için gerekli olan yatırım seviyesine denk bir genel tasarruf seviyesi sağlayacak şekilde, ücretler ve karlar aracılığı ile yeniden dağılım yoluyla oluşur (Baranzini, 2018, s.2959). İşletmelerin ve bireylerin tasarruf planları, toplam yatırım planlarını aştığında, işsizlik artar ve gelir miktarı düşer. Bu durum, üretilen toplam servetin yaratabileceği kapasiteden çok daha az bir ekonomik dengeye neden olabilir. Sonuç olarak, ücretler ve kârlar arasındaki ayırım, işsizlik dengesinin özelliklerine göre şekillenir. Keynesyen teori, büyük ölçüde, işçi sendikaları gibi kurumların, emek arzını talebe göre şekillendirdiğini ve dolayısıyla

ortaya çıkan ücret düzeyinin de buna bağlı olarak şekillendiği fikrinde ısrar etmektedir. Genel olarak Keynesyen teorisyenler, gelir dağılımını esasen ekonominin makro düzeyli yapısının, tasarruf kuralları, sosyal sözleşmeler, kurumlar ve kitle psikolojisi ile belirlenmiş olduğunu savunurlar (Wolff ve Resnick, 2012, s.358).

Diğer bir yandan yatırım-tasarruf oranını, gelirin bileşenleri kar ve ücretin nispi paylarındaki değişikliği gözlemlemekte kullanan Kaldor, toplumu iki kesime ayırır. Toplum ücretli ve maaşlı çalışanlar ve girişimciler ile toprak sahipleri olarak ikiye ayrılmıştır. Kaldor'da olduğu gibi neo-keynesyen yaklaşımın bir kesimi tasarrufu yapan sınıfın sadece girişimci ve toprak sahipleri olduğunu savunurken, Pasinetti gibi, işçi sınıfının da tasarruf yaptığı ve bu tasarrufları belirli bir bedel karşılığı girişimcilere ödünç verdiğini, bundan da ek gelir elde ettiklerini savunan bir kesimde söz konusudur. Neo-keynesyen yaklaşımda gelir dağılımı yatırım kararlarını belirlemede kilit rol oynar. Genel kanı yatırım kararlarının tasarruf oranlarından bağımsız olmasıdır. Kalecki ise esasen tekelleşme üzerine durmuş ve piyasa talebinin tamamına yakını elinde bulunduran üreticilerin, yüksek kar marjları nedeni ile gelirin yeniden dağılımında bozucu etkilere neden olduğunu savunur. Bunun nedeni artan olası her maliyet yükünün sürekli, fiyatlara yüklemesinin reel ücretlerde yarattığı düşüştür (Uyanık, 2017, s.54-57).

2.6. Gelirin Yeniden Dağılımı ve Gelir Eşitsizliği

Yoksulluk sorununa kısa vadede çözüm yaratmak için uygulanacak yöntemlerden biri gelirin yeniden dağılım mekanizmasındaki değişikliklerdir. Ancak bu mekanizmanın doğru kanallarla ve etkin ölçüde nasıl yapılacağına, yoksul hanelere ne kadar para transfer edilmesi gerektiğine dair cevaplanması gereken sorular vardır. Politika yapıcılar bu soruların cevabını vermekte güçlük yaşarlar. Çünkü yeniden dağıtım transferleri bazı hallerde verimsizliklere neden olabilmektedir. Bu verimsizliklerin başında transferlerin hangi nüfusu hedeflemesi gerektiğine dair belirsizlikler ve yaşanan zorluklar vardır. İkinci sorun transferlerin ekonomik işleyişte yaratabileceği olumsuz etkileridir. Çünkü transferler temel gelir seviyelerini etkileyebilir. Yoksulluğu küresel bazda sona erdirmenin toplam maliyeti, toplam yoksulluk açığının kapatılması için gereken parasal büyüklüktür. Bu transferlerin uygulamada oluşan verimsizliği de ek maliyetlere yol açmaktadır (OWID).²⁰ Gelirin

²⁰ <https://ourworldindata.org/size-poverty-gap> (Son Erişim Tarihi: 18.12.2019)

yeniden dağılımı aşaması ek maliyetlere tabidir. Bu maliyetlerin yoksulluk azalışının kazancını aşmaması gerekir.

Batılı ülkelerin çoğunda gelir eşitsizliğindeki farklılıklar gelirin yeniden dağılımındaki farklılıktan kaynaklanmaktadır. Ancak, gelirin yeniden dağılımını gelir eşitsizliğini azaltmanın tek yolu olarak görmek yanlış bir bakış açıdır (Milanovic, 2018, s.236). Gelir eşitsizliğini azaltmanın alternatif yolları elbette yaşanan yoksulluk profiline ve boyutuna da bağlıdır.

Gelir, belirli bir yılda hane halkı harcanabilir geliri olarak tanımlanır. Hane halkının geliri, farklı büyüklükteki hanelerin ihtiyaçlarındaki farklılıkları yansıtan bir ayarlama ile birbirine bağlanmaktadır (OECD).²¹

Eşitsizlik ve yoksulluk çoğu zaman senkronize hareket ederler. Altta yatan bazı sebepler olmakla beraber, aynı anda artış ve azalış gösterirler. Kısaca birbirleri ile aralarında genellikle pozitif bir korelasyon mevcuttur. Ancak yine de eşitsizlik ve yoksulluk ilke olarak iki farklı şeydir. Birinin varlığı, mantıken diğersinin varlığı anlamına gelmez (Amiel ve Cowell, 1999, s.90). Yani eşitsizliğin olduğu bir ülkede kesinlikle yüksek yoksulluk oranları mevcuttur diyemeyiz ya da tam tersi yoksulluğun yoğun olduğu bir ülkede bunun kesinlikle eşitsizlikten kaynaklandığını ileri süremeyiz.

Gelir eşitsizliği birçok yönden nüksedebilir. Gelirin elde edilişi yönündeki farklılıklar da eşitsizliği artırmada potansiyel bir kanaldır. Varlık piyasalarına daha iyi erişime sahip olanlar gelirlerinin daha büyük bir kısmını hisse senedi opsiyonlarından ve sermaye kazançlarından alabilirken, yoksul ve orta sınıf temel olarak ücret ve maaş gelirine güvenebilir. Dolayısıyla, hisse senedi fiyatları ve sermaye getirileri arttıkça, gelir düzeyi zaten yüksek olan kesim emekten gelir elde edenlere kıyasla daha fazla getiri sağlayabilir (Owyang ve Shell, 2016, s.1).

Borsa, yoksul ve orta sınıf için yatırım, ücret ve istihdamı artırarak ekonomik eşitsizliği azaltma etkisine sahip olabilir veya birkaç zengin yatırımcının elinde serveti toplayarak ekonomik eşitsizliği artırabilir. İktisat literatürü, borsaların ekonomik eşitsizlik üzerindeki etkileri konusunda karışık sonuçlar doğurduğunu ileri sürer. Politika yapıcılarının, borsanın gelir eşitsizliği üzerindeki olası negatif etkilerini düzenleyebilmeleri için etkinin boyutunu ve nedenlerini daha iyi anlamaları gerekmektedir (Golina, 2018, s.1).

²¹ <https://data.oecd.org/inequality/poverty-gap.htm> (Son Erişim Tarihi: 04.07.2019)

Finansal piyasaların haricinde büyüme büyümesine kapılmak (uzun dönemli yüksek büyüme rakamları), adil olmayan vergi politikaları, sermayedarlara yönelik kayırmalar, güçsüz sosyal programlar, politik kümeleşme, artan teknoloji ve küreselleşme, emeğin sermaye karşısındaki değerinin gittikçe düşmesi gibi nedenler de gelir eşitsizliğinde kilit rol onar (Şenses, 2010, s.291-302; Stiglitz, 2018, s, 130-140).

Büyüme uğruna gözden kaçırılan dinamikler gelir eşitsizliğinde olduğu gibi ekonominin işleyişinde de bozulmalara neden olur. Ayrıca ülkeler arası ampirik kanıtlar, tüm diğer şeylerin eşit olması halinde, gelir eşitsizliğinin yoksulluğun büyüme esnekliğini azalttığını göstermektedir (Bussolo vd. 2008, s.84). Bu çalışmanın beşinci bölümünde, bunun Türkiye için genel ve bölgesel açıdan ampirik bir örneği hesaplanmaya çalışılmıştır.

2.7. Gelir Eşitsizliği Ölçüm Yöntemleri

Gelir dağılımındaki eşitsizlik, birçok ölçüm yöntemi ile ölçülebilir. Çeşitli gelir gruplarına tahakkuk eden toplam gelirin payları cinsinden ölçümü ifade eden yüzde paylar analizi ile Lorenz eğrisi ve Gini kat sayısı, Kuznets eğrisi gibi başlıca kullanılan ölçümler ile gelir dağılımı eşitsizliği ölçülebilir. Yoksulluk ölçüm yöntemlerinde olduğu gibi gelir eşitsizliği ölçüm yöntemlerinin de bazı aksiyomları barındırması gerekir. Bu aksiyomlar, transfer aksiyomu, gelir ölçümünden bağımsız olma aksiyomu, nüfus aksiyomu, simetri aksiyomu ve ayrıştırma aksiyomudur (Lambert, 1992, s.202; Özgüler, 2014, s.85).

Eşitsizliği ölçmek için ekonomistler sık sık nüfusu gelir yüzdelerine göre sıralar (jan-pen geçit töreni) ve bu yüzdeler arasındaki farkı ölçer. Gini katsayısı, ekonomistlerin tüm dağılımdaki eşitsizliği özetlemek için kullandıkları bir ölçüdür. Gini katsayısı, nüfusun her bir yüzdesindeki gelir konsantrasyonunu ölçer ve 0'dan (tamamen eşit) 1'e (tamamen eşit olmayan) değişir (Owyang ve Shell, 2016, s.1).

2.7.1. Objektif Ölçüm Yöntemleri

2.7.1.1. Yüzdeler Hane halkı ve Yüzde Paylar Analizi

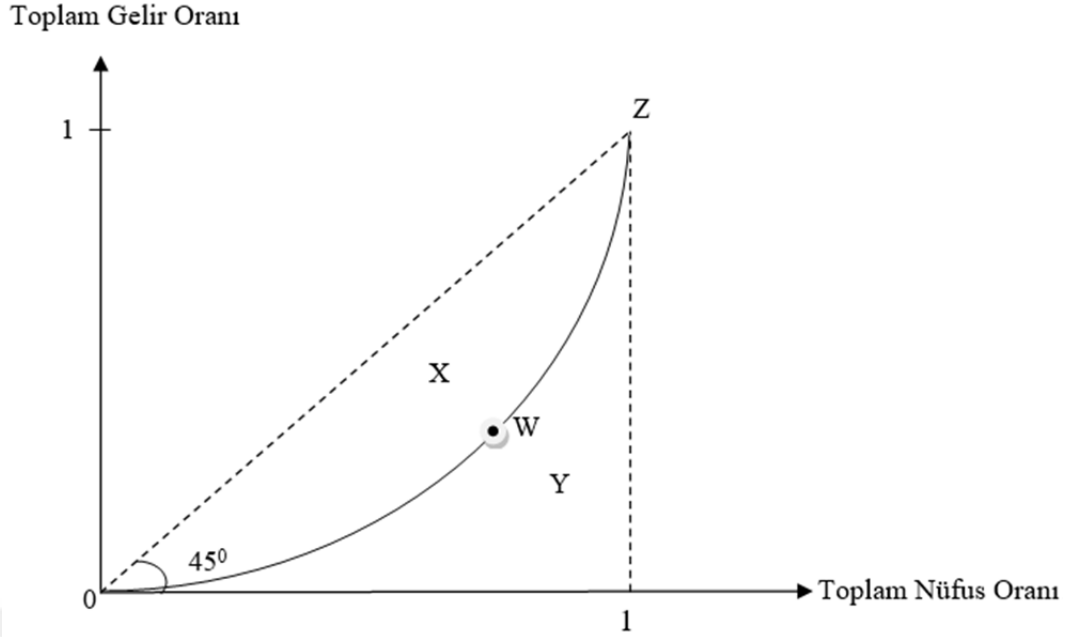
Yüzde paylar analizi (P80/P20), yüzde 20'lik hane halkı dilimlerinde 5. yüzdeler dilimin toplam gelirden aldığı payın, 1. yani en düşük gelir diliminin toplam gelirden aldığı paya bölünmesi ile elde edilmektedir. Böylece zaman içinde en

zenginler ile en yoksulların gelirden aldıkları payların değişimini izlemek mümkün olabilmektedir. Bu oranın büyük çıkması eşitsizliğin giderek arttığını, küçük çıkması ise aksini ifade etmektedir. (TÜİK, Tüketim Harcamaları, Yoksulluk ve Gelir Dağılımı Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi – 6).

TÜİK gelir dağılımındaki eşitlik boyutunu incelemek için, fertleri, “%5’lik 20 gruba, %10’luk 10 gruba veya %20’lik 5 gruba ayırarak” her grubun GSYH’den aldıkları payların karşılaştırıldığı yüzde paylar analizini kullanır. Bunun için, hane halkları fert başına düşen eşdeğer kullanılabilir net gelirler küçükten büyüğe doğru sıralanarak 5, 10 veya 20 gruplar olmak üzere hane halkı grupları oluşturulur. Oluşturulan bu yüzdeler dilimlere göre hanelerin toplam gelirden aldıkları pay, gelir dağılımının durumu hakkında bilgi verir (TÜİK, Tüketim Harcamaları, Yoksulluk ve Gelir Dağılımı Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi – 6).

2.7.1.2. Lorenz Eğrisi ve Gini Katsayısı

Gelir birimleri en düşük seviyeden başlayarak gelir büyüklüğüne göre 0'dan 1'e kadar sıralanır ve yatay eksenindeki nüfusun kümülatif oranına karşılık gelen, gelir birimleri tarafından alınan toplam gelirin kümülatif oranı dikey ekseninde gösterilir. Eşitsizlik yüksek olduğu sürece en üst düzey grup toplam gelir payının en fazlasını alırken, en alt grup ise toplam gelirin en düşük payını alır. Bu yüzden eğri 45 derece tam eşitlik çizgisinin altında kalır. Uygulamada gelir dağılımlarını karşılaştırırken, genellikle Lorenz eğrisinin kavisli olduğu bulunmuştur. (Lambert, 1992, s.202).

Şekil 5: Lorenz eğrisi

Kaynak: Lambert, 1992

Ancak Lorenz eğrileri gelir dağılım dilimlerinin büyüklüğü hakkında hiçbir şey söylemez ve bu nedenle bize hangi gelir dağılımının refah açısından üstün olduğunu söyleyemez. Ayrıca gelir dışı refah özelliklerini de göz ardı eder. İnsanların ihtiyaçlarındaki farklılıklar nedeniyle, tüm gelir birimlerinin eşit satın alma gücünün, 45^0 çizgisi boyunca güvencede olduğunu söylemek çok da doğru bir tanımlama görülmemektedir (Lambert, 1992, s.204).

Gini endeksi veya Gini katsayısı hakkında detaylı bilgi vermek gerekirse, İtalyan istatistikçi Corrado Gini tarafından 1912'de geliştirilen istatistiksel bir dağılım ölçüsüdür. Genellikle bir ekonomik eşitsizlik göstergesi, gelir dağılımını ölçmek veya daha az yaygın olarak nüfus içinde servet dağılımını ölçmek için kullanılır. Katsayı, 0 ile 1 arasında değişmekte olup, 0, mükemmel eşitliği, 1 ise mutlak eşitsizliği temsil etmektedir. Veriler ve diğer kısıtlamalar nedeniyle, Gini endeksi gelir eşitsizliğini abartıp gelir dağılımı hakkında önemli bilgileri gizleyebilir. Gini endeksi, Lorenz eğrisi vasıtasıyla grafiksel olarak temsil edilir. Gini katsayısı, mükemmel eşitlik çizgisinin altındaki alanın, Lorenz eğrisinin altındaki alan ile yine tam eşitlik doğrusu altında kalan alan toplamına bölünerek elde edilir.²²

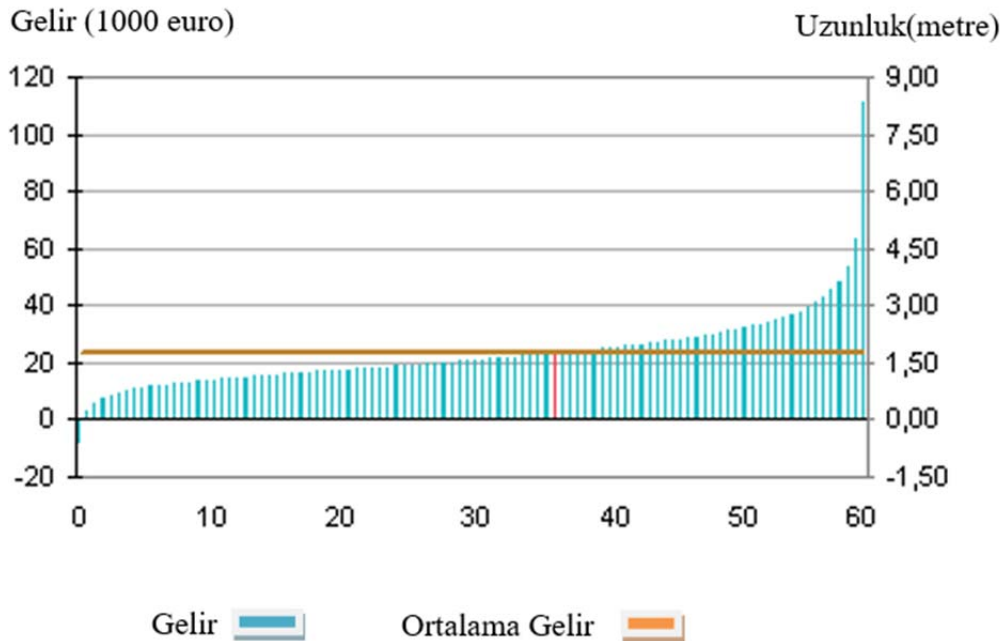
²² <https://www.investopedia.com/terms/g/gini-index.asp> (Son Erişim Tarihi:19.12.2019)

$$G = \frac{X}{X + Y} \quad (2.17)$$

Gini endeksi yoksul yanlı büyüme ölçümü için yeterli bir eşitsizlik ölçümü değildir. Çünkü yoksulluktaki azalış ve Gini endeksindeki değişim arasında monotonik bir ilişki yoktur. Şöyle ki, ortalama gelirin aynı kalması ile Gini endeksinde bir artış ya da azalış yoksullukta bir değişime neden olmayabilir. Diğer yandan Gini endeksindeki bir artış yoksullukta azalışa, yine endekste bir azalışta yoksullukta bir artışa neden olmayabilir. Bu sebeple büyümenin yoksul yanlı olup olmadığını ölçmede Gini endeksi güvenilir değildir. Dolayısıyla Lorenz eğrisinin yoksulları doğrudan etkileyen kısmına odaklanmak yoksul yanlı ölçümde daha etkin sonuçlar doğuracaktır (Kakwani ve Son, 2004, s.426).

2.7.1.3. Jan Pen Geçit Töreni

Dağılımdaki ortalama gelirlerin, gelirlere göre sıralanmış olarak karşılaştırılması, diğer bir ifadeyle birikimli nüfusa karşılık gelen gelir miktarlarını sıralamaktır. *Jan Pen Geçit Töreni* gelir dağılımı göstergelerinin sıklıkla başvurulduğu bir yöntemdir (Ravallion ve Chen, 2003; Özdemir, 2017, s.103).

Şekil 3: Jan-Pen geçit töreni

Kaynak: Hollanda istatistik kurumu (CBS) Moonen, 2013

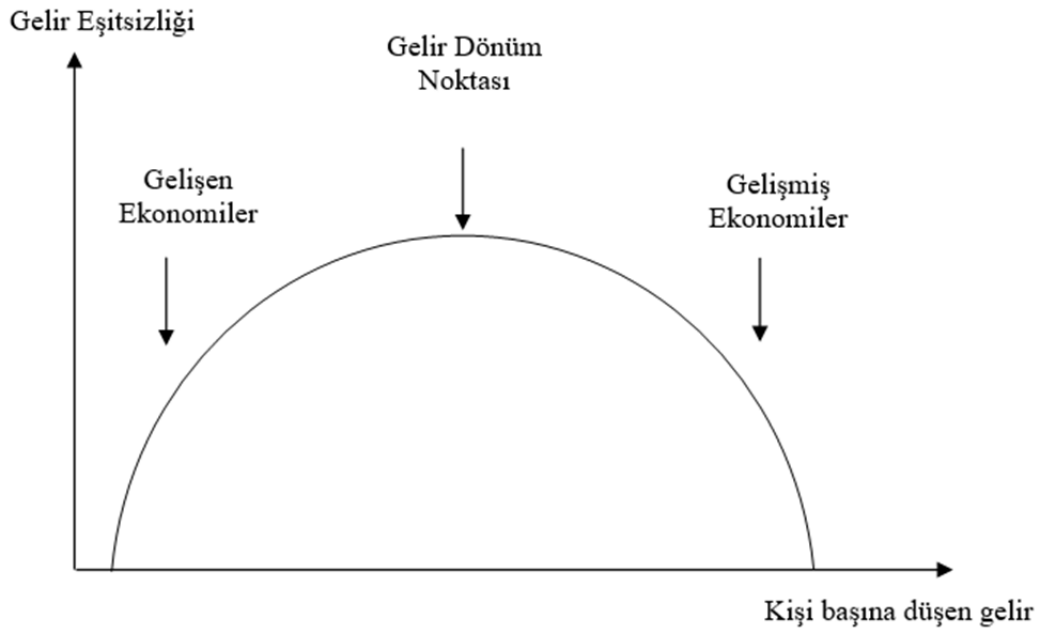
Şekil 3'te görüldüğü gibi geçit töreninin uzunluğu katılımcılarının gelir oranlarına göre belirlenmiştir. Bireylerin gelir miktarı tıpkı bir boy sırasına göre küçükten büyüğe sıralanır. En uzun boya sahip olanlar devler olarak nitelendirilir ve bu devlerin toplumun hangi sınıfını temsil ettiği de önem taşır. 130 cm'den kısa olanlar ise cüceler olarak tanımlanır ve oldukça düşük gelirli insanlardır. Basit ve etkili bir gelir dağılımı ölçümüdür²³ (CBS, 2013).

2.7.1.4. Kuznets Ters U Eğrisi

1950'ler den bu yana, Kuznets eğrisi hipotezi gelişme ekonomisinde en çok tartışılan konulardan biri olmuştur. Kısaca, hipotez gelir eşitsizliğinin kalkınma süreci boyunca tersine bir U şekli izlemesi gerektiğini ifade etmektedir. Öncelikli olarak sanayileşmenin yükselmesiyle gelir eşitsizliğinin başlangıçta artacağını ve ardından gittikçe daha fazla işçinin ekonominin yüksek verimlilikteki sektörlerine katılması ile gelir eşitsizliğinin düşüşe geçeceğini söylemektedir. Başlangıçta kentsel merkezlerde daha iyi ücretli iş arayan çiftçilerin kırsaldan kente gerçekleşen iç göçleri, kentsel emeğin gelirini tehdit ederek eşitsizlik atışına neden olmaktadır. Kuznets teorisi bir anlamda, kalkınmayı yavaşlatan bir bakış açısıdır. Çünkü inovasyonlar ilk önce ufak bir kitleye fayda sağlar daha sonra nihayetinde diğer insanlara damlayarak ulaşır. Öncelikli olarak, firmaların sahipleri kazanç sağlarken, bu sektörlerden emekçiler gelirlerini çok daha yavaş arttıracaklardır. 1950'lerde Kuznets, ekonomik kalkınma sürecini kırsal ve kentsel boyutu ile ortaya koymuştur. Bu dönemlerde ekonomik gelişme, düşük gelirli kırsal üretim ve tarımsal sektörden, yüksek gelirli olan kentsel sanayileşmiş bir sektöre geçmek anlamına geliyordu²⁴ (Piketty, 2006, s.63).

²³ <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2013/10/inkomensverdeling-parade-van-pen> (Son Erişim Tarihi: 17.12.2019)

²⁴ https://www.wikiwand.com/en/Kuznets_curve (Son Erişim Tarihi: 19.12.2019)

Şekil 4: Kuznet ters-U eğrisi

Kaynak: Misra ve Ghadai, 2015.

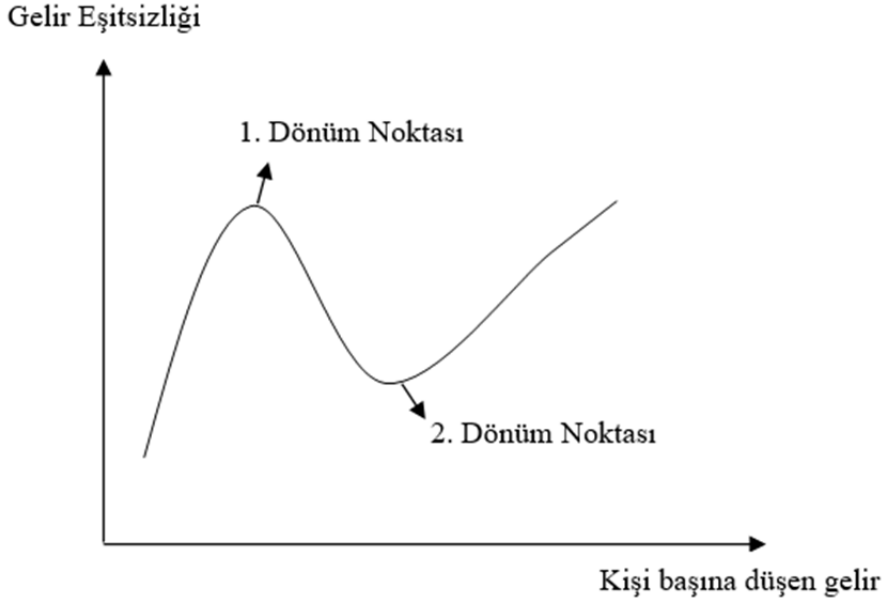
Ancak Kuznets eğrisinin eleştirmenleri, ters U şeklinin bireysel ülkelerin gelişimindeki ilerlemeden değil, ülkeler arasındaki tarihsel farklılıklardan geldiğini savunmaktadır. Doğu Asya mucizesi (Asya Kaplanları), Kuznets eğrisi teorisinin geçerliliğini eleştirmede bir örnek teşkil etmiştir.²⁵

2.7.1.5. “S” Eğrisi

Kalkınma sürecinde tarımdan imalata ve imalattan hizmete yapısal geçişlerin gözlenmesi ile Kuznets'in ters U-eğrisinin gerçekte bir S eğrisi olduğu üzerine tartışılmıştır. Tribble (1999) tarafından bu eğrinin, sektörel yapısal geçişlerin (tarımdan sanayiye sanayiden hizmete) kaçınılmaz değişimi ile eğrinin tekrarlanan ikinci dereceden bir kuadratik fonksiyona sahip olduğu öne sürülmüştür (Tribble,1999, s.207).

Düşük ve orta gelişmiş ülkeler için Kuznets eğrisinin tersine çevrilmiş bir U olduğunu bilinmektedir. Ancak daha gelişmiş ülkeler için, gelir eşitsizliği ile kişi başına gelir arasındaki ilişki tekrar pozitif ilişkili bir sürece girer. Bu durum aslında, gelir eşitliğinin politikacılar açısından nihai hedef olduğunu varsaydığımızda, ülkenin kalkınma aşamasındaki en son aşamalarla alakalı olumsuz bir sonucu ifade etmektedir (List ve Gallet, 1999, s.204).

²⁵ https://www.wikiwand.com/en/Kuznets_curve (Son Erişim Tarihi: 18.12.2019)

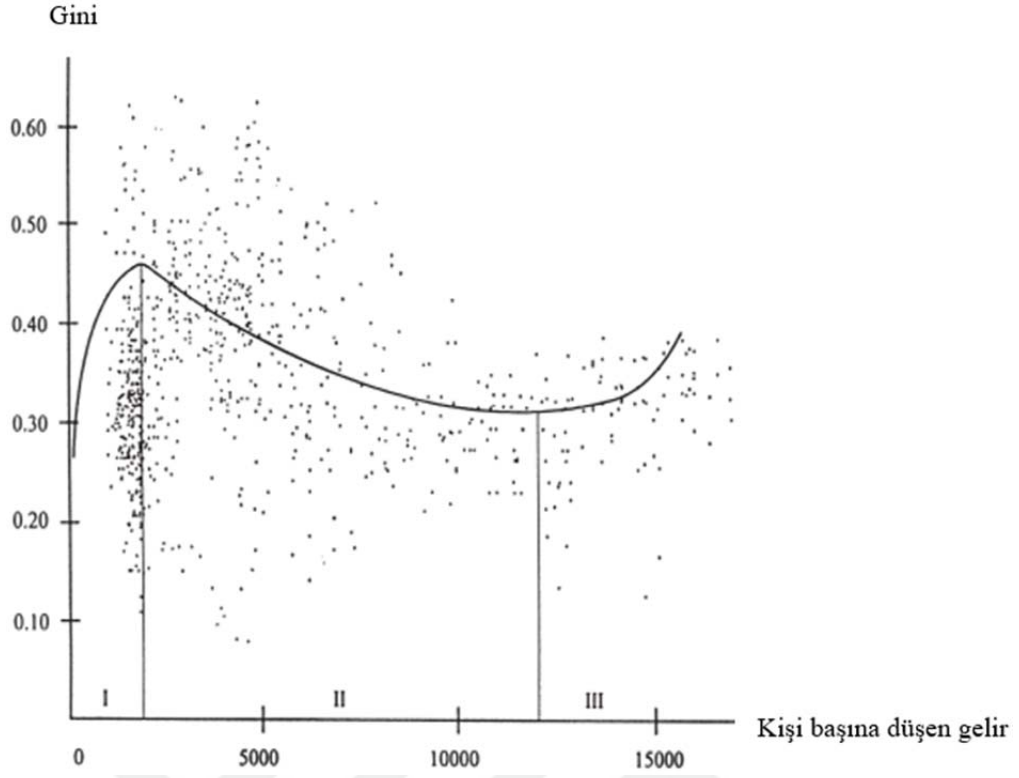

Şekil 5: S eğrisi

Kaynak: Ulusoy vd. 2014.

Bu nedenle bu konudaki ölçümlerde zaman serileri analizleri Kuznets tarafından öne sürülen tarım sektörü ve modern imalat sektörü arasındaki entegrasyonun tek dönüm noktasını değil imalattan hizmetler sektörüne geçişi de barındırır. Bu sebeple, “S eğrisi hipotezi ekonomik gelişme sürecindeki çoklu yapısal dönüm noktalarını göstermektedir. Yapısal dönüm noktaları, yüksek ve orta gelir gruplarına düşen payın değişiminden kaynaklanmaktadır.” Eğrideki dönüm noktaları, sektör ve sektör dışı eşitsizliklerin başlangıç koşullarına da bağlıdır (Ulusoy vd. 2014, s.121,122).

Şekil 6 düşük, orta ve yüksek gelirli ülke gruplarının eşitsizlik ve gelir düzeyleri arasındaki bağıntıya göre List ve Gallet (1999) tarafından oluşturulmuştur.

*(1985 uluslararası dolar cinsinden para birimi)

Şekil 6: Düşük, orta ve yüksek gelirli ülke grupları için S eğrisi

Kaynak: List ve Gallet, 1999.

I. kısım, kişi başına geliri düşük olan ülkeleri, II. kısım, orta gelirli ülkeleri ve III. kısım daha gelişmiş ekonomileri kapsamaktadır. Şekilde görüldüğü üzere, kalkınma aralıklarında, kişi başına gelirdeki artışlar başlangıçta daha fazla gelir eşitsizliğine yol açarken, kişi başına düşen kritik gelir seviyesinin ardından kişi başına gelirdeki daha fazla artış daha az gelir eşitsizliğine yol açmaktadır. Yüksek kişi başına gelir seviyeleri için, gelir eşitsizliği ile kişi başına gelir arasındaki ilişkinin tekrar pozitif ilişkiye döndüğü görülmektedir (List ve Gallet, 1999, s.203).

BÖLÜM III

LİTERATÜR İNCELEMESİ

3.1. Yoksul-Yanlı Büyüme Ölçüm Yöntemleri ve Yaklaşımları

Yoksul-yanlı büyümenin kabaca tanımı, büyümenin faydalarının toplumdaki yoksul ve yoksul olmayanlar arasında nasıl dağıldığını vurgulamaktır. Hızlı ve uzun dönemli yüksek büyüme oranları yaşayan bazı ülkeler büyümenin nüfusa dağılımı konusunda başarılı olamamışlardır. Bu durum büyümenin geri beslenmesini olumsuz etkilemede yer tutar bir pay sahibidir. Yoksul yanlı büyüme analizi, yani ekonomik büyümenin eşitsizlik ile ilişkili olduğu durum, mutlak gelir yoksulluğunun azaltılmasında ve devlet tarafından uygulanan kalkınma politikalarının etkinliğini değerlendirmede güçlü bir ölçüm olarak görülür. Yoksul yanlı büyüme ölçümleri ilk olarak 90'lı yıllarda önem kazanmaya başlamıştır. Özellikle uzun dönemli ve yüksek büyüme rakamları yaşayan ülkelerin bir süre sonra durgunluğa ve sonrasında krize girmelerinin altında yatan nedenleri arasında görülmeye başlanmıştır. Yoksulların büyümeye katılmalarının ve büyümeden hatırı sayılır paylar almalarının ekonomik büyümenin sürdürülebilirliğinde payı olduğunu ileri süren birçok çalışma yapılmıştır. Yoksul yanlı büyümenin ölçüm yöntemlerinin belirlenmesinde birtakım aksiyomlar ve yaklaşımlar mevcuttur. Bu yaklaşımlar doğrultusunda, yoksulluk aksiyomlarını karşılama yeterliliğine sahip olma beklentisi ile zamanla ölçüm yöntemleri geliştirilmeye çalışılmıştır.

Yoksul-yanlı büyüme ölçütleri bazı yaklaşımlara dayanılarak tanımlanmıştır. Bu ana dayanaklar genel ve katı yaklaşım, katı yaklaşım altında görelî veya mutlak yaklaşım, kısmî ve tam yaklaşım ve monotonluk kriteridir.

Genel yaklaşım, pozitif bir büyüme sonucunda dağılımın işleyişine bakmadan yoksullukta bir azalış yaşanacağı yönündedir. *Büyüme etki eğrileri* bu yaklaşım altında ele alınır. Katı yaklaşım ise yoksul ve yoksul olmayanların büyümeden sağladıkları faydanın nasıl dağıldığına odaklanır. Yoksul yanlı büyümenin gerçekleşme koşulunu büyümeden elde edilen faydanın ağırlıklı olarak yoksul kesime akması olarak görür. *Yoksul-yanlı büyüme endeksi* ve *Yoksulluğa eşdeğer büyüme oranı* daha çok bu yaklaşıma sahiptir. Kısacası yoksulluğu azaltıcı bir büyümeden bahsedilir. Katı yaklaşım içerisinde yoksul-yanlı büyüme nispi ve mutlak olarak ayrılır. Nispi yaklaşım

yoksulların gelirindeki büyüme oranının ortalama gelirin büyüme oranından daha fazla olmasıdır ve gelir eşitsizliğini iyileştirmede etkin bir yaklaşımdır. Bu durum, gelirin değil yanlı büyümenin eşitsizliğini artıran bir durumdur. Mutlak yoksul-yanlı büyüme ise büyümeden sağlanan mutlak faydaların yoksullar lehinde gerçekleşmesidir. Kısacası ortalama gelir büyürken yoksul sınıfın da gelirinin büyümesi anlamına gelir ve bu durum yanlı büyümedeki eşitsizliği azaltmaktadır. Kısmi yaklaşım belirli bir yoksulluk sınırı ve ölçütü olmaksızın büyümeyi yoksul yanlı ya da yoksul karşıtı olarak sınıflandırır. Bu sebeple tüm yoksulluk sınırları ve ölçümleri için geçerlidir. Yoksul-yanlı büyümenin birinci dereceden baskınlık koşulu olarak tanımlanır. Stokastik baskınlık eğrileri kullanılarak değerlendirilen *Yoksulluk büyüme eğrileri* bu sınıfa girer. Baskınlık kriterlerine sahip olunmadığı durumlarda yoksul-yanlı büyüme değerlendirmesi yapmaya izin vermez. Bu yaklaşım, derecelendirme yapamadığı için büyüme süreçlerinin diğer yılları takiben yoksul-yanlılık oranlarının kıyaslamasını yapmaya izin vermez. Yalnızca dönemler arası baskınlık analizi yapar. Tam yaklaşımda, belirli bir yoksulluk sınırı ve ölçütü mevcuttur ve büyümenin yoksul-yanlı olup olmadığı kanısına daha garantili bir yoldan ulaşılır. Bir orana veya bir endeks değerine göre değerlendirme yapılır. Bu sebeple yoksul-yanlı büyüme endeksi, yoksulluğa eşdeğer büyüme oranı yine bu yaklaşıma dayandırılır. Monotonluk kriteri ise yoksul-yanlı bir büyüme için gerekli ve yeterli koşulları karşılayıp karşılamamayı ifade eder. Büyüme karşılığındaki yoksulluk azalış miktarı (dengi kadar) yoksul-yanlı büyüme oranının artan bir fonksiyonudur. Yoksul-yanlı büyüme için gerekli koşul maksimum pozitif bir büyümenin gerçekleşmesi iken bu durum yoksulluğu azaltmada yeterli koşul özelliğine sahip değildir. Dağılımın etkisi büyümeyi tek başına yeterli koşul olmaktan çıkartır. Ancak yoksul-yanlı büyüme ölçütünün hem yeterli hem de gerekli koşulu karşılaması gerektiği için en başta monoton artan bir fonksiyona sahip olması gerekir. Yeterli koşulun sağlanması dağılımın direkt etkisine bağlıdır diyebiliriz (Kakwani vd., 2003, s.420-424; Son, 2007, s.2,3; Zhou vd., 2009, s.233; Aran vd., 2010, s.4-9).

Kakwani ve Son (2003) monotonluk ölçütünü karşılayan bir yoksul yanlı büyüme ölçüsü önermektedir. Önerilen ölçüm büyümenin büyüklüğü ve büyümeden yoksulların ve yoksul olmayanların ne oranda faydalandıklarına odaklanmaktadır. Yeni ölçütün monotoniklik aksiyomunu karşılaması (yoksulluktaki oransal azalmanın yoksul yanlı büyüme ölçüsünün monoton olarak artan bir fonksiyonu olması koşulu) yoksulluğun azalış hızı hakkında fikir sunabilmektedir. Türettikleri yeni ölçüm

'yoksulluğa eşdeğer büyüme oranı' herhangi bir yoksulluk ölçümüne bağlı olarak ağırlıklandırılan her bir yüzdelik noktadaki gelirin ortalama büyüme oranlarının ağırlıklı ortalamasıdır.

$$\gamma_{\alpha}^* = \frac{\int_0^H \left(\frac{z - x(p)}{z} \right)^{\alpha-1} x(p) g(p) dp}{\int_0^H \left(\frac{z - x(p)}{z} \right)^{\alpha-1} x(p) dp} \quad (3.1)$$

Denklem 3.1 FGT yoksulluk ölçüm yöntemine göre belirlenmiş yoksulluğa eşdeğer büyüme oranını ifade etmektedir. Watt endeksi ölçümü için yoksulluğa eşdeğer büyüme oranı ise (Ravallion ve Chen, 2003) çalışmasındaki Watts endeksinden türetilen yoksul yanlı büyüme ölçütünden biraz farklı olarak daha ayrışabilir bir yoksulluk ölçümüne sahip büyüme oranının yoksulluğa ne kadar eşdeğer olduğunu analiz etmeye yarayan bir ölçüm geliştirilmiştir.

$$W_t = \int_0^H \log \left[\frac{z}{y_t(p)} \right] dp \quad (3.2)$$

$$\frac{dW_t}{dt} = \int_0^{H_t} \frac{d \log y_t(p)}{dt} \quad (3.3)$$

$$\gamma_w^* = \frac{1}{H} \int_0^H g(p) dp \quad (3.4)$$

Yoksul yanlı büyüme oranlarının saf büyüme oranlarından daha çok anlam taşıdığından bahsedilir. Bu bizi yine gelir dağılımının yoksul yanlı olması gerektiği görüşüne taşımaktadır. Bu metot ile Kakwani ve Son (2003) çalışmasında Tayland, Kore Cumhuriyeti ve Vietnam incelenmiştir.

Ravallion (2004), düzenlenmiş dağıtım ile standart büyüme oranının çarpılması sonucu yoksul yanlı büyüme oranının elde edildiğini göstermeye çalışmıştır. Yoksul yanlı bir büyümenin tanımlanması ve ölçülmesinin alternatif yaklaşımlarını gözden

geçirmiştir. Büyümenin yoksul yanlısı olup olmadığına, hangi faktörlerin büyümeyi kısıtladığına, başlangıçtaki eşitsizlik ve değişen eşitsizliğin de büyüme üzerinde oynadığı role bakarak, büyümeden elde edilen kazancın dağılımını daha yoksul yanlısı hale getiren şeylerin büyüme oranına bir maliyet getirip getirmediğine bakılmıştır.

Lopez (2004), yoksul yanlısı büyüme terimi için alternatif tanımlamalar ortaya koyan birkaç çalışma üzerinden bir derleme yaparak altı maddeden oluşan çıkarımlarda bulunmuştur. Bunlar;

- 1) Büyüme, yoksulluğun azaltılması için temeldir ve prensip olarak büyüme eşitsizliği etkilemiyor gibi görünmektedir;
- 2) Kademeli dağılım değişiminin eşlik ettiği büyüme, tek başına büyümeden daha iyidir;
- 3) Bir ülkenin başlangıçtaki eşitsizliğinin yüksek olması, yoksulluğu azaltmada bir frenlerdir;
- 4) Yoksulluğun yapısının da yoksulluğu azaltmanın önündeki bir engel olması muhtemeldir;
- 5) Varlık eşitsizliği (yoksul kesimin finansal varlıklara ulaşımındaki engeller) gelecekteki düşük büyüme oranlarını öngörüyor gibi görünmektedir;
- 6) Eğitim, altyapı ve makroekonomik istikrarın hem büyümeyi hem de gelir dağılımını olumlu etkilediği görünmektedir.

Zhou, Zhou ve Wang (2009) yoksul yanlı büyümenin ölçüm metodlarının eksikliği üzerinde durarak yoksulluğa eşdeğer büyüme oranı için düzenleyici ve tamamlayıcı uygulamalar gerçekleştirmişlerdir. Yoksul-yanlısı büyümenin potansiyel kaynağını analiz etmek için, yoksul-yanlısı büyümedeki değişimleri büyüme, dağıtım ve yeniden dağıtım olmak üzere üç bileşene ayırmışlardır. Bu üç bileşenin görece önemini vurgulamak için varyans ayrıştırması uygulanmıştır. Düzenledikleri yeni modeli Şangay için 1981-2006 yıl aralığını içeren yoksul yanlı büyüme ölçümünün de kullanmışlardır.

3.1.1. Büyüme Etki Eğrileri (Growth Incidence Curves)

3.1.1.1. Teorik Argümanlar

Yoksulluk profilleri, yoksulluğun şiddetini ve yoğunluğunu yoksul nüfus içerisindeki farklı alt grupları göz önünde bulundurarak incelememize fırsat tanırken, yoksulluk eğilimlerinin ortalama gelirdeki veya göreceli gelir dağılımındaki değişimlere karşı ne kadar duyarlı oldukları hakkında bilgi sağlamada eksik kalmaktadırlar. Yoksulluk, eşitsizlik ve büyüme eğilimi arasındaki ilişki hakkında etkin bir bilgi sağlamanın yolu iki yöntemle mümkün görülmektedir. Bunlardan ilki, gözlenen yoksulluğun azaltılmasında büyüme ve eşitsizliğin ayrıştırılması iken, bir diğeri de yoksul yanlısı büyüme oranlarını ve büyüme etki eğrilerini (GIC) tahmin etmektir (Grosse vd. 2005, s.13).

Ravallion ve Chen (2003) ekonomik büyümeden yoksullara yönelik kazanımları izlemek amacıyla büyüme etki eğrilerinden oluşan bir ölçüm önermişlerdir. Tüm yoksulluk ölçüm aksiyomlarına cevap verebilirliği açısından Watts endeksindeki değişim yönünü gösteren alt gruplar için ağırlıklandırılmış yoksulların ortalama büyüme oranının zaman içerisindeki değişimini incelemenin “yoksul yanlısı büyüme” hesaplaması açısından daha iyi bir ölçüt olabileceğini ileri sürmüşlerdir. Yoksul yanlısı büyüme için önerilen bu ölçüt, gelir dağılımının miktarlarına göre büyüme oranlarını veren bir 'büyüme etki eğrisinden' elde edilir. Bu eğri, büyümeden elde edilen kazanımların nasıl dağıldığını açıklamanın bir yolu olarak, kendi başına da yeterli olabilmektedir. Ravallion ve Chen çalışmalarında pozitif yoksul yanlı bir büyümenin yoksullukta azalışı ifade ederken, negatif yoksul yanlı büyümenin yoksullukta bir artışı ifade ettiğini belirtmişlerdir. Ayrıca yoksul yanlı büyüme içerisindeki yoksulluk ölçümü, standart yoksulluk ölçümlerinin hepsini barındırır niteliktedir. Yoksul yanlı büyüme oranına ilişkin ölçüt, reel büyüme oranının Watt endeksindeki gerçek değişimi (reel büyümenin eşitsizlik değişmeden gözlenen değişimidir) ile çarpılmasıdır (Ravallion ve Chen, 2003).

Büyüme etki eğrileri, büyümeyi ve dağılımı birlikte gözlemlemek için yararlı bir grafik aracı sağlar. Yeni verilere dayanan bazı tipik eğriler çeşitli dağıtım boyutlarında gösterilir ve yorumlanır (McKay, 2007, s.8).

Bu eğriler, kişi başına düşen hane halkı harcamalarının belirli bir zaman dilimine karşılık gelen büyüme oranının her bir yüzdesini çizmektedir. Eğri tüm yüzdelik noktalarda pozitifse, iki dönem arasında yoksullukta kesin bir azalma olur. Ayrıca, GIC

her noktada yukarı doğru hareket ettikçe, yoksulluğun azalmasının daha fazla olacağı ima edilmektedir (Son, 2007, s.6).

Bu eğrileri ulusal, kentsel ve kırsal düzey olmak üzere ayırarak sunmak mümkündür. Ancak bu eğriler dağılımın zamana bağlı bozulmalarını açıklarken transfer aksiyomuna cevap vermezler. Yani yoksulluk sınırı altındaki belirli hanelerin veya hane gruplarının harcama dağılımlarındaki geçişler hakkında bilgi vermemektedirler (Grimm ve Günther, 2004, s.13). Çünkü her bir yüzdeler dilimin bileşimi farklı araştırmalarda aynı sonucu vermez. Hane halkı arasındaki hareketliliği anlamak için örneğin, gelirini iyileştirenlerin süreci, diğerlerinin bunu yapamamasının nedeni gibi bilgileri anlamak için aynı hanelerin farklı zaman dilimlerindeki durumlarını gözlemlemeyi gerektirir.

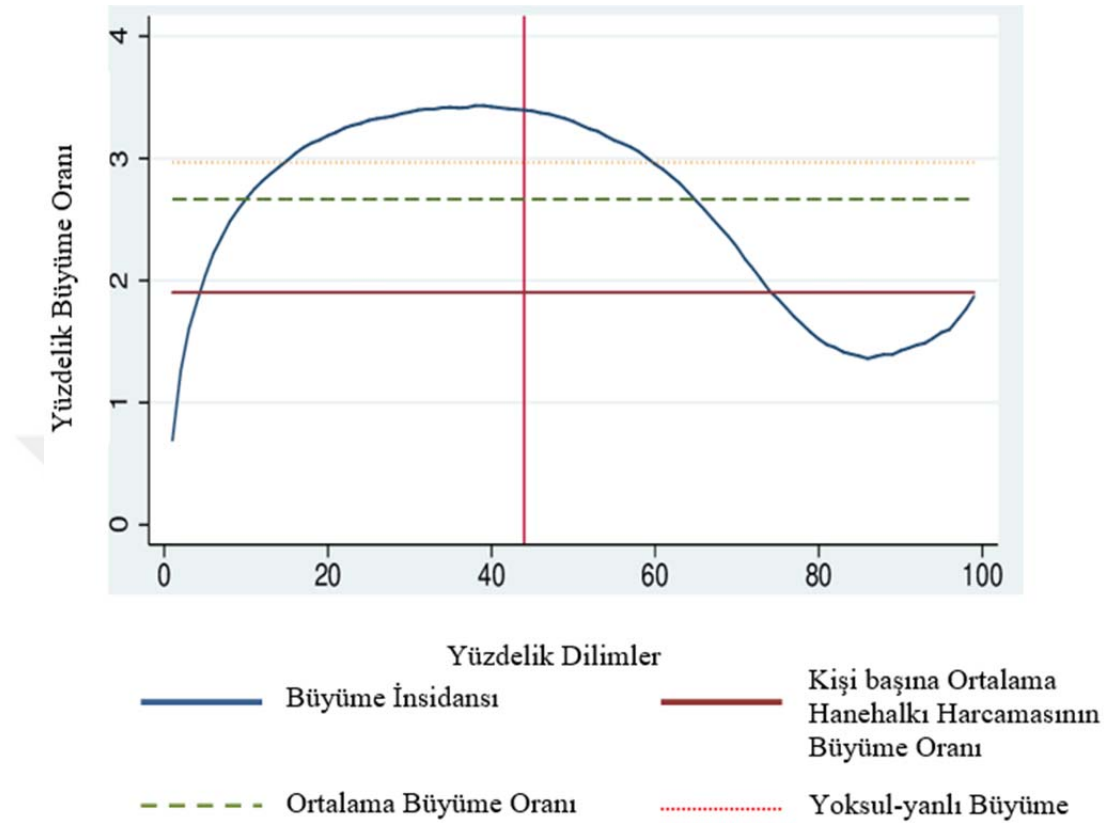
Bazı hane halklarının gelirleri iyileşirken bazı hanelerin bunu sağlayamamasının nedenleri, yoksul yanlısı büyüme ile ilgilenen politika analistleri için önemlidir. Bu nedenlerin belirlenmesinde panel veya uzunlamasına hane halkı verilerine ihtiyaç duyulur. Kısacası aynı haneleri farklı zamanlarda gözlemek gerekir (McKay, 2007, s.9).

Büyüme etki eğrileri ne kadar yüksek olursa, yoksulluktaki azalma da o kadar büyük olur. Yoksul yanlısı bir büyüme senaryosunda yoksulların büyümeden sağlayacağı fayda yoksul olmayanlardan daha fazla olacaktır. Ve bu yüzden büyüme ile gerçekleşecek olan eş zamanlı bir eşitsizlik azalışına ihtiyaç vardır. Lorenz eğrisindeki değişimler bize eşitsizliğin azalış ve artışlarını göstermektedir. Lorenz eğrisi ne kadar yukarı kayarsa o kadar yoksul yanlısı bir durumdan söz edilebilir (Son, 2004, s.310).

Büyümeye eşlik eden bir eşitsizliğin yoksulların geliri üzerinde bozucu ve iyileştirici etkisi vardır. Eşitsizlik pozitif ise gelir dağılımındaki değişim yoksul karşıtıdır. Eğer eşitsizlik negatif ise büyüme yoksulların lehine gelir dağılımında bir değişime yol açmış demektir. Böyle bir durum yoksul-yanlısı olarak değerlendirilir (Kakwani ve Pernia, 2000, s.6-7).

Aşağı doğru eğimli bir büyüme etki eğrisi için, büyümenin gelir dağılımını eşitlemeye katkıda bulunduğu bahsedilirken, yukarı doğru eğimli bir büyüme etki eğrisi için durum tam tersidir. Bu yüzden büyüme etki eğrileri birbirinden çok farklı olabilir. Önemli olan bu farklı büyüme etki eğrilerini birbirleri ile doğru biçimde kıyaslayabilmek ve büyüme dönemlerinin hangisinin nispeten daha iyi olduğunu söyleyebilmektir. Bu kıyaslama, birinci dereceden ve ikinci dereceden baskınlık kriterleri uygulamaya dayanır. Birinci derece baskınlık, bir büyüme etki eğrisinin diğerine göre daha yukarıda kalması demektir. İkinci dereceden baskınlık ise bir

büyüme patikasında en yoksul yüzdelik dilimin büyüme oranının eğri üzerindeki her noktada diğerlerinden daha yüksek olmasıdır. (Bourguignon, 2011, s.605).

Şekil 7: Büyüme Etki Eğrisi (GIC)

Kaynak: ResearchGate, 2020

Grafiğin yatay eksenini nüfusu, yüzde 20'lik dilimler halinde en yoksul kesimden en zengin kesime doğru sıralar. Dikey eksen ise her bir yüzdelik dilim için bu iki nokta arasındaki yıllık gelir ya da tüketim değişikliğini çizer. Eğrinin şekli ve konumu, büyümenin dağılım modeli hakkında önemli görsel bilgiler sağlar. Büyüme kalıbının ima ettiği yoksulluktaki değişiklikleri değerlendirmek için de kullanılabilir. Eğrinin şekli, büyümenin dağılım modeli ve dolayısıyla eşitsizlikteki değişiklik hakkında bilgi sağlar.

Eğri her zaman sıfır ekseninin üzerinde olduğunda, bu, yoksulluk sınırı ne olursa olsun, bu dönem boyunca tüm mutlak yoksulluk ölçülerinin düşeceği (ne kadar düşeceği yoksulluk sınırına pozitif bir ilişki ile bağlı olmakla birlikte) anlamına gelir. Bu ilişki hangi yoksulluk ölçütünün kullanıldığına da bağlıdır. Bu anlamda bu eğriler, büyümenin dağılımında politika reformları ve yoksulluğun azaltılması stratejilerinin

oluşturulmasında referans olabilirler. Bu eğriler büyümenin dağılım örüntüsü hakkında bilgi verirken örüntünün altında yatan nedenler ile ilgili fikir vermezler. Ancak herhangi bir yoksulluk sınırına bağlı olmadıkları için yoksul kesim üzerinde analitik bir hesaplamaya ve politika uyarlamasına izin verirler. Yalnızca dağılımın gelir odaklı örüntüsünü değil başka refah belirleyicilerine de uyarlanabilirler. (McKay, 2007, s.9).

Büyüme etki eğrileri hesaplanırken genel TÜFE yerine hane halkı spesifik fiyat deflatörlerinin kullanılması, zaman içerisinde görece fiyatlardaki yüksek bir değişiklikte birlikte meydana gelen hane halkı grupları arasındaki oldukça farklı tüketim sepetlerinin söz konusu olduğu durumlarda önem arz etmektedir. Bu, hane halkına özgü tüketim kalıpları göz önüne alındığında, satın alma gücünün gelişiminin uygun şekilde açıklanması anlamına gelir. Bu özellikler TÜFE ile karşılaştırıldığında yoksulluk sınırında farklı bir enflasyona yol açtığından, bu yaklaşım yoksulluk sınırı ve diğer yoksul yanlısı büyüme ölçümleri ile tutarlılıkta sağlamaktadır (Grimm ve Günther, 2004, s.13). Yoksulların harcamaları ortalama harcamalardan daha yüksek bir oranda artarsa yoksul yanlısı bir büyümeden bahsedilebilir (Grimm ve Günther, 2004, s.14)

3.1.1.2. Ampirik Çalışmalar

Ravallion ve Chen (2003), tarafından tanıtılan ilgili yıldaki gelir dağılımının her bir yüzdesinin büyüme oranını veren “*büyüme etki eğrisi*” Çin’in 1990'lardaki büyüme sürecini değerlendirmek için kullanılmıştır. 1990-1999 yılları arasında, kişi başına düşen hane halkı gelirinin yıllık ortalama büyüme oranı %6,2, en yoksul yüzdeler dilim için gelirin büyüme oranı %3'ten yoksulluk sınırına yakın yüzdeler dilim için %10'a doğru bir değişkenlik göstermiştir, yoksul yanlısı büyüme oranı %4 civarında gerçekleşmiştir. Eğri 90'ların ortalarında tersine seyir izlemiştir.

Gelişmekte olan ülkelerde ulusal hane halkı bütçe veya gelir anketlerinin kesintisiz bir zaman dizisi bulunmadığından yoksulluk ve eşitsizlik eğilimlerinin nedenlerini belirlemenin mümkün olamaması nedeniyle Grosse, Klasen ve Spatz (2005) çalışmalarında Bolivya için, zaman içerisinde nüfusun farklı alt gruplarındaki yoksulluk evrimini incelemek için hane halkı karakteristik özellikleri ve bölge yapısı korunarak milli bir yoksulluk profili oluşturmaya çalışmak adına çalışmada simüle edilmiş gelirler kullanmıştır. Büyüme etki eğrileri ile 1989-2002 arası simüle edilmiş gelir değişikliklerinin yoksul yanlısı büyüme yaratıp yaratmadığına bakılmıştır. Genişlettikleri yoksulluk haritalama metodolojisi ile yoksulluğun dört temel nedenini ve zaman içerisindeki değişimlerini ortaya koymuşlardır. Bunlar kırsal ve kent ayrımı

yapılarak fark edilen kırsal kesimde yoğunlaşan yoksulluktur. Nedeninin çok sayıda çocuk nüfusu, beşerî sermayedeki verimsizlik ve ücretlerdeki nispi oran farkı olduğu fark edilmiştir.

Klasen (2006), Ravallion ve Chen (2003) çalışmasında sunulan büyüme etki eğrilerini gelir ve gelir dışı olarak Bolivya üzerinden ölçmeye çalışmıştır. Çalışma, bu eğrilerin gelir haricinde gelir dışı özelliklerin eğitim, sağlık ve cinsiyet gibi ayrımlarda da kullanılabileceğini göstermiştir. Çalışma Bolivya örneğinde gelir düzeyine göre belirlenen büyüme etki eğrilerine göre zayıf yoksul yanlısı bir büyüme gerçekleştiğini göstermektedir. Çalışmanın belirgin yeniliği, yoksul yanlısı bir büyümenin belirlenmesi konusundaki tartışmaları politika bakış açısıyla netleştirmek ve yoksul yanlısı büyümenin ölçüm tekniklerini gelir dışı boyutuna genişletmektir. Çalışma yalnızca büyüme üzerinden yoksul yanlı bir büyüme sağlamanın ve yalnızca kamu yatırımları ile gelir dışı refah göstergelerinin artırılmaya çalışılması ile yoksul yanlı bir büyümenin desteklenmesinin yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Gelir dışı Binyıl Kalkınma Hedeflerinde kaydedilen ilerlemeyi izlemek adına büyüme etki eğrisini, yoksul yanlı büyüme ölçütünü, gelir dışı boyutlara genişletmenin mümkün ve faydalı olduğunu göstermiştir. Yoksul yanlısı büyümenin gelir ve gelir dışı boyutları arasında ilişki gözlenmesine rağmen, mükemmel bir ilişkiyi temsil etmemektedir.

McKay (2007) yoksul yanlısı büyümenin mutlak ve göreceli kavramları arasındaki farkı göstermektedir. Bangladeş, Vietnam, Endonezya ve Zambiya için büyüme etki eğrilerine bakarak büyümenin mutlak ya da nispi anlamda nasıl yoksul yanlı seyrettiğine dair açıklamalarda bulunmuşlardır. Mutlak anlamda yaşanan yoksul yanlısı büyümenin tüm nüfusta yaşanan pozitif bir büyüme olduğunu açıklamışlardır. Nispi anlamda yoksul yanlısı bir büyümenin ise eşitsizlik oranındaki bir azalmayı takiben yoksul sınıf lehine olan bir gelir ya da tüketim büyümesi anlamına geldiğini ifade etmişlerdir. İncelemeler Vietnam'da büyümenin mutlak anlamda yoksul yanlısı olduğunu ve yoksullukta azalma olduğunu; fakat göreceli anlamda büyümenin yoksul yanlısı olmadığını göstermiştir. Çalışma, Endonezya'da ise göreceli anlamda yoksul yanlısı bir büyümenin gerçekleştiğini yani eşitsizliğin düştüğünü, ancak yaşanan negatif büyüme sonucundan en fazla etkilenen kesimin yoksulluk sınırına yakın yüzdelerlik dilimler olduğunu ve mutlak anlamda yoksul yanlısı bir büyümenin gerçekleşemediğini göstermiştir.

Bourguignon (2011) çalışmasında standart büyüme etki eğrilerinin gelirin yeniden dağılım etkilerini gözlemleyemediğini ifade etmiştir. Yoksulluk sınırı altında

kalan bireylerin gelirlerindeki tüm kesintilerden ve transfer ödemelerinden sonra yer değişikliği yapmaları durumunun dikkate alması gerektiğini ifade etmiştir. Büyüme öncesi ve sonrası gelir dağılımının miktarları karşılaştırılarak analiz edilen standart büyüme etki eğrilerinden ziyade, gelir dağılımını ilk dağılımın çeşitli miktarlarına göre çizen *Özgül Büyüme Etki Eğrilerine* dikkat çekmiştir. Ayrıca yeni eğri tanımına göre de bazı ek baskınlık kriteri koşulları türetilmiştir. Gelirin dağılımındaki dikey yönde eşitsizliğin haricinde her yüzdeler dilimin kendi içerisinde barındırdığı dağılım eşitsizliklerine yani yatay yönde eşitsizliğe odaklanılmıştır. Bu şu anlama gelmektedir. Yoksulluk sınırı altında bulunan bireylerin alt gruplara ayrılması ile oluşan yoksul daha az yoksul ve en yoksul gibi grupların kendi aralarındaki yer değişikliğinin gözlemlenebilmesidir. Bu yenileştirilmiş eğrilerin güçlü yanı şudur; başlangıçta daha az yoksul bir bireyin daha yoksul bir birey ile yer değiştirmesi standart büyüme etki eğrilerinde gözlenmezken *Özgül Büyüme Etki Eğrileri* tarafından gözlenebilmesidir.

3.1.2. Gelir Eşitsizliğinin Ayrıştırılması ve Yoksul-Yanlı Büyüme Endeksi

3.1.2.1. Teorik Argümanlar

Ekonomik büyümenin yoksulluk üzerindeki etkisini anlamak için ortalama gelirdeki ve gelir dağılımındaki değişikliklerin yoksulluk üzerindeki etkisini ayrı ayrı ölçmek gerekir. Yoksulluktaki toplam değişimler, gelir dağılımı değişmediğinde büyümede yaşanan toplam değişimin yoksulluk üzerindeki etkisi yani saf büyüme etkisi ve toplam gelir değişmediğinde gelir dağılımının yoksulluk üzerindeki etkisi yani saf gelir eşitsizliği etkisi olmak üzere ayrı ele alınarak ölçülebilir. Bu açıklamadan hareketle Kakwani ve Pernia (2000), yoksul yanlısı ekonomik büyüme kavramını açıklamaya çalışmış ve büyümenin yoksul yanlısı kabul edildiği dereceyi ölçen yeni bir gösterge olarak '*yoksul yanlısı büyüme endeksini*' oluşturmuşlardır. Sunulan yeni endeks, yoksul yanlısı büyüme konusunun analizinde Gini endeksinden daha üstün görülmüştür. (Kakwani ve Pernia, 2000, s.6).

Yoksulluğun Büyüme ve Eşitsizlik Bileşenlerinin ayrıştırılması;

$$O = O_g + O_I$$

Yoksulluktaki oransal değişimi (O) saf büyüme etkisi (O_g) ve eşitsizlik etkisinin (O_I) toplamından oluşur. Saf büyüme etkisi her zaman için negatif varsayılmaktadır. Çünkü pozitif bir büyüme her zaman için yoksulluğu azaltıcı bir etkiye sahiptir. Tabii ki dağıtımın sabit kaldığı varsayımı altında bu durum söz konusudur. Eşitsizliğin yoksulluk üzerindeki etkisi ise hem negatif hem pozitif değer alabilir. Bu durum büyümeye eşlik eden eşitsizliğin iyileştirici ve bozucu etkisine bağlıdır. Bu, yoksul yanlı büyüme ölçütünün bir endeks ile ölçülebilmesini sağlar.

$$\phi = \frac{\eta}{\eta_g}$$

Yoksulluk esnekliği (büyümenin yoksulluk üzerindeki toplam etki oranı) η ve pür büyüme etkisinin η_g birbirine oranlanması ile yoksul yanlı büyüme endeksinden bahsedilebilir. Büyümenin yoksul yanlı olması için $O_I < 0$ koşulu altında $\phi > 1$ değeri elde edilmelidir. Bunun anlamı, yoksul kesim zengin kesime nazaran büyümeden daha fazla pay almaktadır. Diğer bir deyişle büyüme yoksulların lehine yeniden dağılımla sonuçlanır. Endeks $0 < \phi < 1$ aralığında, büyümenin tam olarak yoksul yanlı olmadığını ve yeniden dağılımın yoksullar aleyhine gerçekleştiğini ifade etmektedir. Bu durum kalkınma iktisadı literatüründe damlayarak büyüme (trickle-down growth) olarak adlandırılır. Eğer $O_I > 0$ yani pozitif ise büyümeye eşlik eden eşitsizliğin yoksullar üzerindeki etkisi bozucudur ve gelir dağılımındaki değişim zengin odaklıdır. Ekonomik durgunluk dönemlerinde ise tüm belirleyicilerin değer aralıkları tam tersi şekilde yorumlanmaktadır (Kakwani ve Pernia, 2000, s.6,7). Yoksul yanlı büyüme incelemelerinde Ravallion ve Chen (2003) çalışmasında da yoksul yanlı büyüme oranı hesaplanırken reel büyüme oranından gelir eşitsizliğinin ayrıştırılması ile RCI eşitsizlik endeksi türetilmiştir (Ravallion ve Chen, 2003, s.96).

3.1.2.2. Ampirik Çalışmalar

Ravallion ve Datt (1992) yoksulluk ölçümlerindeki değişiklikleri büyüme ve gelirin yeniden dağılımı bileşenlerinin ayrışması ile gözlemek için Brezilya ve Hindistan üzerinde yoksulluk incelemesi yapmışlardır. Yoksullukta gözlenen herhangi bir değişikliğin ne kadarı, ortalama gelirlerdeki büyümeden farklı olarak, gelir dağılımındaki değişikliklere bağlanabilir? Her iki ülkenin de makroekonomik şoklar, tarımsal üretimde negatif iklim koşulları gibi nedenler yüzünden yoksulluk üzerindeki

büyüme ve dağılım etkisi açısından düzensizlik gösterdiği ve negatif büyüme etkilerinin iki ülke arasında yine farklılık gözetdiği sonucuna ulaşmıştır. İki ülkenin de Lorenz eğrileri birbirleri ile takas edildiğinde oluşabilecek koşullar öngörülmeğe çalışılmıştır. Çalışma ortalama gelirdeki ve eşitsizlikteki farklılıklarının yoksulluk üzerindeki nispi önemini vurgulamaktadır.

Kakwani ve Pernia (2000), türettikleri yoksul yanlı büyüme endeksi ile Lao Cumhuriyeti, Tayland ve Güney Kore için ekonomik büyümenin yoksulluğu azaltıcı etkinliklerini incelemede kullanılmıştır. Sonuçlar Güney Kore için oldukça yoksul yanlı bir büyümenin gerçekleştiğini, Lao Cumhuriyeti ve Tayland'daki büyümenin yoksullukta azalmaya yol açsa bile tam olarak yoksul yanlı olmadığı gözlenmiştir. Kırsal alanlarda kentsel alanlara göre daha yoksul yanlı büyüme gözlenmiştir. Ekonomik krizin ise üç ülkede de yoksul kesimi yoksul olmayan kesimden daha fazla etkilediğine ulaşmışlardır. Bu bağlamda türetilen bu yeni gösterge yoksul yanlı büyüme endeksinin hem sektörel hem bölgesel olarak ayrı gözlenebilmesi nedeni ile hem mikro ekonomik hem de makro ekonomik boyutta hükümet politikaları belirlemede yardımcı olabileceği öne sürülmüştür. Yapılan ilk ampirik çalışmaya göre daha yumuşatılmış aralıklar şu şekilde verilmiştir; $\phi < 0$ durumu zengin odaklı bir büyümeyi, $0 < \phi \leq 0,33$ zayıf bir yoksul yanlı büyümeyi, $0,33 < \phi \leq 0,66$ orta düzeyde yoksul yanlı, $0,66 < \phi \leq 1$ yoksul yanlı bir büyümeyi ve son olarak da $\phi \geq 1$ büyümenin oldukça yoksul yanlı olduğunu belirten aralıklardır.

Dollar ve Kraay (2002), en yoksulların gelir payını belirlemede; ilköğretim erişim, sağlık ve eğitim için kamu harcamaları, ekonominin geri kalanına göre tarımda işgücü verimliliği ve resmi demokratik kurumlardan oluşan dört potansiyel faktörün önemini 92 ülkeyi kapsayan bir ampirik çalışmada incelemişlerdir. Bu faktörler bazı ülkelerdeki yoksul insanların çoğunun iyileştirilmesinde anlamlılık ifade ederken bazı ülkeler için en yoksul yüzde yirmilik kesimin gelir payını artırdıklarına dair herhangi bir kanıt ortaya koyamamışlardır. Bunun nedeninin modelde basitlik sağlanabilmesi için eşitsizlik ve büyüme arasındaki karmaşık etkileşimlerin göz ardı edilmesi olabileceği düşünülmüştür. Ve daha sonraki bir çalışmasında Kraay (2006) yoksulluk ölçümlerindeki gelir dağılımı, saf büyüme ve eşitsizlik ayrıştırması modellerine bir örnek teşkil eden, standart yoksulluk ayrıştırması tekniklerini kullanarak üç potansiyel yoksul yanlı büyüme kaynağı belirlemiştir.

- 1) Yüksek ortalama gelir artışı oranı;
- 2) Ortalama gelirdeki artışın yoksulluğa karşı olan yüksek duyarlılığı;
- 3) Nispi gelir artışı ile yoksulluğu azaltan bir büyüme modeli.

Bu ayrıştırmayı, 1980'lerde ve 1990'larda gelişmekte olan ülkelerin büyük bir örneği için hane halkı anketi verilerini kullanarak yoksulluk ölçümünde kullanmıştır. Daha sonra farklı yoksul yanlısı büyüme kaynaklarının nispi önemini göstermek için varyans ayrıştırmaları kullanılmıştır. Yoksulluktaki değişikliklerin çoğunun ortalama gelirlerdeki büyümeden kaynaklandığı, kısa vadede varyansın kalan%70'inin neredeyse tamamını ve uzun vadede ise varyansın %97'sini oluşturduğu görülmüştür. Gelirdeki nispi değişikliklerin ise kısa vadede yoksulluğun kafa sayım oranı değişiminin (yoksulluk hattı altında kalan nüfus) sadece %30'unu, uzun vadede ise sadece %3'ünü oluşturduğu bulunmuştur.

3.1.3. Yoksulluğa Eşdeğer Büyüme Oranı ve Yoksulluk Büyüme Eğrileri

3.1.3.1. Teorik Argümanlar

Kakwani ve Son (2004), yoksul yanlısı büyüme ölçümde yoksulluğa eşdeğer büyüme oranı (PEGR) ile fiili büyüme oranı arasındaki göreceli farkı kullanmıştır. Büyüme oranı γ , iki dönem arasındaki ortalama gelirin büyüme oranıdır. Bu oran PEGR endeksi ile kıyaslanarak yoksul yanlısı bir büyümenin gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılır.

$$\gamma = \frac{\mu_2 - \mu_1}{\mu_1}$$

PEGR endeksi, yoksulluk oranını ölçmek için FGT endeksini (Foster ve diğerleri, 1984; 2010) kullanır. Bu bize kafa sayım oranı, yoksulluk açığı oranı ve yoksulluk şiddeti olmak üzere üç yoksulluk ölçütü ile bulunan üç farklı PEGR endeksini vermektedir. α parametresinin sıfıra eşit olması kafa sayısı oranı anlamına gelirken, 1'e eşit olması yoksulluk açığı, 2'ye eşit olması yoksulluk şiddeti anlamına gelmektedir. Endeks, yoksulluk ölçütleri içerisinde yoksul yanlı büyüme ölçümlerinde en mükemmel görünen Watt endeksi ile de ölçülebilmektedir.

$$\gamma_{\alpha}^* = \frac{\int_0^H \left(\frac{z - x(p)}{z}\right)^{\alpha-1} x(p)g(p)dp}{\int_0^H \left(\frac{z - x(p)}{z}\right)^{\alpha-1} x(p)dp}$$

$$\gamma_{\text{Watts}}^* = \frac{\int_0^H g(p)dp}{H}$$

Yoksulluğa eşdeğer büyüme oranı γ^* ortalama gelirin büyüme oranından γ ne kadar yüksek ise yoksul yanlı büyüme oranı o kadar fazla olacaktır. PEGR endeksi, (Kakwani ve Pernia 2000) yoksul yanlı büyüme endeksinden türetilmiş bir endekstir ve bu sebeple kendisinden önce başka bir endekse ihtiyaç duyar. Gerçekte yoksulluğa eşdeğer büyüme oranı, ortalama gelirin büyüme oranı ile PPGI çarpımıdır. Bu nedenle, PPGI 1'den yüksek olduğunda, otomatik olarak PEGR endeksi ortalama gelirin büyüme oranından zaten daha yüksek olacaktır (Kakwani ve Son, 2004, s.424-428).

$$\gamma^* = \left(\frac{\delta}{\eta}\right) \gamma = \phi \gamma \xrightarrow{\gamma^*/\gamma = \phi} \phi = \frac{\delta}{\eta}$$

$$dLn(\mu)^* = \phi dLn(\mu) > dLn(\mu)$$

Yoksulluktaki değişiklikleri içeren ve Atkinson'ın eşitsizliği ve yeniden dağılımı ölçmek için kullandığı genelleştirilmiş Lorenz eğrisini kullanan bir metodolojiye sahiptir (Atkinson, 1970). Ayrıca bu teoremi kullanarak, yoksul yanlı büyümeyi GIC'lerin ikamesi olarak ölçmek için yoksulluk büyüme eğrileri oluşturulmuştur. Yoksul yanlı büyüme ölçümlerinden biri olan yoksulluk büyüme eğrileri Son tarafından 2004 yılında önerilmiştir. Bu eğriler büyüme etki eğrileri ile bazı farklı özellikler taşır ve bu taşıdığı özelliklerden dolayı yoksul yanlı büyüme ölçümünde büyüme etki eğrilerine kıyasla daha güçlü bir ölçek niteliği taşır.

İlk farklılık büyüme etki eğrilerinin birinci dereceden baskınlık kriterine (FOD) sahip olması iken yoksulluk büyüme eğrilerinin ikinci dereceden baskınlık (SOD) kriterlerine sahip olmasıdır. Eğer FOD gerekli koşulları sağlanıyorsa büyüme etki eğrilerinin sonuçları yoksulluk etki eğrilerine göre daha güçlü olacaktır. Ancak eğer FOD aslında SOD'u ima ediyorsa SOD FOD'a göre gerekli koşulları daha fazla karşılayacaktır. Bu sebeple yoksulluk büyüme eğrileri büyüme etki eğrilerine göre daha kesin sonuçlar üretecektir.

İkinci farklılık, GIC'lerin p. yüzdeler dilimde kişi başına gelirin büyüme oranı ile tahmin edilmesi iken PGC'lerin, kişi başına gelirin p. yüzdeler dilimine kadar ki olan büyüme oranı ile tahmin edilmesidir. Dolayısıyla, farklı hane halkı anketlerinin kesikli veriler olması nedeni ile GIC'ler, PGC'lerden daha fazla ölçüm hatasına sahip olabilir. Lorenz eğrisi ile kesikli veriler sürekli hale getirilmeye çalışılsa da sonuçların doğruluğu bu kez Lorenz eğrisinin uyum iyiliğine bağlı olacaktır.

Üçüncüsü, yüzdeler farklarla ilgilidir. PGC'yi hesaplamak için sadece onda birlik veya beşte birlik dilimlere tekabül eden ortalama gelirin büyüme oranı gerekir. GIC'ler için ise ek olarak toplam nüfusun ortalama gelirinin büyüme oranına da ihtiyaç duyulur (Son, 2004, s.310).

Yoksulluk büyüme eğrilerini hesaplayabilmek için belirli bir yoksulluk sınırı ya da yoksulluk ölçütüne gerek duyulmaz. Bu da ölçümü kolaylaştıran özelliklerinden biri olarak görülür (Son, 2004, s.313).

Ampirik bir çalışma örneğinde, Son (2004), büyümenin yoksul yanlı olup olmadığını ölçmek için yoksulluk büyüme eğrilerini kullanarak Tayland için 1988-2000 yılları arasında yaşanan büyümenin yoksul yanlı olup olmadığını ikişer yıl aralıklarla yoksulluk sınırını ve yoksulluk ölçüsünü belirtmeden ölçmeye ve bu yöntemle büyümenin yapısı hakkında kesin sonuçlar elde edilebildiğini göstermeye çalışmıştır. Sonuçlar Tayland için 1988-1990 ve 1990-1992 dönemlerinde yoksul yanlı bir büyüme gerçekleşmemiştir. Bu iki dönem içinde tüm yüzdeler dilimlerin ortalama gelirindeki büyüme oranı genel ortalama gelirin yıllık büyüme oranının altında kalmıştır. Büyüme oranları her yüzdeler dilim için de sıfırdan büyüktür. Yani yoksullukta bir azalma olmasına rağmen yoksulların büyümeden elde ettikleri fayda yoksul olmayanlara kıyasla daha azdır. 1992-1994 ve 1994-1996 dönemlerinde yoksul yanlı bir büyüme gözlenirken 1996-1998 ve 1998-2000 dönemlerine ait incelemede negatif büyüme oranları gözlenmiş ve yoksullukta artış olduğu görülmüştür.

3.2. Gelir Dağılımı Dinamiği

Eşitsizlik, içinde çok sayıda bileşeni barındırır. Ayrıca bu bileşenler ülkeye bağlı olarak da çok farklı etkileşimlere girebilirler. Ekonomistlerin geliştirdiği çoklu dengeye sahip modeller başlangıç koşullarının, zaman trendinin ve yapısal kırılmaların farklı sonuçlar doğurabileceğini göstermiştir. Gelir dağılımındaki değişiklikleri üç temel güce bağlayacak olursak;

Nüfus içerisindeki karakteristik temel farklılıklar ve varlıkların dağılımındaki değişiklikler (ırk, cinsiyet, eğitim, yaş, ikametgâh alanı vb.). İkincisi bu karakteristik değişikliklerin ve varlık farklılıklarının getirilerindeki değişiklikler (ücret oranı veya kar oranı yani fiyat etkileri). Üçüncüsü ise bu karakteristik çeşitliliğin ve varlık değişkenliğinin iş gücü piyasasındaki etkisi (meslek seçimi etkisi: ücretli çalışma, serbest meslek, işsizlik ve hareketsizlik) (Haughton ve Khandker, 2009, s.115; Lustig vd. 2004, s.2).

Piyasa ve hane halkı davranışlarının diğer koşullar sabitken aşama aşama yönü değiştirilerek ve bu her değişikliğin de dağılım üzerindeki etkisini gözlemleyerek bir mikro simülasyon yöntemi uygulanabilmektedir (Lustig vd. 2004, s.4). Mikro simülasyon yöntemi zaman içinde gelir dağılımındaki değişimleri neyin etkilediğine dair net ve derin gözlemler yapmayı sağlar (Haughton ve Khandker, 2009, s.116,117).

İşgücünün sosyal yapısındaki farklılıkları (Eğitim kazancı, kadınların işgücüne daha fazla katılımı, doğurganlık oranlarının azalması) gelir dağılımını doğrudan veya işgücü arzı yoluyla etkileyebilecek sosyal ve demografik gelişmelerdir. İşgücü talebindeki makro etkinlikler; emeğin sermayeye göre nispi maliyetinin artması, uluslararası rekabetle mücadele edebilmek adına yerel sanayinin daha fazla sermaye yoğun teknolojiye yatırım yapma eğilimi, üretim tarım ve sanayiden madencilik ve hizmetlere kaydırıldığından, üretken faaliyetlerin kademeli olarak daha sermaye yoğun faaliyetlere kayması ile vasıfsız işgücü talebinin azalmasıdır. Ancak istisnai olarak inşaat faaliyetlerindeki artış düşük vasıflı işgücü talebinin artmasına yardımcı olabilmektedir (Lustig vd. 2004, s.130-136).

Kremer ve Chen (2000) eğitimin, eşitsizlik ile olan ilişkisini incelemişlerdir. Gelişmekte olan ülkelerde eğitilmiş ve eğitimsiz çalışanlar arasındaki doğurganlık oranı farkı ile gelir eşitsizliği arasında bir bağ kurmuşlardır. Yaptıkları ampirik çalışmanın sonucu gelir eşitsizliğinin fazla olduğu ülkelerde çalışan eğitilmiş kadınlar ile çalışan eğitimsiz kadınlar arasındaki doğurganlık farkının daha fazla olduğu yönündedir. Bu bağlamda eğitim imkânlarına daha kolay ulaşabilmenin sağlanması, eşitsizliği kalıcı olarak azaltabileceğini düşündürmektedir. Çalışan eğitilmiş kadınlar ile çalışan eğitimsiz kadınlar arasındaki doğurganlık farkının artış nedeni, çocuk yetiştirmeye ayrılan zamanın işgücüne katılımına göre fırsat maliyeti olarak ifade edilmektedir. Bu da nispi ücret oranındaki artışı takiben gelir eşitsizliğinin yüksek olduğu ülkelerde eğitilmiş ve eğitimsiz işgücünün doğurganlık farkının daha yüksek olacağına işaret etmektedir.

Rosser vd. (2003) gayri resmi ekonominin büyüklüğü ile gelir eşitsizliği arasında belirgin bir pozitif korelasyon olabileceği üzerine çalışmışlardır. Çoğu geçiş ekonomisinde gayri resmi ekonomilerde büyük artışların yaşanmasını, çoklu denge sistemindeki artan gelir eşitsizliğinin nedeni olarak görmüşlerdir. 18 ülkeye ait (Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Romanya, Slovak Cumhuriyeti, Slovenya, Belarus, Estonya, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Letonya, Litvanya, Moldova, Rusya, Ukrayna, Özbekistan) verilerden hareketle gelir eşitsizliğinin gayri resmi ekonominin büyüklüğü ile önemli ölçüde pozitif korelasyonlu olduğu görülmüştür. Yıllık maksimum enflasyon oranının, ekonomik özgürlük endeksi ve demokratik haklar endeksinin, GSYİH'daki kümülatif düşüşün de önemli ölçüde bu durumu tetiklediği görüşünde bulunulmuştur. Çoklu regresyon içerisinde gelir eşitsizliği derecesi ile ilişkili olan en önemli değişkenin gayri resmi ekonomi oranı olduğu ifade edilmiştir. Gelir eşitsizliğini açıklamada demokratik haklar endeksinin negatif ilişkiye sahip olduğu gözlenmiştir.

Lustig vd. (2004) 1978–88 ve 1988–95 yılları arası Kolombiya için mikro simülasyonla faktör ayrışmasına giderek gelir eşitsizliği gözlenmek istenmiştir. Kolombiya'nın gelir dağılımının son yirmi yıl boyunca gelişimini etkileyen ana faktörler belirlenmiştir. Kadınlar arasında işgücüne katılım, eğitim seviyesine göre nüfusun yapısı, hane halkının aile büyüklüğüne göre yapısı, gözlemlenemeyen bireysel kazanç belirleyicilerinin varyansı, eğitim, yaş, mesleki durum, cinsiyet ve bölgeye göre kazanç yapısının gelir dağılımı üzerindeki etkileri ile oluşabilecek gelir eşitsizlik düzeyleri incelenmiştir.

Nirei ve Souma (2007) gelirin emek ve sermaye olmak üzere iki farklı faktörden elde edildiği gerekçesi ile gelir dağılımının parametrik ölçümünü yapmışlardır. Ayrıca, durağan dağılım ve sapmaları açıklamak için basit bir stokastik model önermişlerdir. ABD ve Japonya'daki kırk yılı kapsayan vergi beyannamesi verileri, her yıl ortalama gelirle normalleştirilirse gelir dağılımının sürekli olarak belirli bir dağılım şekline uyduğunu ortaya koymaktadırlar. Varlık getirilerinin dağılımının varlık büyüklüğünden bağımsız olduğunu varsayarak emek gelirinden sağlanan tasarrufların varlık birikimi sürecinin alt sınırı olduğunu gözlemişlerdir.

Zaman, Khilji vd. (2014) Pakistan için 21 hane halkı anketine göre 1964-2011 yılları arasında yoksulluğa eş değer büyüme oranını kullanarak yoksul yanlı büyümeyi sektörel, kırsal ve kentsel olarak incelemişlerdir. Sonuçlar sektörel yoksul yanlı büyümenin tarımda yoksullar aleyhine ancak diğer sektörlerde yoksullar lehine

olduğunu göstermiştir. Tarım ve hayvancılık ağırlıklı geçim kaynağına sahip kırsal bölgelerde de yoksullar aleyhine bir büyümenin, kentsel bölgelerde ise yoksul yanlı büyümenin gerçekleştiği sonucuna ulaşılmıştır.

3.3. Yoksul-Yanlı Büyüme Yönelik Ekonomi Politikaları

Yoksul yanlı bir büyümeden bahsedebilmek için pozitif bir büyüme dönemi içerisinde, yoksul sınıfın gelir ya da harcamalarındaki artış oranının yoksul olmayan (yoksulluk hattı üzerinde kalan) sınıfa göre daha fazla olması gerekir. Durgunluk döneminde ise yani negatif bir büyümenin söz konusu olduğu durumda, yoksul sınıfın gelir ya da harcamalarındaki azalma oranının yoksul olmayan sınıfa nazaran daha az olması gerekir (Son, 2007, s.3).

Büyüme büyülerinin belirleyicileri (Growth spells: Uzun dönemli yüksek büyüme rakamları)²⁶; küresel likidite koşulları ve dış faktörler, mali değişkenler dâhil olmak üzere tüm makroekonomik göstergeler (yabancı yatırımlar, dış borç, döviz kuru rejimi, ticaret açığı, enflasyon), siyasi istikrar ve hukukun üstünlüğü ile kurumsal yapıların düzeni, sosyal göstergeler ve ekonomik eşitsizlik, yapısal faktörler ve politikalar (toplam faktör verimliliği, teknolojik ilerleme, beşeri sermayenin kalitesi, sağlık ve eğitim hizmetlerinin niteliği) olarak literatürde kabul görmektedir (Arizala vd, 2017, s.9).

Yoksul yanlı büyüme, yoksul kesimin ekonomik büyüme katılma veya dolaylı olarak faydalanma imkânından doğar. Bireyler yeni istihdam fırsatları, artan reel ücretler ve yeni girişimler aracılığı ile üretken faaliyetlere direkt olarak katılabilirler ya da kamu harcamaları ve artan büyümeden dolaylı olarak faydalanabilirler. Yoksul yanlı büyüme modelinde anahtar sorular şunlardır; kim bu yoksullar, ağırlıklı olarak neredeler ve neden yoksullar? (McKay, 2007, s.8). Bu soruların cevapları, çözüm yolları yaratmada şartlara uygun politika kararları almamızı sağlayacaktır.

Hyun Son (2006, 2007 ve 2008) büyüme büyüü yaşayan 80 ülkenin 1984-2001 döneminde bu büyüme performansı içerisinde barındırdığı yoksulluk derecesini analiz etmiştir. Düşük gelirli, düşük-orta gelirli, yüksek-orta gelirli ülkeler, aşırı borçlu ülkelerde (Sahra-altı Afrika, Latin Amerika ve Karayipler, Güney Asya, Doğu Avrupa

²⁶ <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/mahfi-egilmez/buyumenin-buyusu-1056819/>(Son erişim tarihi 01.05.2020)

<https://blogs.imf.org/2011/04/08/inequality-and-growth/> (Son erişim tarihi 01.05.2020)

ve Orta Asya, Orta Doğu ve Kuzey Afrika, Doğu Asya ve Pasifik) gerçekleşen pozitif ve negatif yönlü büyümelerin hangi oranda yoksul-yanlısı ya da hangi oranda yoksul karşıtı olduğunu analiz etmiştir (Son, 2007, s.4).

Son ve Kakwani (2008) yoksul yanlı büyümede; enflasyon, ticarete açıklık, tarımın GSYİH içindeki payı ve hukukun üstünlüğü gibi makroekonomik, yapısal ve kurumsal belirleyicilere odaklanarak bunların yoksul yanlısı büyüme ile olan istatistikî ilişkilerini gözden geçirmişlerdir (Son ve Kakwani, 2008, s. 1057). İlgili bölümlerde bu çalışmanın sonuçlarını içeren alıntılar yer alacaktır.

3.3.1. Makroekonomik Politikalar

3.3.1.1. Teorik Argümanlar

Büyüme büyüleri, aşırı kamu borç birikimini önleyen maliye politikası, düşük enflasyona yönelik para politikası, dışa dönük ticaret politikaları ve piyasa çarpıklıklarını azaltan yapısal politikaların yanı sıra destekleyici dış çevre ve demokratik kurumlardaki iyileştirmelerle sürdürülmektedir (Arizala vd, 2017, s.1).

1980' ler sonrası gelişmekte olan ülkeler adına önerilen genel bir kalkınma politikaları paketi gündemdedi. Amaç dışa dönük politikaların aracılığı sayesinde yani küreselleşen dünyada az kaynak israfı sağlayarak etkin ve serbest pazarlar ile hızlı büyüme ve daha hızlı gelir artışını sağlayarak bu ülkelerin refah düzeylerini arttırmayı hedeflemektir (Bussolo vd. 2008, s.61).

Makroekonomik düzenlemeler mali açıdan yoksulları iki geniş kanalla etkilemektedir. İlki, kamu kesimi işten çıkarmaları, ücret dondurması ve devletin transfer ve sübvansiyon harcamalarındaki kesintiler ve kamu sektörü fiyatlarındaki artışlar gibi doğrudan etkilerdir. Bir diğeri ise, toplam talepteki düşüş ve ardından gelen işsizlik artışı gibi dolaylı etkilerdir (Jha, 2006, s.27).

Makroekonomik politikalara geleneksel olarak kamu açıklarını ve enflasyonu içeren ikiz açıkları azaltma, ürün ve faktör piyasalarını serbestleştirme, devlet varlıklarını özelleştirme ve dış ticaret ve sermaye akışlarını serbestleştirme görevleri verilmişti. Çoğu gelişmekte olan ve geçiş ekonomisi ülkelerinde, böyle bir yaklaşımın uygulanması enflasyonu ve daha az ölçüde cari açıkları azaltmıştır. Ancak büyüme performansı ve yoksulluğun azaltılması çarpıcı sonuçlar doğuramamıştır. Özellikle 1980 yılları ve 1990 yıllarının sonuna kadar Latin Amerika, Sahra altı Afrika, Orta Doğu ve

Kuzey Afrika gibi geçiş ekonomilerinde büyüme zor sürdürülebilmiştir (Cornia, 2006, s.3,4).

Güçlü sanayi ülkelerinin dış ticaretteki üstünlükleri düşünüldüğünde, gelişmekte olan ülkelerin en verimli politikasının dış ticaret olmadığını da söyleyebiliriz. Özellikle yeni girişilen endüstrilerde korumacı tutumun sürdürülmesi gereklidir. Daha serbest bir dış ticaretin yakalanabilmesi için öncelikli olarak yeni endüstrilerin kuvvetlendirilmesi gerekir. Ayrıca yeni endüstrinin uzun dönemde yatırım getirisinin korumacı politikanın neden olacağı dış ticaret kaybından da yüksek olması gerekir (Chang ve Grabel, 2005, s.79-90).

Ticaretin serbestleştirilmesi eğer yoksul kesimi kapsayan faktörlerin fiyatlarını ortalamadan daha fazla artırıyor veya tükettikleri malların fiyatlarını da düşürüyorsa, yoksul yanlı bir makro ekonomik politikadan bahsedilebilir. Ticaret serbestleşmesinde, ticarete konu olan sektörün ülke içerisindeki yoksul sınıf istihdamının yoğun olarak bulunduğu sektörlerden oluşması yoksul yanlı bir iyileşme sağlar. Büyüme esnekliği ile ticaret esneklikleri arasındaki fark, ticaret reformunun eşitleyici etkisini temsil etmektedir. Yani, serbest ticaretin yoksullara zenginlerden daha fazla fayda sağlaması durumunda yoksul-yanlılıktan bahsedilebilir. Ticari serbestleşmenin yalnızca ilgili ülke bünyesinde sınırlı kalması da bir şey ifade etmez. Aynı zamanda diğer ulusların da ticaret engellerini azalttığı bir durumda bu kazanımlar sağlanabilir. Ticaret reformlarının kapsamı ve tasarımı dağıtımın sonuçlarını belirlemektedir (Bussolo vd. 2008, s.85).

Ülkeler arasında başlangıç gelir eşitsizlikleri, yani gelir dağılımının ilk şekli ve yoksulluk sınırının seviyesi, ortalama gelirlerde yüzde 1'lik bir artışla kaç kişinin yoksulluktan kaçtığı belirlenmektedir. Politika yapıcılarının bu durumun, yoksul insanların çoğunun yoksulluk sınırından oldukça uzak olduğu durumlarda onları yoksulluktan çıkarmak için çok daha fazla büyümeye ihtiyaç duyulduğu anlamına geldiğini bilmeleri gerekir (Bussolo vd. 2008, s.84). Elbette ki tek başına büyüme, bir yoksulluk çözümü değildir. Bu, önceki bölümlerde ve sonraki bölümlerde de ifade edilmiştir. Burada anlatılmak istenen, sorunun başlangıç noktalarının çözüm süreçlerinde önemli roller taşıdığıdır.

Diğer bir yandan büyümenin hızlandığı ve yoksulluğun azaldığı bazı yerlerde, örneğin, Çin, Hindistan ve Vietnam gibi, makroekonomik ve kalkınma politikaları liberal yaklaşımın teşvik ettiği politikalardan belirgin şekilde farklıdır. Bunun nedeni uygun olmayan sosyal politikalar, beklenmedik şoklar veya ülkelerin olumsuz başlangıç

koşulları olabileceği gibi, liberal politikaların beklenmedik etkileri de olabilir. Bu sebeple sermaye hesabının serbestleşip serbestleşmeme tartışması yoksul yanlısı makroekonomik bir politikanın doğasına yerleşmiştir (Cornia, 2006, s.4).

Sıkı maliye ve para politikalarının uygulanmasına yol açan yüksek enflasyon seviyeleri gibi makroekonomik problemler ve uluslararası finansal piyasaların gelişmesinin makro dengesizliklere neden olması, yenilikçi yoksul yanlısı makroekonomi arayışını daha da baskın hale getirmiştir. Ayrıca bütçe istikrarının yoksul yanlı makro ekonomi için gerekli ancak yeterli bir koşul olmadığını söylemek mümkündür. Bütçe açıkları eğer yerel tahvillerle finanse ediliyorsa, borç seviyesi şişkin değilse, çıktı seviyesi üretim olanakları sınırındaysa, kamu harcamaları üretken bir alt yapı imkânı sunabiliyorsa bu şekilde oluşan bütçe açıkları normal karşılanmaktadır. Ancak, orta düzey bir bütçe harcaması bile parasal emisyon ya da yüksek faiz oranları veya dış borçlanma içeren devlet tahvilleri ile sağlanıyorsa bu şekilde oluşan bütçe açıkları ülkelere oldukça sıkıntı yaratmaktadır (Cornia, 2006, s.4).

Liberal olmayan politika rejimlerinden bahsetmek gerekirse aşırı ticaret korumasının olduğu ve özellikle de devlet pazarlama kurulları tarafından ödenen düşük tedarik fiyatları, ihracat vergileri ve aşırı değerli döviz kurları biçiminde ihracat karşılığı bir uygulamaya sahiptir (Cornia, 2006, s.6).

Gelişmekte olan ülkelerin dış borç bağımlılıkları tasarruf eğilimlerinin artmasına engel olmakta, ülke kalkınma planları ve büyüme istikrarı bu dış borçlara dayanarak gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca bu ülkelerde yaygın görülen tasarruf boşluğu, döviz boşluğu ve mali boşluk dış borçluluğun sarmal bir şekilde artmasına neden olmakta ve faiz ödemelerinde yaşanan sıkıntılar bu ülkeleri kredilerin sağlandığı ülkelere karşı seri ödeme sıkıntısına giren riskli ülke konumuna sokmaktadır (Bacha, 1990, s.286). Bu bağlamda borç-yüklü büyümeye tabi olan ülkelerin, borç sürdürülebilirliği bozulduğu anda ülkenin büyüme sürdürülebilirliği de bozulmaktadır (Bender ve Löwenstein, 2014, s.4). Çünkü dış finansman iç finansman daha maliyetli olduğunda hem kamu hem özel yatırımlar bozulmaya başlar (Matsuyama, 2010, s.10567).

Yapısal eksikliklere sahip kalkınmakta olan ülkelerde, sermaye ithalatının bağımlılığa dönüşmesi olasıdır. Teknolojik verimsizlik, beşerî sermayedeki eksiklik ve kredi sürdürülebilirliği açısından kalkınmakta olan ülkelerin taşıdıkları risk faktörleri ile bu ülkelerin tasarruf eğilimlerinin az olması, yaşadıkları döviz kıtlığı ve bütçe açıkları da sermaye ithalatının yoksullaştırıcı etkisinin doğmasına neden olabilir.

Kendi kendini finanse etme oranlarını artırmayı amaçlayan politikaların büyüme ve refahın iyileştirilmesi adına pozitif bir etki yarattığını söyleyebiliriz (Aizenman vd. 2007, s.684). Hangi makroekonomik politikaların yoksullar veya bir bütün olarak toplum için en uygun olduğunu belirlemek ülkeye özgüdür. Ancak yine de yoksul yanlı bir makro ekonomi için genel belirleyiciler vardır. Genel olarak, yoksul yanlı bir makro ekonomi politikası, krizden kaçınmaya çalışmak ve makul bir makroekonomik dengenin korunmasını sağlamaktır (Cornia, 2006, s.13).

Sermaye girişlerini kontrol etmek ve bunların sektörel dağılımlarını iyi kullanmak; büyük bütçe açıklarına sahip ve düzenleme kapasitesi de yetersiz olan ülkeler yoksul yanlı bir politika için, sermaye hesabının serbestleştirilmesini ertelemelidir. Uygun koşullar yerine getirildiğinde, eğer bir ülke büyük miktarda işgücü arz fazlasına sahip ise imalatta doğrudan yabancı yatırımlara açılmanın yoksullar açısından olumlu etkilerinden bahsedilebilir (Cornia, 2006, s.15).

Ekonomide sabit nominal döviz kurunun benimsenmesi dışsal şoklarla baş edemez, spekülatif saldırılara eğilimlidir ve kaçınılmaz olarak reel döviz kuruna uyarlanmaya yol açar. Yoksulluğu azaltan bir büyüme yaşanması için çıktılarını sadece iç pazarlara güvenerek satan bir ülke, reel döviz kurunu ve beklentilerini güvenilir bir şekilde dengelemeyi amaçlamalıdır. Yoksul yanlısı makro ekonomik politika uyarlaması için kontrollü dalgalı kur rejimini benimsemek en iyi seçenek olarak görülür. Nispeten düşük yurt içi hâsılaya sahip gelişmekte olan ülkelerin büyüme sağlanmak ve yoksulluğu azaltabilmek için serbest dalgalı kur rejimini benimsemesi tehlikeli olabilir. Ayrıca ihracatta sürekli olarak talep ve fiyat dalgalanmalarına maruz kalan gelişmekte olan ülkelerin yatırımlar üzerindeki şokları dizginleyebilmek adına istikrar fonları oluşturabilmesi ve Uluslararası güvenlik ağları sağlayabilmesi çok önemlidir (Cornia, 2006, s.16).

3.3.1.2. Ampirik Çalışmalar

Ravallion (2004), yoksulların, bazı fırsatlara tam olarak katılabileceğinden emin olmak için büyüme teşvik eden politikaları doğru politikalarla (ülke karakteristik özelliklerine uygun) birleştirmenin hem büyümede hem de yoksulluğu azaltmada etkili olabileceğini iddia etmiştir.

Kraay (2006), ortalama hane halkı anketi gelirlerindeki büyümenin, kurumsal kalite, uluslararası ticarete açıklık ve devletin büyüklüğü gibi ampirik büyüme literatüründen elde edilen normal büyüme belirleyicileri ile ilişkili olduğuna dair bazı

kanıtlar bulmuştur. Mülkiyet haklarının korunması, sağlam makroekonomik politikalar ve uluslararası ticarete açıklık gibi ortalama gelirlerdeki büyüme belirleyicileri üzerine odaklanan bir politika paketinin, yoksul yanlısı büyüme stratejilerinin merkezinde olması gerektiği vurgulanmıştır.

Stotsky (2006) cinsiyete dayalı farklılıkların kamu politikalarıyla, özellikle maliye politikalarıyla nasıl etkileşime girdiğini inceler. Cinsiyet ayrımı altında tüketici davranışları, tasarruf ve yatırım tercihlerine bağlı olarak cinsiyet eşitsizliğinin ekonomik değişkenleri etkilediğine dair kanıtlar mevcuttur. Çalışmalar kadınların çocuk eğitimi ve gelişimi açısından daha destekleyici olduklarını, tasarruf ve risk oranı düşük yatırım davranışlarına daha meyilli olduklarını göstermiştir. Sistemli ve geniş kapsamlı sürdürülen bu davranışlar farklı makroekonomik sonuçlar doğurabilmektedir. Kadının ekonomik hayatta ve yönetimde daha fazla rol alması adına gerçekleştirilecek cinsiyet eşitsizliğindeki azalışın, makroekonomik istikrarsızlık üzerinde hafifletici bir etkiye neden olabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda büyüme ile ilişkili olan eğitim kalitesi, sağlık ve sosyal sermaye için gerekli imkânlardan kadınların faydalanma oranlarının artması üzerine vurgu yapılmış ve böylece cinsiyet eşitsizliğinin azalması ile büyüme etkinliğinin artışına dikkat çekilmiştir. Elbette bunun yoksul yanlı büyüme ile olan ilişkisi de önemlidir.

Küreselleşmenin ülke gelirini artırdığına dair yoğun tartışmalar mevcuttur. Son ve Kakwani (2008) ticarete açıklığın yoksul yanlı büyüme ile olan ilişkisini incelemek için uluslararası ticarete açıklık endeksi üzerinden değerlendirme yapmışlardır. Bu açıklığı düşük, orta ve yüksek olmak üzere üç boyuttan sınıflandırarak pozitif ve negatif ve bunların da kendi içerisinde yoksul yanlı ve yoksul karşıtı durumları göz önünde bulundurularak aralarında bir ilişki olup olmadığı test edilmiştir. Ticarete açıklık düşük bir seviyeye sınırlı olduğunda ve bölgeler tarafından incelendiğinde büyüme ile arasında önemli bir ters ilişki bulunmuştur. Ancak ticarete açıklık düzeyi ile yoksul yanlısı büyüme arasında istatistiksel olarak anlamsız bir ilişki olabileceğini ifade etmişlerdir. Ayrıca düşük bir enflasyon seviyesinin orantılı büyüme ile ilişkili olduğu ve daha yüksek bir enflasyon seviyesinin yoksul karşıtı büyüme ile ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışma, pozitif veya negatif büyümenin düşük veya yüksek enflasyonla istatistiksel olarak ilişkili olup olmadığı konusunda somut bir sonuç çıkaramamıştır.

Bussolo vd. (2008) Brezilya, Şili, Kolombiya ve Meksika'dan oluşan dört büyük Latin Amerika ekonomisinde çok taraflı ve bölgesel ticaret reformlarının yoksulluk

üzerindeki etkilerini tahmin etmeye dayanmaktadır. Küresel bir hesaplanabilir genel denge modelini hane halkı anket verileriyle ilişkilendiren bir çerçeve sunmaktadırlar. İki çeşit ticaret reformunun (Amerika Serbest Ticaret Bölgesi ve Tam Serbest Ticaret olmak üzere) dağıtımsal etkisi değerlendirilmiştir. Ayrıca ülkeler arası yoksulluktan kaçış ihtimallerinin değerlendirilmesinde, yoksulluk açığı ve yoksulluk şiddeti endekslerinin önemi vurgulanmıştır. Bu dört ülke üzerinden yapılan çalışma ile yoksul sınıf içerisindeki eşitsizliğin ve bireylerin yoksulluk hattına olan uzaklığının ülkeler arasındaki farklı değerlerinin, yoksulluğun azalışı üzerindeki büyüme ve ticaretin etkilerini nasıl değiştirdiğini göstermiştir. Burada incelenen senaryoların çoğunda ticaret serbestleşmesinin yoksul yanlısı büyümeye neden olduğu gözlenmektedir. Ticaret reformu başlangıçta daha yoksul hane halkları için, yani gelirlerinin büyük bir kısmını tarım sektörlerinden elde edenler için büyük yoksulluk azalışları sağlamaktadır. Tam ticaret serbestleşmesinde kırsal yoksulluk azalmakta ancak kentsel yoksulluk artmaktadır.

Cogneau ve Robilliard (2008) Madagaskar'daki yoksulluğu azaltma politikalarına uyarlanmış bir mikro simülasyon modülü ve makro ve mikro modüllerin entegrasyonunun ekonometrik tahminini içeren statik bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Model, yapısal bir mikro ekonometrik mesleki seçimler modeli ve işgücü geliri üzerine kurulmuş ve çok bireyli bir hane halkı anketinden elde edilen standart bir mikro ekonomik kesit veri seti üzerinde tahmin edilmektedir. Üç büyük ölçekli transfer şeması simüle edilmiş ve karşılaştırılmıştır:

1. Senaryo: Tarım üreticilerine yapılan sübvansiyon.
2. Senaryo: Asgari ücretle ödenen yarı zamanlı iş fırsatları sunan genel bir istihdam programı.
3. Senaryo: Her yaşları ve her iş durumuna sağlanan koşulsuz ve hedefsiz bir aktarım.

Her üç senaryoda da ortak bir nokta, tarımsal ürünlerin nispi fiyatındaki artıştır. Sübvansiyon simülasyonu bile tüketici fiyat endeksine göre tüketiciler için tarımsal malların fiyatında bir artışa yol açmaktadır. Bunun nedeni büyük bir gelir etkisi ile tarımsal ürüne olan talep artışıdır. İstihdam programı, tarım için mevcut emeğin azalmasına yol açabileceğinden tarım fiyatları üzerindeki en güçlü etki olarak gözlenir. Üç simülasyon sonucunun da GSYİH'daki etkisinin küçük ve pozitif olduğu

görülmüştür. Sübvansiyon simülasyonunun toplam istihdamda hafif bir artışa yol açtığı görülmüştür. Tek tip aktarım planının istihdam yapısı üzerinde daha hafif bir etkisi olduğu görülmüştür. Yoksulluğun azaltılmasında uygulanan istihdam planı sübvansiyon planından daha etkin sonuç doğurmuştur. Ancak en yoksul kesim refahı temel alındığında hedefsiz transfer planı daha etkin görülmemiştir. Minimum asgari ücretli yarı zamanlı iş fırsatları sunan genel bir istihdam programı, özellikle kırsal alanlarda, işgücü piyasasına erişim maliyetleri, iş alanına uzak bölgelerde yaşam gibi iş fırsatlarını engelleyen faktörler nedeni ile biraz hayal kırıklığı yaratan sonuçlara ulaşmaktadır. İstihdam planı kentsel alanlarda kırsal alanlara nispeten iyidir, birçok insanı hareketsizlikten ya da gayri resmi eksik istihdamdan kurtarır.

3.3.2. Siyasi İstikrar ve Yapısal Ekonomik Politikalar

3.3.2.1. Teorik Argümanlar

Matsuyama (2010) literatürdeki bazı yoksulluk tuzaklarını gözden geçirmiştir. Yoksulluk tuzaklarını birbirine bağlı bir neden sonuç çemberi oluşturması nedeninden dolayı politika reçetelerinin dikkatli bir şekilde ele alınması gerektiğini tavsiye eder. Bu durum, ekonomiyi bir tuzaktan çıkarma girişiminde bulunulduğunda onu başka bir tuzağa sürükleyebilme ihtimalini gözetir.

Gelişmekte olan ülkelerdeki gerek politik kırılmalıklar gerek kurumların yapısından kaynaklanan eksiklikler gerek borç sürdürülebilirlikleri bakımından barındırdıkları riskler yatırımcılar açısından yatırımın verimliliğini düşürmektedir. Kişi başına düşen gelirdeki büyük farklılığın çoğunu açıklamada politik risk ve kredi piyasası riskinin temel rolüne işaret eden kanıtlar mevcuttur (Reinhart ve Rogoff, 2004, s.56).

Lucas, (1990) politik risklere de değinerek 1945'ten önceki sermaye akışlarının eksikliğini politik risklerin açıklayamadığını belirtmiştir (Lucas, 1990, s.93). Ancak sonrası için konuşacak olursak, etkin politikalara ve iyi yönetilen kurumlara sahip olan ülkelerin gerçekleşen çıktı düzeylerinin potansiyel çıktılarına yakın düzeylerde seyrettiğini söylemek yanlış olmaz. Bu etkin politikalara sahip olmayan ülkeler ise potansiyel gelirlerinin sadece küçük bir bölümünü oluşturabilmektedir. (Olson, 1996, s.5)

Alfaro, Kalemli-Ozcan ve Volosovych (2005), çalışmalarında Lucas 1990 çalışmasının ana teması olan sermaye akımlarındaki paradoksu kurumsal niteliklerdeki

farklılıklar çerçevesinde incelemişlerdir. Intel'in Meksika ve Kosta Rika yatırım kararını alırken ki ana belirleyici faktörün istikrar ve düşük yolsuzluk seviyeleri olduğu ayrıca Türkiye'nin AB müzakerelerinde yaşadığı zorlayıcı politikalarla büyük kurumsal reformlara ve anayasal değişikliklere maruz kalması örneğiyle, kurumsal kalitenin sermaye akımındaki önemine vurgu yapılmışlardır. Çalışmaları mülkiyet haklarının korunması, yolsuzluğun azaltılması, hükümet istikrarının artırılması, bürokratik kalite, hukuk ve düzenin artırılmasını amaçlayan politikaların, yoksul ülkelere sermaye girişini arttırmak adına hedef strateji olarak görülmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Alfaro vd. 2005, s.2,21).

Teknolojik farklılıklar, üretim eksiklikleri, hükümet politikaları ve kurumsal yapı gibi ekonominin üretim yapısını etkileyen temel farklılıklar ve uluslararası sermaye piyasası kusurları yabancı yatırımcının karar mekanizmasını oluşturur (Lucas, 1990, s.84). Devlet yatırımlarında başarıya ulaşma potansiyeli siyasi düzenin işleyişine bağlıdır. Gelişmekte olan ülkelerde bu işleyiş genellikle özelden genele doğru faydacılık şeklindedir. Bu da toplumsal refahın kazanılmasında eşitsizlik tuzağına düşülmesine neden olur. Dolayısıyla bu durum kamu politikalarının da uzun vadede başarıya ulaşmasını engellemektedir. Gelişmiş ülkelerdeki kamu kurum ve kuruluşlarının daha şeffaf ve çerçeveleşmiş bir hukuk düzenine oturtularak işlemesi, kamuoyu özgürlüğü, demokratik sistemin etkin işleyişi, yolsuzluklarla mücadeleye ağırlık verilmesi, devlete olan güvenin yüksek tutulması bu ülkeleri iç ve dış yatırımlarda önde gelen ülkeler haline getirir (Chang ve Grabel, 2005, s.70-75).

3.3.2.2. Ampirik Çalışmalar

Son ve Kakwani (2008) çalışmalarında birçok ülke için çeşitli yönetim göstergeleri geliştiren Kaufmann, Kraay ve Mastruzzi (2005) çalışmasından yararlanarak, hukukun üstünlüğünü içeren bir endeks ile kolluk kuvvetlerinin etkinliğini, sözleşmelerin tutarlılığı ve mülkiyet haklarının güvenliği üzerindeki diğer etkilerin durumunu dikkate alarak bir ülkenin yatırım ortamının çekiciliğini ölçmektir. Büyüme pozitif ve negatif varyasyonlar olarak tanımlandığında anlamlı bir ilişki kurma eğiliminde iken, yoksul yanlısı büyüme arasında önemsiz bir ilişki bulmuştur.

Olson (1996), üretken faktörleri, geleneksel bir toplam üretim fonksiyonu veya büyüme muhasebesinde olduğu gibi, aynı şekilde birleştirerek iki olasılığın değerlendirmesini yapmıştır. Daha sonra, toplanan faktörlerin her biri araştırılıp sırayla değerlendirilmiştir. Solow tipi büyüme teorisini, emek, fiziksel ve beşeri sermaye

varsayımıyla teknoloji seviyesini ayrı ayrı ele alarak, büyüme-muhasebe çalışmalarından bilindik varsayımı destekleyen bazı düşünceler ve kanıtlar bulmuştur. Gelirdeki uluslararası büyük farklılıkların çoğunun doğal kaynaklar ve toprağın azalan verimliliği ile açıklanamadığını göstermiştir. Sermaye yoğunluğunda ülkeler arasındaki büyük farklılıkları sermaye akışlarının yönü ve büyüklüğü ile ilgili gerçeklerle ilişkilendirerek açıklamaya çalışmıştır. Ne üretim faktörlerindeki ne de teknolojiadaki farklılıkların kişi başına düşen gelirdeki uçurumun çoğunu açıklamaya yetmediğini ifade ederek, ekonomi politikaları ve ülke kurumlarındaki farklılıkları ülkeler arasındaki gelir farklılıklarının önemli bir kısmının açıklayıcısı olarak görmüştür.

3.3.3. Kamu Yatırımları ve Vergilendirme

3.3.3.1. Teorik Argümanlar

Kamu ve özel sermaye harcamaları birbirini tamamlayıcı yapıdaysa, kamu yatırımlarındaki düşüş özel yatırımlarda da düşüşe neden olabilir. Gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi, Ricardo denkliği, kamu yatırımındaki düşüş sonucu özel yatırımda da eşdeğer bir düşüşün yaşanmayabileceğini ima etmektedir. Ayrıca kamu yatırımlarındaki düşüşün faiz oranlarının düşmesine neden olması durumunda, bunun özel yatırımı teşvik edebileceğini ifade etmektedir. Ancak bununla birlikte, mali açığı azaltmak için uygulanacak vergi artışı ve sıkı para politikası faiz artışına neden olacak ve toplam özel talep azalacaktır. Böylece istihdam azalacak ve bu da yoksulluğu artıracaktır (Jha, 2006, s.28).

Arz yönlü iktisat yaklaşımına göre, vergi indirimleri harcanabilir gelirden artışa yol açınca bu artışın harcamaya dönüşeceğini savunurlar ve bu harcamalar talebin artmasına böylece de ekonominin canlanmasına yol açar. Vergi indirimleri ilk etapta kamu geliri üzerindeki olumsuz etkisi yaratıp bütçe açıklarının artmasına yol açabilir. Ancak zamanla ekonomide oluşacak pozitif yönde bir hareketlilik ilave vergi gelirlerine dönüşerek bütçe açıklarını kapatabilir. Düşük gelirli ancak tüketim eğilimi yüksek ülkelerde kamu harcamaları zincirinde genellikle arz yönlü iktisat bakış açısının etkilerinin gözlemlendiğini söylemek yanlış olmaz. Geliri düşük olan hane halkı, elde edilen ilave geliri harcama eğilimine girer. Tüketim eğilimi oldukça yüksek olan bu kesimin eline geçen ek gelirler direkt olarak harcamalara gider. Bireylerin rasyonel düşündüğü varsayımından hareketle ileride doğabilecek vergi artışı için tasarruf eğilimini arttırmak bu kesim için geçerli olmaz. Ancak temel psikolojik yasaya göre

yüksek gelirli hane halkında yeteri kadar tüketim düzeyi zaten mümkün olduğundan, tasarruf eğilimleri düşük gelirli hane halkına göre daha yüksektir. Bu yüzden ilave gelirler tüketim harcamasına dönüşmez²⁷.

Tasarruf eğiliminin düşük olduğu ülkelerde kalkınmayı sağlamak için gerekli kaynak kullanımında maliye politikasının rolü büyüktür. Düzenleyici aygıtların zayıflığı ve piyasa sinyallerinin kusurlu oluşu, yatırım fonlarının tahsisinde devletin üzerine sorumluluk yükler. Gelişmekte olan ülkelerde mali dengeyi iyileştirmek için uygulanacak vergi reformları önemli bir endişe konusudur. Bu ülkelerde daha yoksul yanlı vergi politikaları uygulamak için genel hatları ile ifade etmek gerekirse, yoksullar tarafından nispi olarak fazla tüketilen malların ve ihraç edilebilir ürünlerin KDV dâhil daha düşük oranlarda vergilendirilmesinden veya vergiden muaf edilmesinden bahsedilir. (Jha, 2006, s.31,36).

Dolaylı vergilerdeki reformların gelir üzerindeki etkileri hakkında bir yargıya varılacaksa, toplam talebe ilişkin bazı tahminler gereklidir. Ayrıca vergi reformunun üretim tarafındaki etkilerini analiz etmek içinde, bir gölge fiyat sistemi gereklidir. Kamu malı fiyatlandırmaları da gelir gereksinimlerini, gelir dağılımını, talep esnekliklerini, marjinal maliyeti, gölge fiyatları dikkate alarak diğer vergilendirmeye tabi mallarla aynı ilkelere göre belirlenmelidir. Dolaylı vergilerin gelir dağılımını iyileştirmedeki rolü politikanın farklı yönleri arasında ilişki kurmaya bağlı olacaktır. Örneğin, dolaylı vergileri azaltmaktan ziyade tekdüze bir toplu ödeme transferi, bazı yoksullara fazladan kaynak harcamak için daha cazip bir yol olabilir (Ahmad and Stern, 1989, s.1082).

Politika yapıcılar, planlanan reformların farklı yönlerinin analizinde tutarlılık ilkesine dikkat etmelidir. Özellikle vergilendirme, kamu sektörü fiyatlandırması, kamu harcamaları, planlama ve düzenleme, ticaret politikaları ve borçlanmada tutarlılık önemlidir (Ahmad and Stern, 1989, s.1084).

Sosyal güvelik ve yardım programları içeriğindeki başarı, uygulanan politika neticesinde yoksulluktan çıkış oranının transferler öncesindeki yoksulluğa oranı ile değerlendirilebilir. Kamu yatırımlarındaki önem özellikle kısa dönem ve uzun dönem verimlilik altında değerlendirilmesi yoksulluk politikalarının sürdürülebilir başarılarla dönüşmesine vesile olur. Transfer ve sübvansiyon ödemeleri kısa dönemli gelir iyileştirmesi sunarken, eğitim ve sağlık hizmetlerine kolay ulaşım, altyapı imkânlarının bölgesel farklılıklarını en aza indirme gibi köklü yatırımlar ise uzun dönemli etkiler

²⁷ <http://www.mahfiegilmez.com/2017/12/ricardo-barro-hipotezine-kars-arz-yonlu.html> (Son erişim tarihi 01.05.2020)

doğurmaktadır böylece yoksulluktaki azalış sürdürülebilir olmaktadır (Zanbak, 2017, s.217).

3.3.3.2. Ampirik Çalışmalar

Ahmad and Stern (1989) Hindistan ve Pakistan kamu gelirlerinin yarısından çoğunun dolaylı vergilerden oluştuğunu gözleyerek basit oranlı KDV'ye geçmenin yoksullar üzerindeki etkisine bakmışlardır. Burada basit oranlı KDV, ara malların ve hammaddelerin vergilendirilmesinin nihai malın fiyatına vergi unsuru üzerinden etkisini temsil eder ("etkin vergi"). Hindistan'da yüksek eşitsizlikten kaçınmak için, ağırlıklı ithalat vergileri ve nispeten az dolaylı vergi gelirlerinin olduğu bir vergilendirme reformunun daha cazip olacağı belirtilmiştir. Pakistan için, vergi gelirlerinin buğday bakliyat gibi temel gıda maddeleri üzerinden alınması tercih edilmezken, konut, yakıt ve aydınlanma vergilerine yer verilmektedir. Ancak basit oranlı KDV, gelişmekte olan ülkeler için uygun görünmemektedir.

Matovu vd. (2001) 90'lı yıllarda Uganda'da vergilendirmenin yoksullar üzerindeki refah kaybına bakarak Uganda için yoksul yanlısı bir vergilendirmenin olup olmadığını analiz etmişlerdir. Çalışma aynı zamanda firmaların sermaye yatırımları üzerindeki vergi yüklerini incelemiştir. Ülkedeki vergilendirmenin makro ekonomik düzeyde kamu gelirleri için yetersiz ve mikro ekonomik düzeyde de özel yatırımları kısıtlayıcı olduğu yorumuna varılmıştır. Bu durumun nedeni bu tarz ekonomilerde küçük işletmelerin yoğunlukta olması ve yüksek vergi yüküne maruz kalırken toplam çıktının küçük bir payını paylaşıyor olmalarıdır. Diğer bir neden ise bu tarz küçük işletmelerin kredi bulmada yaşadıkları sıkıntı ve yüksek yatırım maliyetleridir (yüksek faiz oranları). Sonuç olarak yatırım finansmanı ancak kar oranları ya da bireysel tasarruflar sayesinde gerçekleştirilebilirken bir yandan da artan vergilendirme, proje yatırımları ve finansal yatırımların getirilerini azaltmaktadır. Yine de yoksullar açısından bakıldığında, 90'lı yıllardaki vergilendirmenin yoksul kesimi kötü etkilediği görülmemiştir. Bunun nedeni de yoksul sınıfın ağırlıklı olarak tükettiği ihtiyaçlara uygulanan sıfır vergidir. Vergiler daha çok, artan oranlı olarak gaz ve diğer petrol ürünlerinden alınmıştır. Ayrıca, Uganda'nın ana ihracatı olan kahve ticaretindeki vergilendirme yoksul çiftçiyi etkilediği için vergilendirme azalan oranda reformlara uğramıştır.

3.3.4. Özel Girişimler ve Yatırım

3.3.4.1. Teorik Argümanlar

Kalkınmada özel sektörün de kilit bir rolü bulunmaktadır. Yatırımların, bilgi ve yeniliğin, mal ve hizmet ağının besleyicisi olduğundan ekonomik büyümenin merkezinde yer alır. Güçlü bir yerli özel sektörün ekonomik büyümenin ve yoksulluğun azaltılmasının itici güçlerinden biri olduğu inkâr edilemez. İşletmeler yerel topluluk projelerinin gerçekleştirilmesinde yer alabilir kitlelere nakit veya ayni katkılarda bulunabilirler. Ancak yine de bunun yoksulluğu azaltma çabalarına sürdürülebilir bir katkı sağladığını söyleyemeyiz (Lucci, 2012, s.11).

Zengin hane halkından yoksul hane halkına kadar tüm bireyler, mal ve hizmet tükettikleri, emeklerini sattıkları, çiftçilik yaptıkları veya mal ve hizmet ürettiklerinde özel ekonomik aktörler olarak da faaliyet gösterdikleri için tüm bu aktörlerin büyüme bandında ayrı bir önemi vardır. Yoksulluğu azaltma stratejilerinde özel sektörün desteklenmesi görüşü genelde göz ardı edilmektedir. Her düzeyde daha fazla iş imkanının sağlanması, temel mal ve hizmetlerin daha uygun fiyatlandırılması ve risklere daha az maruz kalınması gibi piyasa ortamını sağlayacak özel sektör teşviklerine ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle yoksulların bağlı olduğu pazarların gelişimini hızlandırmak öncelikli olmalıdır (OECD, 2007, s.57,58).

Kalkınma sorunlarının çözümünde özel-kamu ortaklıklarını teşvik etmek gerekir. Özellikle bölgesel eşitsizliklerden kaynaklanan yoksulluk sorunlarının üstesinden gelmek adına sürekli hayırseverler, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimler ile iş birliği yapmanın yoksullar üzerinde yaratacağı olumsuz etkileri bertaraf etmek önemlidir (Lucci, 2012, s.1). Bu hususta üretimi ve iş imkânlarını artırmayı amaçlayarak yoksulların bağışçılara muhtaç bir kitle olarak bırakılmasının önüne geçen üretime katılan yoksul sınıf uygulamaları başlatılmıştır. 1970 yılında Muhammed Yunus öncülüğündeki “Grameen Mikro Kredi Projesi” bunlardan biridir. Bu proje kapsamında yoksul sınıfa sağlanan yatırım hizmetleri, kredi imkânları ile düşük gelirli hane halkının geçimlerini sağlamada ve kendi iş imkânlarını yaratmada önleri açılmıştır. Ayrıca, Mikro Kredi sistemi yoksulların finansal piyasalarda da yer alması gerektiğini hatırlatarak Mikro Finans sistemini doğurmuştur (Özgüler, 2014, s.207,208).

3.3.4.2. Ampirik Çalışmalar

Özellikle ülkelerin beşerî sermayesindeki eksiklikler sermayenin marjinal verimliliğini kısıtlar. Yabancı yatırımcılar yatırım yapılacak ülkenin değerlendirilmesinde, ülkelerin beşerî sermayelerindeki verimliliği de göz önünde bulundurlar. Anne Krueger, (1968) her ülkenin kendi iş karmasıyla ilgili bilgileri eğitim seviyesine, yaşa ve sektöre göre birleştirerek, bu faktörlerin göreceli kazançlarla ölçüldüğü gibi, bunların işgücü verimliliğini nasıl etkilediğini tahmin etmenin gerektiğini vurgulamaktadır (Anne Krueger, 1968, s.641).

OECD'nin Kalkınma Yardım Komitesi (2007) özel sektör geliştirme üzerine bir görev ekibinin çalışmasıyla, bağışçılar için özel sektör gelişiminin yoksulluğun azaltılması üzerindeki etkisini artırmayı amaçlayan “Özel Sektör Kalkınmasına Destek Yoluyla Yoksul-Yanlı Büyümenin Hızlandırılması” adında bir politika rehberi oluşturmuştur. Politika içeriğinde; biçimselleştirme önündeki engellerin kaldırılması, rekabet politikasının uygulanması, arz tarafının teşvik edilmesi, finans sektörünün yoksul yanlısı büyümeye katkısı, kadınların pazar erişimini artırmak ve kapsayıcı kamu-özel diyalogu oluşturmaktır. Özel sektörün yoksul yanlısı büyüme sağlayabilmesi için, bir; girişimcilik ve yatırım için teşvikler sağlamak iki; rekabet ve yenilik yoluyla verimliliği artırmak üç; ticaret ve yatırım yoluyla uluslararası ekonomik bağlantılardan yararlanmak üç; pazar erişimini ve işleyişini geliştirmek dört; risk ve kırılganlığı azaltmak yolunda dört ana etkenin sağlaması gerektiği vurgulanmıştır.

Lucci (2012) 2015 sonrası Binyıl Kalkınma Hedeflerinde işletmelerin ne gibi rolleri olabileceğine dair bir incelemede bulunmuştur. Angola, Mozambik, Uganda ve Zambiya gibi az gelişmiş ülkelere fortune global 500 firmaları tarafından yapılan doğrudan yabancı yatırım oranlarını değerlendirmiştir. Ancak Binyıl Kalkınma Hedeflerinde siyasi uzlaşma ve farklı hükümetlerin çıkarlarını ve görüşlerini karşılamak için yaşanan karmaşık sürece iş sektörünün temsilcilerini eklemenin müzakere sürecini zorlaştırdığını, işletmelerin beklentilerinin bazen hayal kırıklıkları ile sonuçlandığını bununda daha sonraki müzakerelere referans olduğunu ifade etmeye çalışmıştır.

3.3.5. İstihdam ve İş Ortamı

3.3.5.1. Teorik Argümanlar

Daha etkili yoksul yanlı politikalar için mal, işçilik, kredi ve sigorta piyasalarında üretim yapısının çeşitlendirilmesine izin veren mikro ekonomik değişikliklere de ihtiyaç duyulmaktadır (Cornia, 2006, s.24).

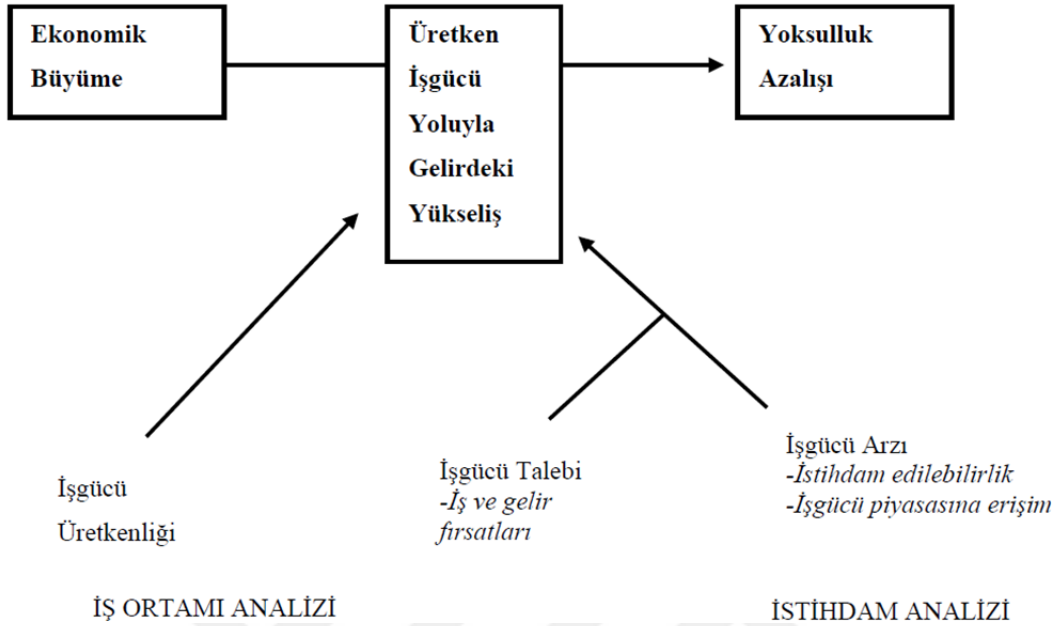
Verimli istihdam fırsatlarının yaratılması, ekonomik büyümenin hedefi olmaktan ziyade, genellikle bir yan etki olarak görülmektedir. Yoksulluğu azaltmanın odak noktası, sadece emek yoğun büyümeyi teşvik etmek değil, aynı zamanda yoksulların gelirini verimli bir şekilde artıracak şekilde istihdam ve üretkenlik sağlayabilmektir. Eş anlı olarak istihdam ve üretkenliğe odaklanarak büyümeyi artırmayı hedeflemek yeni istihdam fırsatları yaratacak ve yoksullar için emeğe geri dönüşü sağlayacaktır. Herkes elindeki üretken kaynakları tam olarak kullandığında, yoksulluğunu azaltan fırsatlar artacaktır. (Lundström ve Ronnas, 2006, s.7).

Yoksulların gelirlerinin büyük kısmı, üretken faaliyetlerde kullanılan arazi gibi bazı varlıklara sahip olsalar bile yine de yoğun olarak emekten gelir. Yoksullar için gelir artışı spesifik olarak ücretli istihdam artışı, reel ücret artışı, serbest çalışma süresi, verimlilik ve çıktı fiyatlarının artışı ile ilişkilidir (Khan, 2007, s.14).

Geçimlik düzeyde varlık miktarı üzerinden gelir elde etmeye çalışmak yalnızca idareli bir tüketim sürecine sahip olmakla yetinmektir. Bu idareli sürecin yeri emek ile doldurulmaktadır. Genellikle bütün ülkelerde yoksular, gelirini bu şekilde yalnızca emeğinden üretir. Varlık miktarı geçimlik düzeyinin üzerinde bulunanlar ise yalnızca kendisini besleyecek kadarına el koyarak geri kalanını değerlendirmeye çalışır (Smith, 1776/2016, s.295,296). Bu durumda geliri, sermaye ve harçlık olarak ikiye bölebiliriz. Tam bu evrede yoksulların büyümeye katkısının öneminden bahsedebiliriz. Çoğu hallerde bu durum iş ortağı bulmanın zorluğunu doğurarak birçoğunun bir sektöre girmesini engelleyebilir ve bu da başkalarının iş ortağı bulmasını daha da zorlaştıran bir dışallık yaratarak yoksulluk tuzağı oluşturabilir (Matsuyama, 2010, s.10566).

Çoğu gelişmekte olan ülkede küçük işletmelerin yoğun varlığı ve serbest meslek yaygınlaşması düşünüldüğünde, işgücünü, sadece bir istihdam analizini gerekli kılan ekonomideki aktif katılımcılar olarak değerlendiren geleneksel yaklaşımla değil aynı zamanda bir iş ortamı analizini yapan bağımsız ekonomik ajanlar olarak da düşünmek gerekir. Yoksul yanlı bir büyüme için yoksulları sadece ülkenin büyümesinden pay alması gereken tüketiciler olarak değerlendirmemek gerekir. Böyle bir odaklanma,

işgücü analizi ve iş ortamı analizinin entegrasyonunu gerektirir. Lundström ve Ronnas, (2006) bu etkileşimi şekil yoluyla özetlemiştir (Lundström ve Ronnas, 2006, s.8).

Şekil 8: Yoksul yanlı büyüme için iş ortamı analizi ve istihdam analizi arasındaki etkileşim.

Kaynak: Lundström ve Ronnas, 2006

Ekonomik aktörlere odaklanma, sınır ötesi işgücü göçünün analize dahil edilmesini de kavramsal olarak kolaylaştırmaktadır. İstihdam analizi, ülke içinde veya dışında çalışıp çalışmadığına bakılmaksızın tüm çalışanları kapsarken, iş ortamı analizi, yatırım ortamı gibi aynı mantığı izleyen bir iklim göçü analizi ile desteklenmektedir. İş ortamı analizi ve istihdam analizini bütünleştirmek, sadece işgücü talebini değerlendirilmekle kalmaz, aynı zamanda yetersiz talep, düşük verimlilik ve düşük gelir sorunlarının arkasındaki nedenleri de belirler. Ayrıca büyüme üzerindeki kısıtlamaların yapısal nedenlerinin belirlenmesini kolaylaştırır. Şekil 8’de bunu özetle görmekteyiz (Lundström ve Ronnas, 2006, s.13,14).

Büyümenin istihdam yoğunluğu, istihdamın brüt çıktı esnekliği ile ölçülebilir. Yani istihdamdaki büyümenin çıktıdaki büyümeye oranı. Bu ölçüm, gelişmekte olan ülkelerde ikincil ve üçüncül sektörler için anlamlı olabilirken birincil sektör için genellikle yanıltıcıdır (Khan, 2007, s.14).

3.3.5.2. Ampirik Çalışmalar

Kakwani, Neri ve Son (2006), 1995-2004 yılları arasında Brezilya'nın ekonomik performansının yoksullara ne ölçüde yarar sağladığını araştırmışlardır. İşgücü piyasası ve sosyal programların yoksulluk üzerinde oynadığı role odaklanmışlardır. İşgücü gelirindeki artışın verimlilik artışına yol açmasıyla oluşan büyüme yoksul yanlı büyüme görülmüştür. Büyüme durgun seyrederken, işgücü piyasası performansı ve hedeflenen nakit transferlerin artması yoksul yanlı büyümenin yolunu açmıştır. Brezilya deneyimi, bir ülkenin gelir eşitsizliğini azaltması ile orta vadede yavaş veya durgun ekonomik büyüme yaşasa bile yoksulluğu azalabileceğini açıkça göstermektedir.

Khan (2007), istihdamın yoksul yanlı büyümedeki rolünü istihdamın niteliğine ve kapsamına bağlamıştır. Değerlendirmeler Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ve Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından yürütülen 16 ülke vaka çalışmasının bulgularına dayanmaktadır. Çalışma büyümenin istihdam yoğunluğuna odaklanmaktadır. Artan istihdam, yoksulluğu azaltmanın anahtarı olarak görülmüştür. Asya'daki büyüme değerlendirmesinde Japonya için istihdamın brüt çıktı esnekliği nispeten Çin ve Hindistan'a göre yüksek görülmüştür. Japonya'daki aynı ivme Çin'de yakalanamamış hatta Hindistan'da oldukça düşük seyretmiştir. Bunun nedeni, düşük verimliliğe sahip üretim kolu olan tarımın terk edilerek yüksek verimliliğe sahip imalat sanayiye geçişteki engeller olarak görülmüştür. 2000'li yıllarda Çin ve Hindistan'daki büyüme Japonya büyümesini aşmış olsa bile yoksulluktaki azalış konusunda geride kalmıştır. Bulgular, yoksulluğun azalış oranının potansiyele göre düşük seyrettiğini göstermiştir. Bunun temel nedeni de büyümenin düşük istihdam yoğunluğu ile birkaç istisna dışında genel büyümeden kaynaklanmasıdır. 1970'lerde Güney Kore, 1990'larda Çin'in büyümesi ve 2000'lerde Hindistan'ın büyümesinin imalat sektörü için istihdamın brüt çıktı esnekliği yaklaşık 0,7'dir. Hızla büyüyen tarım dışı sektörlerin yıllık büyüme oranı %12'yi aştığında, bu sektörlerde istihdam yılda %8'den fazla artmış, bu sektörlerin tarım ve diğer geleneksel faaliyetlerdeki atıl istihdamı emmesi sağlanarak büyüme istihdam sever nitelikte gerçekleşmiştir. Tarımdan imalat sanayine emek kayışı, reel ücretlerde bir artış ve GSYİH da büyüme izlenmiştir.

Besley vd. (2007), altı kilit politikanın Hindistan'da yoksulluk ve büyüme üzerinde etkisinin olduğunu gözlemişlerdir. Bunlar hesap verilebilirlik, işgücü düzenlemeleri, finansmana erişim, beşerî sermaye, toprak reformu ve cinsiyet eşitsizliğidir. Nüfusun yüzde 95'inden fazlası ile 16 ana eyaletin 1958-2000 yılları

arasındaki heterojen politikası, yoksulluğun azalışı ve büyüme modelleri arasındaki bağlantı incelenmiştir.

3.3.6. Sektörel ve Bölgesel Politikalar

3.3.6.1. Teorik Argümanlar

Sektörel açıdan ekonominin üretim yapısı büyüme modellerinin potansiyel bir belirleyicisidir (Son ve Kakwani, 2008, s.1054). Ekonomik hareketliliğin sektörel dayanışması büyümenin direkt etkilerini geciktirebilir ya da artırabilir (Ravallion ve Datt, 1996a, s.3).

Gelişmekte olan ülkelerin dual ekonomik yapıları (tarım sektörü ve endüstriyel sektör) büyüme ve kalkınma politikalarını şekillendirir. Bu tür ekonomilerin hem modern hem de ilkel sektörleri içermesi kalkınma sorunlarının temelini oluşturmaktadır. Lewis (1954) artık tarımsal işçiliğe sahip, aşırı nüfuslu ve az gelişmiş ekonomiler için bir dualistik ekonomik gelişme teorisi önermiştir. Bu tür ekonomilerde büyüme, tarım dışı sektördeki hızlı sermaye birikimi ile sağlanabilmektedir. Bu durum tarımsal sektördeki fazla emeği çekerek endüstriyel sektördeki etkinliği artırırken tarımsal çıktının da potansiyelini yükseltmektedir.

Ranis ve Fei (1961) ise Lewis modelini geliştirerek bu modeli üç aşamalı bir süreçle açıklamıştır. Birinci aşama, tarım sektöründen endüstriyel sektöre emek transferini içerir. Bu aşamada tarım sektöründe gizli işsizlik mevcuttur ve tarımdaki emek fazlalığının endüstriyel sektöre kaydırılması ile tarım sektörünün çıktı düzeyi etkilenmeden sanayi sektöründe de büyüme sağlanabileceği iddia edilir. Bu aşamada emek arzı tam esnektir ve fazla tarım işçisi sabit kurumsal ücret düzeyinde sanayi sektörüne transfer edilebilir. İkinci aşamada ise tarım işçileri tarımsal üretimde elde ettikleri kurumsal ücret düzeyinden daha az katkıda bulunmaktadır. Ve bu aşamada tarımsal emeğin ürettiği çıktı düzeyi kurumsal ücret düzeyine eşit olana kadar tarımdan sanayi sektörüne doğru gerçekleşen emek transferi hala devam etmektedir. Bu da tarımda verimliliğin arttığı aşamadır (İkinci aşamanın bittiği ve üçüncü aşamanın başladığı yer). Modelin üçüncü aşamasında, işgücü arz eğrisi dikleşmeye başlar ve tarımdaki gizli işsizlik sona erer. Kendi kendine sürdürülebilir bir büyüme başlar ve

tarım sektörü ticarileşmiş bir sektör haline dönüşür. Böylece iki sektörde de büyüme gerçekleştirilmiş olur²⁸.

Sektörler arası ücret uyumsuzluğu “eşitsizlik etkisi” yoluyla yoksulluk sınırını artıran bir unsurdur (Ravallion ve Datt, 1999, s.10). Yoksulluk içerisindeki bireylerin sosyal sermayelerinin yetersiz olması ve eğitimin gerektirdiği beceri birikiminden yoksun olmaları nedeni ile ya vasıfsız düşük maaşlı ve risk grubuna giren mesleklerde ya da serbest mesleklerde istihdam edilirler. Bu sektörler daha çok tarım, madencilik, balıkçılık orman işleri, inşaat işleri, tesisat ve onarım gibi küçük ev işleri ya da küçük ticaretli işlerdir. Bu tür mesleklerde iş güvenliği eksiklikleri, uzun saatli çalışmalar, sigortalılık sıkıntıları ve yazılı hakların belirlenmesindeki denetimsizlik nedeniyle düşük verimli işgücünü oluşturmaktadırlar (Shepherd vd. 2019, s.26).

Bu nedenle aslında hiçbir ülke tarım sektöründe üretkenliği artırmadan yoksulluktan hızlı bir geçişi sürdürebilmiş değildir. Tarımın ekonomik kalkınmadaki bu tarihsel rolüne rağmen, 1980'lerin ortalarından başlayarak bu sektöre olan ilgi kaybedildi. Dinamik bir tarım, kırsal ekonomide işgücü verimliliğini artırır, ücretleri yükseltir ve mutlak yoksulluğun en kötü boyutlarını yavaş yavaş ortadan kaldırabilir (Timmer, 2005, s.4).

Yine de karşıt teoriyi de göz önünde bulundurduğumuzda paradoks bir sektörel önem görmekteyiz. Tarımın nispi olarak sanayi üretimine göre düşük verimli oluşu, dünya pazarlarındaki temel tahıl ürünleri için düşük fiyatlar sermayenin ve emeğin tarımdan sanayiye kaymasına neden olmuştur. Ancak erken sanayileşen ülkelerde beşerî sermayenin düşük olması sanayiye kayan emeğin aynı nitelikteki üretkenliğini koruyarak geçmesi potansiyel gelişmişlikten daha düşük bir gelişmişlik düzeyi yakalanmasına neden olmuştur.

Tarım, kırsal yoksulluğun azaltılmasına yardımcı olacaksa dinamik ve karlı olmalıdır. Tarım sektöründe yapılacak teknik değişimler ile tarım dışı kolların da yoğunluğunu artırmak, büyüme ve yoksulluk azalışına etki edecektir. Büyüyen bir tarım sektörü, tarım dışı üretim girdilerine de ihtiyaç duyar. Tarım sektörü nakliye, işletme ve pazarlama firmalarına hammadde tedarik etmektedir. Artan üretkenlikte bir tarım, mahsul gelirlerindeki artışlar toplam talebi de artırmaktadır. Kırsal kesin gelir fırsatlarını artırmada bu bölgelerdeki geçim kaynaklarını çeşitlendirme çabaları makul sonuçlar doğuracaktır. Örneğin hayvancılık için yem üretimi, düşük maliyetli temel

²⁸ https://economicsconcepts.com/fei_ranis_model_of_dual_economy.htm (Son erişim tarihi: 02.05.2020)

tarım ürünleri, tarım işçiliğinde uygun ücretler bu çabanın itici gücünü oluşturur (Timmer, 2005, s.4).

3.3.6.2. Ampirik Çalışmalar

Ravallion ve Datt (1996a), 1950 ve 1999 yıllarında Hindistan'daki büyümenin sektörel kompozisyonun önemini test etmişlerdir. Sektörler arası iş gücü hareketliliği ve mal ticaretinin üzerine yoğunlaşmıştır. Yoksulluk ölçümlerinde Foster-Greer-Thorbecke endeksini temsil eden üç yoksulluk ölçümü (kafa sayım oranı, yoksulluk açığı, yoksulluk açığı karesi) kullanılmıştır. Yoksulluğun büyümeye olan esnekliği her sektör için ayrıştırılarak ve sektörler arası nüfus aktarımı dâhil edilerek bir regresyon analizi yapılmıştır. Ayrıca her bir sektör için gelir dışı refah düzeyini yakalayabilmek adına cari gelirler yerine cari tüketim oranları kullanılmıştır.

Ravallion ve Datt (1999), ekonomik büyümenin sektörel kompozisyonunun ve başlangıç koşullarının tüketim yoksulluğunu azaltmada ne kadar etkisi olduğunu incelemek için 1960-1994 yıllarını kapsayan verilerle Hindistan'ın 15 önemli bölgesinde 20 hane halkı anketi kullanılarak bir çalışma yapmışlardır. Yoksulluktaki değişimler tarım ve tarım dışı çıktı, hükümet harcamaları ve enflasyon oranı ile açıklanmaya çalışılmıştır. Foster-Greer-Thorbecke yöntemi ile ölçülen yoksulluğun tarım verimine ve kalkınma harcamalarına olan esnekliği bölgeler arasında anlamlı bir farklılık göstermezken, yoksulluğun tarım dışı üretime olan esnekliklerinin büyük ölçüde değiştiği gözlemlenmiştir. Bu değişimler en büyük esneklik değeri ve en küçük esneklik değerinin tüm eyaletlere simüle edilmesi ile yorumlanmaya çalışılmıştır.

Perry vd. (2006), büyüme sürecinde sektörel bir önyargıya neden olan politikaların uzun vadede bir ülkenin doğal karşılaştırmalı üstünlüğünü izleyerek büyümeyi engelleyen verimsizliklere yol açabileceğini vurgulamışlardır. Başka bir deyişle, büyümenin yoksulluk esnekliği yüksek olan sektörlerle doğru genişlemeyi hedefleyen politika yapıcıların, yüksek büyüme yoksulluk esnekliği ile yüksek büyüme arasında bir takasla yüzleşmek zorunda kalabileceklerini iddia etmişlerdir. Yoksulluk ve büyüme arasında çift yönlü ilişkinin bulunduğunu ve bunu göz önünde bulundurmamanın stratejilerin muhtemelen hayal kırıklığına uğratan sonuçlara yol açacağını savunmuşlardır.

Cord (2007), yoksulluk yanlısı büyümeyi sağlamada nispeten başarılı olan sekiz ülkenin (Hindistan, Brezilya, Uganda, Vietnam, Endonezya, Tunus, Bangladeş, Gana) tamamlanmış çalışmaları hakkında önemli görüşler sunmuşlardır. Ülke

politikalarının ve koşullarının yoksulluğu azaltmak ve büyümenin faydalarını farklı gruplar arasında yaymak için nasıl etkileşime girdiğini belirlemek adına büyüme analizlerini hane halkı verilerinin mikro analiziyle birleştirmektedirler. Sonuçlar yoksul yanlı büyüme oranının Endonezya dışındaki tüm ülkeler için olumlu olduğunu göstermektedir. Yoksulların yaşadığı ve çalıştığı bölgelerde ve sektörlerde geniş tabanlı büyüme için gerekli temel koşulları sağlamak adına hükümetlerin bilinçli ve sürekli bir çabaya sahip olması gerektiği vurgulanmaktadır. Tarım dışı faaliyetlerdeki büyüme, tarımdakilerden daha yüksek olma eğiliminde olduğundan, ortak bir büyüme stratejisi, yoksulların kırsal alandaki tarım dışı ve kentsel istihdam olanaklarından yararlanmalarına da dayanmaktadır. Başarılı bir büyüme stratejisinin, özünde, sürdürülebilir ve hızlı ekonomik büyüme için önlemler alınması gerektiğinin altını çizmektedir. Bu önlemler, makroekonomik istikrar, iyi tanımlanmış mülkiyet hakları, uluslararası ticarete açıklık, iyi bir yatırım ortamı, çekici bir teşvik çerçevesi, iyi işleyen faktör pazarları ve altyapı ve eğitime geniş erişim sayılabilmektedir. Bu vakalar ayrıca, yoksul insanların büyümeye katılmasını ve büyümeden faydalanmasını sağlayacak politikalar tasarlanmasının önemli olduğunu göstermektedir.

Kimenyi (2007), yoksul yanlı büyüme için 10 temel ilke üzerinde durmuştur. Bu ilkeler, yoksul insanların gerçekte ne yaptıklarını, nerede yaşadıklarını, pazara neler sunabileceklerini, çıktılarını nasıl artıracabileceklerini temel alan, sağduyu yaklaşımına dayanmaktadır. Bu 10 temel ilke, yoksullar hakkında sayılardan ziyade insani açıdan düşünmenin, sektörler ve bölgesel ilişkileri iyi anlamının yolu olduğunu ima etmektedir.

Ravallion (2011), 1980 sonrası Çin ekonomisindeki sektörel büyümenin ulusal yoksulluk üzerindeki etkisine bakmak için regresyon analizi uygulamış ve birincil sektörün (tarım) yoksulluğu azaltmadaki etkisinin ikincil (sanayi) ve üçüncül (hizmet) sektörlerle nazaran dört katı kadar daha etkili oldu sonucuna ulaşmıştır. Bu regresyon testleri, Ravallion ve Datt (1996b) 50'lerden beri Hindistan için yoksulluk ölçümlerinin gelişiminde genel ekonomi ve sektörel faktörlerin etkilerini anlamaya çalışan bir araştırma projesinden türemiştir. Aynı yöntemler Çin için daha ayrıntılı sonuçlar sunan Ravallion ve Chen (2007) çalışmasında kullanılmıştır.

Özetlemek gerekirse, gelir eşitsizliğini ve sosyal eşitsizliği artırarak ve istihdam artışını engelleyerek gerçekleşen bir büyüme, yoksulların yoğun olarak, gelirlerini elde ettikleri sektörlerin her türlü açıdan ihmal edilmesi, makro ve mikro ekonomik etkinliğin azalması, politik miyopluk, eğitim ve altyapı yetersizlikleri dolaylı ya da

doğrudan yoksulluk oranlarını artıracak ve yoksul yanlı bir büyümeden oldukça uzaklaşılacaktır.

3.4. Türkiye’de Gelir Dağılımı, Yoksulluk Profili ve Uygulanan Politikalar

Türkiye’de gelir dağılımında gözlenen bozulmalar kentsel bölgelerin maruz kaldığı göçe dayanan kentsel bozulmalardan kaynaklanmaktadır. 1987 ve 1994 yılında Gini katsayısı ve en yoksul %20 ve en zengin %20’lik nüfusun gelir büyüme oranları, kentsel alanların kırsal alanlara nazaran yoksul karşıtı bir büyüme yaşadığını söyler (DPT, 2000, s.100). 1980’ler döneminde emek ve tarım gelirlerinde düşüş 1987 yılına kadar bu gelir grubuna baskı uygulamıştır. Bu yıllarda tarımsal sübvansiyonların kaldırılması tarım gelirlerinde düşüşe ve kırdan kente yaşanan göç dalgasına neden olmuştur. 1994 yılında %100’ü aşan enflasyon oranı alım gücünü iyice düşürmüştür. Bu durumun temel nedeni ise bütçe açıklarının iç ve dış borçlanmalar ile finanse edilmesidir (Pamuk, 2017, s.271, 277).

2001-2005 yılları arasında gelirin yeniden dağılımında transfer sisteminin yoksulların lehine kullanılması çözümler arasında gösterilmiştir. Bölgesel gelişmişlik farklarını giderebilmek adına kırsal bölgelerde mesleki yönden yenilikleri aktarabilecek projelerin yürütülmesi planlanmıştır. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesi ve yeni girişimcilerin sayısını artırmak amaçlanmıştır. Ekonomik ve sosyal açıdan dezavantajlı bölgelerin sosyal açıklarını kapatmak için bölgesel kalkınma dengesini sağlamaya yönelik alt yapı, sağlık ve eğitim yatırımlarına yer verilmiştir (DPT, 2000, s.101).

Yoksulluğu azaltıcı politikalarda istihdama dayalı düzenlemeler daha çok ücretli çalışanlar arasında gelir dengesini düzenlemek, üzerinedir. İstihdamda iyileşme üretkenliği daha düşük olan tarım sektöründen uzak, yüksek katma değere sahip üretimi barındıran tarım dışı sektörlerin lehine gerçekleşmiştir (DPT, 2000, s. 103). Toplam işgücünün 2005 yılında 25,7 milyon kişi, toplam istihdamın 24,2 milyon kişi işsizlik oranının %5,6 olacağı tahmin edilmiştir. Ancak bu dönemde işsizlik oranı %10,6 olmuştur (Demircan, 2012, s.6).

Türkiye’de 2007 yılı için 381.000’e yakın kişinin açlık sınırının, 13 milyona yakınının kişinin ise yoksulluk sınırının altında olduğu görülmüştür. 2002 yılından sonra gıda temelli yoksulluk yaşayan sınıfın nüfusunda kademeli bir azalma gözlemlendiği görülmüştür (Çalışkan, 2010, s.118).

Türkiye gelir dağılımı istatistiklerine göre 2006 yılından 2013 yılına doğru gelir eşitsizliğinde azalma görülürken 2014 yılından itibaren 2018 yılına kadar gelir eşitsizliğinde yeniden bir artış yaşandığı görülmektedir

Tablo 2.

Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre Türkiye İçin GİNİ Katsayıları

GİNİ	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
		0,403	0,387	0,386	0,394	0,380	0,383	0,382
GİNİ	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
		0,379	0,386	0,402	0,400	0,403	0,387	0,402

Kaynak: Gelir Dağılımı İstatistikleri, TÜİK (2022).

Tablo 3.

Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre Türkiye İçin Sıralı Yüzde 20'lik Gruplar İtibarıyla Yıllık Hanehalkı Kullanılabilir Gelirin Dağılımı, 2006-2021

Yıllar	1. %20'lik Grup	2. %20'lik Grup	3. %20'lik Grup	4. %20'lik Grup	5. %20'lik Grup
2006	5,8	10,5	15,2	22,1	46,5
2007	6,4	10,9	15,4	21,8	45,5
2008	6,4	10,9	15,4	22,0	45,3
2009	6,2	10,7	15,3	21,9	46,0
2010	6,5	11,1	15,6	21,9	44,9
2011	6,5	11,0	15,5	21,9	45,2
2012	6,5	11,0	15,6	22,0	45,0
2013	6,6	10,9	15,4	21,8	45,2
2014	6,5	11,0	15,6	22,2	44,7
2015	6,3	10,9	15,5	22,0	45,3
2016	6,3	10,6	15,2	21,6	46,3
2017	6,3	10,6	15,1	21,4	46,7
2018	6,1	10,5	15,1	21,5	46,8
2019	6,5	11,0	15,5	21,7	45,4
2020	6,0	10,7	15,2	21,6	46,5
2021	6,4	10,9	15,3	21,5	45,9

Kaynak: Gelir Dağılımı İstatistikleri, TÜİK (2022).

Yüzde paylar analizine göre Türkiye’de en düşük %20’lik gelire sahip bireylerin toplam gelirden aldıkları pay 2006 yılında 5,8 iken 2014 yılında 6,5’tir. Yine aynı şekilde en yüksek %20’lik gelir grubuna giren bireylerin toplam gelirden aldıkları pay

2006 yılı için 46,5 iken 2014 yılında 44,7'ye gerilemiştir. 2014 yılından sonra en düşük %20'lik gelir grubunun payı yeniden düşerken en yüksek gelir grubunun payı yeniden yükselmeye başlamıştır.

Tablo 4.

Görelî Yoksulluk Sınırına Göre Yoksul Sayıları, Yoksulluk Oranı ve Yoksulluk Açığı, 2006-2021

Yıllar	50%*		
	Yoksul sayısı (Bin kişi)	Yoksulluk oranı (%)	Yoksulluk açığı
2006	12 096	17,9	30,7
2007	10 007	14,6	25,0
2008	10 613	15,3	25,0
2009	11 391	16,1	26,1
2010	11 461	16,1	25,3
2011	11 058	15,3	25,7
2012	11 131	15,1	26,0
2013	10 321	13,9	24,5
2014	10 451	13,8	23,6
2015	10 503	13,8	23,8
2016	10 296	13,4	23,0
2017	9 690	12,3	21,5
2018	10 647	13,3	22,1
2019	10 833	13,4	22,4
2020	11 424	14,0	25,4
2021	11 233	13,6	24,7
Yıllar	60%		
	Yoksul sayısı (Bin kişi)	Yoksulluk oranı (%)	Yoksulluk açığı
2006	16 561	24,5	33,1
2007	15 009	21,9	26,3
2008	15 773	22,8	27,2
2009	16 409	23,3	27,6
2010	16 274	22,8	27,7
2011	15 903	22,0	27,6
2012	16 041	21,8	28,3
2013	15 990	21,5	25,5
2014	15 801	20,9	25,9
2015	16 024	21,0	24,9
2016	16 034	20,8	24,4
2017	15 318	19,4	24,2
2018	16 375	20,5	24,3
2019	16 299	20,2	25,5
2020	17 176	21,0	25,8
2021	16 859	20,4	26,2
Yıllar	70%		
	Yoksul sayısı (Bin kişi)	Yoksulluk oranı (%)	Yoksulluk açığı
2006	21 684	32,1	33,3
2007	19 907	29,1	28,9
2008	20 914	30,2	29,1
2009	21 320	30,2	30,7
2010	21 360	29,9	30,8
2011	21 132	29,2	30,1
2012	21 842	29,7	29,3

Tablo 4. (devamı)

2013	21 385	28,7	27,7
2014	21 465	28,4	27,9
2015	21 605	28,3	27,6
2016	21 547	27,9	27,1
2017	21 665	27,5	25,5
2018	22 484	28,2	26,9
2019	22 397	27,7	27,6
2020	23 152	28,3	28,2
2021	23 057	27,8	27,8

Kaynak: Yoksulluk İstatistikleri, TÜİK (2022).

Medyan 50'ye göre 2006-2017 dönemi boyunca yoksul kişi sayısında yaklaşık %20'lik bir azalma görülmektedir. Ancak 2017 yılından itibaren yoksul kişi sayısında yeniden artış görülmektedir. Yoksulluk oranı 2006 yılında 17,9 iken 2017 yılında 12,3'e gerilemiştir. Medyan 70'e göre bakıldığında yoksulluk sınırı altında kalan kişi sayısının daha fazla görüldüğü gözlenmektedir.

Tablo 5.

Satın Alma Gücü Paritesi Kullanılarak Hesaplanan Görelî Yoksulluk Sınırları, 2006-2021

Yıllar	50%	60%	70%
	Yoksulluk sınırı	Yoksulluk sınırı	Yoksulluk sınırı
2006	2 311	2 774	3 236
2007	2 935	3 522	4 109
2008	3 075	3 689	4 304
2009	3 419	4 103	4 787
2010	3 608	4 330	5 051
2011	3 958	4 750	5 542
2012	4 394	5 272	6 151
2013	4 871	5 845	6 819
2014	5 390	6 468	7 545
2015	6 032	7 238	8 445
2016	6 896	8 275	9 655
2017	7 707	9 249	10 790
2018	8 647	10 377	12 106
2019	10 442	12 531	14 619
2020	12 026	14 431	16 836
2021	13 605	16 326	19 047

Kaynak: Yoksulluk İstatistikleri, TÜİK (2022).

Türkiye’de 2002-2005 döneminde %7,5 oranında büyüme yaşamıştır. 2000 yılından 2005 yılına kişi başına düşen gelir dolar bazlı %42 oranında artmıştır. Ancak işsizlik oranı 2000 yılında %6,5 iken 2005 yılında %10,3’e çıkmıştır. TÜFE yıl ortalaması 2000 yılında %54,9 iken 2005 yılında %8,2’ye tek haneli rakamlara gerilemiştir (DPT, 2006, s.14-17).

Sekizinci kalkınma planında hedeflenen faiz dışı fazla 2005 yılına gelindiğinde kendini göstermiş kamu kesimi fazla vermeye başlamıştır. Gelir vergisi ve katma değer vergisindeki indirimler alım gücünün üzerindeki baskıyı biraz azaltmıştır. Çalışma hayatında 2003 yılında düzenlenen yeni iş kanunu ile işçi mağduriyetini azaltıcı, işçiye iş güvencesi ve iş sağlığı sunan işsizlik sigortası ve garanti fonu gibi uygulamalar yapılmıştır. Ancak yine de vergi ve sosyal güvenlik primlerinin çalışan baskısı devam etmiştir (DPT, 2006, s.39).

Gelir dağılımında iyileştirmeler ve yoksulluk ile mücadelede 2001 krizi sonrası uygulanan sıkılaştırılmış maliye politikalarına rağmen milli gelir içerisindeki sosyal harcamaların payı yüksektir. Gelir transferleri yoğunlukla dezavantajlı kırsal kesime, öğrencilere, dul, yetim ve emeklilere yapılmıştır. Asgari ücrette reel bir artış olmuştur. En zengin %20’lik kesim ile en yoksul %20’lik arasında 2002 yılında 9 kat fark varken bu fark 2003 yılında 8 kata, 2004 yılında 7,7 kata inmiştir. Gıda harcamalarında yoksulluk sınırının altındaki toplam nüfus 2002 yılından 2004 yılına kadar fazla olmasa bile bir azalma yaşamıştır. Aynı durum gıda ve gıda dışı yoksulluk oranı içinde geçerlidir. Ancak yoksulluk oranında Türkiye genelinde bir iyileşme gerçekleşse de bölgesel ayrıma baktığımızda kırsal alanlarda yoksulluk verilerinin artışta olduğu görülmektedir. Bunun nedeni kırsal alanlarda ücretsiz işgücü olan aile üyelerinin sayısının fazla olmasıdır (DPT, 2006, s.42). Sosyal hizmet ve yardımların milli gelir içindeki payı 2000 yılından 2005 yılına iki kata yakın artmıştır (DPT, 2006, s.43, 44, 89).

36 ili kapsayan teşvik uygulaması ve 5084 sayılı kanun 2004’te yürürlüğe girmiştir. 2005 yılında 49 ili kapsar hale gelmiştir. Özellikle KÖY dahilindeki illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyleri artırılmak istenmiştir. Çalışan gelir vergisi ve SSK prim indirimi uygulanmıştır. İşletmelere enerji ve bedelsiz arazi desteği sağlanmıştır. GAP, DOKAP, DAP projeleri içinde en kapsamlı yatırım finansmanı edinen GAP projesi olmuştur. (DPT, 2006, s.46-49). 2003-2006 yıllarında Kırsal Bölge Sosyal Destek Projesi kapsamında hayvancılık alanında yaklaşık 285 milyon TL destek

sağlanmıştır. 2008-2012 döneminde ortalama 84 milyon TL değerinde istihdam projeleri gerçekleştirilmiştir (Doğan, 2014, s.47).

2010 yılının ilk yıllarına kadar bölgesel kalkınma planlamalarında ekonomik gelişmişlik farklılıklarını azaltmak için yapılan yatırım planlamasından yaklaşık 32 milyar dolar değerinde GAP yatırımı yapılmıştır (DPT, 2000, s.65).

2011 yılında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı bir müdürlük haline getirilerek, bazı vergiler, cezalar ve reklam gelirleri ile fona mali destek sağlanmıştır. Fonun yönetimi SYDV (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı) ile yürütülmektedir (Doğan, 2014, s.46).

Gelir dağılımında toplam grupların gelirden aldıkları pay en yoksul 20 ile en zengin %20 arasındaki fark 2006 yılında 8 kat iken 2011 yılında 7 kata gerilemiştir. Sosyal yardımların dezavantajlı gruplara yönelik katkısı, özellikle ücretli çalışan ve emekli kesimin gelirlerinde iyileştirmeler ile kronik yoksulluk anlayışından çıkmada bu gruba destek sağlamıştır. 2007-2013 döneminde sosyal yardımların iki katına çıkması, eğitim, sağlık gibi sosyal hizmetlere her kesimin ulaşabilmesi için atılan adımlar kadereci yoksulluğun engellenmesine destek niteliğindedir (Kalkınma Bakanlığı, 2013, s.42, 43).

Çalışma ve iş hayatı 2007-2013 döneminde 2008 küresel finansal krizinin ardından güçlü bir toparlanma ile istihdam alanında önemli gelişmeler yaşanmıştır. İşsizlik tek haneli rakamlara inmiş, kayıt dışı istihdam azalmış, işgücüne katılım oranı artmıştır. 2006 yılından 2013 yılına gelindiğinde işsizlik oranı %10,2'den %9,2'ye düşmüştür (Kalkınma Bakanlığı, 2013, s.63). 2007-2012 döneminde memurların aldığı net maaşlar ve asgari düzeydeki reel ücret artış yaşamıştır. Yine aynı dönemde sendikalaşma oranı artmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2013, s. 110).

2007 ve 2012 döneminde yıllık ortalama tarım sektörü büyüme hızı %4 civarındadır. Ancak yine de tarım sektörü açısından ithalat ihracatı geçmiş durumda olup tarımda dış ticaret açığı oluşmaktadır. Tarımsal alanlarda küçük işletmeler ve dağınık yapılar nedeni ile pazarlama ve kooperatifleşmenin eksikliği devam etmektedir. Dokuzuncu kalkınma dönemi boyunca tarım sektörü Ar-Ge çalışmaları ile gen bankalarının oluşturulması, yeni ürünlerin üretimi, biyoteknoloji, nanoteknoloji alanlarının geliştirilmesine destek olunmuştur. Onuncu kalkınma dönemi tarımsal büyüme beklentisi %3,1 iken, toplam istihdam içerisinde tarım istihdamının payının %21,9 olarak gerilemesi ve tarımın GSYİH içerisindeki payının ise %6,8 civarına gerilemesi beklenmektedir. Bu bağlamdaki planlamalardan biri bu sektördeki

işletmelerin sayısı yerine etkinliği ve dağılık yapısını iyileştirmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2013, s.86-103).

Kentsel yoksulluğun artışında yoğun göç alan büyük kentler fazlalıktadır. Göç dağılımını dengeye getirebilmek adına Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı 2008 yılından itibaren Diyarbakır, Şanlıurfa, Van ve Erzurum’da uygulanmaya başlamıştır. Ayrıca bu kalkınma planında Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (BGUS) yürürlüğe konulmak istenmiştir. En yüksek gelire sahip bölgenin kişi başına gelirinin en düşük gelirli bölgeye oranı 2006 yılında 4,4 iken, 2012 yılında 4,3’tür (Kalkınma Bakanlığı, 2013, s.114,135).

Tablo 6.

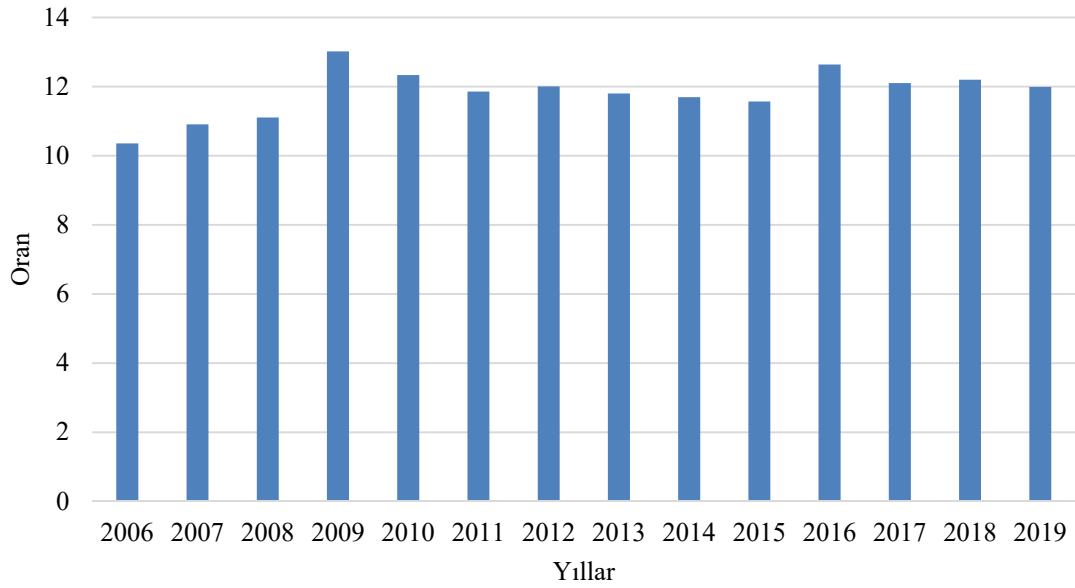
Gelir Dağılımına Etki Eden Öncelikli Dönüşüm Programları 2014-2018

Öncelikli Bileşen	Yürütücüler	Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı Programları	Gelir Dağılımına Etki Eden Politikalar
Ölçek ekonomilerinin desteklenmesi	Ekonomi Bakanlığı	Üretimde verimliliğin artırılması programı	Makro Ekonomik Politikalar
Üretimde dönüşümün gerçekleştirilmesi (Ar-Ge, Üretim maliyetlerinin düşürülmesi)	Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	İthalata olan bağımlılığın azaltılması programı	
Yeni enerji kaynaklarının aranması ve su dışındaki yenilenebilir kaynakların değerlendirilmesi (Güneş, rüzgâr, jeotermal vb.)	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	Yerli kaynaklara dayalı enerji üretimi programı	
-----	-----	-----	Siyasi İstikrar Ve Yapısal Ekonomik Politikalar
Sosyal yardım ve hizmetlerde etkinliğin sağlanması ve Tarımsal destek	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	Kamu harcamalarının rasyonelleştirilmesi programı	Kamu Yatırımları ve Vergilendirme Sistemi
Vergilendirmede uygulanabilirliğin ve öngörülebilirliğin artırılması (Mevzuat değişiklikleri)	Maliye Bakanlığı	Kamu Gelirlerinin Kalitesinin Artırılması programı	
Finansal ürün ve hizmet çeşitliliğinin artırılması	Sermaye Piyasası Kurulu	İstanbul uluslararası finans merkezi programı	Özel Girişimler Ve Yatırım Politikaları
Yatırım yeri temininin kolaylaştırılması ve yönetişimin bölgesel düzeyde geliştirilmesi	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Kalkınma Bakanlığı	İş ve yatırım ortamının geliştirilmesi programı	İstihdam Ve İş Ortamı

Tablo 6. (devamı)

Kadınların işgücüne katılımının artırılması (bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılmasının sağlanması ve kadın girişimci desteği) İşgücü programlarının etkinleştirilmesi (danışman sayısını artırmak) İşgücünde güvence sağlanması (Tazminatlar ile ilgili düzenlemeler) İŞKUR'un kapasitesinin güçlendirilmesi	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İŞKUR	İşgücü piyasasının etkinleştirilmesi programı	
Mahalli idarelerin kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi (Büyükşehir belediyelerinin yeni görev alanlarının genişletilmesi ve kırsal kesime hizmet, yerel ve bölgesel politikalarda kamu-özel-STK iş birliği)	İçişleri Bakanlığı	Yerelde kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi programı	Sektörel ve Bölgesel Kalkınma Politikaları
Sulama altyapısının modernizasyonu ve su bütçesi çalışmaları yapılması (tarım sektöründe planlı su kullanımı, bölgesel fiyatlama)	Orman ve Su İşleri Bakanlığı Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	Tarımda su kullanımının etkinleştirilmesi programı	
Sanayi sektöründe enerji verimliliğinin artırılması (KOBİ eğitimi ve tasarruflu elektrik motorlarının sanayide yaygınlaştırılması)	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	Enerji verimliliğinin geliştirilmesi programı	
Sağlıkta Ar-Ge gelişimi ve kamunun yönlendirme kapasitesinin güçlendirilmesi (ilaç ve tıbbi cihazların temin edilmesinde planlama)	Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	Sağlık endüstrilerinde yapısal dönüşüm programları	Eğitim ve Sağlık
Eğitim sisteminin işgücü piyasasına uyumunun artırılması Eğitim çağındaki genç işgücünün temel becerilerinin geliştirilmesi (Halk eğitim merkezleri, meslek edindirme merkezleri, okul müfredatının iyileştirilmesi, kariyer yönlendirmede etkin bir mekanizma sağlanması) Mesleki yetkinliklerin artırılması (Yaşam boyu öğrenme)	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Millî Eğitim Bakanlığı İŞKUR Mesleki Yeterlilik Kurumu	Temel ve mesleki becerileri geliştirme programı	

Kaynak: Onuncu beş yıllık kalkınma planı öncelikli dönüşüm planlarından yararlanarak oluşturulmuştur (2013).

Şekil 9: Türkiye Toplam Kamu sosyal Harcamalarının GSYİH'ya Oranı

Kaynak: OECD.Stat (2022).

Şekil 9, 2006 yılından 2019 yılına kadar olan nakdi ve ayni yardımlar dahil yaşlı yardımları, sağlık harcamaları, aile ve işsizlik yardımları, konut ve diğer sosyal yardımlar dahil tüm kamu sosyal yardım harcamalarının GSYİH oranlarını içermektedir. Türkiye'de 2006-2019 döneminde en yüksek sosyal harcama kamu özelinde 13,022 oranı ile 2009 yılında yapılmıştır.

Tablo 7.

Sosyal Koruma Harcamalarının Yardım Türüne Göre Dağılımı (Milyon TL)

Milyon TL	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Sosyal koruma harcamaları toplamı	₺97.990	₺113.512	₺134.522	₺148.450	₺171.668	₺195.663
İdari masraflar ve diğer harcamalar	₺1.769	₺1.922	₺2.032	₺2.205	₺2.586	₺2.976
Sosyal koruma yardımları toplamı	₺96.221	₺111.591	₺132.490	₺146.245	₺169.082	₺192.687
Hastalık/sağlık bakımı	₺32.620	₺39.571	₺47.384	₺49.429	₺56.046	₺60.518
Engelli/malül	₺2.280	₺2.506	₺3.538	₺4.280	₺5.654	₺7.035
Emekli/yaşlı	₺45.498	₺52.891	₺63.236	₺71.725	₺80.243	₺92.137
Dul/yetim	₺11.470	₺11.735	₺11.649	₺14.148	₺19.200	₺22.424
Aile/çocuk	₺2.769	₺2.946	₺3.418	₺3.681	₺4.603	₺5.597
İşsizlik	₺602	₺721	₺1.856	₺1.624	₺1.739	₺2.431
Sosyal dışlanma b.y.s	₺982	₺1.220	₺1.408	₺1.359	₺1.596	₺2.545
Milyon TL	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Sosyal koruma harcamaları toplamı	₺220.429	₺247.244	₺280.074	₺336.520	₺382.665	₺448.727
İdari masraflar ve diğer harcamalar	₺3.982	₺4.332	₺5.163	₺5.744	₺7.108	₺6.700
Sosyal koruma yardımları toplamı	₺216.446	₺242.912	₺274.912	₺330.776	₺375.557	₺442.027
Hastalık/sağlık bakımı	₺65.839	₺73.322	₺80.463	₺91.330	₺103.077	₺121.755
Engelli/malül	₺8.088	₺9.251	₺10.124	₺11.982	₺13.317	₺14.840
Emekli/yaşlı	₺104.554	₺117.390	₺133.515	₺162.139	₺184.984	₺219.939
Dul/yetim	₺25.568	₺28.931	₺32.719	₺39.615	₺44.687	₺52.262
Aile/çocuk	₺6.899	₺7.580	₺8.901	₺12.319	₺14.966	₺16.986
İşsizlik	₺2.572	₺3.167	₺5.263	₺8.172	₺8.672	₺10.358
Sosyal dışlanma b.y.s	₺2.927	₺3.271	₺3.927	₺5.218	₺5.853	₺5.887

Kaynak: Sosyal koruma istatistikleri, TÜİK (2021).

Sosyal koruma istatistiklerine baktığımızda sosyal koruma harcamalarının yardım türüne göre dağılımını 2007 yılından 2018 yılına kadar ki süreçte sosyal koruma yardımları toplamında en yüksek payı emekli ve yaşlı yardımları içermektedir.

Türkiye’de 2000’li yıllardan itibaren öncelik olarak açlık sınırı altında kalan nüfusun bitirilmesine odaklanılmış, yoksulluk oranında azalma sosyal yardımlar ve gelir eşitsizliğindeki düzenlemeler ile sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak Gini katsayılarına baktığımızda eşitsizlikteki iyileşmenin 2015 yılından 2018 yılına kadar azaldığını görmekteyiz.

BÖLÜM IV

METODOLOJİK ÇERÇEVE

4.1. Uygulamanın Metodolojisi

Yoksul yanlısı büyümenin ölçüsü, yoksulluğun büyüme ve dağılım esneklikleri, büyümenin yoksulluk üzerindeki toplam etkisi ayrıştırılarak entropi endeksleri ile açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmada PPGI, PEGR ve diğer eşitsizlik indekslerini (Ravallion ve Chen endeksi) elde etmek için DASP kullanıyoruz. Araar ve Duclos (2007) yoksulluk, eşitsizlik ve sosyal refah ölçümlerini endeksler ve eğrilerle tahmin eden, stata ile dağılım analizi yapmaya imkân veren bir paket program olan DASP'ı (Distributive Analysis Stata Package) tasarlamışlardır. Çalışmadaki bulgular DASP paket programı kullanılarak elde edilmiştir. Öte yandan, büyüme etki eğrilerini elde etmek için Stata ve Excel kullanılmıştır. Tüm endeksler ve eğriler, ülke geneli olan Nuts1'e (bölge 1) uygulanmıştır. Türkiye'de genel olarak borca dayalı harcamalar olduğu için yoksul yanlısı büyüme ölçümünde harcamaların mükemmel bir refah göstergesi olamayacağı düşünülmüş ve harcamalar yerine gelir değişkeni tercih edilmiştir. Diğer değişkenler ise hanelerin ağırlıkları, hanelerin büyüklükleri ve bölgelerdir. DASP'da, birincil örneklem birimi için hane halkı numaraları ve strata (tabakalar) için Nuts1 (bölge 1) kullanılmıştır. Tüm hanelerin ağırlıkları birbirinden farklıdır. Örneklem ağırlıkları için TÜİK tarafından belirlenen hane halkı ağırlıkları kullanılmıştır. Tüm yıllar için bölge ayrımları da göz önünde bulundurularak her bölgenin kendi tüfe oranları ile 2003 tüketici fiyat endeksine göre standardize edilen kişi başına düşen gelir²⁹ kullanılmıştır. Ayrıca tüm büyüme dönemleri için dağılım 1'e ait yoksulluk sınırları ele alınmıştır. Çalışmada yoksulluk sınırı olarak nispi yoksulluk

²⁹ Yoksul yanlı büyüme çalışmalarında kişi başına düşen gelirin kullanılması referans olarak alınmıştır. DASP programı yoksul yanlı büyüme ölçeklerinde aile büyüklüğüne göre ağırlıklandırılmış hanehalkı ağırlıklarını kullandığı için ayrıca eşdeğer fert başına gelirin kullanımına gerek duyulmamıştır (Araar ve Duclos, Kakwani ve Son, Kakwani ve Pernia, Ravallion ve Chen). Ayrıca Türkiye yaşam standartları ve aile harcama yapısı gereği eşdeğer fert başına düşen gelir yerine kişi başına düşen gelirin kullanılması da daha uygun bulunmuştur. Türkiye'de özellikle eğitim harcamaları payı ağırlıklı olarak, çocuklara yapılan harcamalar, çocuk başına aylık 40-60 dolar arasında iken, yıllık harcamalar 480-700 dolar arasındadır (<https://www.dunya.com/sectorler/cocuk-basina-700-dolarlik-harcama-yapiliyor-haberi-460093>). 2013 yılı” *Türkiye’de Eğitim Harcamaları ve Aile Maliyeti*” raporuna göre 0 ile 22 yaş aralığındaki çocuklara kişi başı yapılan harcama tutarının dar gelirli bir aile için 79 bin, orta gelirli bir aile için 559 bin, üst gelir grubundaki bir aile için ise 1 milyon 119 bin olduğu belirtilmiştir (İSMMM, 2013).

sınırı kullanılmıştır.³⁰ Yoksulluk sınırları her bölge için ayrı ayrı DASP üzerinden medyan gelirin yüzde 70'i olarak belirlenmiştir. Tüm hesaplamalar hem ulusal hem de bölge 1 kır ve kent olarak hesaplanmıştır. Hane hareketliliğini gözlemek entropi endeksleri ile mümkün olmadıktan sonra anonim olmayan büyüme etki eğrileri kullanılarak elde edilmek istense de TÜİK hane halkı örneklem seçiminin her dört yılda bir yüzde 25 değişiklik gösterdiği ve kısa periyotlarımız arası kıyaslama yapabilmeyi sağlayacak sabit bir hane halkı örnekleme elde edemediğimiz için hane hareketliliği çalışma dışı bırakılmıştır.³¹ Stokastik baskınlık testlerine çalışmada yer verilmediğinden dönemler arası net bir yoksul yanlılık kıyaslaması yapmak doğru olmayacaktır. Ancak yine de ölçümlerin ortalama bir yorum yapmaya izin verdiği düşünülmektedir. DASP ile ölçülen tüm yoksul yanlı büyüme endekslerinin ve eğrilerinin literatürde geçen matematiksel açılımı Ek 1'de detaylı olarak verilmektedir.

4.2. Veri Seti ve Kaynakları

Çalışma, özel izin ve gerekli prosedürler yerine getirilerek elde edilen 2006 yılından itibaren 2019 yılına kadarki Türkiye Gelir ve Yaşam Koşulları Anketi (GYKA) kesit verileri kullanılarak oluşturulmuştur. Çalışma için elde edilen veriler TÜİK GYKA içerisindeki ilgili yıllara ait iki veri setinin (hane, fert kayıt) gerekli olan değişkenleri birbirine uyarlanarak oluşturulmuştur. Çalışmanın dönemi uzun dönem 2006-2019 ve kısa dönemler olmak üzere 2006-2010, 2010-2013, 2014-2019 dönemlerini kapsamaktadır. Kısa dönemler için başlangıçta dörder yıllık periyotlar incelenmek istense de TÜİK gelir istatistikleri yönteminde 2014 yılından itibaren değişiklik yapılarak kır ve kent ayrımının kaldırılıp yerine düzey 2 (nuts2) bölgesel ayrımını

³⁰ Mutlak yoksulluk sınırının kullanılması, ülkeler arasında yoksulluk karşılaştırması için daha uygundur. Çünkü bir ülkede yoksulluk sınırının altında olan ve yoksul olarak kabul edilen bireyler, diğer bir ülkenin yoksulluk sınırına göre yoksul sayılmayabilir veya bir ülkede yoksulluk sınırının üzerinde olup yoksul sayılmayan bireyler, yoksulluk sınırına göre yoksul sayılan bireyler olabilir. Ulusal yoksulluk sınırı belirlenmesinde mutlak yoksulluk oranının kullanılması düşük gelirli ülkelerde daha doğru sonuçlara ulaşmayı sağlasa da zengin ve orta gelirli ülkelerdeki yoksul hane halkının tam olarak belirlenmesine imkân sağlamayabilir. Hem yoksulluk endeksleri hem de yoksul-yanlı büyüme endeksleri yoksulluk sınırına oldukça duyarlıdır. Bu anlamda çalışmada bölgesel incelemeler de yapıldığı için yoksulluk ve yoksul yanlı büyüme endekslerinin ölçümünde nispi yoksulluk oranları kullanılmıştır (Perry vd., 2006; Ravallion, 2018).

³¹ Anonim büyüme etki eğrileri dağılımın türünü açıklarken, transfer aksiyonunu yanıtlanamazlar. Yoksulluk sınırının altındaki belirli hanelerin yıllar içerisindeki hareketliliğini yani gelir dağılımındaki geçişleri hakkında bilgi vermezler (Grimm ve Günther, 2004). Geçmiş bir dönemde aşırı yoksul olan bir hanenin ilerleyen yıllarda yoksulluk sınırına yaklaşmış ya da yaklaşmadığının anlaşılması ya da tam tersi durumunun da gözlenebilmesi için özgül (anonim olmayan) büyüme etki eğrilerine ya da bireysel yoksulluk büyüme eğrilerine ihtiyaç duyulur. Bu eğriler her haneyi özel olarak takip eder (Bourguignon, 2011; Bue ve Palmisano, 2020).

getirmesidir. Çalışmada kır kent bölgesel ayrımının yapılabilmesi için yalnızca 2006-2010, 2010-2013 dönemleri ele alınabilmektedir. Bu nedenle dönem arası yıl sayısı sabitlik göstermez. Veri setinin değişkenleri; hane halkı büyüklüğü, kişi başına düşen reel gelir ve hane ağırlıklarıdır.

4.3. Ampirik Süreçler

Bu çalışmada yoksul-yanlı büyüme ölçümlerinden yoksul yanlı büyüme endeksi, yoksulluğa eşdeğer büyüme oranı, büyüme etki eğrileri ve büyüme ile yeniden dağılım analizi (Shapley Decomposition, Datt and Ravallion Decomposition) kullanılarak Türkiye için, ulusal, düzey 1, kentsel ve kırsal alanlar ayrımında büyüme oranlarının ne kadar yoksul-yanlı, yoksul karşıtı ya da trickle-down gerçekleştiği ele alınmıştır. Watt endeksinin değişim oranından türeyen ve yoksul yanlı büyüme oranının bir ölçütü olarak kullanılan büyüme etki eğrileri ve RCI eşitsizlik endeksi ile yoksulluk sınırı altında kalan bireylerin ortalama gelirinin büyüme oranlarının toplam nüfusa göre nispi olarak nasıl seyrettiği gözlenmeye çalışılmıştır. Gelir dağılımına duyarlı bu eğriler, bize yoksulluk sınırının altında kalan bireysel gelir dağılımının kompozisyonunu inceleme imkânı sunar. Yoksulluğa eşdeğer büyüme oranı (PEGR) yoksulluktaki oransal azalmanın monotonik artan bir fonksiyonudur. Bu sebeple monotonluk kriterinin gerekli koşulunu karşılar. Yoksulluğu azaltmayı hızlandırmak için yalnızca nispi yaklaşımla hareket etmemek mutlak yaklaşımı da göz önünde bulundurmak gerekir. Bu yüzden yoksulluğa eşdeğer büyüme oranının yükselmesi yoksulluk azalış hızı için önemlidir. Bu şekilde yoksulluk azalışı için gerekli koşulun sağlandığından bahsedebiliriz. Bu ölçüm yöntemlerinden hiçbiri bir diğerine hâkim olmadığından dört ölçüm yönteminin de Türkiye için yoksul-yanlı büyümenin yönü ve boyutu hakkında yorumlama zenginliği yaratacağı beklenmektedir.

BÖLÜM V

AMPİRİK ANALİZLER

5.1. Türkiye İçin Yoksul-Yanlı Büyüme ve Ölçümü

Çalışmanın içerdiği dönemlerin ilk ve son yıllarına ait yoksulluk sınırları dört medyan ölçeğine göre ölçülmüştür. Türkiye'nin gelir ve tüketiminin karakteristik yapısı gereği amprik ölçümde harcamalar yerine gelir düzeyi kullanıldığı için medyan 70 yoksulluk sınırlarını kullanmanın daha uygun olduğu düşünülmüştür.

Tablo 8.

Türkiye Nispi Yoksulluk Oranları (Medyan 40, Medyan 50, Medyan 60 Ve Medyan 70)

Yıl	Yoksulluk sınırı (TL) %40	Yoksulluk sınırı (TL) %50	Yoksulluk sınırı (TL) %60	Yoksulluk sınırı (TL) %70
2006	1 881	2 351	2 821	3 291
2010	2 972	3 714	4 457	5 200
2013	4 008	5 007	6 012	7 016
2014	4 443	5 554	6 665	7 775
2019	8 635	10 793	12 952	15 111
Yıl	Yoksul sayısı (Bin kişi) %40	Yoksul sayısı (Bin kişi) %50	Yoksul sayısı (Bin kişi) %60	Yoksul sayısı (Bin kişi) %70
2006	8 665	12 548	17 165	21 611
2010	7 355	12 025	16 963	21 816
2013	6 788	11 137	16 706	21 979
2014	6 572	11 332	16 501	22 223
2019	6 710	11 641	17 207	23 024

Yoksulluk sınırlarının yıllar itibariyle artış yaşadığını ancak yoksul kişi sayısının bunu izleyen yıllarda %40 %50 ve %60 medyan dilimlere göre azaldığını görmekteyiz.

Tablo 9.

Düzye 1 Minimum Nispi Yoksulluk Sınırı %40'a Göre Yoksulluk Oranları 2006, 2010, 2013, 2014 ve 2019

Yıl	Grup	Yoksul kişi oranı	Yoksulluk açığı	Yoksulluk şiddeti	Minimum nispi yoksulluk sınırı %40
2006	İstanbul	0,07	0,02	0,01	₺2.194,40
	Batı Marmara	0,09	0,02	0,01	₺1.649,29
	Ege	0,10	0,03	0,01	₺1.617,33
	Doğu Marmara	0,06	0,01	0,00	₺1.752,54
	Batı Anadolu	0,09	0,02	0,01	₺1.676,32
	Akdeniz	0,13	0,04	0,02	₺1.219,18
	Orta Anadolu	0,06	0,01	0,00	₺1.440,28
	Batı Karadeniz	0,12	0,04	0,02	₺1.318,86
	Doğu Karadeniz	0,08	0,02	0,01	₺1.638,74
	Kuzey Doğu Anadolu	0,08	0,02	0,01	₺941,08
	Orta Doğu Anadolu	0,10	0,03	0,01	₺889,91
Güney Doğu Anadolu	0,06	0,02	0,01	₺679,87	
2010	İstanbul	0,06	0,01	0,00	₺2.253,14
	Batı Marmara	0,10	0,02	0,01	₺1.713,81
	Ege	0,07	0,02	0,01	₺1.883,81
	Doğu Marmara	0,04	0,01	0,00	₺1.810,94
	Batı Anadolu	0,08	0,02	0,01	₺1.982,12
	Akdeniz	0,07	0,01	0,00	₺1.628,67
	Orta Anadolu	0,07	0,02	0,01	₺1.483,75
	Batı Karadeniz	0,09	0,02	0,01	₺1.579,18
	Doğu Karadeniz	0,06	0,01	0,00	₺1.628,54
	Kuzey Doğu Anadolu	0,09	0,02	0,01	₺1.069,33
	Orta Doğu Anadolu	0,05	0,01	0,00	₺983,11
Güney Doğu Anadolu	0,05	0,01	0,00	₺855,52	
2013	İstanbul	0,04	0,01	0,00	₺2.311,81
	Batı Marmara	0,06	0,02	0,01	₺1.953,60
	Ege	0,04	0,01	0,00	₺2.060,73
	Doğu Marmara	0,05	0,01	0,00	₺2.061,75
	Batı Anadolu	0,06	0,02	0,01	₺2.063,86
	Akdeniz	0,06	0,01	0,01	₺1.570,19
	Orta Anadolu	0,05	0,01	0,00	₺1.659,22
	Batı Karadeniz	0,06	0,01	0,01	₺1.814,34
	Doğu Karadeniz	0,06	0,01	0,00	₺1.930,18
	Kuzey Doğu Anadolu	0,06	0,01	0,01	₺1.079,25
	Orta Doğu Anadolu	0,07	0,02	0,01	₺1.041,68
Güney Doğu Anadolu	0,06	0,02	0,01	₺920,43	
2014	İstanbul	0,05	0,01	0,00	₺2.357,67
	Batı Marmara	0,06	0,01	0,00	₺2.036,25
	Ege	0,04	0,01	0,00	₺2.012,01
	Doğu Marmara	0,04	0,01	0,00	₺2.030,91
	Batı Anadolu	0,07	0,02	0,01	₺2.119,65
	Akdeniz	0,07	0,02	0,01	₺1.645,14
	Orta Anadolu	0,06	0,01	0,01	₺1.695,61
	Batı Karadeniz	0,06	0,02	0,01	₺1.865,63
	Doğu Karadeniz	0,07	0,02	0,01	₺2.004,32
	Kuzey Doğu Anadolu	0,07	0,01	0,00	₺1.170,20
	Orta Doğu Anadolu	0,06	0,02	0,01	₺1.077,70
Güney Doğu Anadolu	0,04	0,01	0,00	₺988,61	

Tablo 9. (devamı)

2019	İstanbul	0,05	0,01	0,00	₺2.731,98
	Batı Marmara	0,09	0,03	0,01	₺2.225,02
	Ege	0,04	0,01	0,00	₺2.208,36
	Doğu Marmara	0,04	0,01	0,00	₺2.384,89
	Batı Anadolu	0,05	0,02	0,01	₺2.354,17
	Akdeniz	0,07	0,02	0,01	₺1.833,53
	Orta Anadolu	0,05	0,01	0,00	₺1.910,18
	Batı Karadeniz	0,07	0,02	0,01	₺2.119,09
	Doğu Karadeniz	0,05	0,02	0,01	₺2.076,49
	Kuzey Doğu Anadolu	0,06	0,02	0,01	₺1.420,57
	Orta Doğu Anadolu	0,05	0,01	0,00	₺1.275,14
Güney Doğu Anadolu	0,06	0,02	0,01	₺1.111,43	

Tablo 10.

Düzyer 1 Maksimum Nispi Yoksulluk Sınırı %70'e Göre Yoksulluk Oranları 2006, 2010, 2013, 2014 ve 2019

Yıl	Grup	Yoksul kişi oranı	Yoksulluk açığı	Yoksulluk şiddeti	Maksimum nispi yoksulluk sınırı %70
2006	İstanbul	0,28	0,09	0,04	₺3.840,20
	Batı Marmara	0,28	0,09	0,04	₺2.886,25
	Ege	0,31	0,10	0,05	₺2.830,33
	Doğu Marmara	0,27	0,08	0,03	₺3.066,95
	Batı Anadolu	0,31	0,10	0,04	₺2.933,57
	Akdeniz	0,32	0,12	0,06	₺2.133,56
	Orta Anadolu	0,26	0,07	0,03	₺2.520,49
	Batı Karadeniz	0,31	0,11	0,06	₺2.308,00
	Doğu Karadeniz	0,29	0,09	0,04	₺2.867,80
	Kuzey Doğu Anadolu	0,31	0,09	0,04	₺1.646,88
	Orta Doğu Anadolu	0,30	0,10	0,04	₺1.557,35
Güney Doğu Anadolu	0,30	0,09	0,04	₺1.189,77	
2010	İstanbul	0,26	0,07	0,03	₺3.942,99
	Batı Marmara	0,27	0,09	0,04	₺2.999,17
	Ege	0,29	0,08	0,03	₺3.296,66
	Doğu Marmara	0,24	0,07	0,03	₺3.169,14
	Batı Anadolu	0,29	0,09	0,04	₺3.468,72
	Akdeniz	0,28	0,08	0,03	₺2.850,17
	Orta Anadolu	0,27	0,08	0,03	₺2.596,57
	Batı Karadeniz	0,29	0,09	0,04	₺2.763,57
	Doğu Karadeniz	0,30	0,08	0,03	₺2.849,94
	Kuzey Doğu Anadolu	0,32	0,09	0,04	₺1.871,33
	Orta Doğu Anadolu	0,29	0,08	0,03	₺1.720,44
Güney Doğu Anadolu	0,28	0,07	0,03	₺1.497,16	

Tablo 10. (devamı)

2013	İstanbul	0,25	0,06	0,02	₺4.045,67
	Batı Marmara	0,26	0,07	0,03	₺3.418,80
	Ege	0,26	0,07	0,03	₺3.606,27
	Doğu Marmara	0,25	0,07	0,03	₺3.608,06
	Batı Anadolu	0,28	0,08	0,03	₺3.611,75
	Akdeniz	0,29	0,08	0,03	₺2.747,82
	Orta Anadolu	0,27	0,07	0,03	₺2.903,64
	Batı Karadeniz	0,26	0,07	0,03	₺3.175,10
	Doğu Karadeniz	0,26	0,07	0,03	₺3.377,82
	Kuzey Doğu Anadolu	0,27	0,08	0,03	₺1.888,69
	Orta Doğu Anadolu	0,29	0,08	0,04	₺1.822,93
Güney Doğu Anadolu	0,28	0,07	0,03	₺1.610,76	
2014	İstanbul	0,26	0,07	0,03	₺4.125,92
	Batı Marmara	0,25	0,07	0,03	₺3.563,43
	Ege	0,26	0,06	0,02	₺3.521,01
	Doğu Marmara	0,23	0,06	0,02	₺3.554,09
	Batı Anadolu	0,27	0,08	0,03	₺3.709,38
	Akdeniz	0,30	0,09	0,04	₺2.878,99
	Orta Anadolu	0,26	0,07	0,03	₺2.967,32
	Batı Karadeniz	0,26	0,07	0,03	₺3.264,85
	Doğu Karadeniz	0,24	0,07	0,03	₺3.507,55
	Kuzey Doğu Anadolu	0,29	0,08	0,03	₺2.047,84
	Orta Doğu Anadolu	0,27	0,08	0,03	₺1.885,98
Güney Doğu Anadolu	0,25	0,06	0,02	₺1.730,07	
2019	İstanbul	0,27	0,07	0,03	₺4.780,97
	Batı Marmara	0,28	0,09	0,04	₺3.893,78
	Ege	0,25	0,07	0,03	₺3.864,63
	Doğu Marmara	0,23	0,06	0,02	₺4.173,55
	Batı Anadolu	0,28	0,08	0,03	₺4.119,81
	Akdeniz	0,27	0,08	0,04	₺3.208,68
	Orta Anadolu	0,27	0,07	0,03	₺3.342,81
	Batı Karadeniz	0,26	0,08	0,03	₺3.708,42
	Doğu Karadeniz	0,23	0,07	0,03	₺3.633,85
	Kuzey Doğu Anadolu	0,28	0,08	0,03	₺2.486,00
	Orta Doğu Anadolu	0,28	0,07	0,03	₺2.231,50
Güney Doğu Anadolu	0,27	0,07	0,03	₺1.945,01	

Tablo 11.

Düzye 1 Mutlak Yoksulluk Sınırına Göre Yoksulluk Oranları 2006, 2010, 2013, 2014 ve 2019

Yıl	Grup	Yoksul kişi oranı	Yoksulluk açığı	Yoksulluk şiddeti	Mutlak yoksulluk sınırı
2006	İstanbul	0,04	0,01	0,00	₺1.871,00
	Batı Marmara	0,12	0,03	0,01	₺1.871,00
	Ege	0,13	0,04	0,02	₺1.871,00
	Doğu Marmara	0,07	0,02	0,01	₺1.871,00
	Batı Anadolu	0,12	0,03	0,01	₺1.871,00
	Akdeniz	0,25	0,09	0,05	₺1.871,00
	Orta Anadolu	0,13	0,03	0,01	₺1.871,00
	Batı Karadeniz	0,22	0,07	0,04	₺1.871,00
	Doğu Karadeniz	0,11	0,03	0,01	₺1.871,00
	Kuzey Doğu Anadolu	0,38	0,12	0,06	₺1.871,00
	Orta Doğu Anadolu	0,41	0,14	0,07	₺1.871,00
	Güney Doğu Anadolu	0,56	0,21	0,11	₺1.871,00
2010	İstanbul	0,05	0,01	0,00	₺2.041,00
	Batı Marmara	0,13	0,04	0,01	₺2.041,00
	Ege	0,08	0,02	0,01	₺2.041,00
	Doğu Marmara	0,07	0,02	0,01	₺2.041,00
	Batı Anadolu	0,09	0,02	0,01	₺2.041,00
	Akdeniz	0,13	0,03	0,01	₺2.041,00
	Orta Anadolu	0,17	0,04	0,02	₺2.041,00
	Batı Karadeniz	0,16	0,05	0,02	₺2.041,00
	Doğu Karadeniz	0,12	0,03	0,01	₺2.041,00
	Kuzey Doğu Anadolu	0,36	0,11	0,05	₺2.041,00
	Orta Doğu Anadolu	0,39	0,12	0,05	₺2.041,00
	Güney Doğu Anadolu	0,47	0,15	0,07	₺2.041,00
2013	İstanbul	0,05	0,01	0,00	₺2.375,00
	Batı Marmara	0,10	0,03	0,01	₺2.375,00
	Ege	0,08	0,02	0,01	₺2.375,00
	Doğu Marmara	0,08	0,02	0,01	₺2.375,00
	Batı Anadolu	0,09	0,02	0,01	₺2.375,00
	Akdeniz	0,20	0,05	0,02	₺2.375,00
	Orta Anadolu	0,17	0,04	0,01	₺2.375,00
	Batı Karadeniz	0,13	0,03	0,01	₺2.375,00
	Doğu Karadeniz	0,09	0,02	0,01	₺2.375,00
	Kuzey Doğu Anadolu	0,42	0,13	0,06	₺2.375,00
	Orta Doğu Anadolu	0,44	0,15	0,07	₺2.375,00
	Güney Doğu Anadolu	0,53	0,18	0,08	₺2.375,00

Tablo 11. (devamı)

2014	İstanbul	0,05	0,01	0,00	₺2.451,00
	Batı Marmara	0,10	0,03	0,01	₺2.451,00
	Ege	0,08	0,02	0,01	₺2.451,00
	Doğu Marmara	0,08	0,02	0,01	₺2.451,00
	Batı Anadolu	0,09	0,02	0,01	₺2.451,00
	Akdeniz	0,22	0,06	0,02	₺2.451,00
	Orta Anadolu	0,16	0,04	0,02	₺2.451,00
	Batı Karadeniz	0,13	0,03	0,01	₺2.451,00
	Doğu Karadeniz	0,11	0,03	0,01	₺2.451,00
	Kuzey Doğu Anadolu	0,39	0,12	0,05	₺2.451,00
	Orta Doğu Anadolu	0,44	0,14	0,06	₺2.451,00
	Güney Doğu Anadolu	0,49	0,15	0,07	₺2.451,00
2019	İstanbul	0,18	0,04	0,02	₺4.084,00
	Batı Marmara	0,31	0,10	0,05	₺4.084,00
	Ege	0,28	0,08	0,03	₺4.084,00
	Doğu Marmara	0,22	0,05	0,02	₺4.084,00
	Batı Anadolu	0,27	0,07	0,03	₺4.084,00
	Akdeniz	0,42	0,14	0,07	₺4.084,00
	Orta Anadolu	0,38	0,11	0,05	₺4.084,00
	Batı Karadeniz	0,32	0,10	0,04	₺4.084,00
	Doğu Karadeniz	0,31	0,09	0,04	₺4.084,00
	Kuzey Doğu Anadolu	0,58	0,22	0,11	₺4.084,00
	Orta Doğu Anadolu	0,65	0,26	0,13	₺4.084,00
	Güney Doğu Anadolu	0,74	0,32	0,17	₺4.084,00

Tablo 9’da yıllar itibari ile 12 bölge için ölçülen minimum ve maksimum nispi yoksulluk oranları ile mutlak yoksulluk oranları görülmektedir. Tüm yıllarda en düşük nispi yoksulluk sınırı Güney Doğu Anadolu bölgesinde görülürken en yüksek nispi yoksulluk sınırı ise İstanbul bölgesinde görülmektedir. Ancak nispi ölçüme göre, 2010 yılı hariç her yıl yoksulluk şiddeti ve yoksulluk açığının en yüksek Akdeniz bölgesinde gerçekleştiği görülmektedir. Mutlak yoksulluk oranlarına baktığımızda ise en yüksek yoksulluk oranı Güney Doğu Anadolu bölgesinde görülmektedir. Bu durum tam da ülke içi yoksulluk kıyaslaması yapmada neden nispi oranları kullandığımızı göstermektedir.

Tablo 12.

Düzye 1 GİNİ Endeksleri

GİNİ (Düzye 1)	2006	2010	2013	2014	2019
İstanbul	0,38	0,38	0,40	0,37	0,43
Batı Marmara	0,35	0,36	0,34	0,34	0,38
Ege	0,43	0,39	0,36	0,35	0,35
Doğu Marmara	0,39	0,35	0,33	0,34	0,30
Batı Anadolu	0,42	0,37	0,40	0,39	0,37
Akdeniz	0,43	0,40	0,40	0,39	0,37
Orta Anadolu	0,34	0,36	0,33	0,35	0,36
Batı Karadeniz	0,37	0,35	0,33	0,34	0,33
Doğu Karadeniz	0,37	0,32	0,32	0,32	0,36
Kuzey Doğu Anadolu	0,38	0,40	0,40	0,40	0,34
Orta Doğu Anadolu	0,41	0,43	0,38	0,40	0,36
Güney Doğu Anadolu	0,40	0,41	0,38	0,38	0,39

Tablo 13.

Kır ve Kent GİNİ Endeksleri

2006			2010			2013		
Kır	Kent	Genel	Kır	Kent	Genel	Kır	Kent	Genel
0,40	0,42	0,43	0,38	0,39	0,41	0,37	0,40	0,40

Düzye 1, 12 bölgenin Gini endekslerine bakıldığında gelir eşitsizliğinde zaman zaman bölgeler arasında yüksek Gini değeri değışiklik göstermiştir. Ancak Akdeniz ve Güney Doğu Anadolu Bölgesi genellikle gösterilen tüm yıllarda yüksek eşitsizlik düzeylerine sahiptir. Kır ve Kent için bakıldığında üç yıl içinde gelir eşitsizliğinin kentsel bölgelerde kırsala göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 14.

Kır ve Kent FGT Oranları

Yıl	Grup	Yoksul kişi oranı	Yoksulluk açığı	Yoksulluk şiddeti	Mutlak yoksulluk sınırı	Minimum nispi yoksulluk sınırı %40	Maksimum nispi yoksulluk sınırı %70
2006	Kır	0,11	0,03	0,01		₺1 046,48	
	Kent	0,11	0,04	0,02		₺1 609,76	
	Toplam	0,13	0,04	0,02		₺1 354,93	
	Kır	0,32	0,11	0,05			₺1 831,34
	Kent	0,31	0,11	0,05			₺2 817,08
	Toplam	0,32	0,12	0,06			₺2 371,12
	Kır	0,33	0,11	0,05	₺1 871,00		
	Kent	0,15	0,05	0,02			
Toplam	0,23	0,08	0,04				
2010	Kır	0,08	0,02	0,01		₺1 131,77	
	Kent	0,09	0,02	0,01		₺1 837,25	
	Toplam	0,11	0,03	0,01		₺1 556,54	
	Kır	0,29	0,09	0,04			₺1 980,61
	Kent	0,29	0,09	0,04			₺3 215,19
	Toplam	0,31	0,10	0,05			₺2 723,94
	Kır	0,32	0,10	0,04	₺2 041,00		
	Kent	0,12	0,03	0,01			
Toplam	0,19	0,05	0,02				
2013	Kır	0,08	0,02	0,01		₺1 253,88	
	Kent	0,09	0,02	0,01		₺1 893,54	
	Toplam	0,10	0,03	0,01		₺1 642,46	
	Kır	0,29	0,09	0,04			₺2 194,29
	Kent	0,30	0,09	0,04			₺3 313,69
	Toplam	0,30	0,10	0,05			₺2 874,31
	Kır	0,34	0,11	0,05	₺2 375,00		
	Kent	0,15	0,04	0,02			
Toplam	0,22	0,07	0,03				

Tablo 11’de kır ve kent için mutlak ve nispi yoksulluk sınırları (%40 ve %70) ve buna göre belirlenmiş yoksulluk oranları gösterilmiştir. Tüm yıllarda nispi yoksulluk sınırı kentlerde en yüksek oran olarak görülmektedir. Mutlak yoksulluk sınırına göre yoksul kişi sayısı oranına baktığımızda yoksulluk sınırı altında kalan kişi sayısının en fazla kırsal bölgelerde olduğu görülmektedir. Ancak nispi yoksulluk sınırına göre bakıldığında yoksulluk sınırı altında kalan nüfus oranı genellikle kır kent denk ya da kentsel bölgelerde daha fazladır. Bu da bize kırsal bölgelerde yaşayan kesimin aslında en yoksul yüzdelik dilimin çoğunluğunu oluşturduğunu söylemektedir.

5.1.1. Entropy Endekslerine Göre Yoksul-Yanlı Büyüme (PPGI, PEGR, RCI)

Daha önce de bahsettiğimiz gibi yoksul-yanlı büyümenin, yoksulluk yoğunluk endekslerinin kullanılması ile ölçülebilen üç tane yoksul yanlı büyüme endeksi vardır. Bunlar yoksulluktaki toplam yüzdelik değişim içerisindeki yalnızca büyüme etkisi ile gerçekleşen yüzdelik değişim payını bulmaya yarayan yoksul yanlı büyüme endeksi (PPGI), yoksul yanlı bir büyüme süreci elde edilebilmesi için büyümenin yoksulluktaki yüzdelik değişim üzerindeki etkisinin ne olması gerektiğini ifade eden yoksulluğa eşdeğer büyüme oranı (PEGR) ve toplam nüfusun gelir artış oranı ile yalnızca yoksulluk sınırı altında kalan nüfusun gelir artış oranını kıyaslamamızı sağlayan ve bu sayede gelir eşitsizliğinin değişimlerini gözlemleyerek yoksul yanlı bir büyüme sağlanıp sağlanmadığını analiz etmemize yardımcı olan Ravallion ve Chen eşitsizlik endeksidir (RCI). Bu endeksler Türkiye geneli, kır kent bölgesel ayrımı ve düzey 1 olmak üzere 12 bölge (İstanbul, Batı Marmara, Ege, Doğu Marmara, Batı Anadolu, Akdeniz, Orta Anadolu, Batı Karadeniz, Doğu Karadeniz, Kuzey Doğu Anadolu, Orta Doğu Anadolu, Güney Doğu Anadolu) ayrımı ile incelenmiştir.

Tablo 15.

Türkiye Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 2006-2010

α	TÜRKİYE		2006-2010	
	Endeks	Sonuç Açıklaması	Değer	Olasılık
0	(g) ^a		0,12	0,0000
0	RCI ^b		0,21	0,0000
0	RCI-g	Eşitsizlikte Azalış	0,09	0,0000
0	PPGI ^c	Yoksul-yanlı büyüme	1,56	0,0000
0	PEGR ^d		0,18	0,0000
0	PEGR- g		0,07	0,0039
1	(g)		0,12	0,0000
1	RCI		0,21	0,0000
1	RCI-g	Eşitsizlikte Azalış	0,09	0,0000
1	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	1,24	0,0000
1	PEGR		0,14	0,0000
1	PEGR- g		0,03	0,0427
2	(g)		0,12	0,0000
2	RCI		0,21	0,0000
2	RCI-g	Eşitsizlikte Azalış	0,09	0,0000
2	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	1,14	0,0000
2	PEGR		0,13	0,0000
2	PEGR- g		0,02	0,1598

a Ortalama gelirin büyüme oranını (g) ilgili dönemlere ait hane halkı gelir anketinden elde edilmiştir.

b Ravallion ve Chen eşitsizlik endeksi

c Yoksul-yanlı büyüme endeksi (Pro-poor Growth Index)

d Yoksulluğa eş değer büyüme oranı (Poverty Equivalent Growth Rate)

Tablo 16.

Türkiye Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 2010-2013

α	TÜRKİYE	2010-2013		
	Endeks	Sonuç Açıklaması	Değer	Olasılık
0	(g) ^a		0,09	0,0000
0	RCI ^b		0,11	0,0000
0	RCI-g	Yorumlanamaz	0,01	0,4711
0	PPGI ^c	Yoksul-yanlı büyüme	1,17	0,0000
0	PEGR ^d		0,11	0,0000
0	PEGR- g		0,02	0,3416
1	(g)		0,09	0,0000
1	RCI		0,11	0,0000
1	RCI-g	Yorumlanamaz	0,01	0,4711
1	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	0,92	0,0000
1	PEGR		0,09	0,0000
1	PEGR- g		-0,01	0,5279
2	(g)		0,09	0,0000
2	RCI		0,11	0,0000
2	RCI-g	Yorumlanamaz	0,01	0,4711
2	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	0,75	0,0000
2	PEGR		0,07	0,0000
2	PEGR- g		-0,02	0,0362

Tablo 17.

Türkiye Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 2014-2019

α	TÜRKİYE	2014-2019		
	Endeks	Sonuç Açıklaması	Değer	Olasılık
0	(g) ^a		0,04	0,00022
0	RCI ^b		0,01	0,2875
0	RCI-g	Eşitsizlikte Artış	-0,03	0,06867
0	PPGI ^c	Yoksul-yanlı büyüme	1,04	0,00187
0	PEGR ^d		0,04	0,0187
0	PEGR- g		0	0,8972
1	(g)		0,04	0,00022
1	RCI		0,01	0,2875
1	RCI-g	Eşitsizlikte Artış	-0,03	0,06867
1	PPGI	Zayıf Yoksul-yanlı büyüme	0,34	0,1098
1	PEGR		0,01	0,1714
1	PEGR- g		-0,03	0,00717
2	(g)		0,04	0,00022
2	RCI		0,01	0,2875
2	RCI-g	Eşitsizlikte Artış	-0,03	0,06867
2	PPGI	Zayıf Yoksul-yanlı büyüme	0,2	0,3273
2	PEGR		0,01	0,3675
2	PEGR- g		-0,03	0,00255

Toplam veri seti döneminin başlangıçta dörder yıllık değişim süreçleri ile izlenmek istenmesine rağmen, 2014 yılından başlayarak TÜİK'in yöntem değişikliği ile kır ve kent ayrımını bırakıp düzey 2 bölgesel ayırım uygulamasına geçmesinden dolayı, 2006-2019 dönemi boyunca gerçekleşen büyüme ve yoksulluk değişim sürecinin ilk dört (2006-2010) sonraki üç (2010-2013) ve en son beş (2014-2019) yılı içeren dönemler olmak üzere belirlendiğini tekrar etmekte fayda vardır. Bu sebeple yapılan kır kent analizlerinin hepsi yalnızca 2006-2010 ve 2010-2013 olmak üzere iki dönemi kapsamaktadır. Türkiye geneli yoksul yanlı büyüme analizinde endeks değerlerine bakıldığında, 2006-2010 dönemi için RCI'nin toplam nüfusun (ilgili dönemlerin örneklem nüfusu) ortalama gelirindeki büyümeden farkının 0,09 olduğunu görüyoruz. Bu durumda yoksulluk sınırı altında kalan sınıfın ortalama gelirinin büyüme oranının toplam nüfusun ortalama gelirinin büyüme oranından 0.09 fazla olduğunu ve eşitsizlikte bir azalma meydana geldiğini görebiliyoruz. Bu endeks yoksulluk ölçümünde FGT endeksi yerine Watt endeksini kullandığından tüm α değerlerine karşı duyarsızdır ve tek bir değere sahiptir. PPGI'a bakıldığında endeks değerinin daha önceki bölümlerde anlatıldığı üzere 1'den büyük olduğunu tüm α değerleri için (en yüksek kafa sayım oranında, α sıfır iken) görmekteyiz. PEGR değerinin ortalama gelirin büyüme oranından büyük olduğunu da görebiliyoruz. Bu durumda bize yoksul yanlı büyümeden bahsetmektedir. 2010-2013 döneminde RCI değerinin yorumlanmaya açık bir olasılık değerinin olmadığını görüyoruz. PPGI değerine bakıldığında büyüme oranı ile arasında yorumlanamayacak kadar küçük bir fark olduğunu görüyoruz. Hatta bu fark 2014-2019 döneminde ise sıfırdır. RCI ise son beş yıllık süreçte eşitsizlikte artışa işaret etmektedir. Bu durumda Türkiye geneli büyüme sürecinde 2006-2010 dönemini makul düzeyde yoksul-yanlı büyümeye yatkın olsa da son iki dönem yoksullar lehine bir büyüme gerçekleşmemiştir.

Çalışmada Düzey 1 boyutunda yoksul-yanlı büyüme ölçümü endeksleri kullanıldığında bazı bölgeler için bazı endekslerin oldukça anlamsız çıktığını fark ettik. Bu nedenle 12 bölgenin incelemesini kısa periyotlarda incelemek yerine uzun dönemde (2006-2019) incelemeyi tercih ettik. Bunun yerine kısa periyotların düzey 1'de olan gözlemini büyüme etki eğrilerini ve büyüme ile yeniden dağılım ayrıştırması yaklaşımlarını kullanarak incelemeyi tercih ettik. Bu iki ölçüm yöntemi de bize uzun dönem içerisindeki değişimleri kısa periyotlarda görebilmemizi sağladı.

Tablo 18.

İstanbul Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 2006-2019

2006-2019 DÜZEY 1		İstanbul		
α	Endeks	Sonuç Açıklaması	Değer	Olasılık
0	(g)		0,50	0,0000
0	RCI		0,26	0,0000
0	RCI-g	Eşitsizlikte Artış	-0,24	0,0001
0	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	0,84	0,0000
0	PEGR		0,42	0,0000
0	PEGR- g		-0,08	0,1845
1	(g)		0,50	0,0000
1	RCI		0,26	0,0000
1	RCI-g	Eşitsizlikte Artış	-0,24	0,0001
1	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	0,72	0,0000
1	PEGR		0,36	0,0000
1	PEGR- g		-0,14	0,0132
2	(g)		0,50	0,0000
2	RCI		0,26	0,0000
2	RCI-g	Eşitsizlikte Artış	-0,24	0,0001
2	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	0,69	0,0000
2	PEGR		0,34	0,0000
2	PEGR- g		-0,15	0,0049

Tablo 19.

Batı Marmara Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 2006-2019

2006-2019 DÜZEY 1		Batı Marmara		
α	Endeks	Sonuç Açıklaması	Değer	Olasılık
0	(g)		0,52	0,0000
0	RCI		0,26	0,0000
0	RCI-g	Eşitsizlikte Artış	-0,27	0,0000
0	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	0,99	0,0047
0	PEGR		0,52	0,0079
0	PEGR- g		-0,01	0,9657
1	(g)		0,52	0,0000
1	RCI		0,26	0,0000
1	RCI-g	Eşitsizlikte Artış	-0,27	0,0000
1	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	0,72	0,0008
1	PEGR		0,38	0,0022
1	PEGR- g		-0,15	0,1788
2	(g)		0,52	0,0000
2	RCI		0,26	0,0000
2	RCI-g	Eşitsizlikte Artış	-0,27	0,0000
2	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	0,61	0,0003
2	PEGR		0,32	0,0011
2	PEGR- g		-0,21	0,0176

Tablo 20.

Ege Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 2006-2019

2006-2019 DÜZEY 1		Ege		
α	Endeks	Sonuç Açıklaması	Değer	Olasılık
0	(g)		0,28	0,0000
0	RCI		0,35	0,0000
0	RCI-g	Eşitsizlikte Azalış	0,07	0,1365
0	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	1,88	0,0000
0	PEGR		0,54	0,0000
0	PEGR- g		0,25	0,0010
1	(g)		0,28	0,0000
1	RCI		0,35	0,0000
1	RCI-g	Eşitsizlikte Azalış	0,07	0,1365
1	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	1,32	0,0000
1	PEGR		0,38	0,0000
1	PEGR- g		0,09	0,0448
2	(g)		0,28	0,0000
2	RCI		0,35	0,0000
2	RCI-g	Eşitsizlikte Azalış	0,07	0,1365
2	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	1,17	0,0000
2	PEGR		0,33	0,0000
2	PEGR- g		0,05	0,2361

2006-2019 dönemi boyunca İstanbul bölgesi için RCI endeksinin toplam nüfusun ortalama gelirinin büyüme oranından farkının -0,24 olduğunu görüyoruz. Bu demektir ki, yoksulluk sınırı altında kalan nüfusun ortalama gelirinin büyüme oranı toplam nüfusun ortalama gelirinin büyüme oranından 0.24 daha azdır. Olasılık değerinin oldukça anlamlı olduğunu görmekteyiz. Bu durumda İstanbul için 2006-2019 uzun dönemde gelir eşitsizliğinde artış olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. PPGI değerine bakıldığında 1'den küçük bir değer görmekteyiz. Yani İstanbul bölgesi için yoksulluktaki azalışta, yalın büyüme oranının etkisinin toplam etkideki payı 0.84'tür. 1'den küçük her değer aslında bize yoksulların büyümeden damla damla pay aldığı (trickle-down theory) bir göstergesidir. Açıklamalarda her ne kadar Kakwani ve Pernia değer aralıklarını yansıtan yorumlamalar yapılsa da bu yorumlamalar aslında damlayarak büyümenin bir açıklamasıdır. Yine PEGR değerinin de gerçekleşen büyümeden düşük olduğunu görüyoruz. Kısacası gerçek bir yoksul yanlı büyüme RCI değerinin ve PEGR değerinin gerçekleşen büyümeden yeterince büyük olduğu ve PPGI değerinin ise 1'den ne kadar çok büyük olduğu ile ilişkilidir. Batı Marmara ve Ege için sonuçlar İstanbul bölgesi ile eş sonuçlara yakındır.

Tablo 21.

Doğu Marmara Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 2006-2019

2006-2019 DÜZEY 1		Doğu Marmara		
α	Endeks	Sonuç Açıklaması	Değer	Olasılık
0	(g)		0,21	0,0000
0	RCI		0,30	0,0000
0	RCI-g	Eşitsizlikte Azalış	0,09	0,0949
0	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	2,12	0,0020
0	PEGR		0,45	0,0016
0	PEGR- g		0,24	0,0716
1	(g)		0,21	0,0000
1	RCI		0,30	0,0000
1	RCI-g	Eşitsizlikte Azalış	0,09	0,0949
1	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	1,45	0,0043
1	PEGR		0,31	0,0018
1	PEGR- g		0,10	0,3297
2	(g)		0,21	0,0000
2	RCI		0,30	0,0000
2	RCI-g	Eşitsizlikte Azalış	0,09	0,0949
2	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	1,22	0,0122
2	PEGR		0,26	0,0048
2	PEGR- g		0,05	0,6320

Tablo 22.

Batı Anadolu Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 2006-2019

2006-2019 DÜZEY 1		Batı Anadolu		
α	Endeks	Sonuç Açıklaması	Değer	Olasılık
0	(g)		0,31	0,0000
0	RCI		0,28	0,0000
0	RCI-g	Yorumlanamaz	-0,04	0,5263
0	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	1,42	0,0000
0	PEGR		0,44	0,0000
0	PEGR- g		0,13	0,1392
1	(g)		0,31	0,0000
1	RCI		0,28	0,0000
1	RCI-g	Eşitsizlikte Artış	-0,04	0,5263
1	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	1,06	0,0000
1	PEGR		0,33	0,0000
1	PEGR- g		0,02	0,8015
2	(g)		0,31	0,0000
2	RCI		0,28	0,0000
2	RCI-g	Yorumlanamaz	-0,04	0,5263
2	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	0,90	0,0000
2	PEGR		0,28	0,0001
2	PEGR- g		-0,03	0,6257

Tablo 23.

Akdeniz Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 2006-2019

2006-2019 DÜZEY 1		Akdeniz		
α	Endeks	Sonuç Açıklaması	Değer	Olasılık
0	(g)		0,54	0,0000
0	RCI		0,45	0,0000
0	RCI-g	Yorumlanamaz	-0,10	0,1546
0	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	1,21	0,0000
0	PEGR		0,66	0,0000
0	PEGR- g		0,11	0,0705
1	(g)		0,54	0,0000
1	RCI		0,45	0,0000
1	RCI-g	Yorumlanamaz	-0,10	0,1546
1	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	1,05	0,0000
1	PEGR		0,57	0,0000
1	PEGR- g		0,03	0,4201
2	(g)		0,54	0,0000
2	RCI		0,45	0,0000
2	RCI-g	Yorumlanamaz	-0,10	0,1546
2	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	0,96	0,0000
2	PEGR		0,52	0,0000
2	PEGR- g		-0,02	0,5137

Doğu Marmara için eşitsizlikte azalış, Batı Anadolu, Akdeniz için ise eşitsizlikte artışın olduğunu ancak bu artışın yorumlanacak kadar anlamlı olmadığını görüyoruz. Doğu Marmara kafa sayım oranına bakıldığında 2.12 PPGI değeri ile yoksul yanlı büyüme sinyali taşır. Bunu Batı Anadolu 1.42, Akdeniz 1.21 ile takip etmektedir. Batı Anadolu ve Doğu Marmara, 12 bölge içerisinde yoksul yanlı büyüme bandından en yüksek orana sahip olan bölgelerdir.

Tablo 24.

Orta Anadolu Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 2006-2019

2006-2019 DÜZEY 1		Orta Anadolu		
α	Endeks	Sonuç Açıklaması	Değer	Olasılık
0	(g)		0,46	0,0000
0	RCI		0,25	0,0000
0	RCI-g	Eşitsizlikte Artış	-0,21	0,0012
0	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	0,88	0,0000
0	PEGR		0,41	0,0003
0	PEGR- g		-0,05	0,5597
1	(g)		0,46	0,0000
1	RCI		0,25	0,0000
1	RCI-g	Eşitsizlikte Artış	-0,21	0,0012
1	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	0,86	0,0001
1	PEGR		0,40	0,0003
1	PEGR- g		-0,07	0,4849
2	(g)		0,46	0,0000
2	RCI		0,25	0,0000
2	RCI-g	Eşitsizlikte Artış	-0,21	0,0012
2	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	0,81	0,0000
2	PEGR		0,38	0,0001
2	PEGR- g		-0,09	0,3094

Tablo 25.

Batı Karadeniz Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 2006-2019

2006-2019 DÜZEY 1		Batı Karadeniz		
α	Endeks	Sonuç Açıklaması	Değer	Olasılık
0	(g)		0,73	0,0000
0	RCI		0,45	0,0000
0	RCI-g	Eşitsizlikte Artış	-0,28	0,0004
0	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	1,17	0,0000
0	PEGR		0,85	0,0000
0	PEGR- g		0,12	0,0922
1	(g)		0,73	0,0000
1	RCI		0,45	0,0000
1	RCI-g	Eşitsizlikte Artış	-0,28	0,0004
1	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	1,02	0,0000
1	PEGR		0,74	0,0000
1	PEGR- g		0,01	0,7969
2	(g)		0,73	0,0000
2	RCI		0,45	0,0000
2	RCI-g	Eşitsizlikte Artış	-0,28	0,0004
2	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	0,94	0,0000
2	PEGR		0,68	0,0000
2	PEGR- g		-0,05	0,2058

Tablo 26.

Doğu Karadeniz Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 2006-2019

2006-2019 DÜZEY 1		Doğu Karadeniz		
α	Endeks	Sonuç Açıklaması	Değer	Olasılık
0	(g)		0,36	0,0000
0	RCI		0,29	0,0000
0	RCI-g	Yorumlanamaz	-0,07	0,3917
0	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	1,16	0,0493
0	PEGR		0,41	0,0623
0	PEGR- g		0,06	0,7871
1	(g)		0,36	0,0000
1	RCI		0,29	0,0000
1	RCI-g	Yorumlanamaz	-0,07	0,3917
1	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	0,97	0,0892
1	PEGR		0,35	0,0991
1	PEGR- g		-0,01	0,9632
2	(g)		0,36	0,0000
2	RCI		0,29	0,0000
2	RCI-g	Yorumlanamaz	-0,07	0,3917
2	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	0,85	0,0755
2	PEGR		0,30	0,0859
2	PEGR- g		-0,05	0,7528

Orta Anadolu bölgesinde yoksul sınıfın tüm nüfusa kıyasla ortalama gelirindeki büyüme 0.21 daha azdır ve eşitsizlikteki artış anlamlı bir değere sahiptir. Ayrıca 1'in altında bir PPGI değeri görülmektedir. Batı Karadeniz için eşitsizlikte artışı net bir şekilde görürken ve Doğu Karadeniz için anlamsız bir sonuç görülmektedir ve iki bölge de 1'in üzerinde PPGI değerine sahiptir. Bu durumda teoriye göre, bu üç bölge için de yoksul yanlı büyüdükleri yorumu yapılabilir.

Tablo 27.

Kuzey Doğu Anadolu Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 2006-2019

2006-2019 DÜZEY 1		Kuzey Doğu Anadolu		
α	Endeks	Sonuç Açıklaması	Değer	Olasılık
0	(g)		0,49	0,0000
0	RCI		0,36	0,0000
0	RCI-g	Eşitsizlikte Artış	-0,13	0,0349
0	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	1,33	0,0000
0	PEGR		0,65	0,0000
0	PEGR- g		0,16	0,1223
1	(g)		0,49	0,0000
1	RCI		0,36	0,0000
1	RCI-g	Eşitsizlikte Artış	-0,13	0,0349
1	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	1,01	0,0000
1	PEGR		0,50	0,0000
1	PEGR- g		0,01	0,8834
2	(g)		0,49	0,0000
2	RCI		0,36	0,0000
2	RCI-g	Eşitsizlikte Artış	-0,13	0,0349
2	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	0,93	0,0000
2	PEGR		0,46	0,0000
2	PEGR- g		-0,03	0,3749

Tablo 28.

Orta Doğu Anadolu Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 2006-2019

2006-2019 DÜZEY 1		Orta Doğu Anadolu		
α	Endeks	Sonuç Açıklaması	Değer	Olasılık
0	(g)		0,44	0,0000
0	RCI		0,38	0,0000
0	RCI-g	Yorumlanamaz	-0,06	0,3738
0	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	1,40	0,0000
0	PEGR		0,62	0,0000
0	PEGR- g		0,18	0,0405
1	(g)		0,44	0,0000
1	RCI		0,38	0,0000
1	RCI-g	Yorumlanamaz	-0,06	0,3738
1	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	1,13	0,0000
1	PEGR		0,50	0,0000
1	PEGR- g		0,06	0,1433
2	(g)		0,44	0,0000
2	RCI		0,38	0,0000
2	RCI-g	Yorumlanamaz	-0,06	0,3738
2	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	1,01	0,0000
2	PEGR		0,45	0,0000
2	PEGR- g		0,01	0,8182

Tablo 29.

Güney Doğu Anadolu Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 2006-2019

2006-2019 DÜZEY 1		Güney Doğu Anadolu		
α	Endeks	Sonuç Açıklaması	Değer	Olasılık
0	(g)		0,75	0,0000
0	RCI		0,36	0,0000
0	RCI-g	Eşitsizlikte Artış	-0,40	0,0000
0	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	1,00	0,0000
0	PEGR		0,76	0,0000
0	PEGR- g		0,00	0,9463
1	(g)		0,75	0,0000
1	RCI		0,36	0,0000
1	RCI-g	Eşitsizlikte Artış	-0,40	0,0000
1	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	0,90	0,0000
1	PEGR		0,68	0,0000
1	PEGR- g		-0,07	0,0322
2	(g)		0,75	0,0000
2	RCI		0,36	0,0000
2	RCI-g	Eşitsizlikte Artış	-0,40	0,0000
2	PPGI	Yoksul-yanlı büyüme	0,86	0,0000
2	PEGR		0,65	0,0000
2	PEGR- g		-0,11	0,0050

Görüldüğü üzere 12 bölge içerisinde en fazla gelir eşitsizliği artışı ortalama gelirin büyüme farkıyla gözlemlendiğinde 0.40 fark değeri ile Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Kuzey Doğu Anadolu, Orta Doğu Anadolu ve Güney Doğu Anadolu bölgesinin üçü içinde gelir dağılımında bozulma görülse de özellikle Kuzey Doğu Anadolu, Orta Doğu Anadolu bölgelerinde yoksul yanlı büyüme rakamları göze çarpmakta. 12 bölge içerisinde 2006-2019 uzun dönem analizinde en iyi yoksul yanlı büyüme rakamına sahip olan bölge hatta tek eşitsizlik azalışı yaşayan Doğu Marmara iken, en kötü tabloya sahip bölge yoksul sınıfın ortalama gelirinin büyüme oranının tüm nüfusunkinden en fazla az olan bölge konumundaki Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Buna rağmen yoksul yanlı bir büyüme tablosunu yansıtan PPGI değerinin 1'e eşit olması şaşırtıcıdır. Orta Anadolu ve İstanbul bölgeleri ise en düşük PPGI yoksul yanlı büyüme rakamına (ikisi de kafa sayım oranı için 0.88 olmak üzere) sahip iki bölge konumundadır.

Tablo 30.

Kır, Kent Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 2006-2010

Bölge	α	ENDEKS (2006-2010)	Sonuç Açıklama	Değer	Olasılık
KIR	0	(g)		0,15	0,0000
	0	RCI		0,20	0,0000
	0	RCI - g	Yorumlanamaz	0,05	0,1256
	0	PPGI	Yoksul-Yanlı Büyüme	1,29	0,0000
	0	PEGR		0,19	0,0003
	0	PEGR - g		0,04	0,2177
KENT	0	(g)		0,12	0,0000
	0	RCI		0,22	0,0000
	0	RCI - g	Eşitsizlikte Azalış	0,11	0,0000
	0	PPGI	Yoksul-Yanlı Büyüme	1,74	0,0000
	0	PEGR		0,20	0,0000
	0	PEGR - g		0,08	0,0033
KIR	1	(g)		0,15	0,0000
	1	RCI		0,20	0,0000
	1	RCI - g	Yorumlanamaz	0,05	0,1256
	1	PPGI	Yoksul-Yanlı Büyüme	1,01	0,0000
	1	PEGR		0,15	0,0001
	1	PEGR - g		0,00	0,9334
KENT	1	(g)		0,12	0,0000
	1	RCI		0,22	0,0000
	1	RCI - g	Eşitsizlikte Azalış	0,11	0,0000
	1	PPGI	Yoksul-Yanlı Büyüme	1,33	0,0000
	1	PEGR		0,15	0,0000
	1	PEGR - g		0,04	0,0416
KIR	2	(g)		0,15	0,0000
	2	RCI		0,20	0,0000
	2	RCI - g	Yorumlanamaz	0,05	0,1256
	2	PPGI	Yoksul-Yanlı Büyüme	0,90	0,0000
	2	PEGR		0,14	0,0000
	2	PEGR - g		-0,01	0,4027
KENT	2	(g)		0,12	0,0000
	2	RCI		0,22	0,0000
	2	RCI - g	Eşitsizlikte Azalış	0,11	0,0000
	2	PPGI	Yoksul-Yanlı Büyüme	1,23	0,0000
	2	PEGR		0,14	0,0000
	2	PEGR - g		0,03	0,1083

Tablo 31.

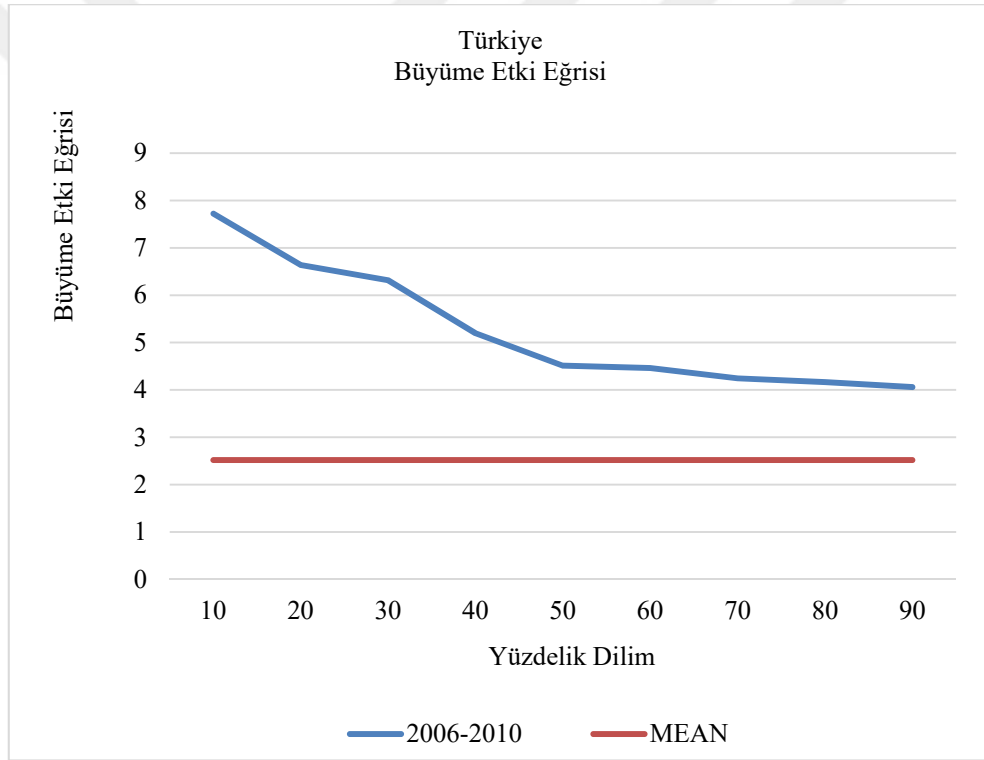
Kır, Kent Yoksul-yanlı Büyüme Sonuçları Entropi Endeksleri 20010-2013

Bölge	α	ENDEKS (2010-2013)	Sonuç Açıklama	Değer	Olasılık
KIR	0	(g)		0,11	0,00000
	0	RCI		0,14	0,00000
	0	RCI - g	Yorumlanamaz	0,03	0,32844
	0	PPGI	Yoksul-Yanlı Büyüme	1,66	0,00000
	0	PEGR		0,19	0,00069
	0	PEGR - g		0,07	0,05054
KENT	0	(g)		0,09	0,00000
	0	RCI		0,07	0,00006
	0	RCI - g	Yorumlanamaz	-0,02	0,40389
	0	PPGI	Yoksul-Yanlı Büyüme	0,96	0,00001
	0	PEGR		0,09	0,00044
	0	PEGR - g		0,00	0,83513
KIR	1	(g)		0,11	0,00000
	1	RCI		0,14	0,00000
	1	RCI - g	Yorumlanamaz	0,03	0,32844
	1	PPGI	Yoksul-Yanlı Büyüme	1,07	0,00000
	1	PEGR		0,12	0,00053
	1	PEGR - g		0,01	0,66593
KENT	1	(g)		0,09	0,00000
	1	RCI		0,07	0,00006
	1	RCI - g	Yorumlanamaz	-0,02	0,40389
	1	PPGI	Yoksul-Yanlı Büyüme	0,71	0,00000
	1	PEGR		0,06	0,00017
	1	PEGR - g		-0,03	0,07417
KIR	2	(g)		0,11	0,00000
	2	RCI		0,14	0,00000
	2	RCI - g	Yorumlanamaz	0,03	0,32844
	2	PPGI	Yoksul-Yanlı Büyüme	0,84	0,00000
	2	PEGR		0,10	0,00127
	2	PEGR - g		-0,02	0,30644
KENT	2	(g)		0,09	0,00000
	2	RCI		0,07	0,00006
	2	RCI - g	Yorumlanamaz	-0,02	0,40389
	2	PPGI	Düşük-orta Yoksul-Yanlı	0,56	0,00006
	2	PEGR		0,05	0,00056
	2	PEGR - g		-0,04	0,01056

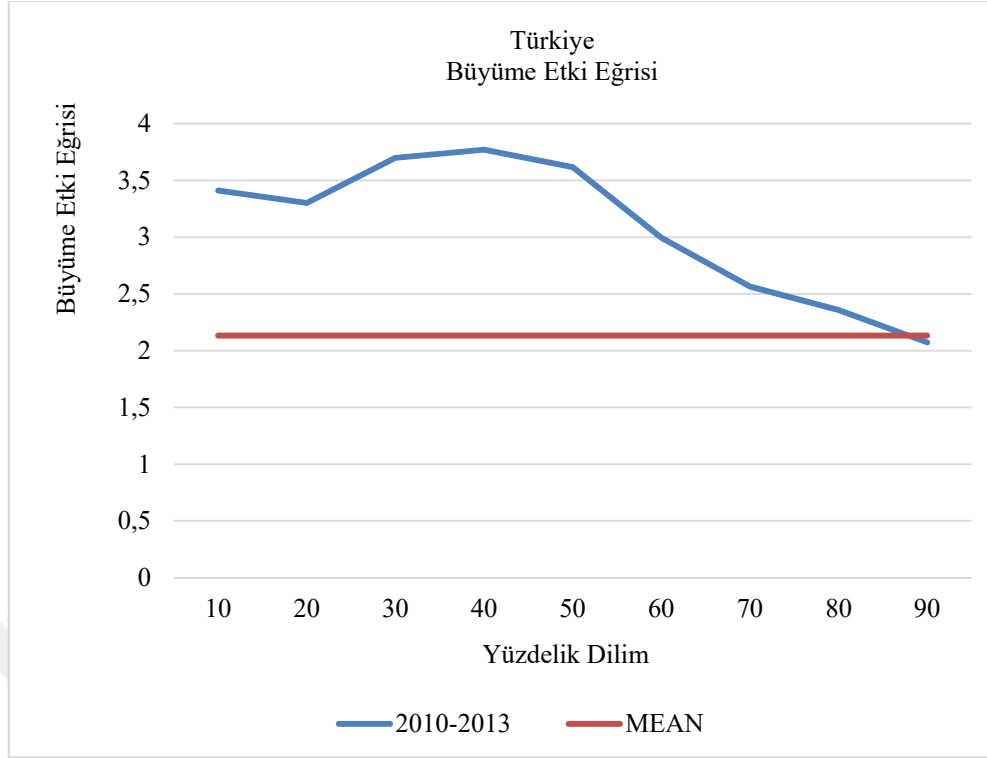
Kır ve kent olarak bölgesel boyutta yaptığımız diğer ölçümlere göre, Türkiye’de büyümeden elde edilen faydanın 2006-2010 döneminde kentsel alanlarda kırsal alanlara göre nispeten daha fazla olduğunu görmekteyiz. Ancak bu durum 2010-2013 döneminde tersine seyir izlemekte ve kırsal alanlardaki yoksul yanlı büyüme rakamlarının kentsel alanlara göre nispeten daha fazla gerçekleştiğini görüyoruz. Kır ve kent ayrımı iki periyot ile kısıtlı kaldığı için 2014-2019 son döneme ait değişimleri gözleyemiyoruz.

5.1.2. Büyüme Etki Eğrilerine Göre Yoksul-Yanlı Büyüme (GICs)

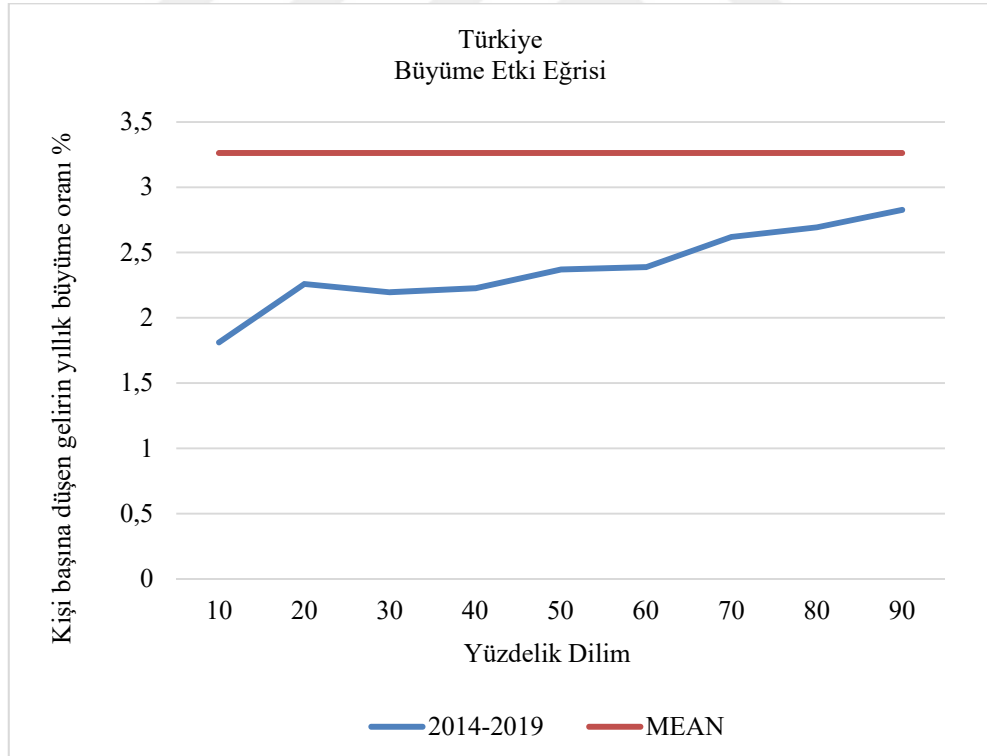
5.1.2.1. Kısa ve Uzun Dönem Türkiye Büyüme Etki Eğrileri

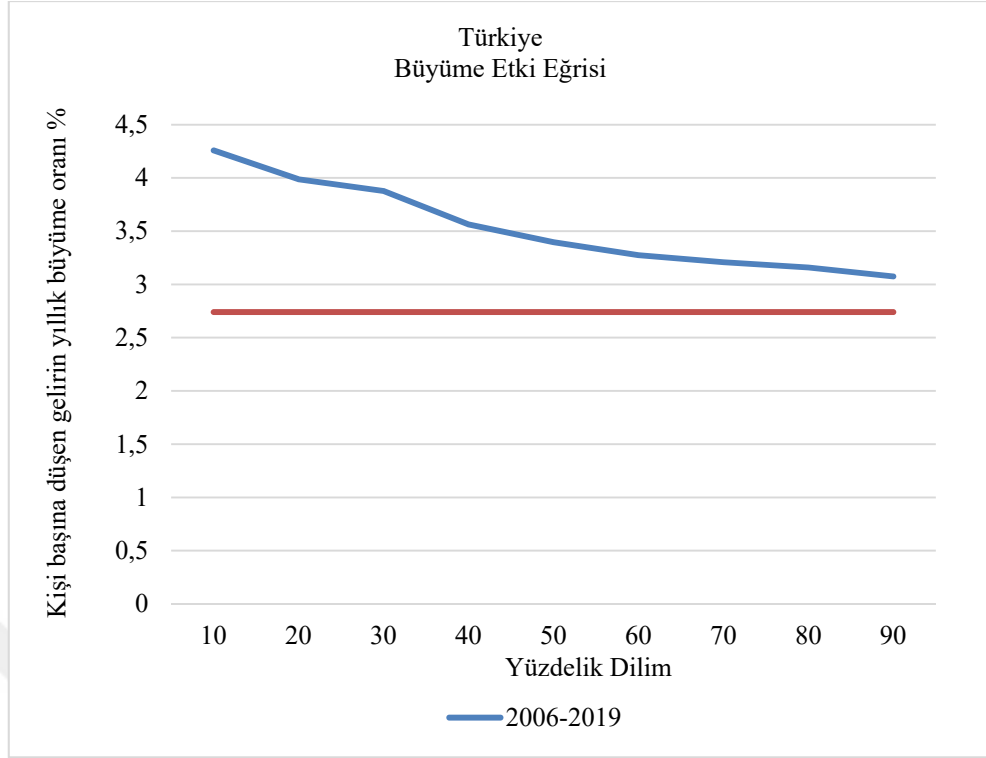
Şekil 10: Türkiye büyüme etki eğrisi 2006-2010

Şekil 11: Türkiye büyüme etki eğrisi 2010-2013

Şekil 12: Türkiye büyüme etki eğrisi 2014-2019

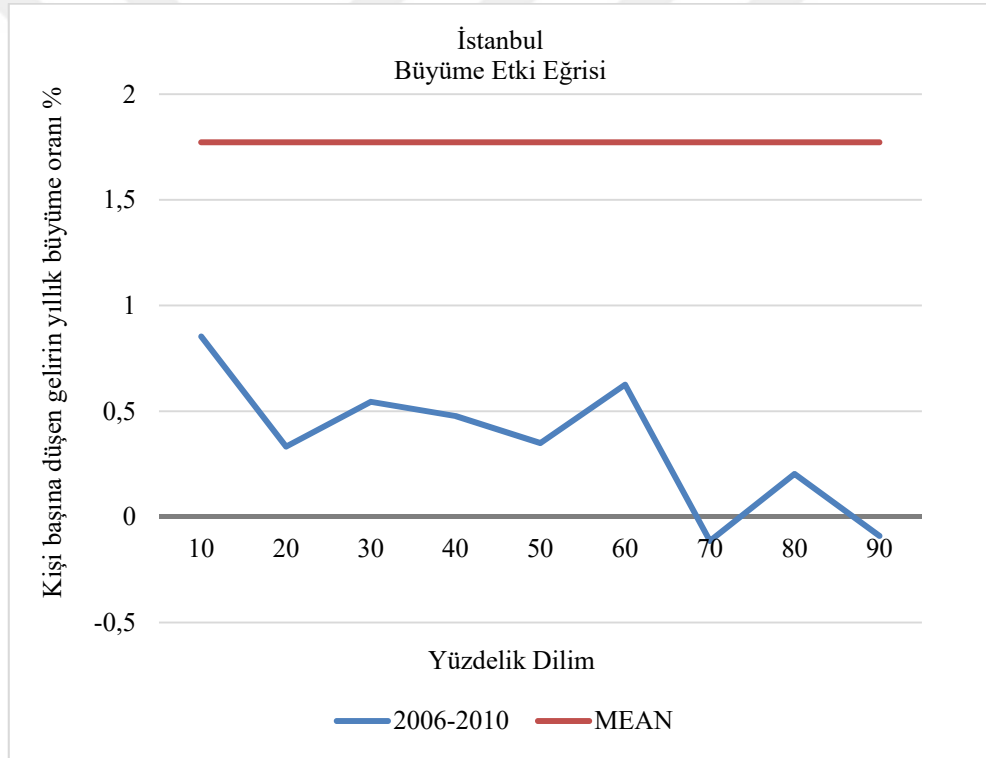

Şekil 13: Türkiye uzun dönem büyüme etki eğrisi 2006-2019

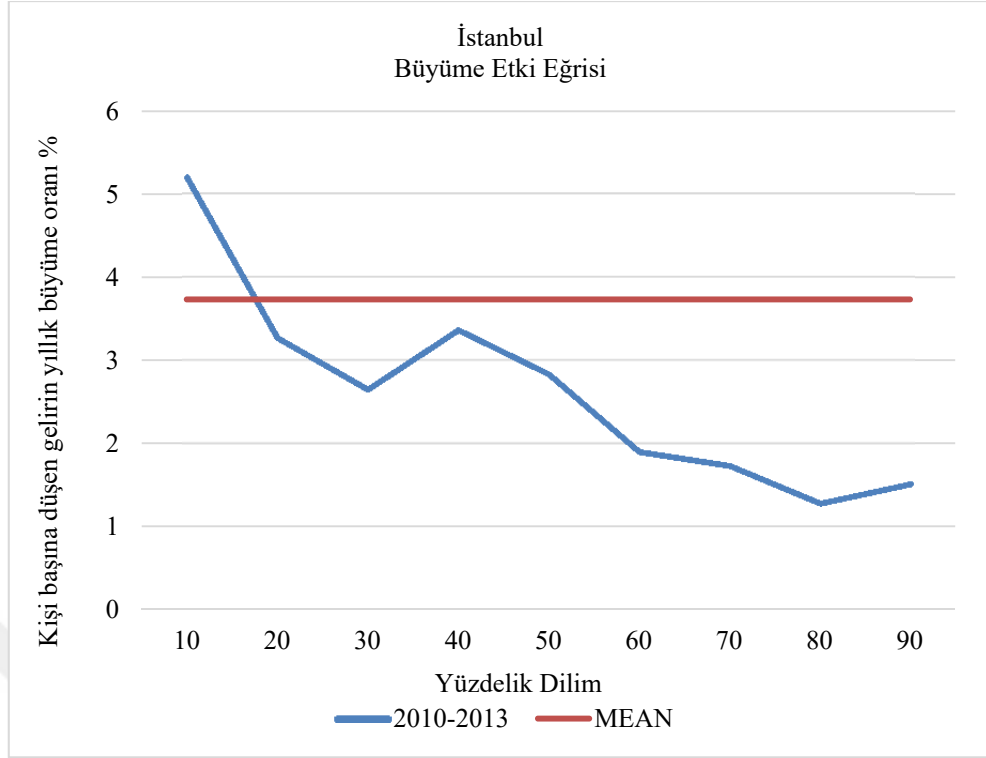
Türkiye için ulusal büyüme etki eğrileri incelendiğinde 2006-2010 ve 2010-2013 dönemleri için yoksul-yanlı büyümenin gerçekleştiğini görmekteyiz. Ancak büyüme rakamlarına baktığımızda en iyimser senaryo 2006-2010 dönemine aittir. Çünkü en yüksek gelir artış oranına maruz kalan en yoksul kesimdir. Üstelik ortalama gelirdeki büyüme rakamları toplam nüfusa ait olan rakamdan oldukça yüksektir. Bunu takiben 2010-2013 dönemi genel anlamda büyüme rakamlarında bir azalma görülmektedir ve en yoksul %30 ve %50 dilime tekabül eden yoksul sınıf en yüksek gelir artış oranına sahip sınıftır. Ancak 2014-2019 dönemine gelindiğinde yoksul karşıtı bir tablo ile karşılaşmaktayız. Yoksul sınıfın ortalama gelirindeki büyüme oranları tüm yüzelik dilimler içerisinde toplam nüfusun ortalama gelirindeki büyümenin altında kalmıştır. Uzun dönemde (2006-2019) Türkiye için ulusal büyüme etki eğrileri incelendiğinde 2014-2019 dönemindeki olumsuz tablo görülememekte ve 2006-2010 dönemine ait en iyi yoksul-yanlı büyüme süreci de gözlenememektedir. Uzun dönem süreçte görülen ılımlı bir yoksul-yanlı büyüme sürecidir. Büyüme etki eğrileri bize yoksul-yanlılığın oranı hakkında bilgi vermedikleri için hangi dönemin daha baskın olduğunu yalnızca baskınlık testlerini uygulayarak yorumlayabiliriz.

5.1.2.2. Düzey 1 Kısa Dönem Büyüme Etki Eğrileri

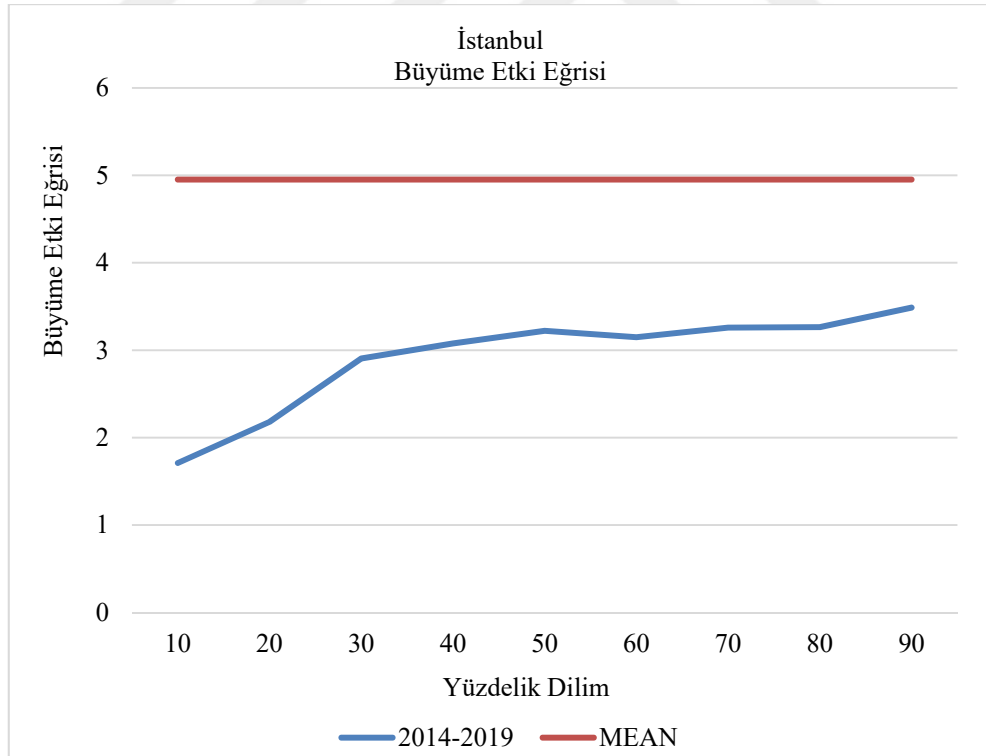
Büyüme etki eğrileri daha önceki bölümlerde de bahsettiğimiz gibi yoksul nüfusun tüm nüfusa göre ne derece fazla gelir artışı yaşadığını ifade eden eğrilerdir. Dikey eksende kişi başına düşen yıllık gelirin ortalama büyüme oranı yatay eksende ise yoksulluk sınırı altında kalan nüfusun yüzdelik dilimleri gelire göre sıralanmıştır. Mean bize genel nüfusun ortalama gelirindeki büyüme oranını ifade etmektedir. Burada tekrar açıklamak gerekir ki görüldüğü gibi bu eğriler bize bu dönemler arasında yoksulluk sınırı altında kalan bireylerin gelirlerine göre sıralanmalarında yaşanan değişimleri açıklayamazlar. Yani alt gruptaki gelir hareketliliği konusunda fikir vermezler. Odak noktası, yoksul sınıfın gelir büyüme oranının tüm nüfusun ortalamasına göre nasıl seyrettiğidir.

Şekil 14: İstanbul büyüme etki eğrisi 2006-2010

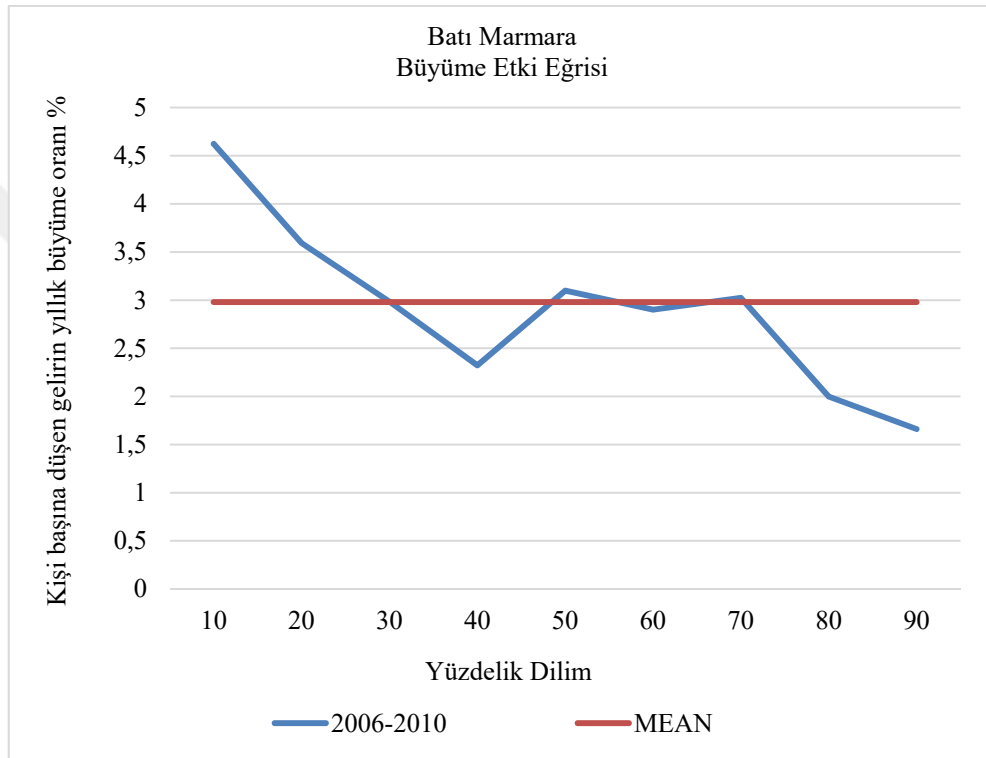

Şekil 15: İstanbul büyüme etki eğrisi 2010-2013

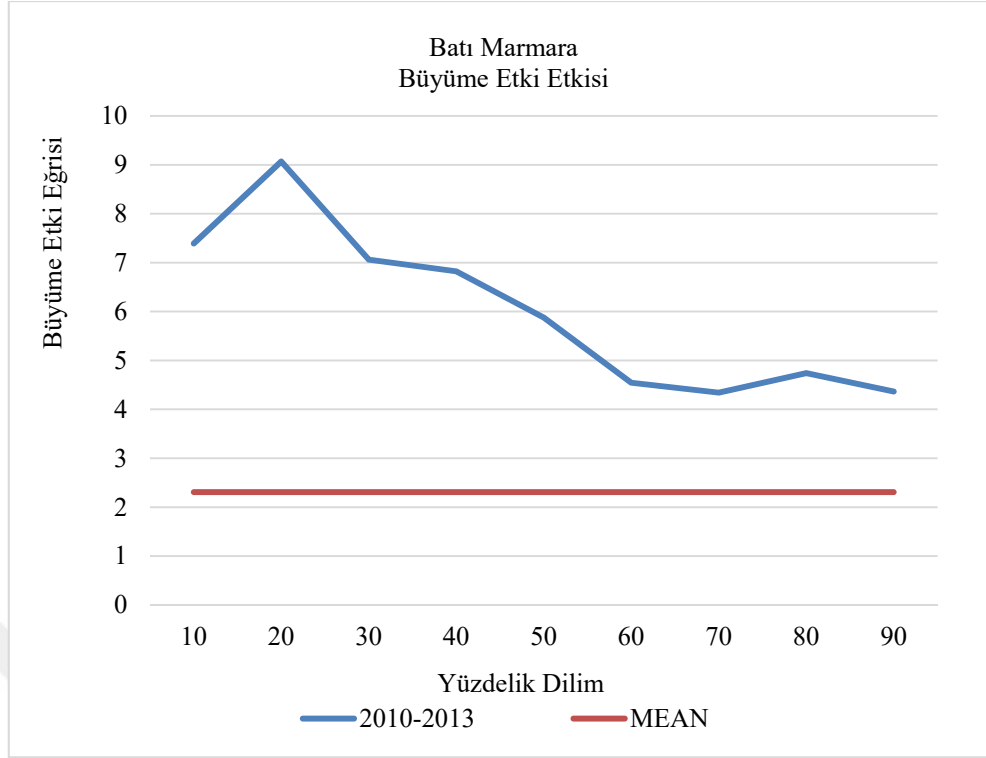

Şekil 16: İstanbul büyüme etki eğrisi 2014-2019

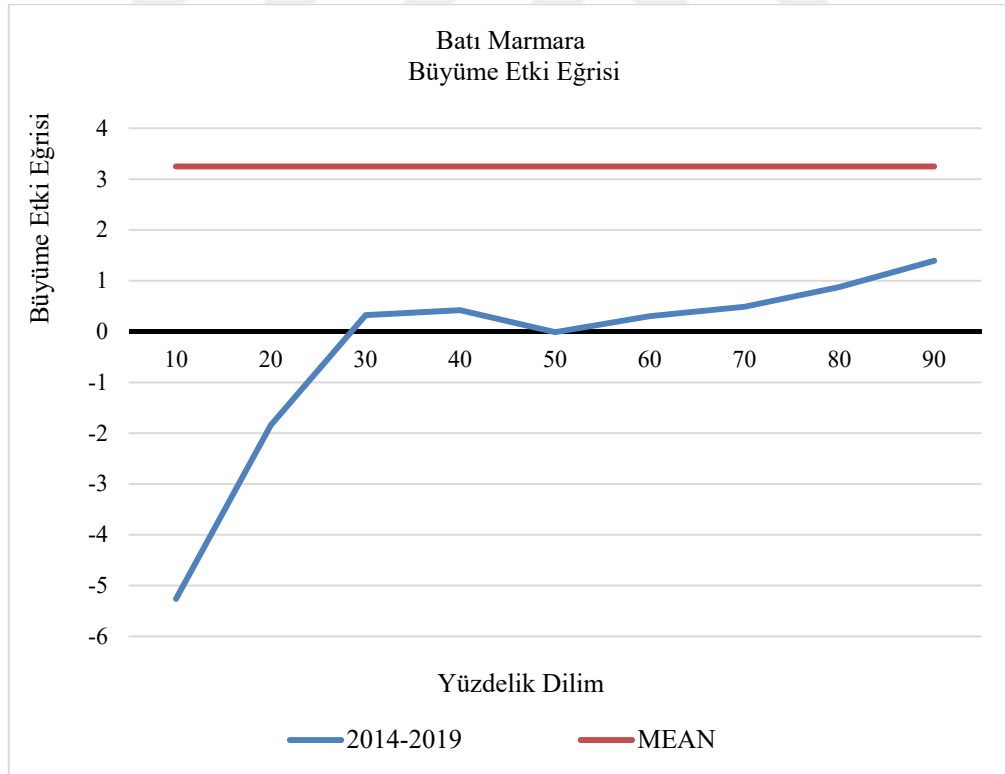
Büyüme etki eğrileri aracılığıyla Türkiye’de bölgesel yoksul-yanlı büyüme incelendiğinde İstanbul bölgesi için en yoksul kesimin ortalama gelirlerini büyüme oranının üç dönem içinde toplam nüfusun ortalama gelirinin büyüme oranından aşağıda kaldığını görmekteyiz. Her ne kadar 2010-2013 döneminde en yoksul %20’lik dilime kadar ki olan nüfusun toplam ortalama gelirin üzerinde olduğu görülse de diğer yüzdelik dilimlerde her dönem için yoksul karşıtı bir büyüme diğer bir deyişle gelir eşitsizliğinde artış gözlenmektedir.

Şekil 17: Batı Marmara büyüme etki eğrisi 2006-2010

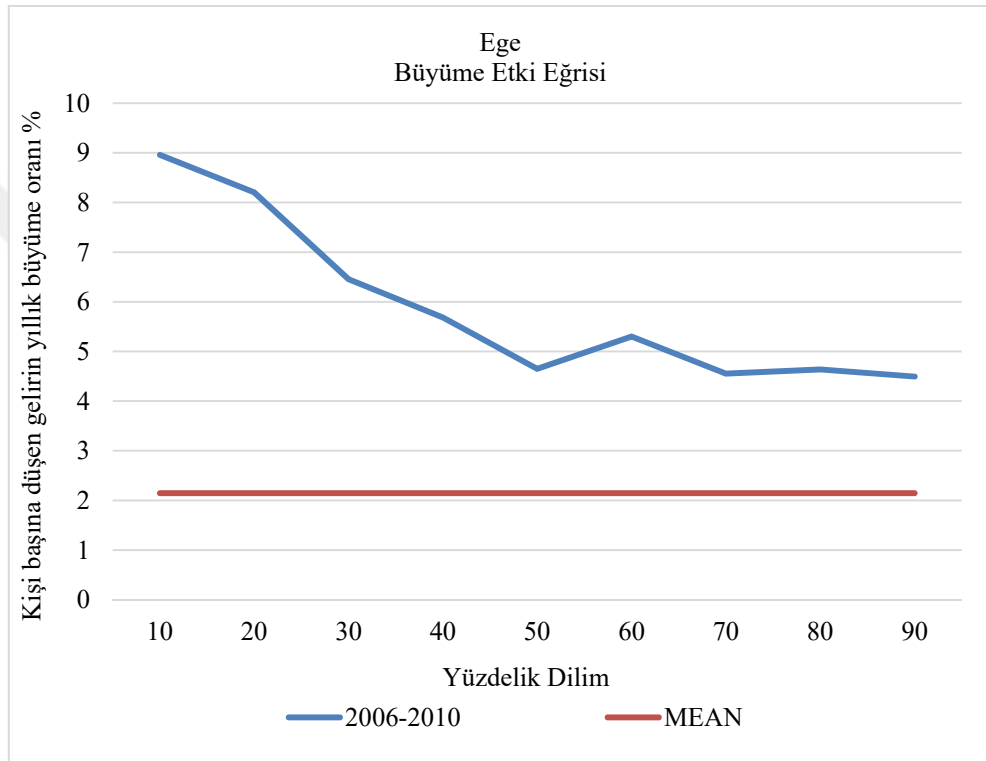

Şekil 18: Batı Marmara büyüme etki eğrisi 2010-2013

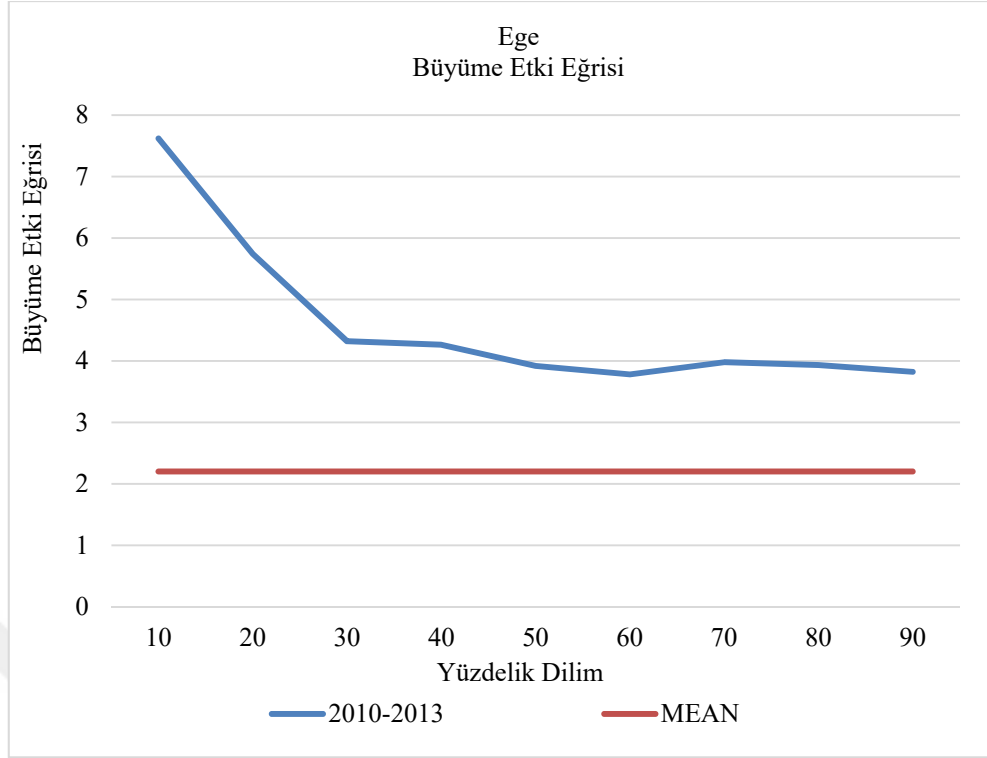

Şekil 19: Batı Marmara büyüme etki eğrisi 2014-2019

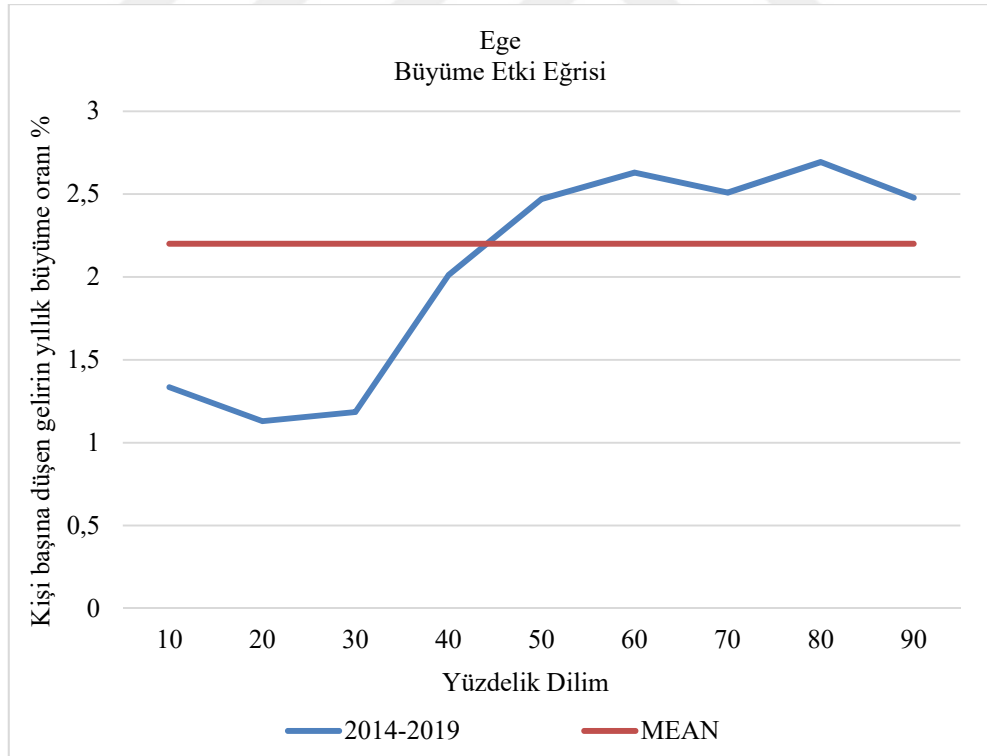
Batı Marmara’da yoksul-büyüme sağlandığı tek dönem 2010-2013 dönemidir. Bu dönemde gerçekten en yoksul kesimin gelirinin tüm nüfusa kıyasla fazlaca büyüdüğünü söylemek mümkündür. 2006-2010 döneminde yalnızca %30’luk en yoksul kesimin gelir artışının genel ortalamadan yüksek olduğunu söyleyebiliriz. 2014-2019 dönemi için ise durum yoksul karşıtı bir büyümeye işaret etmektedir. Toplam nüfusunun gelirinde artış gözlenirken yoksulluk sınırı altında kalan bireylerin en yoksul %30’a kadar ki nüfusunun gelirinde azalma söz konusudur.

Şekil 20: Ege büyüme etki eğrisi 2006-2010

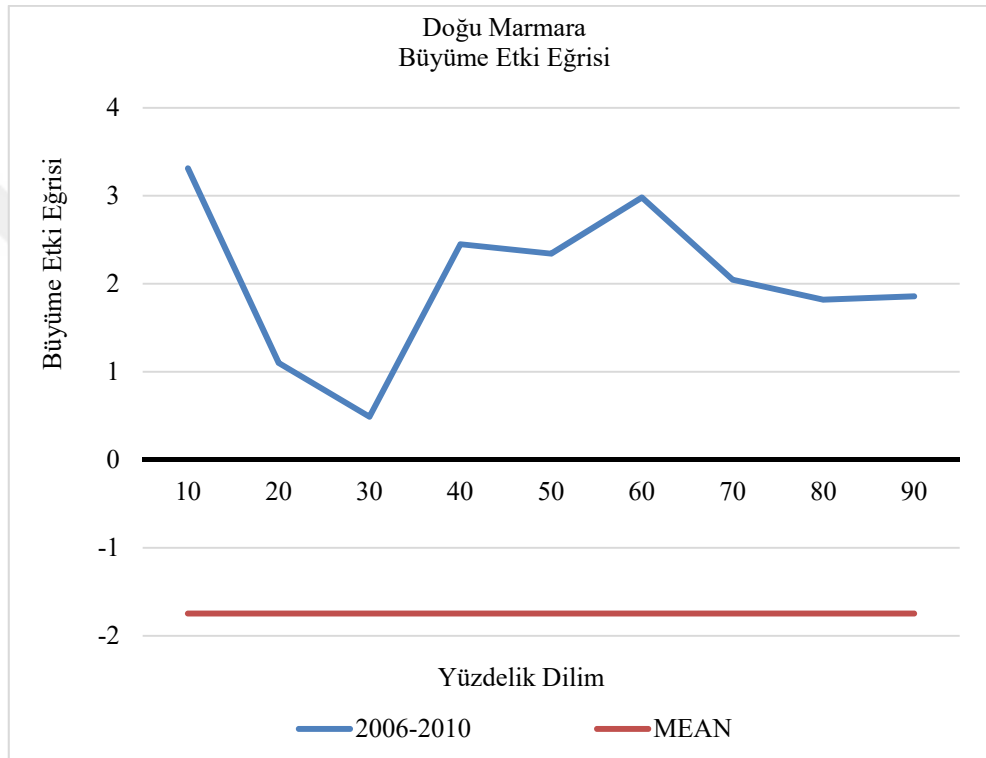

Şekil 21: Ege büyüme etki eğrisi 2010-2013

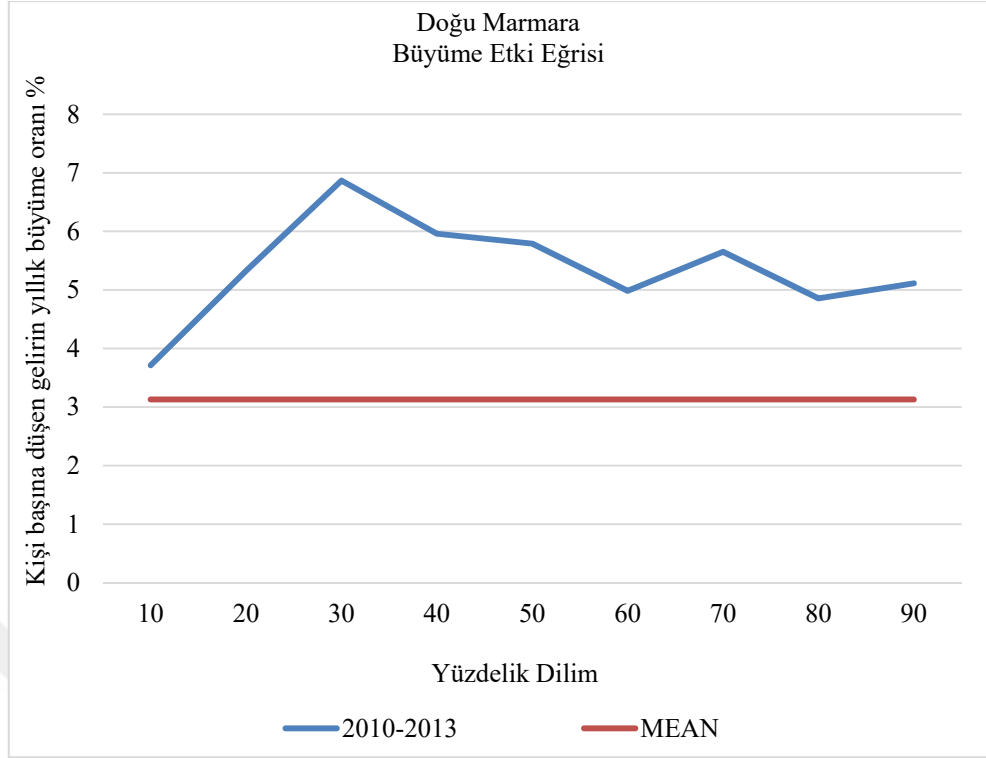

Şekil 22: Ege büyüme etki eğrisi 2014-2019

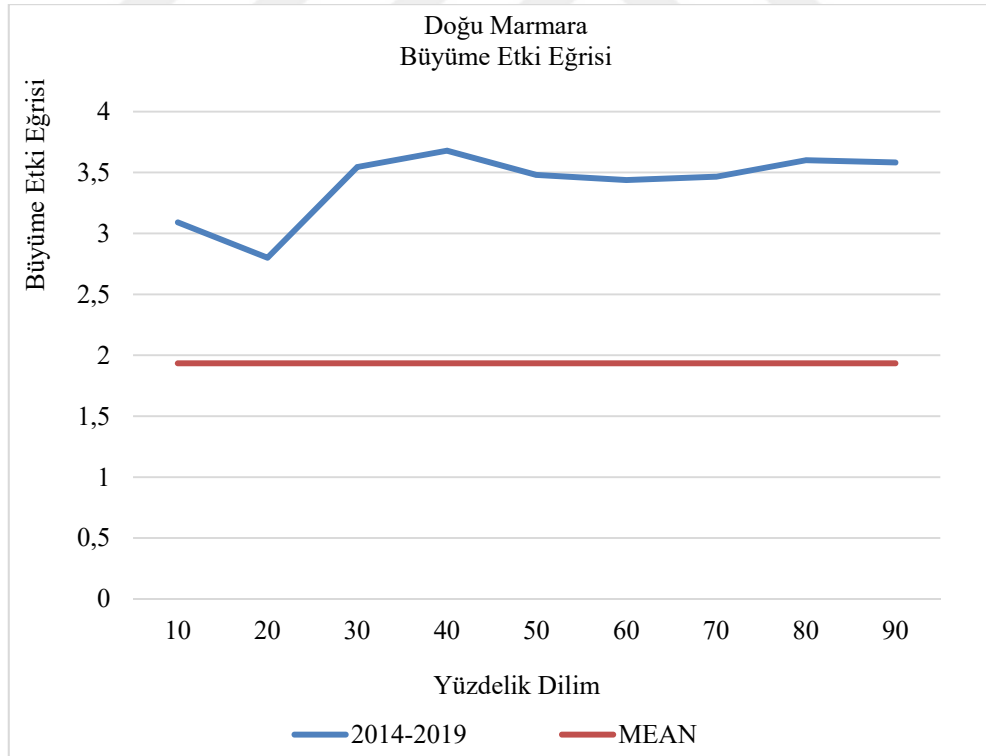
Ege bölgesi için 2006-2010 ve 2010-2013 dönemlerinde en yoksul kesimin ortalama gelirinin büyüme oranının tüm nüfusun ortalama gelirinden daha yüksek olduğunu görüyoruz. 2014-2019 dönemi için en yoksul %40'lık dilimin genel ortalamanın altında kaldığını ancak yoksulluk sınırına daha yakın olan yüzdeler dilimlerin gelirinin genel ortalamanın üzerinde büyüdüğünü görmekteyiz. Kısaca ilk iki dönem için Ege bölgesinde yoksul-yanlı bir büyümenin gerçekleştiğini ancak son dönemde bu durumun nispeten bozulduğunu söyleyebiliriz.

Şekil 23: Doğu Marmara büyüme etki eğrisi 2006-2010

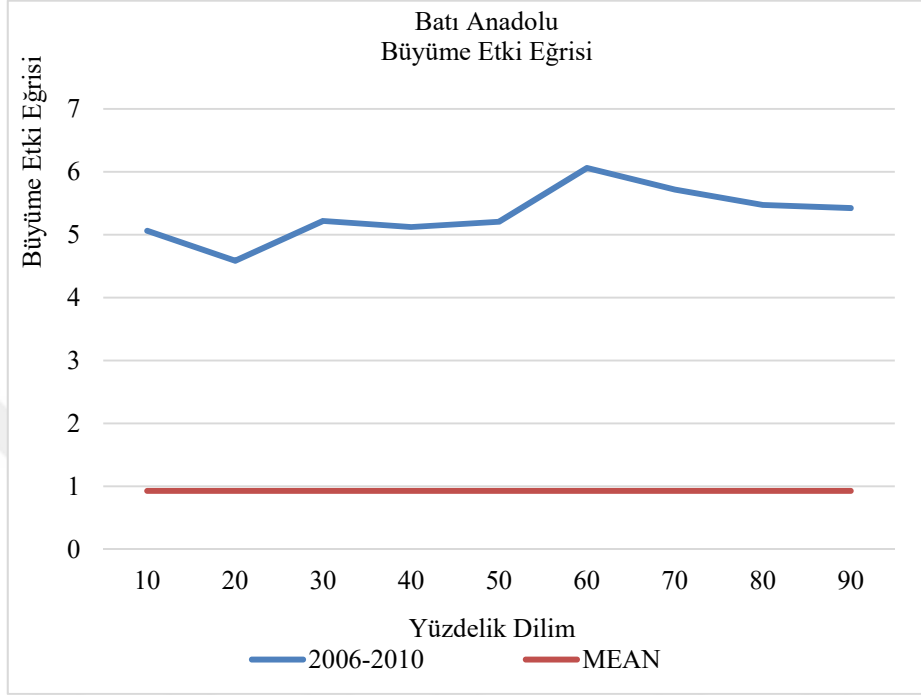

Şekil 24: Doğu Marmara büyüme etki eğrisi 2010-2013

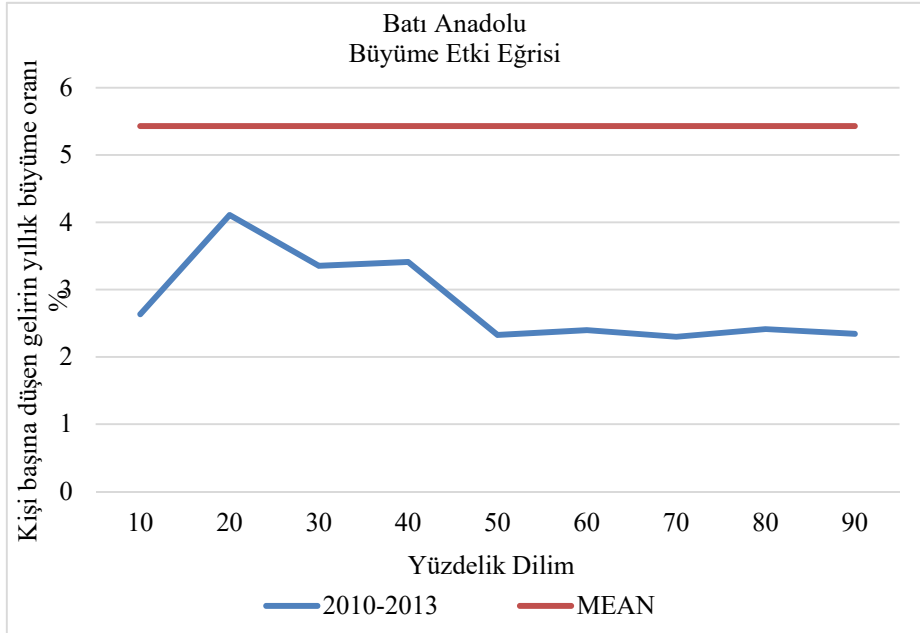

Şekil 25: Doğu Marmara büyüme etki eğrisi 2014-2019

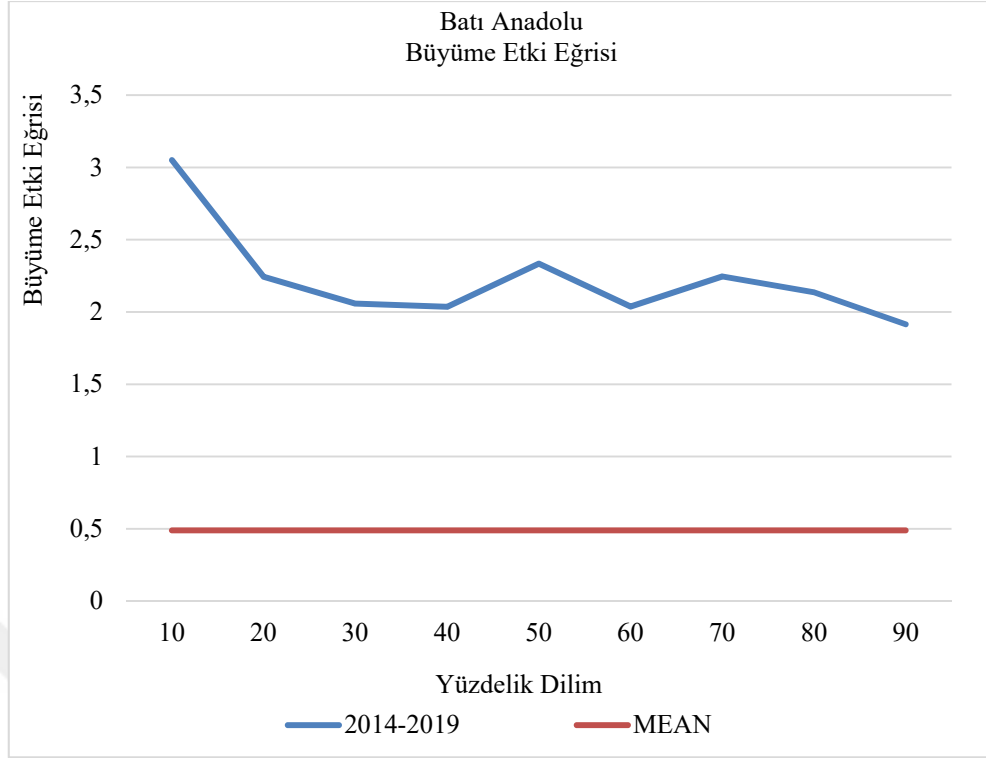
Doğu Marmara için tüm dönemlerde yoksul- yanlı büyüme gözlenmektedir. 2006-2010 dönemi için genel nüfusa ait ortalama gelirden bir azalma gözlenirken yoksul nüfus için özellikle %10'luk ve %60'lık dilimlerde nispeten daha yüksek gelir artış oranı mevcuttur.

Şekil 26: Batı Anadolu büyüme etki eğrisi 2006-2010

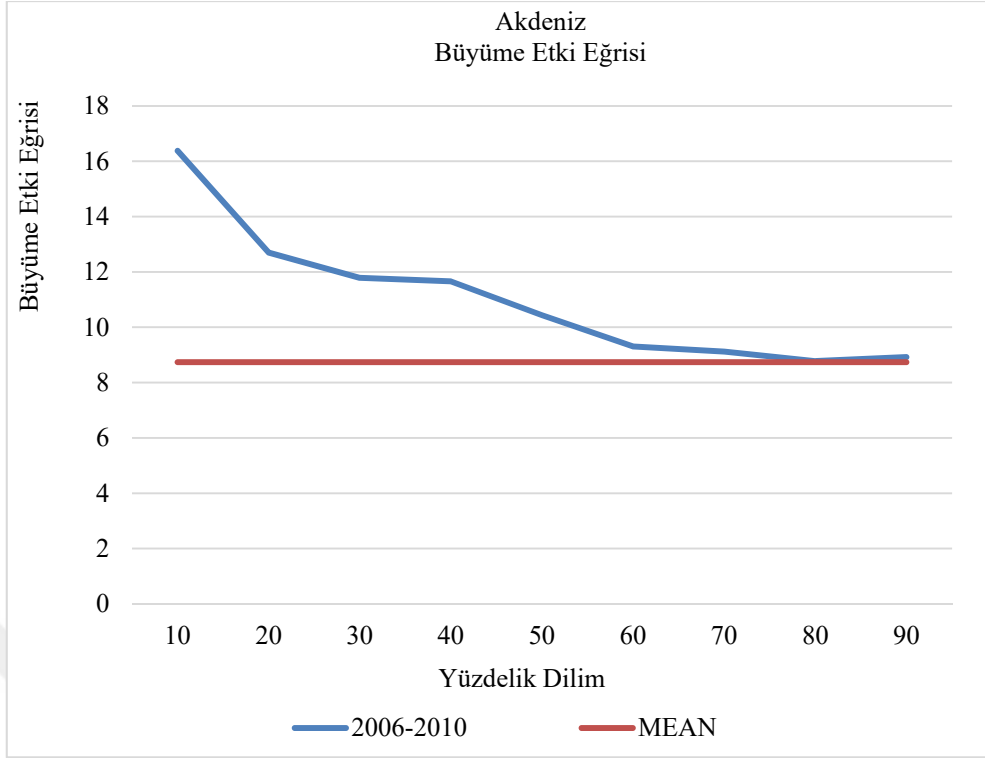

Şekil 27: Batı Anadolu büyüme etki eğrisi 2010-2013

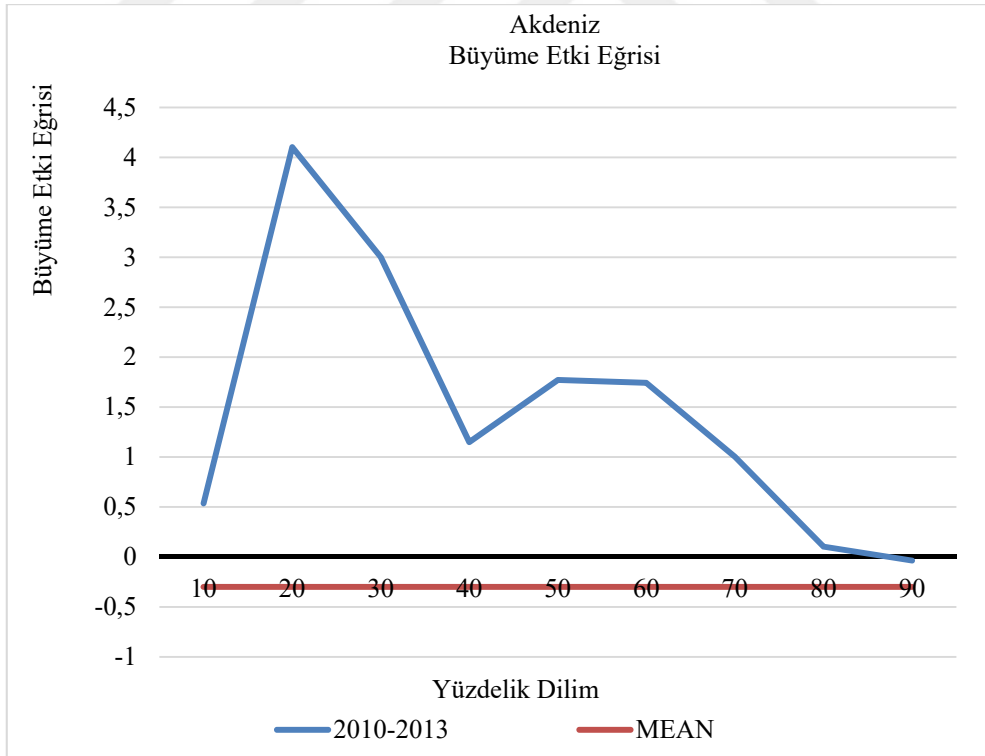

Şekil 28: Batı Anadolu büyüme etki eğrisi 2014-2019

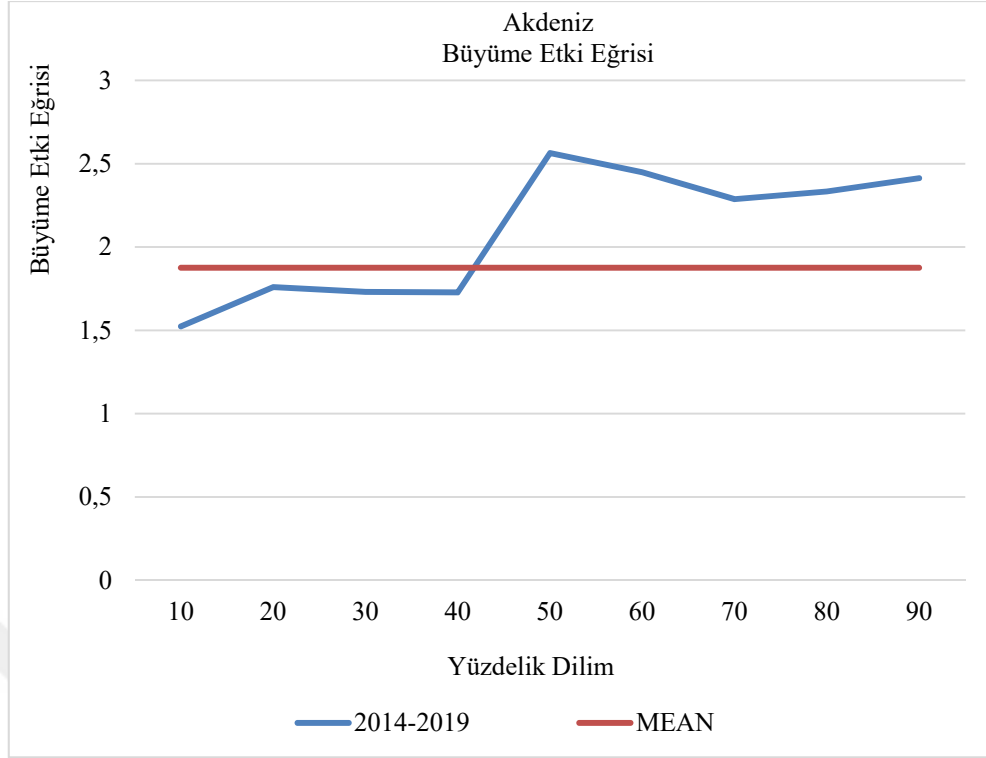
Batı Anadolu'da büyüme 2010-2013 yılı haricinde diğer iki dönem için yoksul-yanlı görülmektedir. 2006-2010 yılına göre 2010-2013 yılı gözlemlendiğinde iki dönem için birbirinin tersi bir süreç işlemiştir. İlk yıllar yoksullar için ılımlı gelir büyümeleri görülürken takip eden dönem için Batı Anadolu'da gelir eşitsizliği artmıştır.

Şekil 29: Akdeniz büyüme etki eğrisi 2006-2010

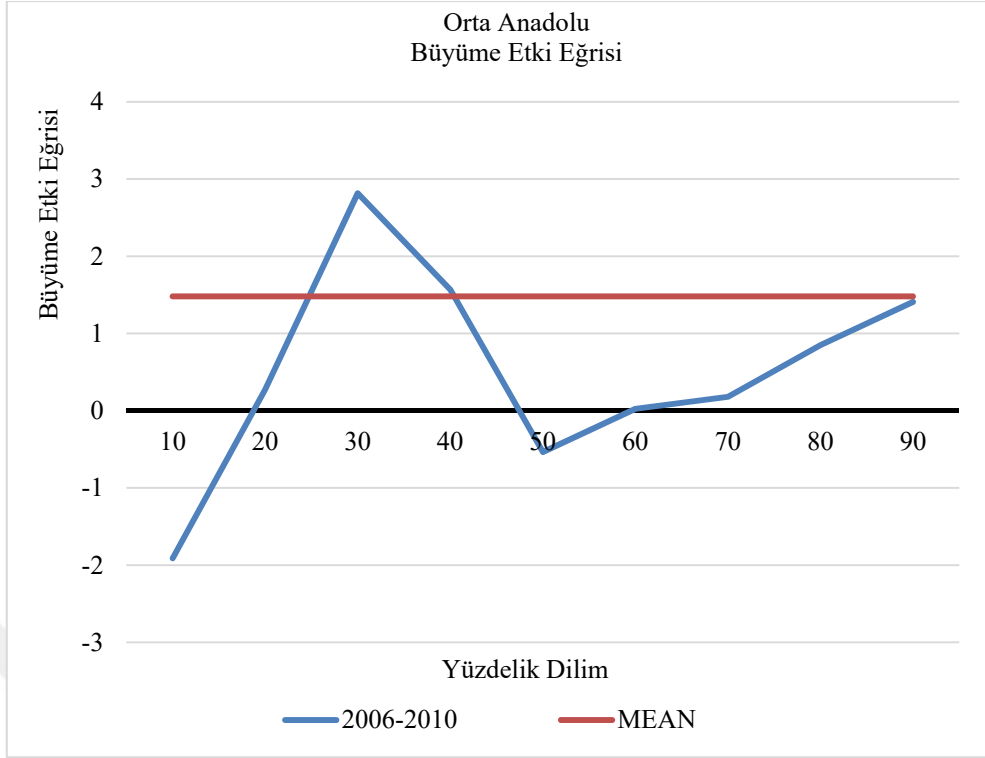

Şekil 30: Akdeniz büyüme etki eğrisi 2010-2013

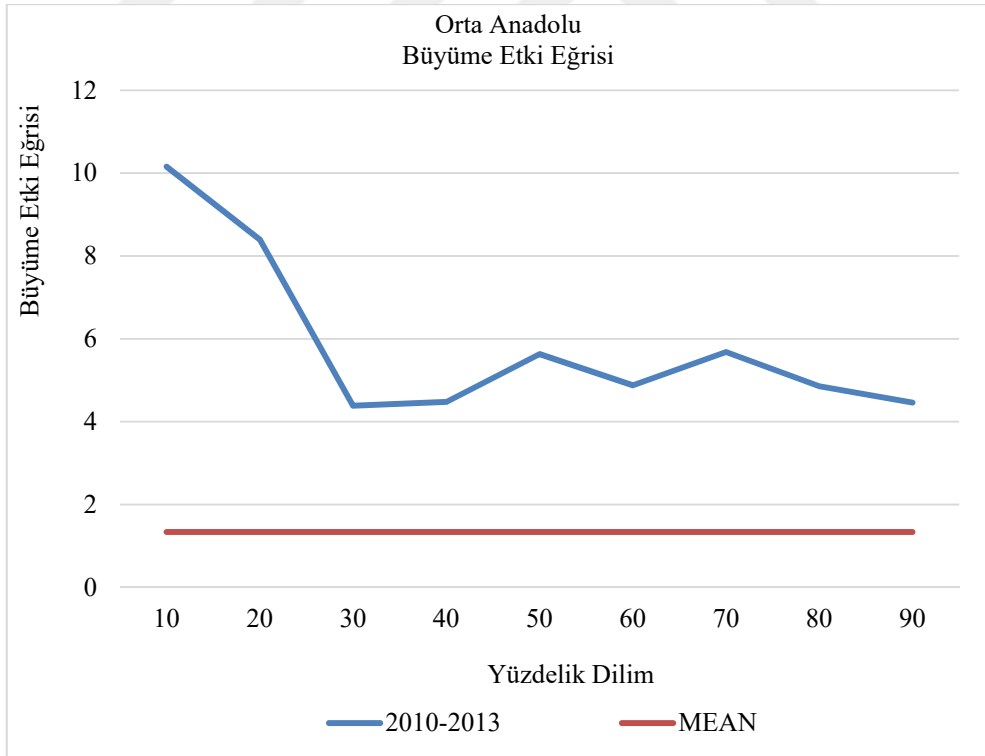

Şekil 31: Akdeniz büyüme etki eğrisi 2014-2019

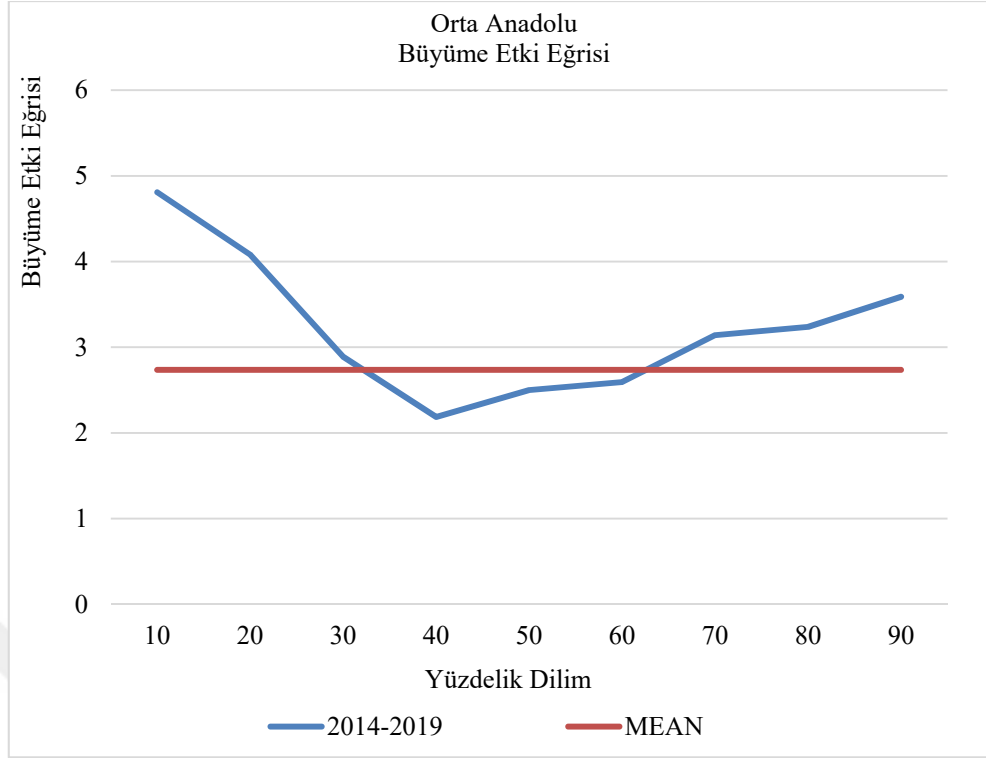
Akdeniz bölgesi 2006-2010 döneminde özellikle en yoksul %10'luk nüfusun %15'i aşan bir büyüme yaşadığı görülüyor. Tüm yoksul sınıf yüzdeleri bu dönem boyunca toplam nüfusun ortalama gelirinin büyüme oranından yüksek ya da bu orana eş değerdir. 2010-2013 dönemi genel nüfus için ortalama gelirden azalma yaşanırken yoksulluk sınırı altında kalan bireyler için en iyi gelir artışı %10 ve %40'lık dilim aralığında olmuştur. 2014-2019 dönemine gelindiğinde ise yoksul sınıfın %50'lik diliminden başlayarak yoksulluk sınırına daha yakın olan bireylerin gelirinde genel ortalamaya nazaran daha fazla bir gelir artışı görülmektedir.

Şekil 32: Orta Anadolu büyüme etki eğrisi 2006-2010

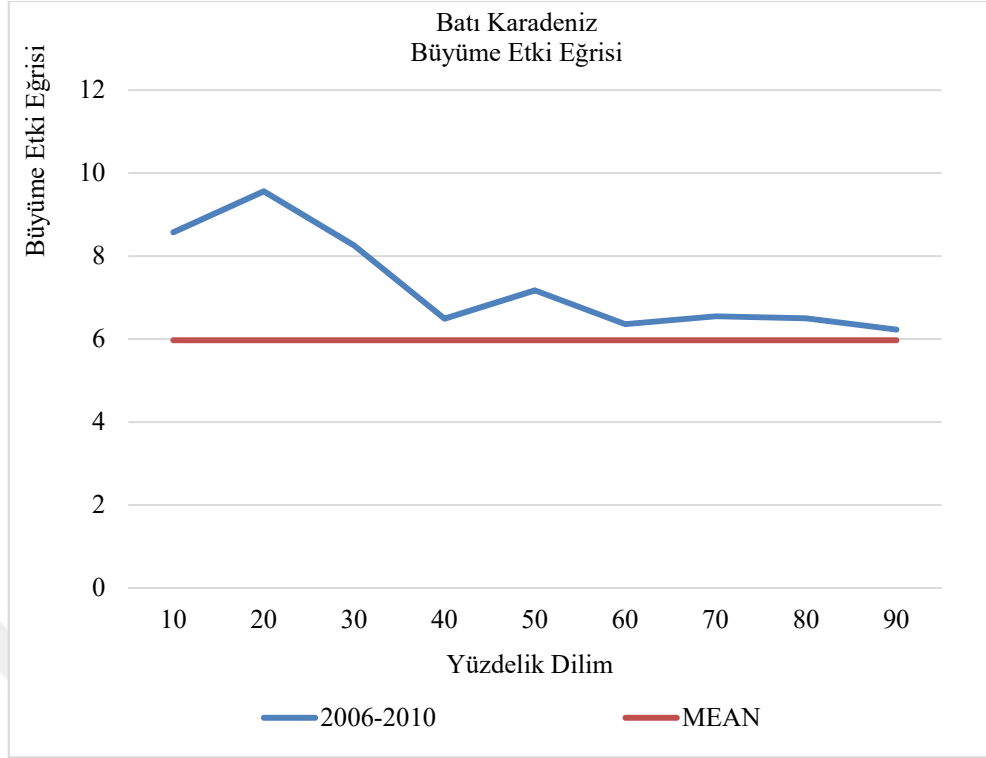

Şekil 33: Orta Anadolu büyüme etki eğrisi 2010-2013

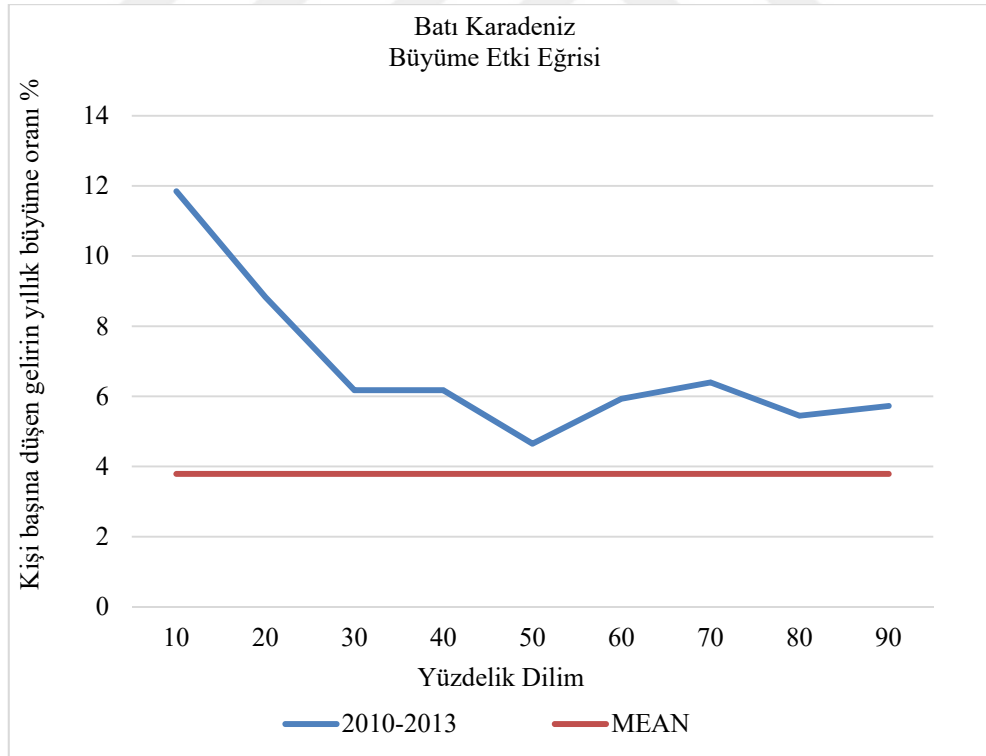

Şekil 34: Orta Anadolu büyüme etki eğrisi 2014-2019

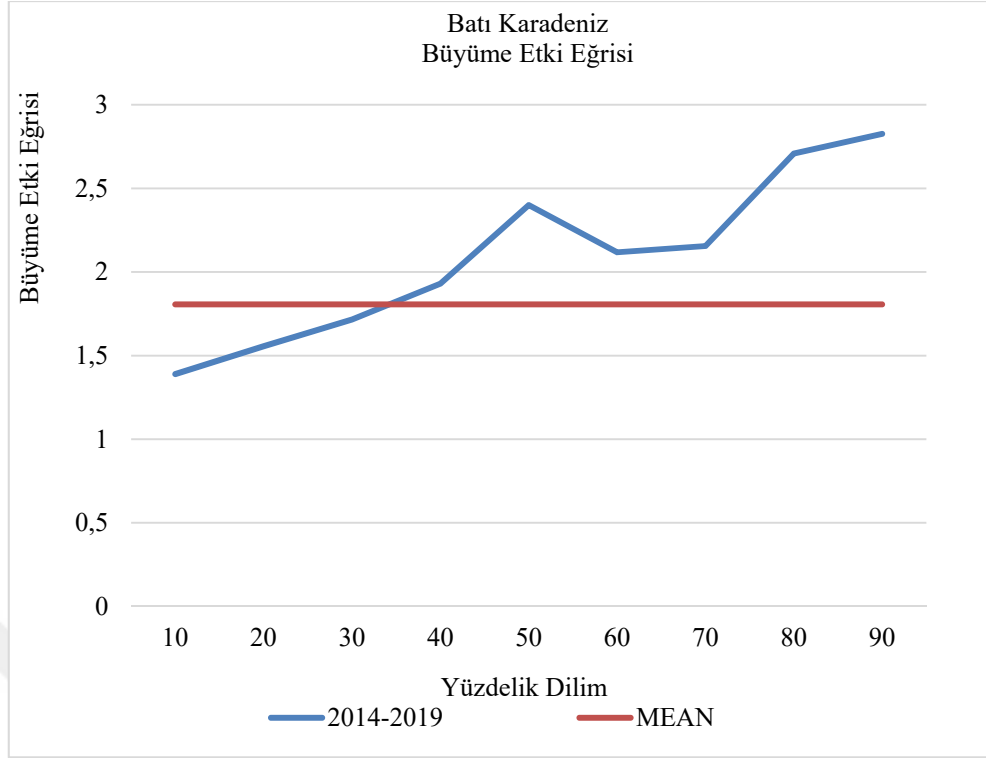
Orta Anadolu bölgesi 2010-2013 dönemi yoksul-yanlı bir büyüme yaşasa da 2006-2010 için yoksul karşıtı bir büyümenin ve 2014-2019 için ise yalnızca ilk %30'luk en yoksul kesim ile yoksulluk sınırına daha yakın olan %70'lik nüfusun gelirlerinde genel ortalamadan yüksekte bir gelir artışı gözlenmektedir.

Şekil 35: Batı Karadeniz büyüme etki eğrisi 2006-2010

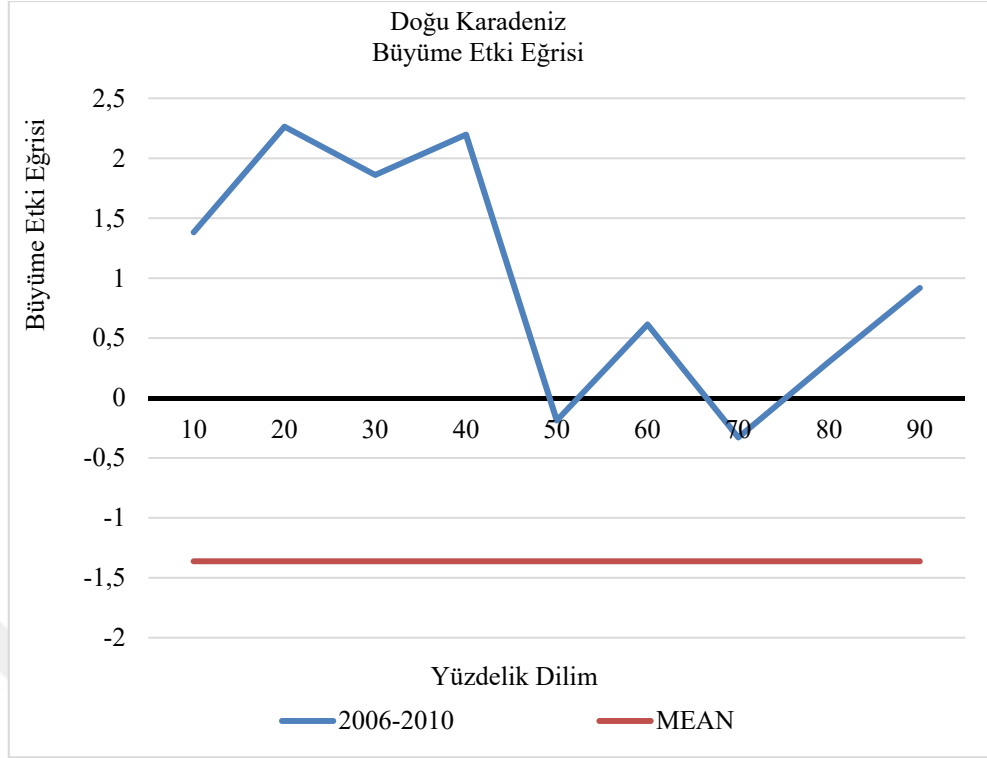

Şekil 36: Batı Karadeniz büyüme etki eğrisi 2010-2013

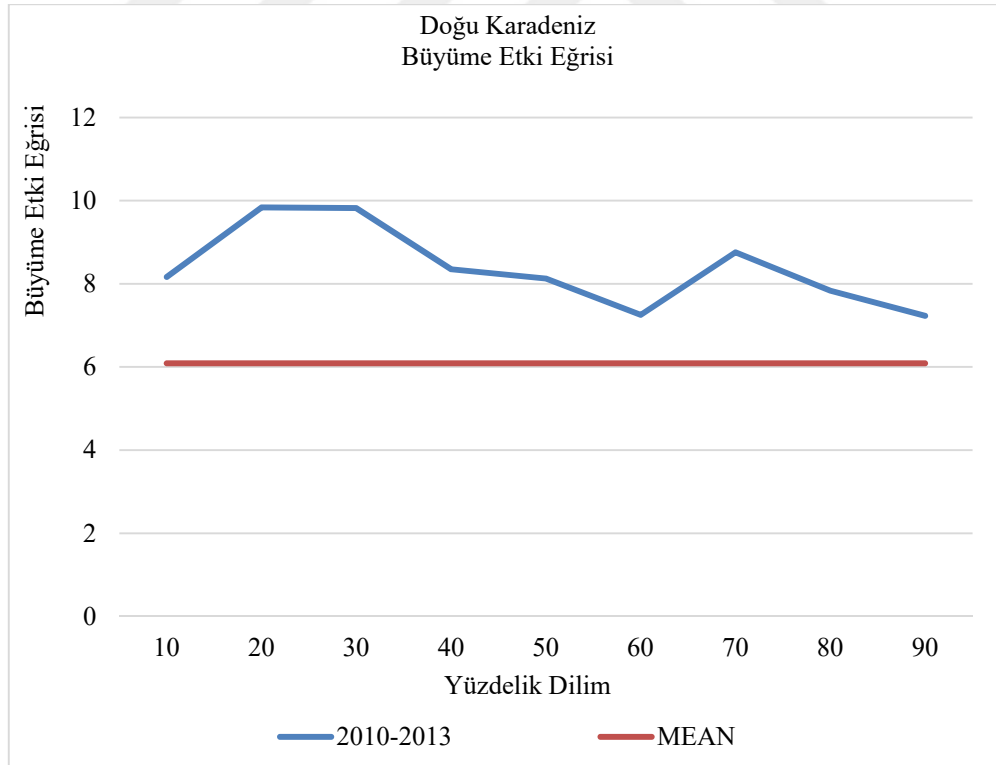

Şekil 37: Batı Karadeniz büyüme etki eğrisi 2014-2019

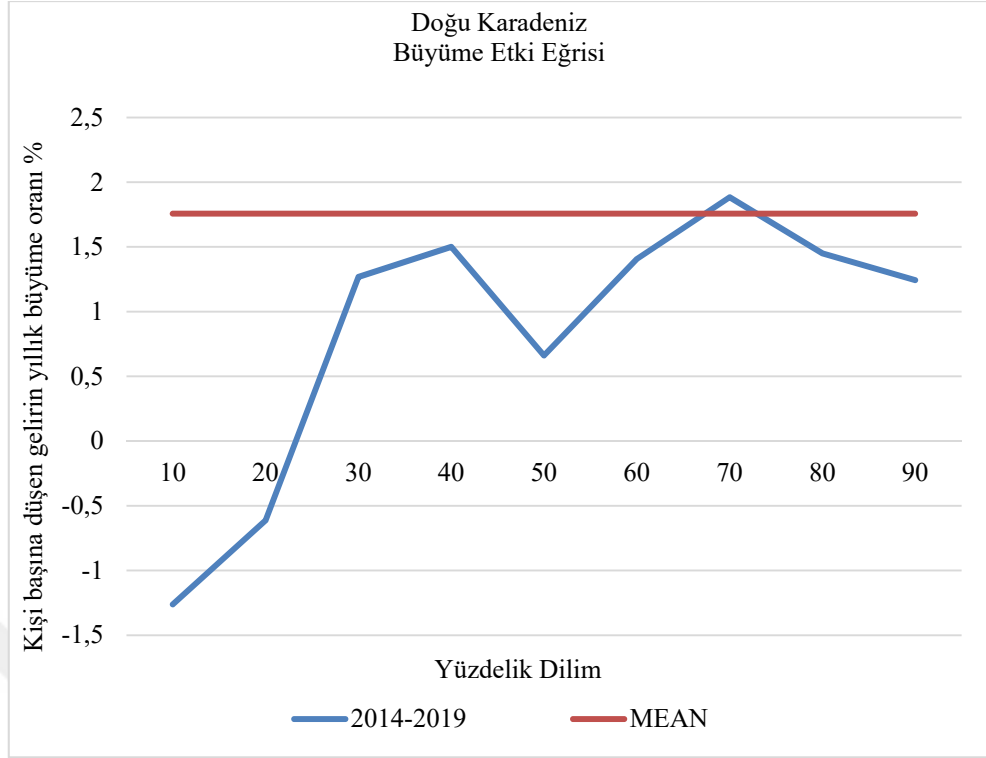
Batı Karadeniz bölgesinde 2006-2010 ve 2010-2013 dönemlerinde en yoksul kesimin ortalama gelirinin büyüme oranı toplam ortalama gelirin büyüme oranından yüksektir. İlk iki dönem içinde en yoksul %10'luk ve %20'lik dilim ortalama gelirde neredeyse %12 civarında büyüme yaşamıştır. Bu durumda bu bölge için bu dönemler arasında yoksul-yanlı büyüme yaşandığı söylenebilir. Ancak 2014-2019 dönemi en yoksul kesim için ortalama gelirin büyüme oranı toplam büyüme oranının altında kalmış ve yoksul-yanlı bir büyüme gerçekleşmemiştir.

Şekil 38: Doğu Karadeniz büyüme etki eğrisi 2006-2010

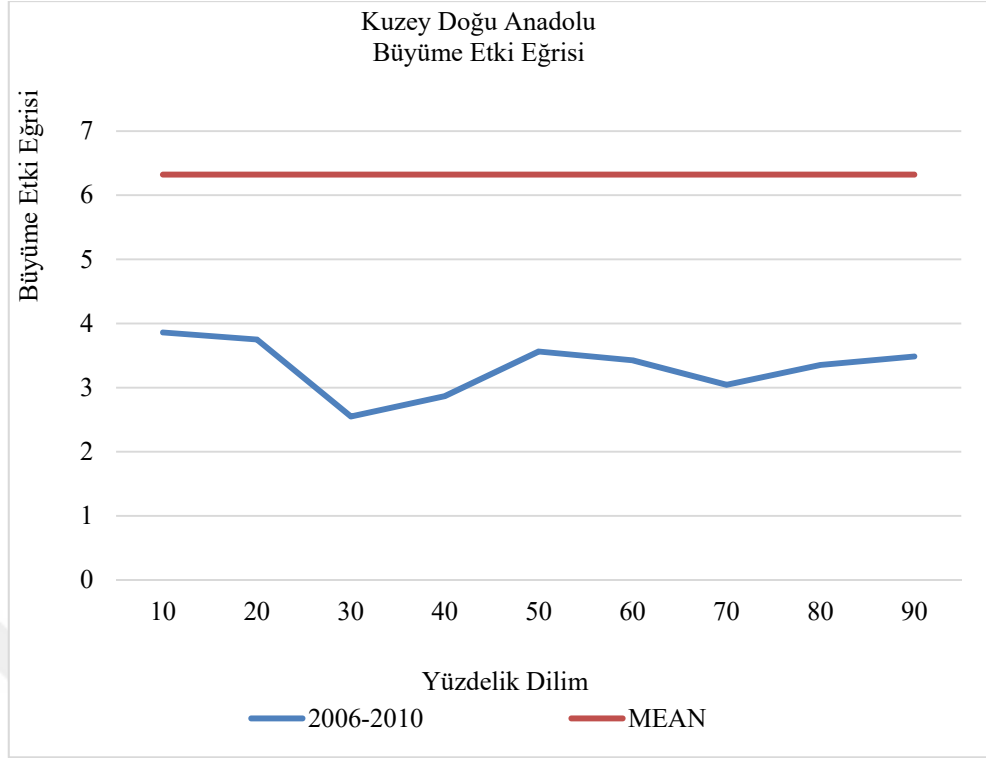

Şekil 39: Doğu Karadeniz büyüme etki eğrisi 2010-2013

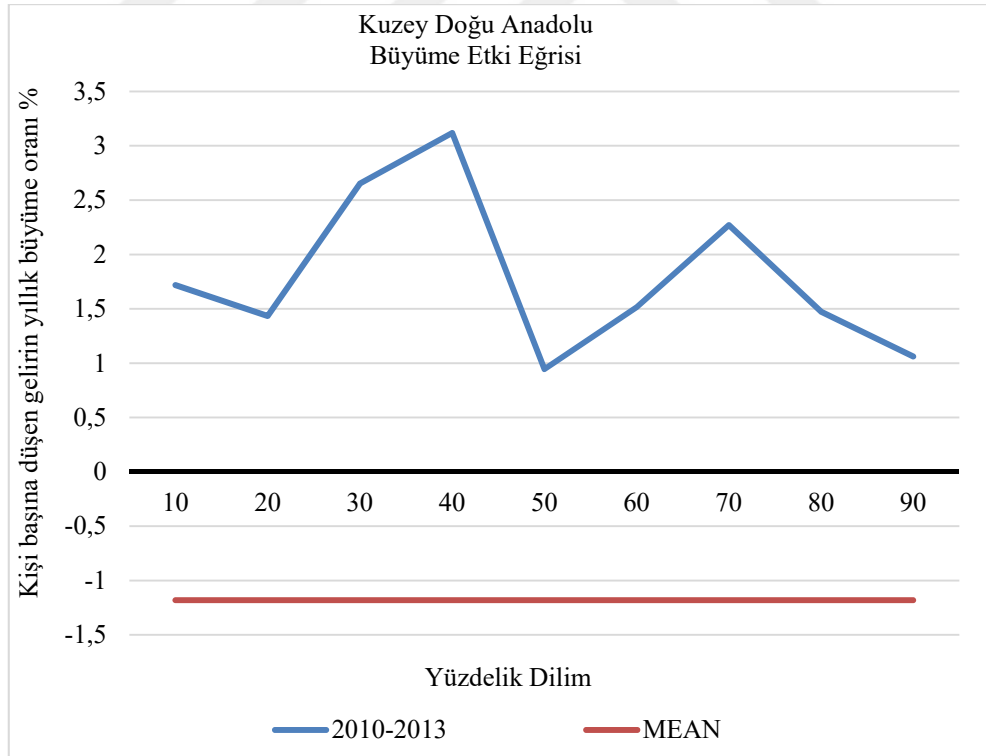

Şekil 40: Doğu Karadeniz büyüme etki eğrisi 2014-2019

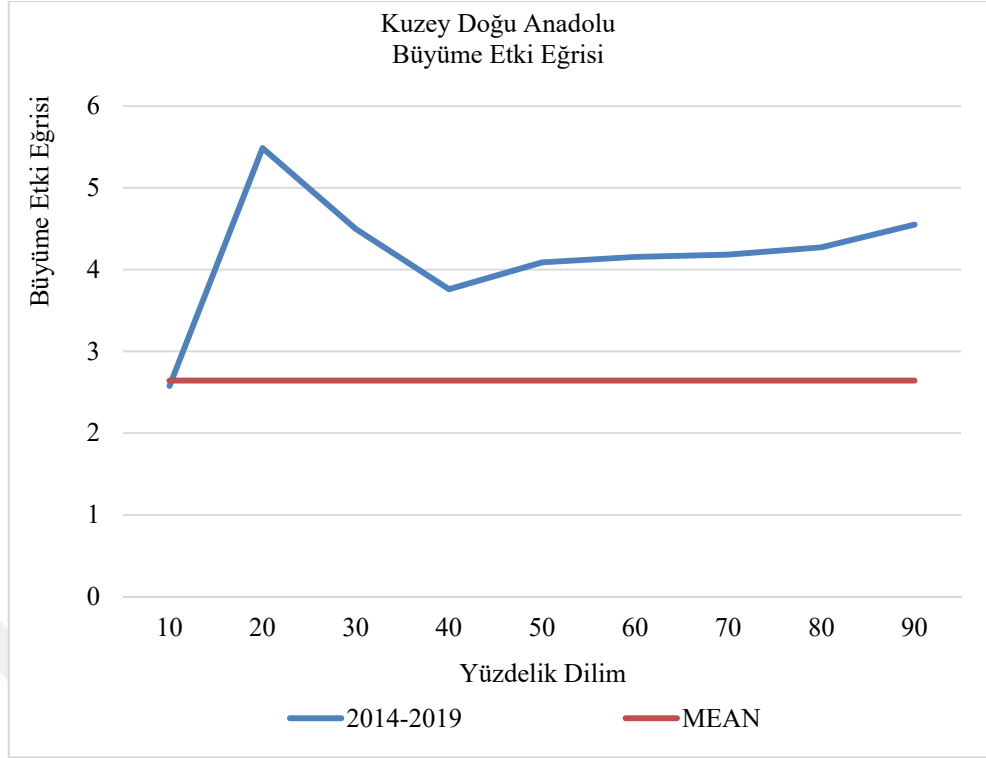
2006-2010 döneminde Doğu Karadeniz bölgesinde ortalama gelirin azaldığı buna karşılık en yoksul sınıfın %2 civarlarında gelir artışı yaşandığı görülmektedir. Bu artış yoksulluk sınırı altında kalan en yoksul %20 ve %40 dilim arasında görülmektedir. 2010-2013 döneminde yüksek büyüme rakamları yaşanırken yoksul sınıfın gelir ortalamasındaki büyüme toplam nüfusun yaşadığı büyümeden daha fazladır. Büyümeden oransal olarak en fazla artış payına sahip olanlar %20 ve %30'luk dilimdir. 2014-2019 dönemi Doğu Karadeniz için hem genel anlamda büyüme oranlarında bir azalma hem de yoksul karşıtı bir büyüme sürecine geçiş senaryosu barındırır.

Şekil 41: Kuzey Doğu Anadolu büyüme etki eğrisi 2006-2010

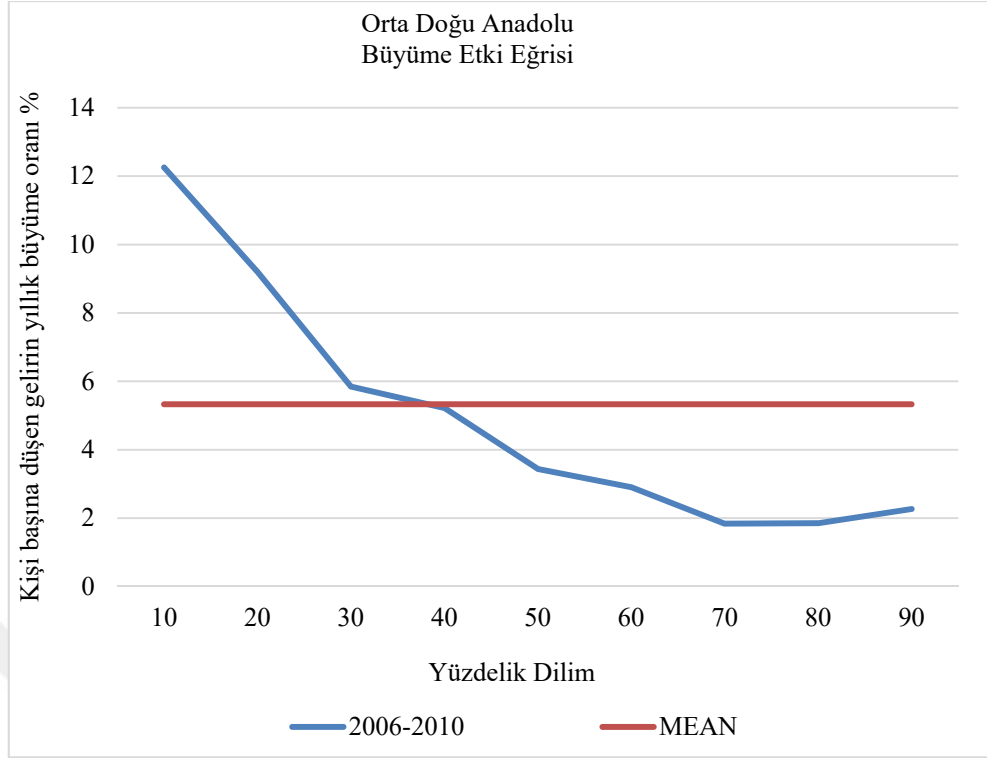

Şekil 42: Kuzey Doğu Anadolu büyüme etki eğrisi 2010-2013

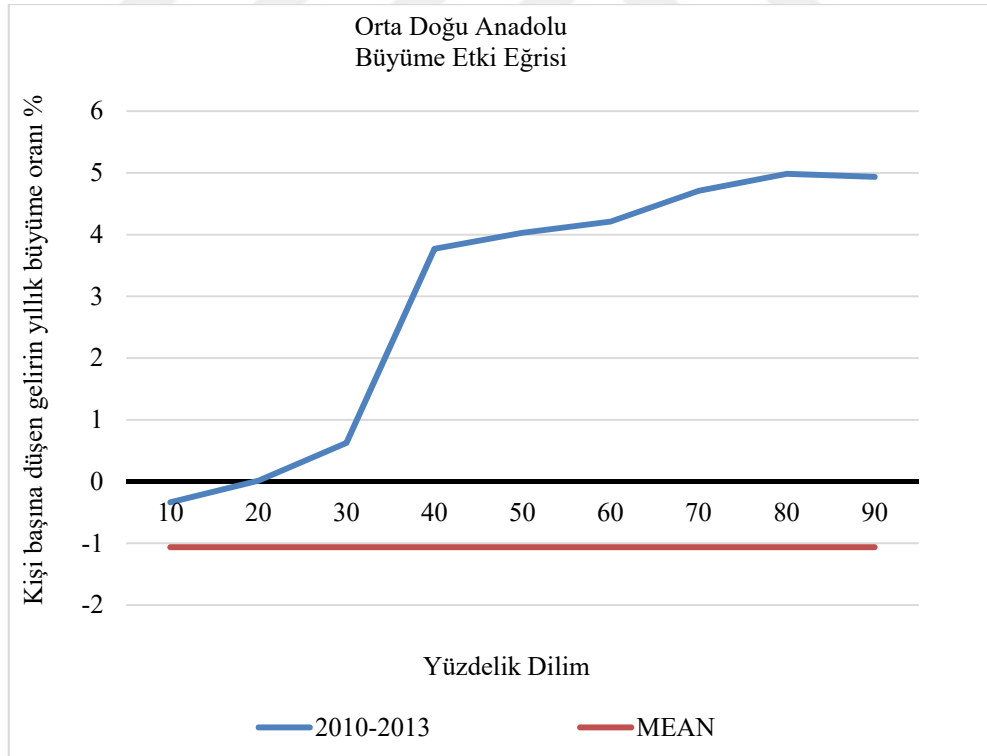

Şekil 43: Kuzey Doğu Anadolu büyüme etki eğrisi 2014-2019

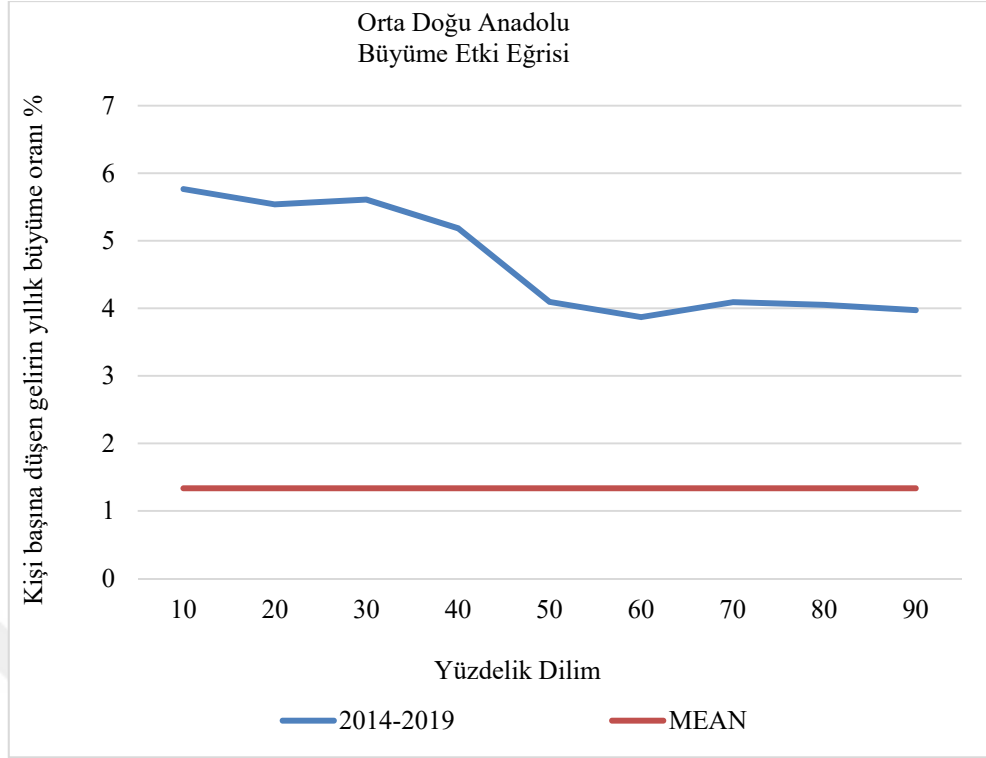
Kuzey Doğu Anadolu bölgesi 2006-2010 döneminde toplam nüfusa kıyasla tüm yoksul yüzdeler dilimleri için düşük bir ortalama gelir büyümesine sahiptir. 2010-2013 döneminde yoksul sınıf için ortalama gelirin büyüme rakamlarında fazla bir değişiklik yaşanmazken genel nüfusun ortalama gelirinde gerileme görülmektedir. 2014-2019 dönemini Kuzey Doğu Anadolu bölgesi için incelediğimizde görüyoruz ki yoksul sınıfının tüm yüzdeleri toplam nüfusun gelir büyümesinden de daha önceki dönemlerdeki büyüme rakamlarından da daha iyimser. Bu durumda 2014-2019 dönemi için Kuzey Doğu Anadolu bölgesinde yoksul-yanlı bir büyümenin yaşandığından bahsedilebilir.

Şekil 44: Orta Doğu Anadolu büyüme etki eğrisi 2006-2010

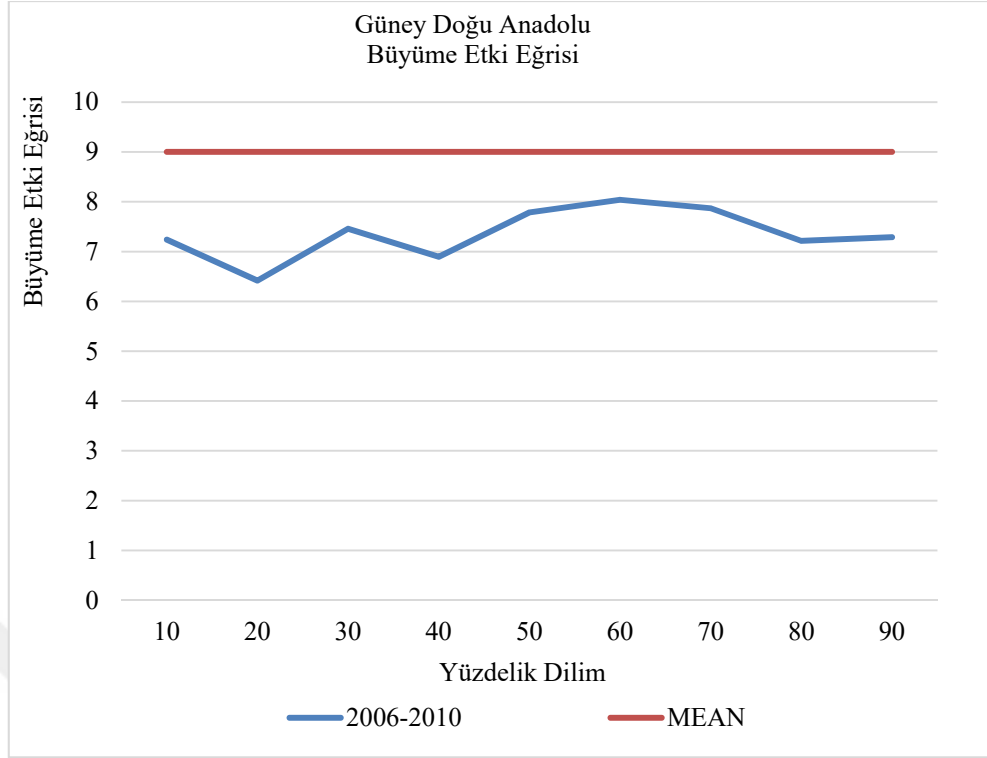

Şekil 45: Orta Doğu Anadolu büyüme etki eğrisi 2010-2013

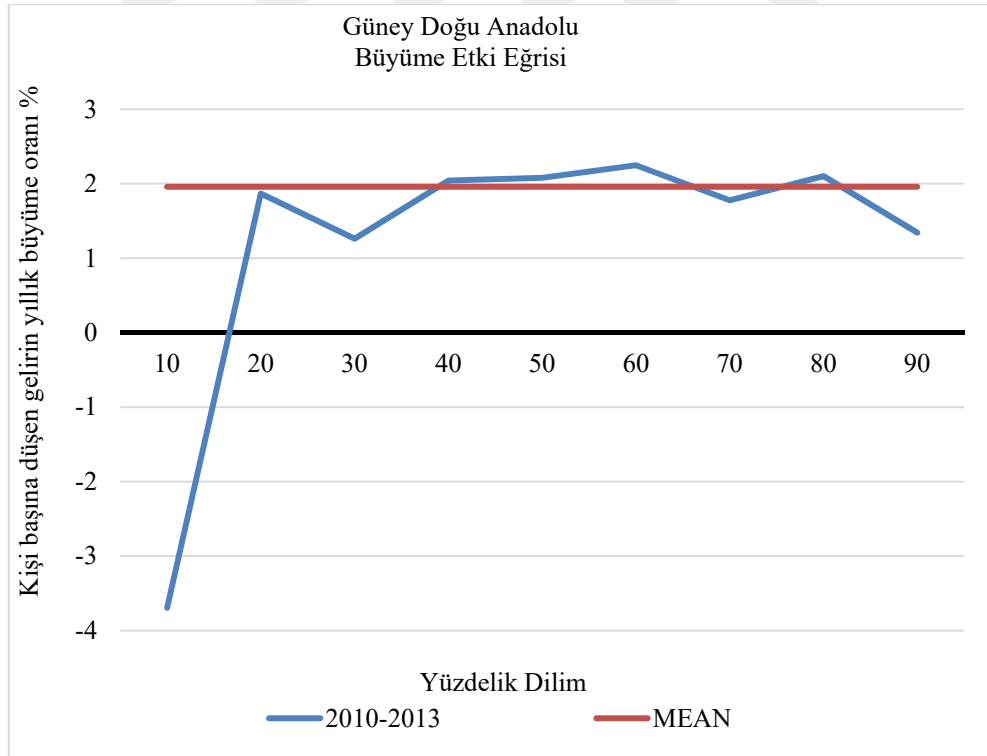

Şekil 46: Orta Doğu Anadolu büyüme etki eğrisi 2014-2019

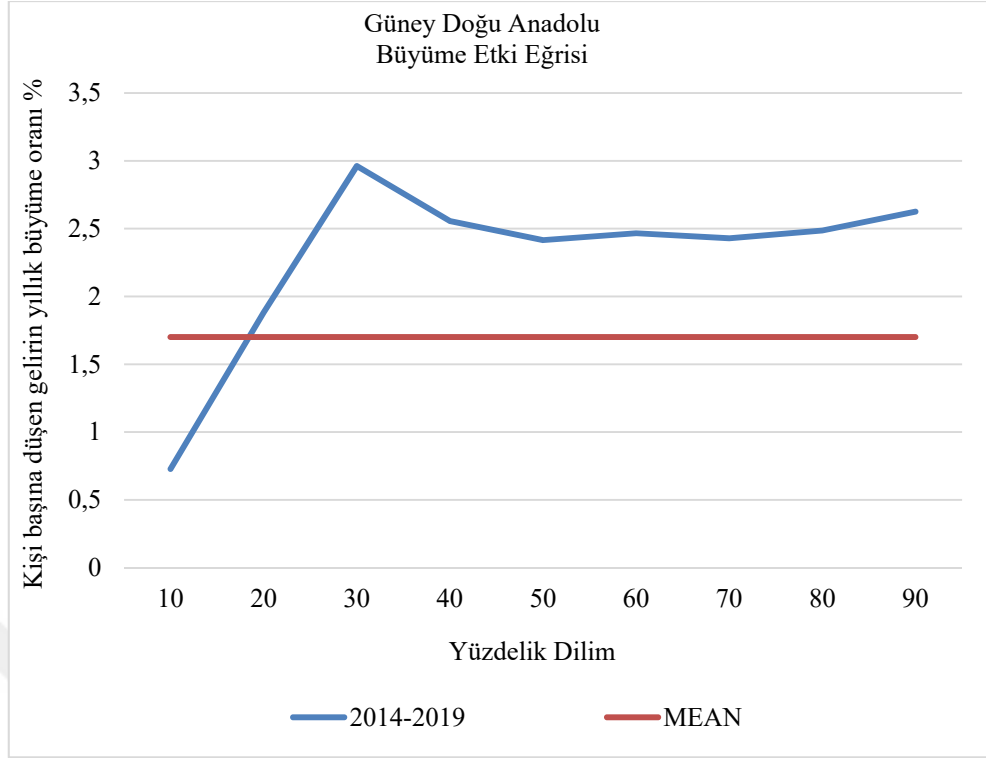
Orta Doğu Anadolu bölgesi için gerçekleşen yoksul-yanlı büyüme sürecin 2014-2019 dönemini kapsadığı görülmektedir. 2006-2010 döneminde büyüme rakamları yaklaşık olarak %13'e ulaşan %10'luk en yoksul nüfus ile 2010-2013 döneminde ise yoksulluk sınırına daha yakın kalan bireylerin gelir büyüme oranları dikkat çekici iyimser bir tablo çizmektedir.

Şekil 47: Güney Doğu Anadolu büyüme etki eğrisi 2006-2010

Şekil 48: Güney Doğu Anadolu büyüme etki eğrisi 2010-2013

Şekil 49: Güney Doğu Anadolu büyüme etki eğrisi 2014-2019

Güney Doğu Anadolu bölgesi ilk iki dönem içerisinde oldukça yoksul karşıtı bir büyüme yaşarken özellikle en yoksul %20'lik dilime kadar olan nüfus 2010-2013 döneminde kötümser bir tablo çizmekte. 2014-2019 döneminde ortalama gelirden yüksek büyüme rakamları görülmesi de genel nüfus içerisinde yoksul sınıfın gelir büyüme oranları nispeten daha fazladır. Bu dönem az da olsa yoksul-yanlı bir büyüme sürecine işaret etmektedir.

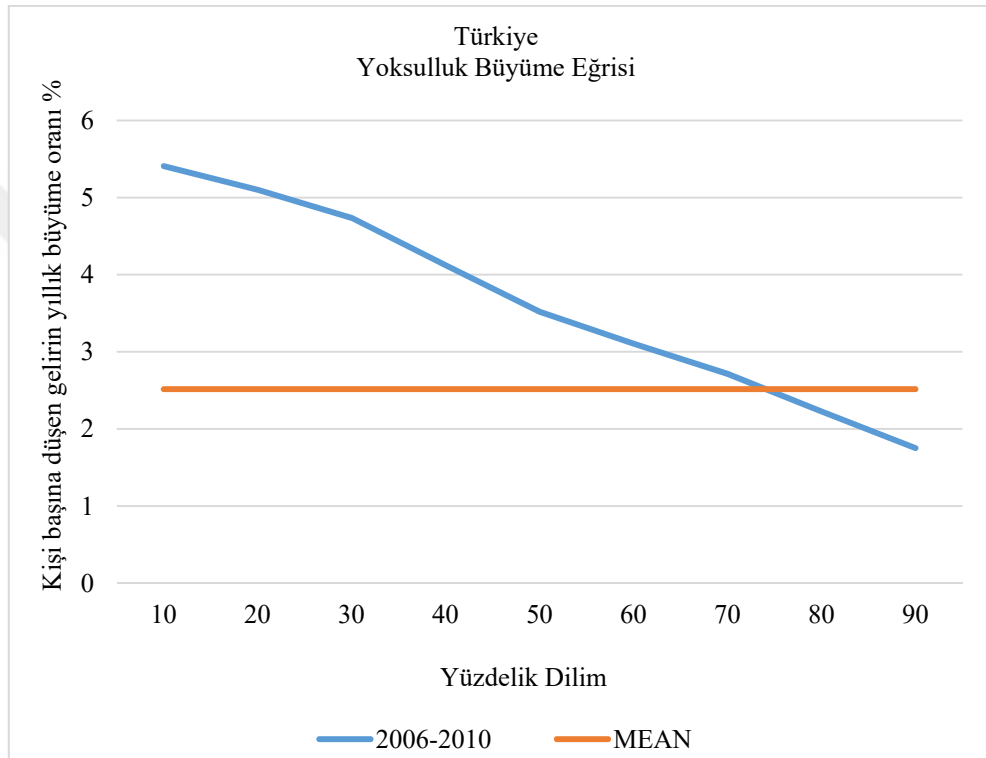
5.1.2.3. Düzey 1 Uzun Dönem Büyüme Etki Eğrileri

Uzun dönem süreç içerisinde büyüme etki eğrilerine baktığımızda (bakınız Ek 3) kısa periyodlar içerisinde görülen etkilerin kaybolduğunu görüyoruz. İstanbul için 2006-2019 tüm dönemi kapsayan bir yoksul karşıtı büyüme görülmekte. Batı Marmara ve Güney Doğu Anadolu bölgeleri için uzun dönemde açıkça bir yoksul karşıtı büyüme söz konusudur. Doğu Marmara ve Batı Anadolu'da yoksul nüfusun gelir büyüme oranları birbirine benzerken Doğu Marmara büyümeden elde edilen bölgesel pay da yoksul sınıfa daha cömert davranmıştır. Burada açık bir gelir eşitsizliği azalışı gözlenmektedir. Akdeniz, Ege bölgesi, Batı Karadeniz, Kuzey Doğu Anadolu ve Batı Anadolu yoksul-yanlı büyüme tablosu çizerken Orta Anadolu ve Doğu Karadeniz bazı yoksul nüfus için iyimser tablo çizerken bazı yüzelikler oldukça kötümser tabloya sahiptir. Özellikle

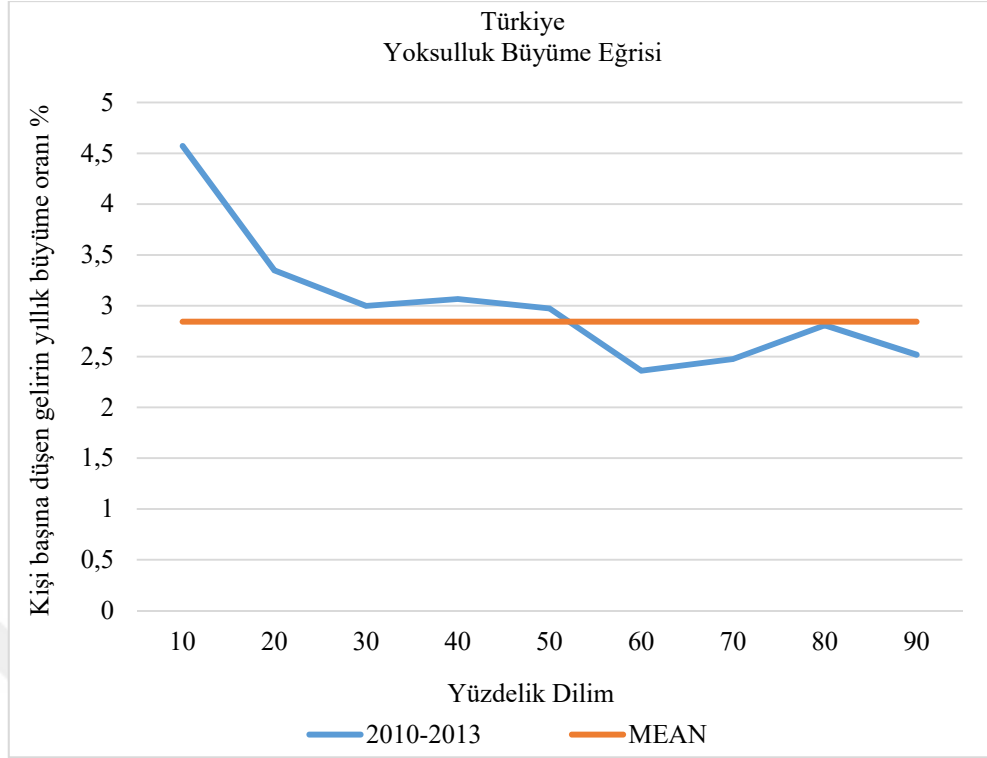
Doğu Karadeniz bölgesinde %10'luk dilim gelir artışından en az pay sahibi olan dilimdir. Yine bu bölgede yoksul sınıfın %30'luk dilimi ise tüm nüfus içerisinde en iyi geri artışı yaşayan sınıftır.

5.1.3. Yoksulluk Büyüme Eğrileri (PGC)

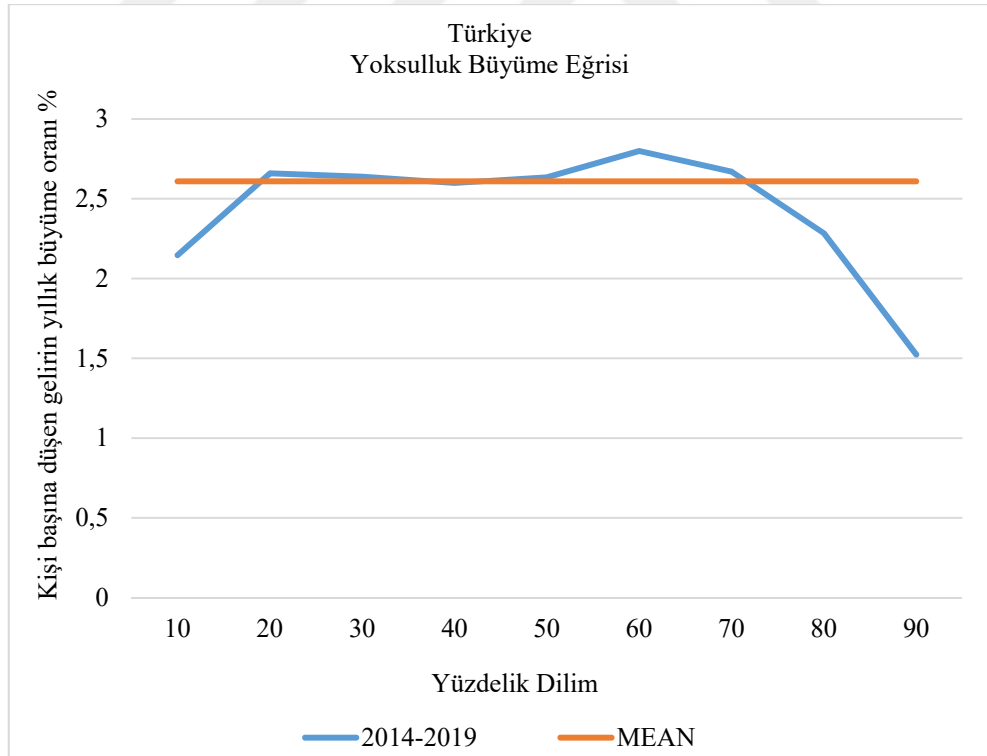
5.1.3.1. Kısa Dönem ve Uzun Dönem Türkiye Yoksulluk Büyüme Eğrileri

Şekil 50: Türkiye yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2010

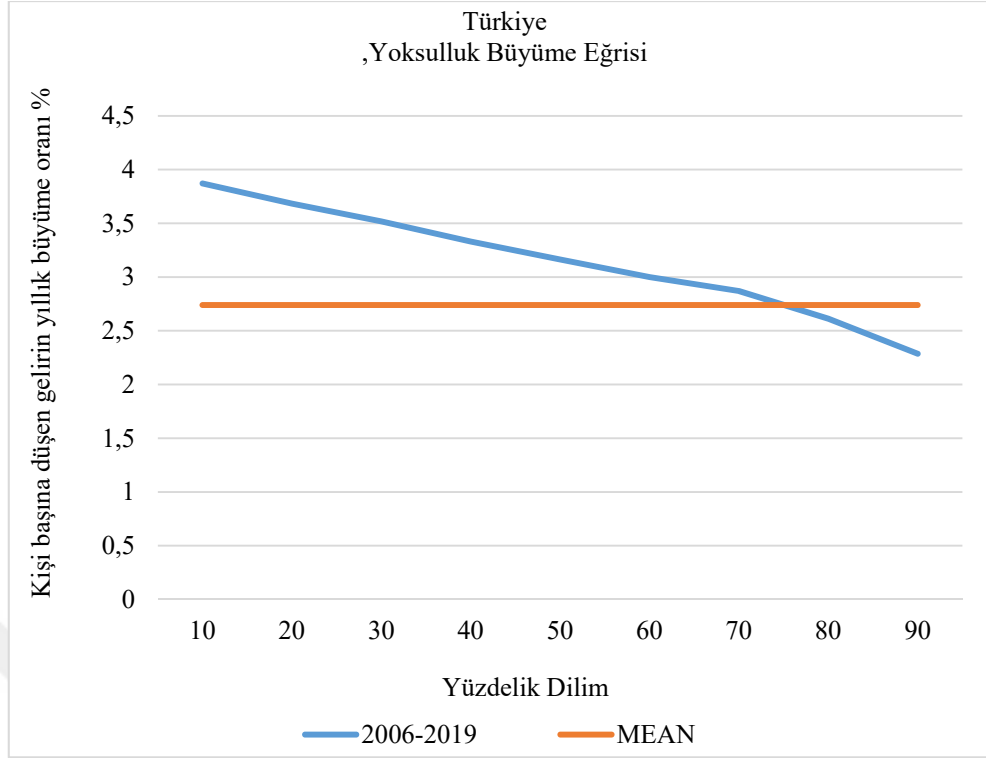

Şekil 51: Türkiye yoksulluk büyüme eğrisi 2010-2013

Şekil 52: Türkiye yoksulluk büyüme eğrisi 2014-2019

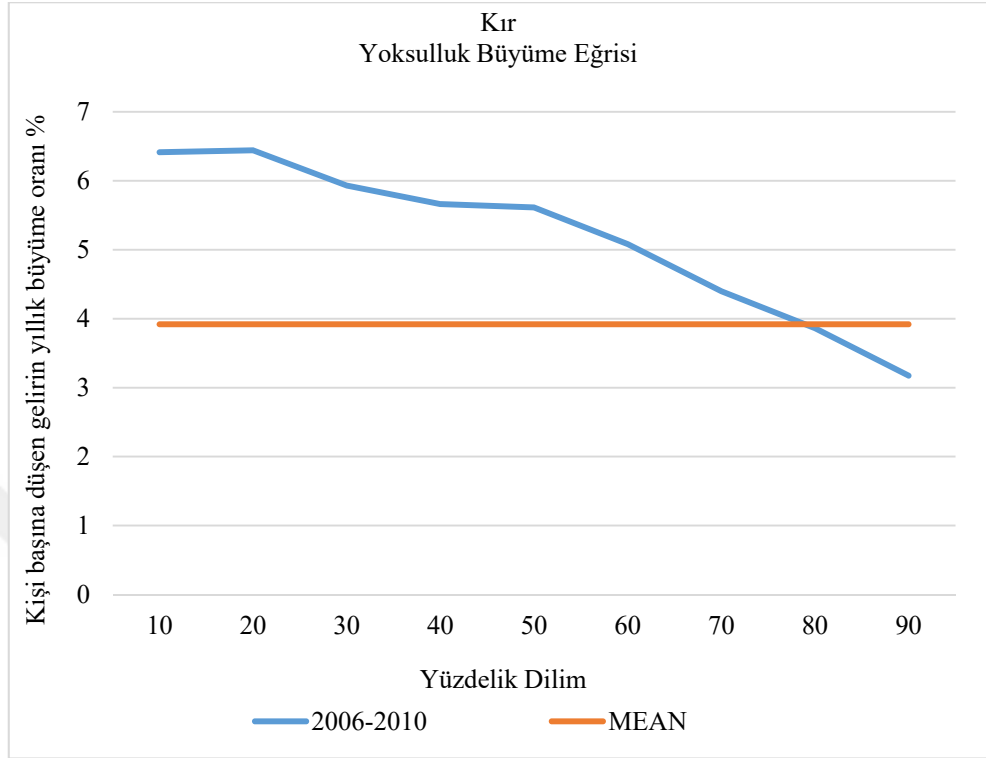
Türkiye için yoksulluk büyüme eğrilerine baktığımızda 2006-2010 döneminde yoksul yanlı bir büyümenin izleri vardır. Eğri aşağı doğru negatif eğime sahip bir eğridir. Büyüme rakamlarının tüm yüzdeler dilimlerde sıfırın üzerinde olduğu gözlenmektedir. Ortalamadan daha yüksek büyüme oranına sahip yoksul kesimi içeren yüzdeler dilimler dikkat çekici gelir büyüme oranlarına sahip. Bu dönem için yoksullukta mutlak bir azalış olduğu gibi nispi bir azalışta söz konusudur. Kısacası 2006-2010 dönemi hem mutlak hem de nispi yoksul yanlı büyüme sürecine tanıklık eder. 2010-2013 döneminde düzensiz ilerleyen bir eğri görülmektedir. Yine de yüzdeler dilimlerin ilk yarısının yani gelir düzeyi düşük kesimin gelir düzeyi yüksek zengin kesime göre daha fazla gelir artış oranına sahip olduğu görülebiliyor. %50'nin altındaki dilimlerin gelir artış oranları ortalama gelir artışının üzerinde kalırken %50'nin üzerinde kalan dilimin gelir artışı ise bunun altında kalmıştır. Gelir büyüme oranları 2006-2010 dönemi ile kıyaslandığında bu dönem düşük kalsa da sıfırın üzerindedir. Bu dönem için de hem mutlak anlamda yoksullukta bir azalış hem de nispi anlamda yoksullukta bir iyileşme yaşandığını söyleyebileceğimiz nispi yoksul yanlı büyüme süreci gözlenmektedir. 2014-2019 dönemi için yoksulluk büyüme eğrisi gözlemlendiğinde concave benzeri bir eğri ile karşılaşırız. Bu bize gelir büyüme oranının en fazla orta sınıf üzerinde gerçekleştiğinin mesajını vermekte. %50 ve %70 dilim aralığı toplam nüfusun ortalama gelir artışından biraz daha fazla bir gelir büyüme oranına sahiptir. Tüm dilimlerde yaşanan pozitif büyüme oranı yoksullukta mutlak anlamda bir azalmaya işaret ederken orta kesim ile kıyaslandığında gelir büyüme oranları düşük kalmaktadır. Yine bu dönem zengin kesime ait yüzdeler dilimlerin de toplam nüfusun ortalama gelirinin büyüme oranından aşağıda bir gelir büyüme oranları yaşadığı görülmekte. Bu dönem orta kesimin gelir düzeyini koruyucu politikalar barındırdığını söylemek yanlış olmayacaktır.

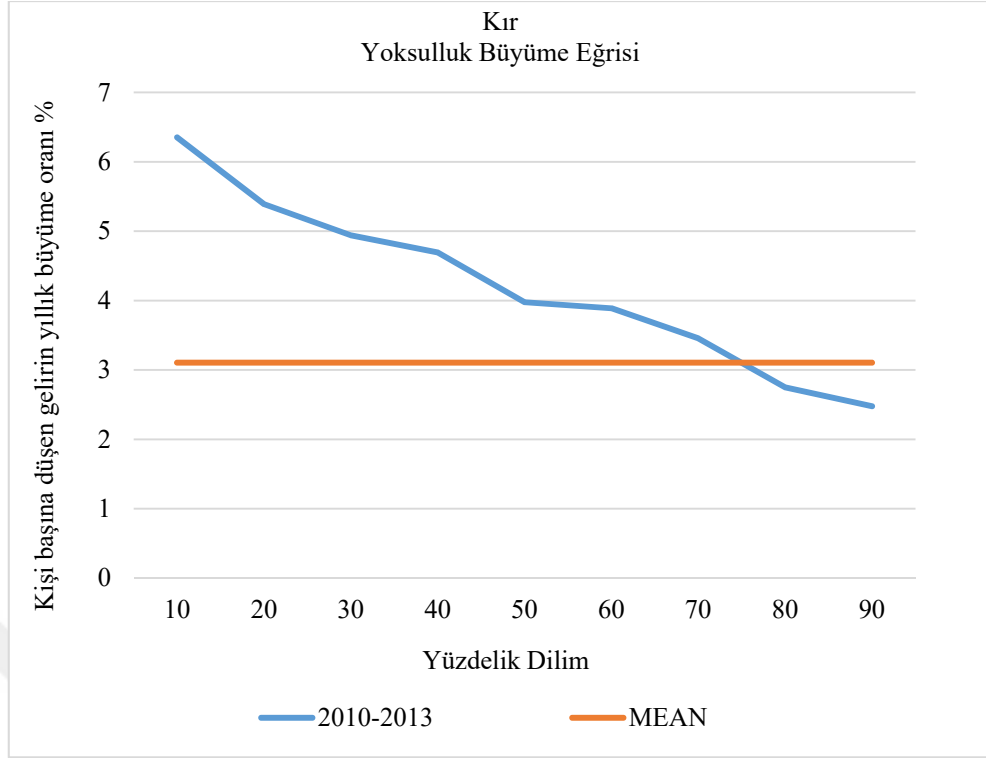
Şekil 53: Türkiye uzun dönem yoksulluk büyüme eğrisi 2014-2019

Uzun dönem için yoksulluk büyüme eğrilerine bakıldığında kısa dönemlerdeki bozucu etkileri görmek mümkün olmamaktadır. Mutlak anlamda yoksullukta bir azalış ve nispi anlamda yoksullukta bir azalış gözlenirse de kısa periyotlardaki pozitif ve negatif kuvvetli etkiler hakkında bilgi sahibi olamamaktayız. Ancak 2006-2019 dönemi yoksul yanlı büyüme literatürüne göre negatif eğimli bir yoksulluk büyüme eğrisini temsil ettiği için yoksul yanlı büyüme yaşandığını söyleyebilirsek de baz etkisinden dolayı yoksullukta ve gelir eşitsizliğinde kayda değer bir azalma yaşandığını söyleyemiyoruz. Düşük gelir grubunun ve yüksek gelir grubunun gelir düzeylerindeki makasın başlangıç noktasında oldukça açık olması, en yoksul kesimin gelir büyüme oranı en yüksek gelire sahip kesiminkine oranla iki katı ortalamada artsa bile yoksulluğu önemli ölçüde azaltamamıştır. Literatürün de sıkça değindiği gibi başlangıç yoksulluk ve gelir eşitsizliği oranlarının iyileşme süreçlerinde önemi büyüktür. Bu nedenle eğrilerin negatif eğimlerinin oranı ya da endekslerin oranının büyüklüğü tek başına yoksul yanlı büyüme yorumu yapabilmek için yeterli değildir. Yorumlamaların ülke başlangıç değerleri ile ilişkisi yadsınamaz.

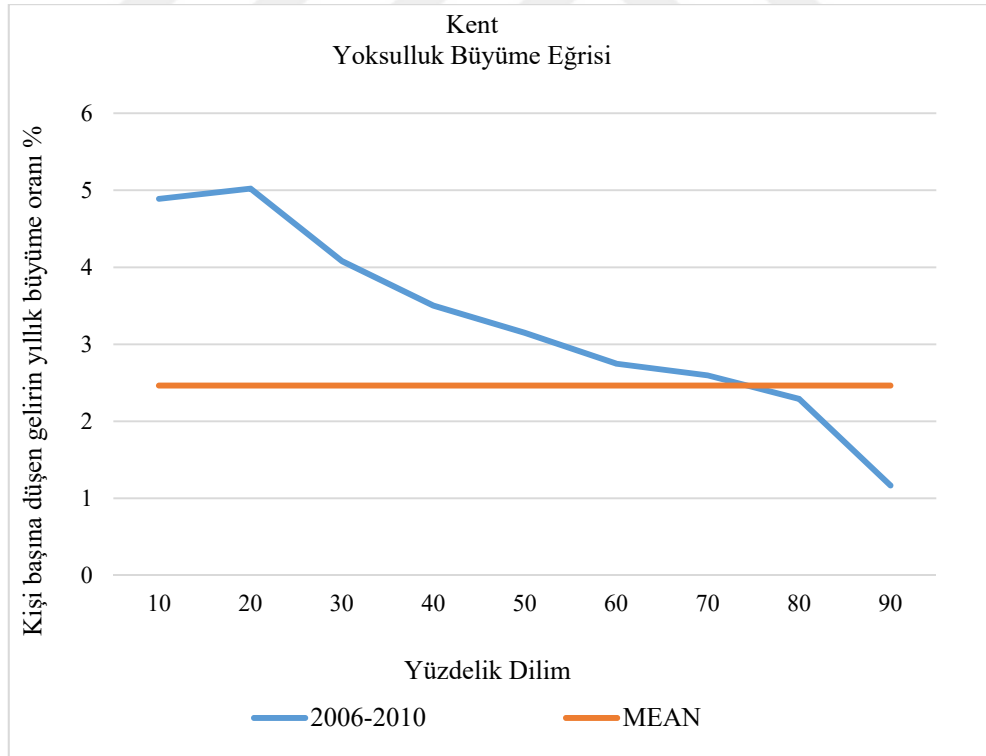
5.1.3.2. Kır ve Kent Yoksulluk Büyüme Eğrileri

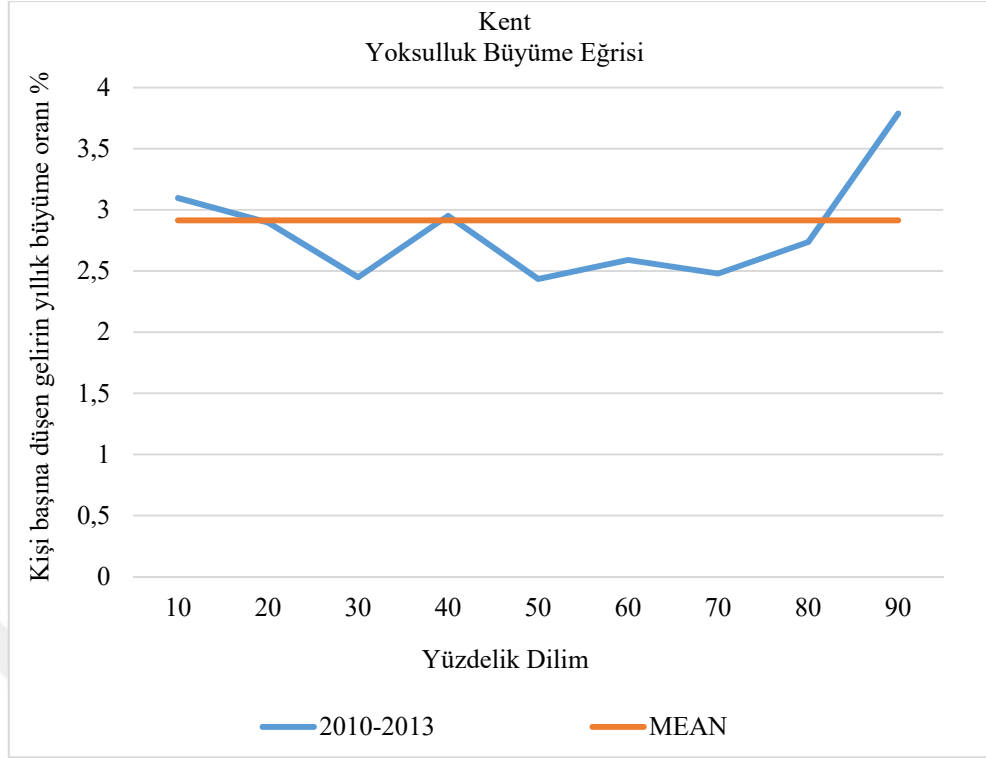
Şekil 54: Kır yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2010

Şekil 55: Kır yoksulluk büyüme eğrisi 2010-2013

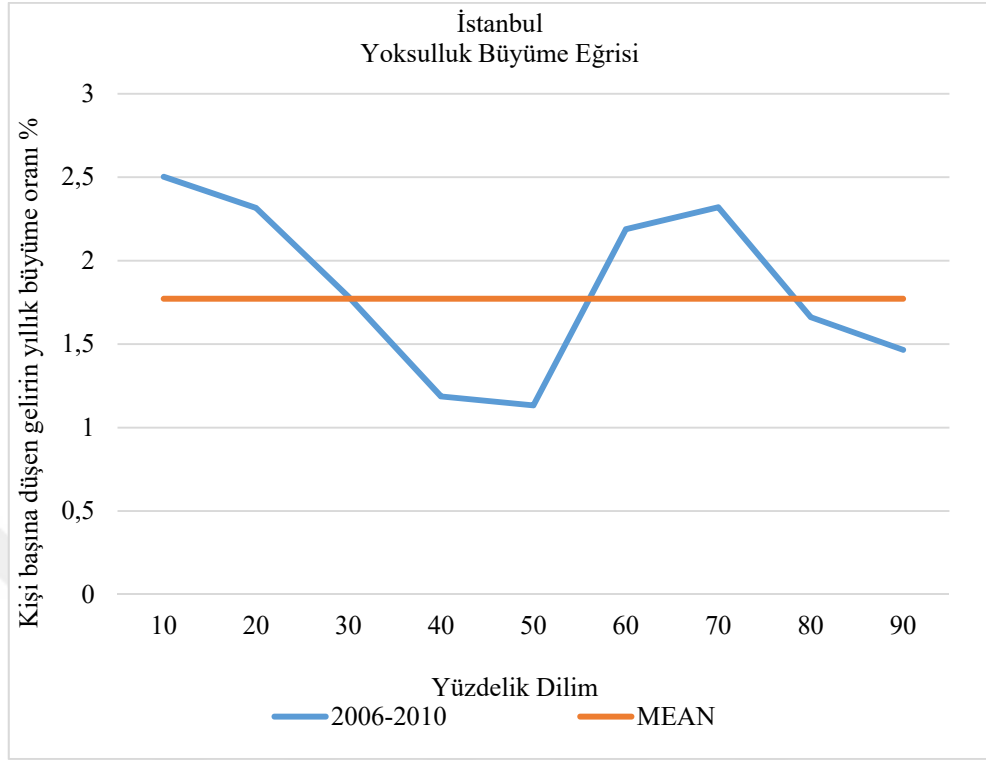
Şekil 56: Kent yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2010

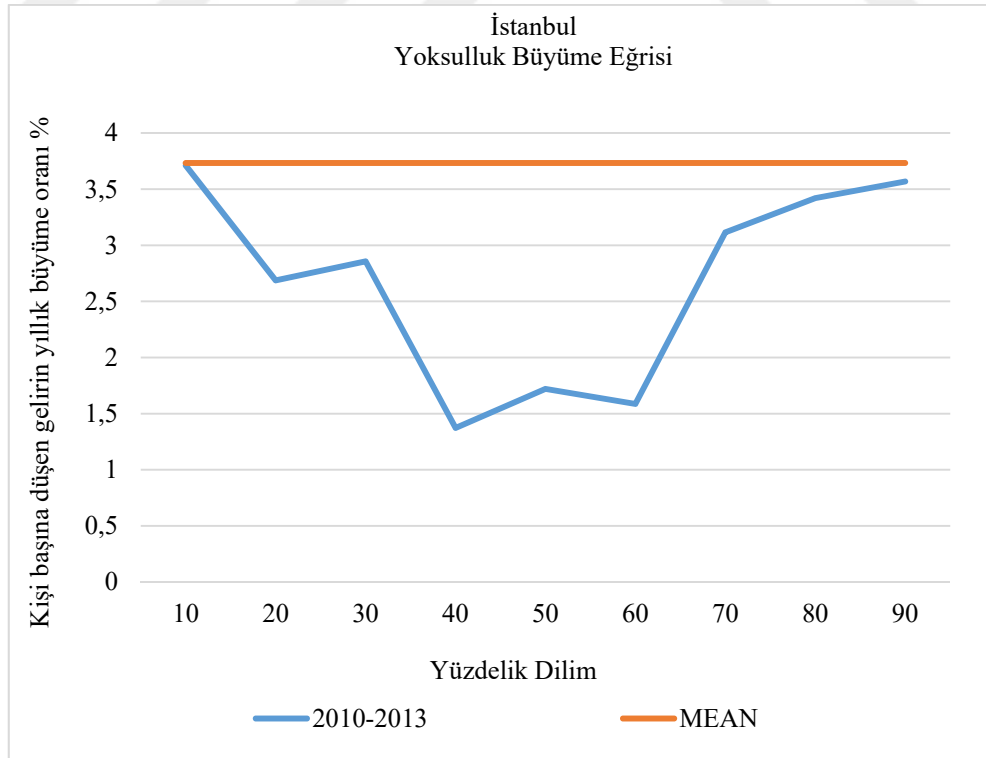
Şekil 57: Kent yoksulluk büyüme eğrisi 2010-2013

Kırsal ve kentsel bölgeler için yoksulluk büyüme eğrilerini incelediğimizde 2006-2010 ve 2010-2013 döneminde kırsal bölgede hem mutlak yoksulluk azalışı hem de nispi yoksulluk azalışı görülmekte. Kentsel bölgeler için 2006-2010 dönemine baktığımızda yine yoksullukta hem mutlak hem nispi bir azalma görülüyor ancak kırsal bölge ile kıyaslandığında büyüme oranları kente göre daha düşük olduğundan mutlak anlamda yoksulluktaki azalma bu dönem için kırsal bölgeler için daha fazladır. Ancak kentsel bölgeye ait olan yoksulluk büyüme eğrisi tüm nüfusun ortalama gelirinin büyüme oranı eğrisinden daha yukarıda olması nispi yoksul yanlı büyüme açısından kentsel bölgelerin kırsal bölgelere kıyasla daha yüksek nispi yoksul yanlı bir büyüme sürecine sahip olduğu görülüyor. 2010-2013 dönemi için ise durum tam tersi şekilde gözlenmektedir. Bu durum yoksul yanlı büyüme endekslerinde de aynı yoruma sahipti. Yoksulluk büyüme eğrileri ölçümü de diğer ölçümlerimizi desteklemektedir.

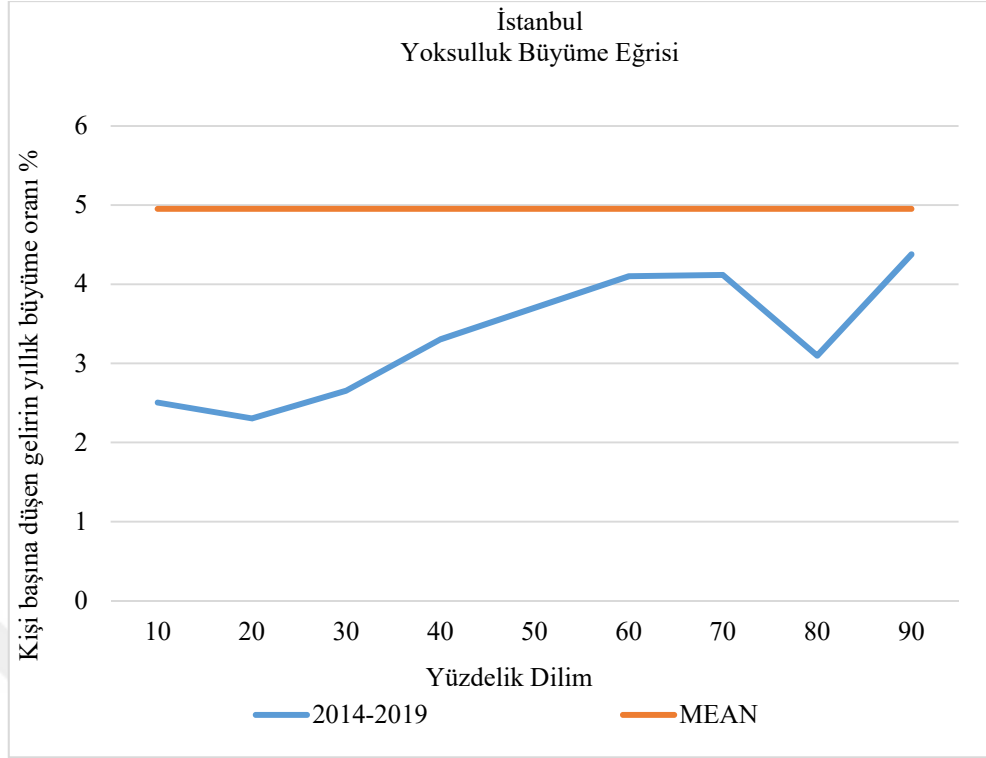
5.1.3.3. Düzey 1 Kısa Dönem Yoksulluk Büyüme Eğrileri

Şekil 58: İstanbul yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2010

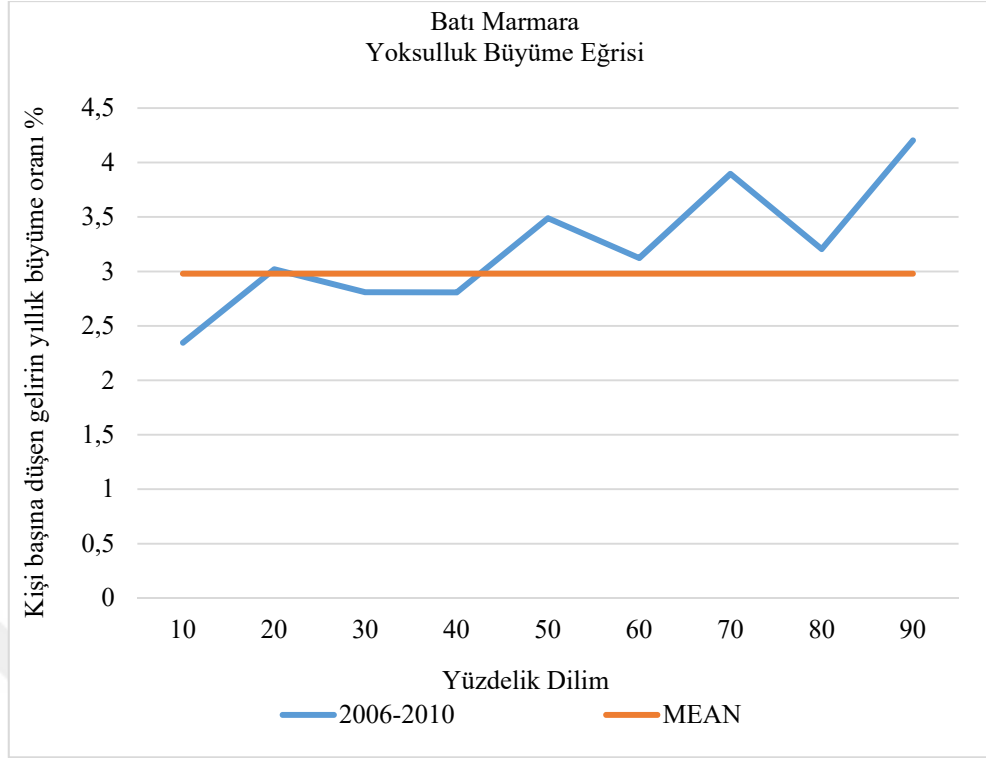

Şekil 59: İstanbul yoksulluk büyüme eğrisi 2010-2013

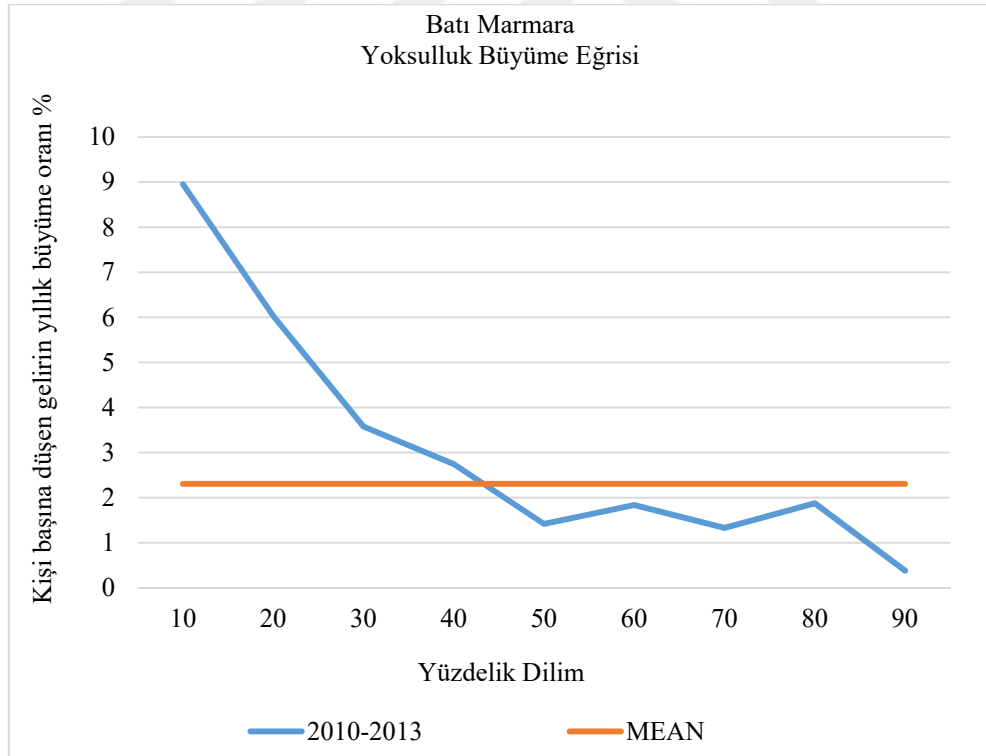

Şekil 60: İstanbul yoksulluk büyüme eğrisi 2014-2019

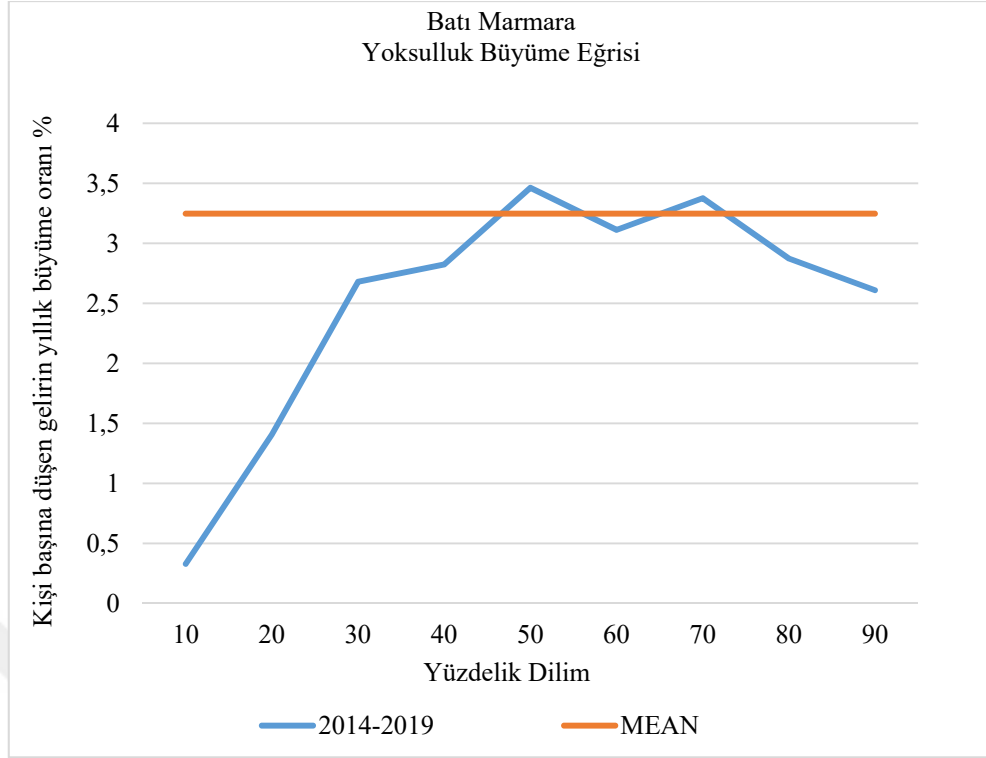
İstanbul yoksulluk büyüme eğrileri 2006-2010 döneminde yoksulluk mutlak anlamda da nispi anlamda da azalmış görünüyor. Ancak 2010-2013 dönemi ortalamasının altında kalan büyüme oranlarına sahip yüzdeler dilimleri göz çarpıyor. Özellikle ortalama gelir düzeyine sahip kesim için elverişli bir dönem olmadığı görülmekte. Bu dönem ve 2014-2019 dönemi nispi yoksul yanlı büyüme sürecine sahip değildir.

Şekil 61: Batı Marmara yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2010

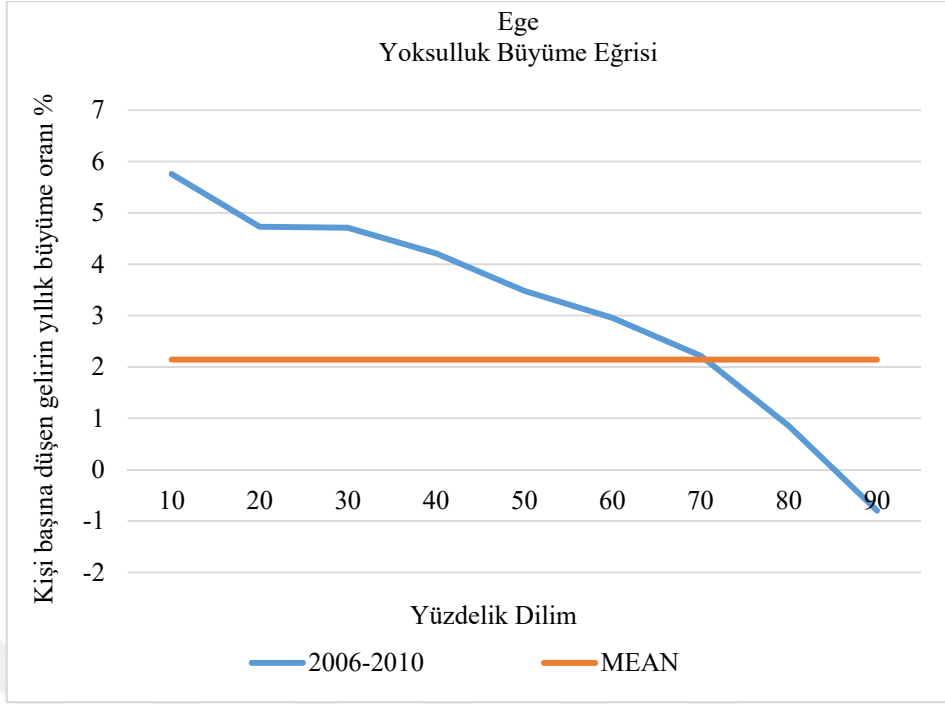

Şekil 62: Batı Marmara yoksulluk büyüme eğrisi 2010-2013

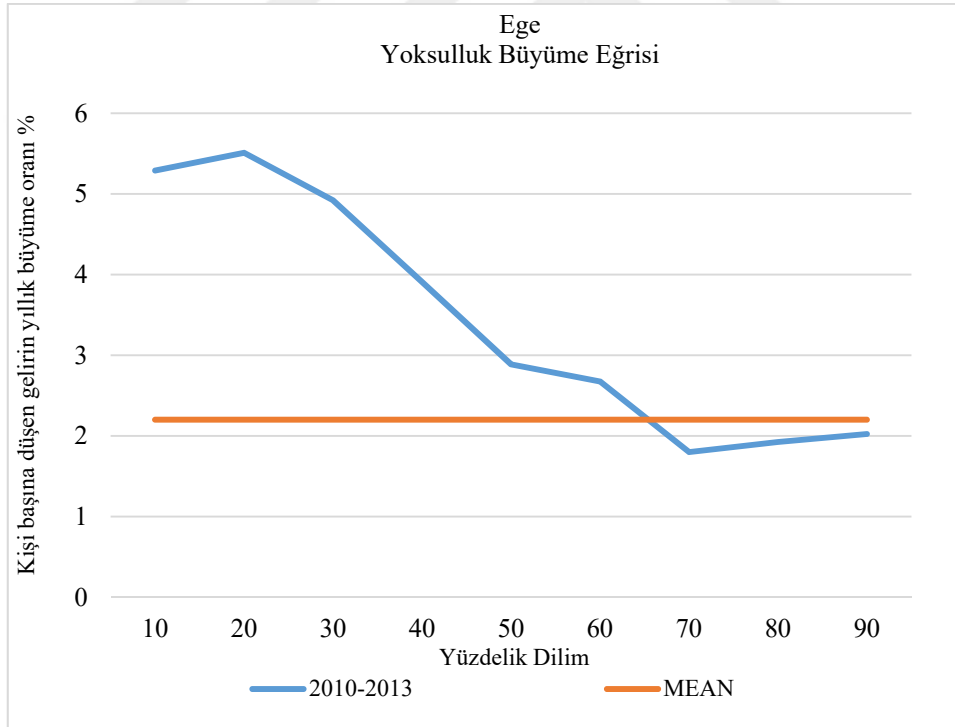

Şekil 63: Batı Marmara yoksulluk büyüme eğrisi 2014-2019

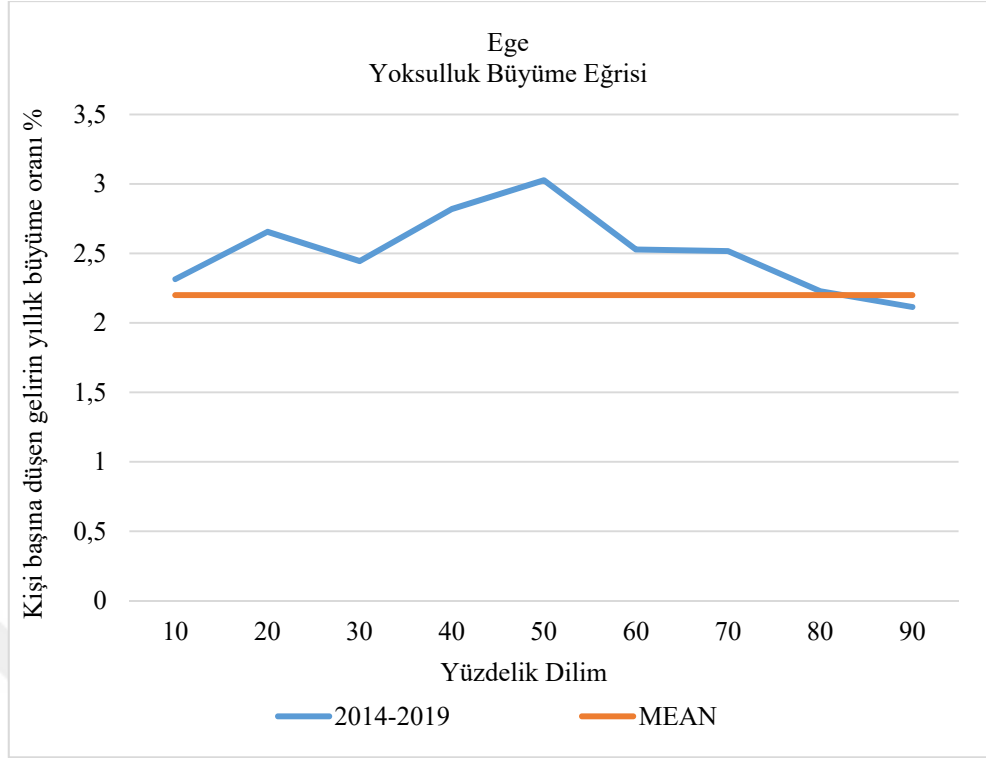
2006-2010 dönemi yoksullar için olumlu bir dönem olarak görülmezken 2010-2013 dönemine ait yoksulluk büyüme eğrisi hem mutlak anlamda hem de nispi anlamda yoksul yanlıdır. 2014-2019 döneminde ise yoksul karşıtı bir yoksulluk büyümesi ile karşı karşıyayız. Kısaca Batı Marmara için yoksullukta azalış hem nispi hem mutlak anlamda yalnızca 2010-2013 dönemini kapsamaktadır.

Şekil 64: Ege yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2010

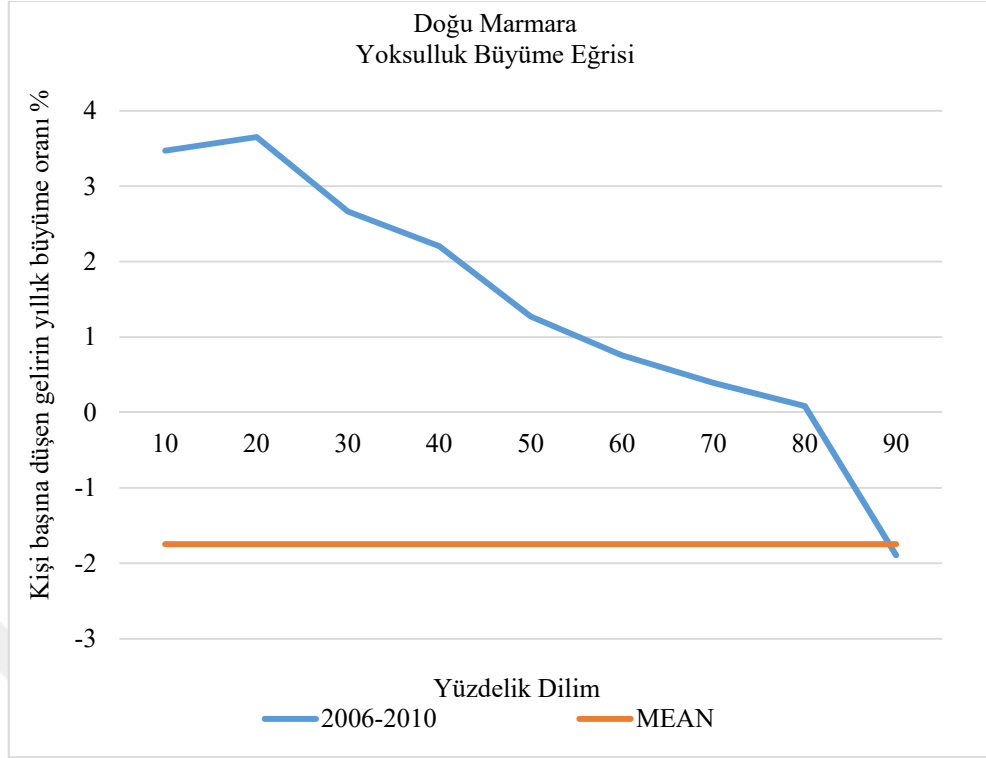

Şekil 65: Ege yoksulluk büyüme eğrisi 2010-2013

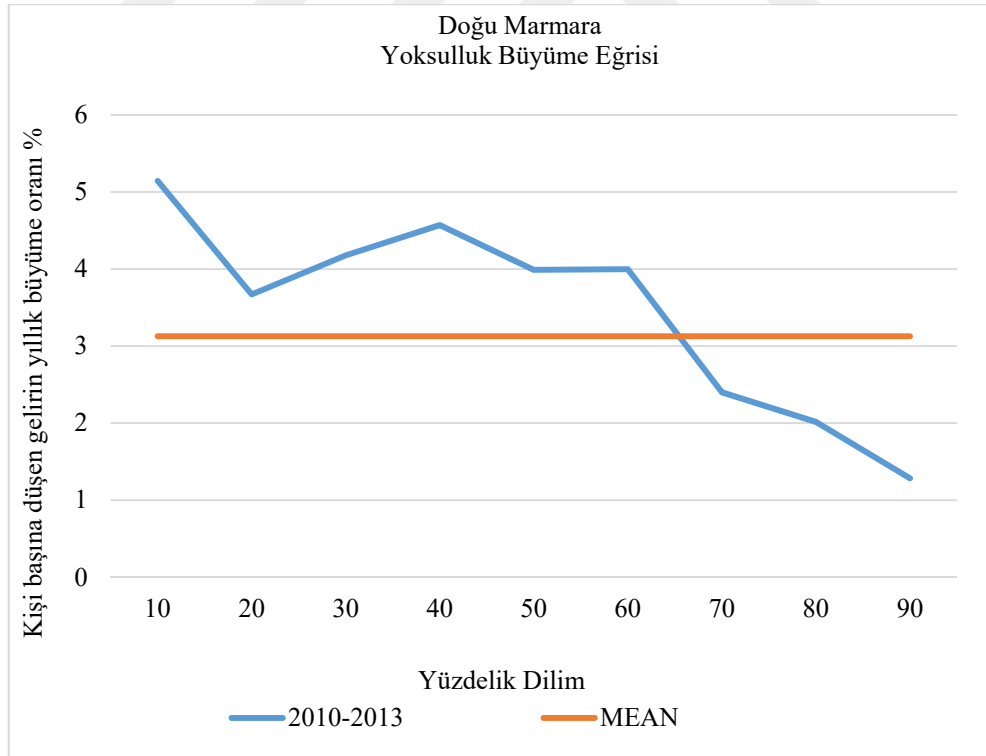

Şekil 66: Ege yoksulluk büyüme eğrisi 2014-2019

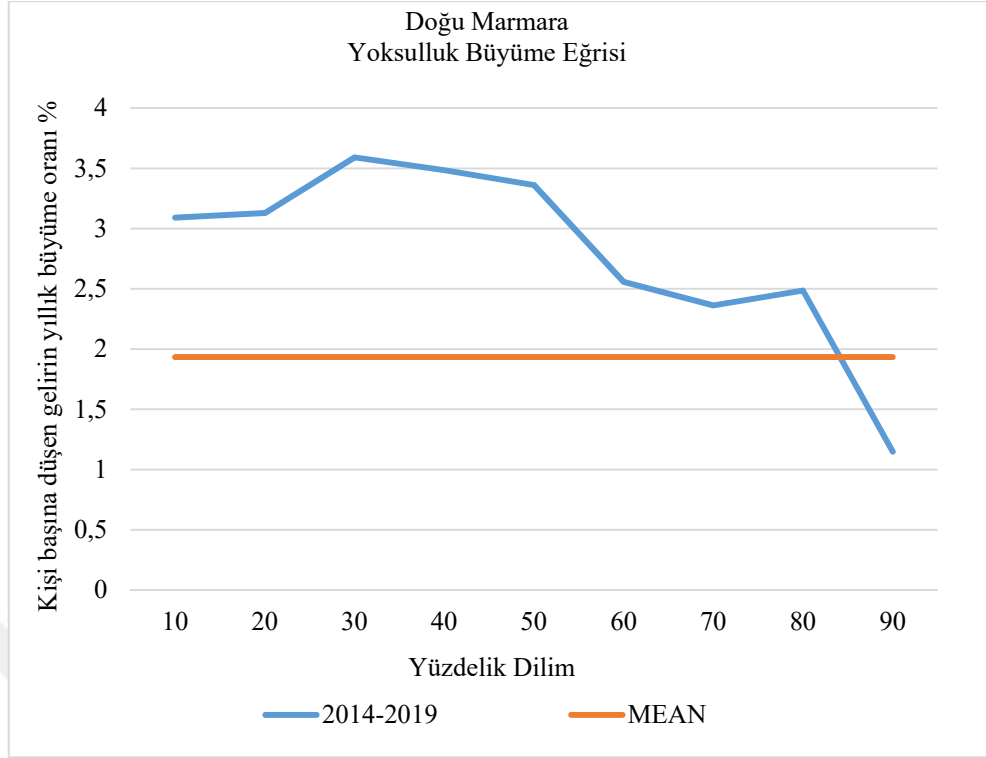
Ege bölgesindeki yoksulluk değişimleri yoksulluk büyüme eğrileri ile incelendiğinde 2006-2010 döneminin negatif eğimli bir yoksulluk büyüme eğrisine sahip olması ve pozitif büyüme yaşanmasının yanında %80'lik bir yüzdeler dilime kadar ortalama gelirin büyüme oranının tüm nüfus ortalamasından yüksek olması bize bu dönemin oldukça yoksul yanlı olduğunu söylemekte. Ayrıca en düşük gelir yüzdeleri ile en yüksek gelir büyüme oranlarına sahip durumda. Aynı senaryo benzer biçimde ancak ufak farklar ile 2010-2013 dönemi için de geçerli. Ancak 2014-2019 dönemine gelindiğinde orta düzey gelir yüzdelerinin en yoksul ve en zengin gelir yüzdelerine göre daha ılımlı bir gelir büyüme oranına sahip olduğu görülmekte. Bununla beraber gelir büyüme rakamlarının daha önceki dönemlere kıyasla nüfusun tüm gelir yüzdelerinde daha düşük olduğu görülmekte. Ege bölgesi için bu dönem hem gelirin yeniden dağılımı hem de bölge büyümesi açısından olumsuz bir sürecin mesajını vermekte.

Şekil 67: Doğu Marmara yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2010

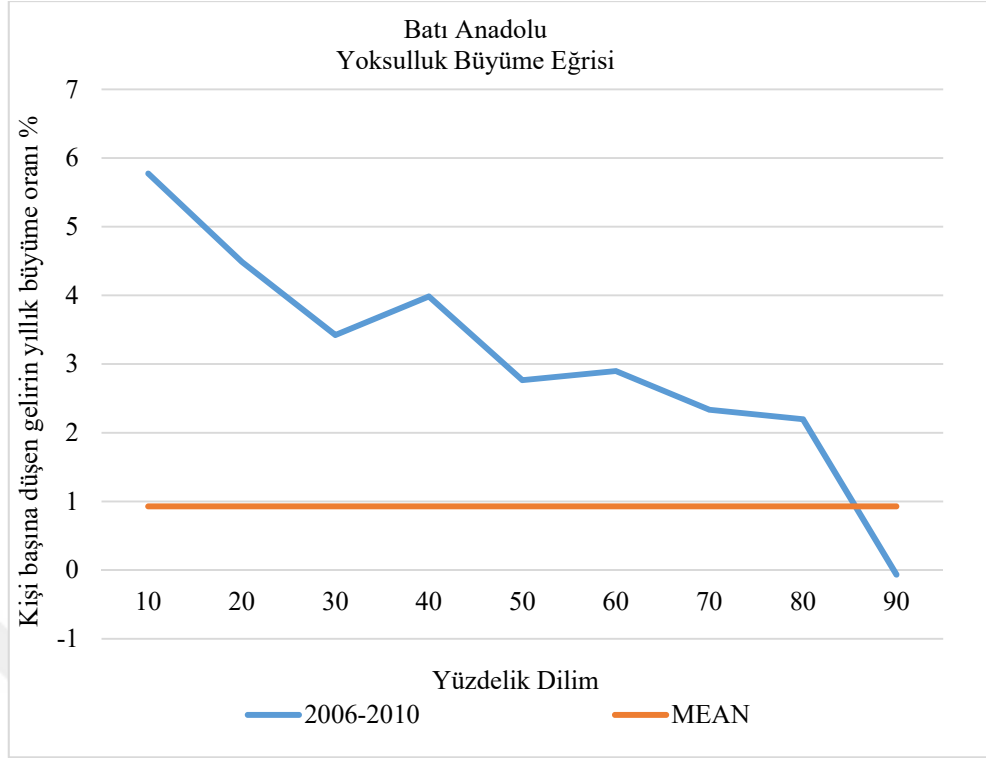

Şekil 68: Doğu Marmara yoksulluk büyüme eğrisi 2010-2013

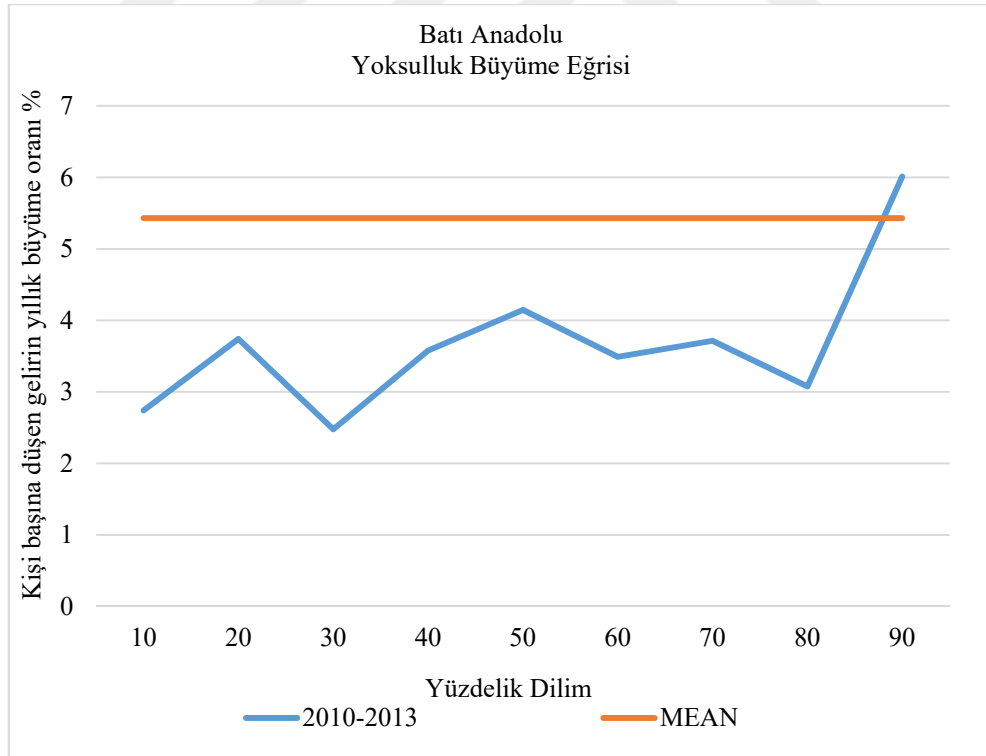

Şekil 69: Doğu Marmara yoksulluk büyüme eğrisi 2014-2019

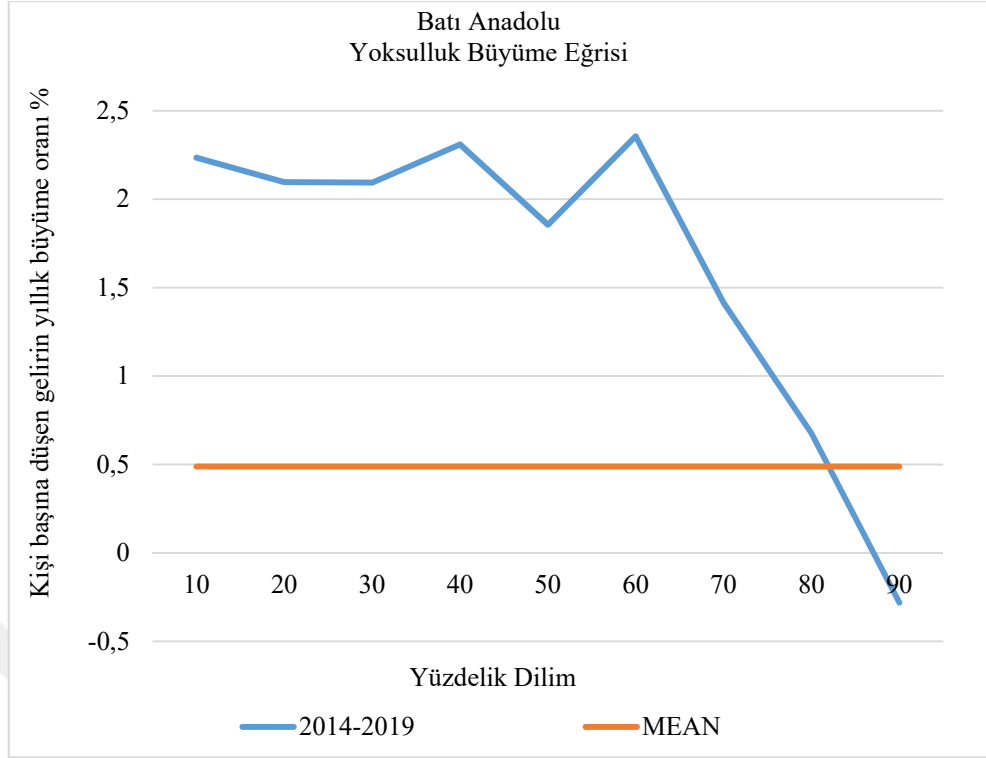
Doğu Marmara genel ortalamada 2006-2010 dönemi için bazı yüzdelerde negatif bir gelir büyüme oranına sahip. Ancak eğri negatif eğimli konkav bir eğri olduğundan ve düşük gelirli yüzdelerin pozitif gelir büyüme oranlarına sahip olmasından bu dönemde yoksulluk mutlak anlamda azalmış aynı zamanda da nispi yoksul yanlı bir büyüme süreci yaşanmıştır. 2010-2013 dönemi için yoksul kesimin zengin nüfusa göre çok daha yüksek gelir büyüme oranına sahip olduğu ve bir önce döneme göre daha iyi bir büyüme yaşandığı görülmektedir. İki döneminde eğrisi kıyaslandığında şunu söylemek yanlış olmayacaktır. 2006-2010 dönemi nispi yoksulluk azalışında 2010-2013 dönemine baskınken mutlak yoksulluk azalışı konusunda 2010-2013 dönemi 2006-2010 dönemine baskındır. 2014-2019 dönemi bazı bölgelerin sahip olduğu negatif bir sürece sahip değildir. Bu dönem Doğu Marmara için kötümser bir senaryo barındırmamıştır. Mutlak anlamda yoksullukta bir iyileşme gözlenirken nispi anlamda da iyileşme göze çarpmakta.

Şekil 70: Batı Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2010

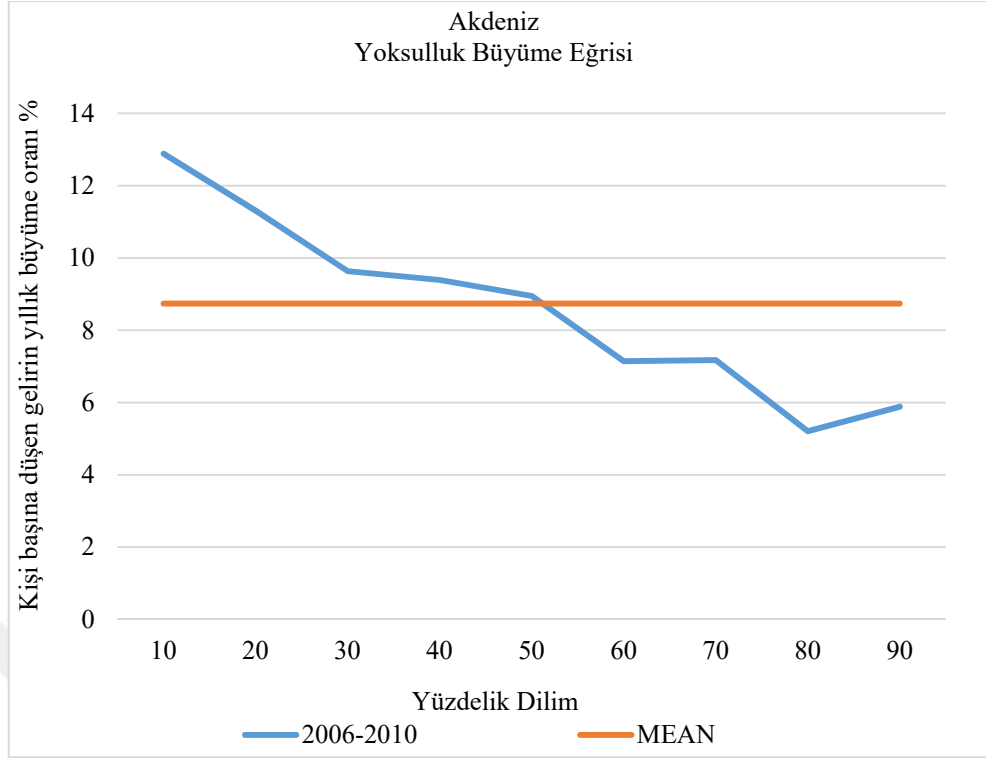

Şekil 71: Batı Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2010-2013

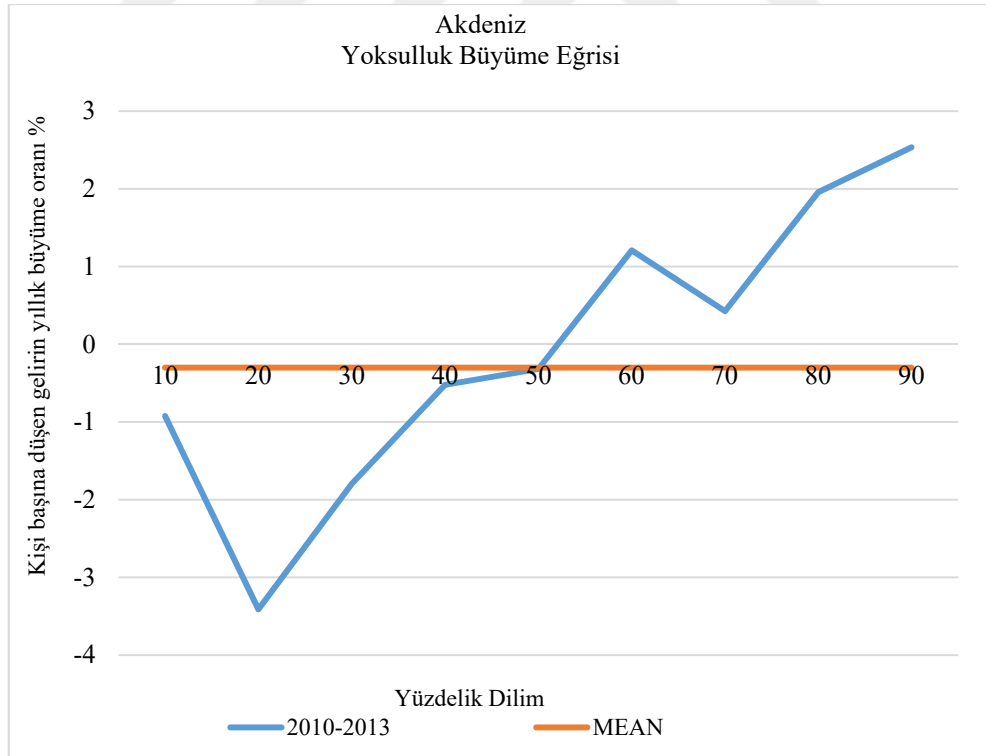

Şekil 72: Batı Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2014-2019

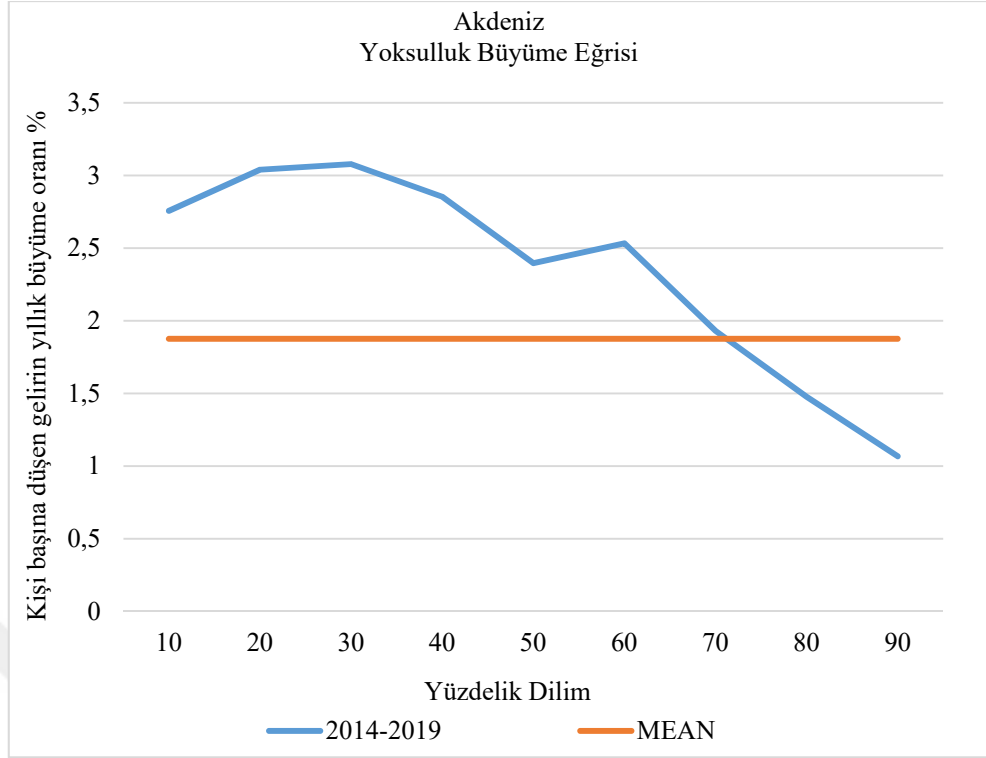
2006-2010 dönemi Batı Anadolu için yoksullukta mutlak azalışa işaret eden bir yoksulluk büyüme eğrisine sahiptir. En düşük %10'luk dilim en yüksek %90 dilime göre yaklaşık %6'lık bir gelir büyüme oranına sahiptir. Bu da nispi anlamda yoksullukta azalışı ifade eder. 2010-2013 dönemi yoksul yanlı büyümenin yaşanmadığını ancak az da olsa yoksullukta bir azalışın mutlak anlamda yaşandığını söylemektedir. 2014-2019 Batı Anadolu için düşük büyüme rakamlarını sergilese de eğri yoksul yanlı büyümenin temsilcisidir. Ancak mutlak anlamda çok az bir oranda yoksullukta azalış yaşanmıştır. Nüfusun ortalaması yalnızca 2010-2013 döneminde iyi bir gelir artış oranına sahip.

Şekil 73: Akdeniz yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2010

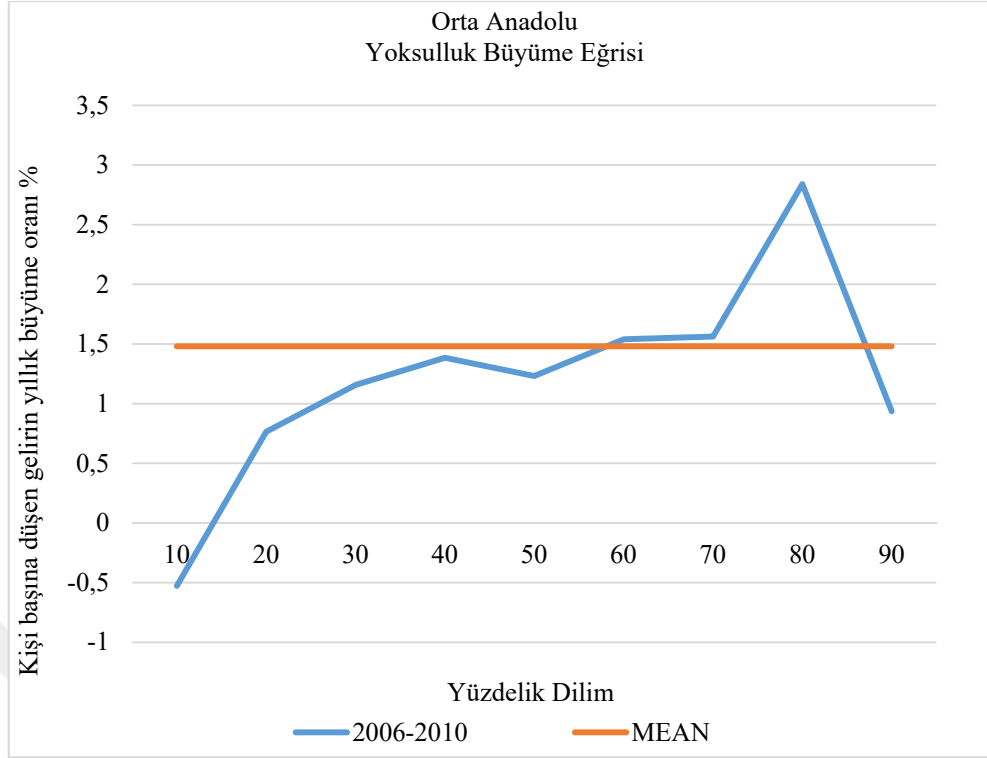

Şekil 74: Akdeniz yoksulluk büyüme eğrisi 2010-2013

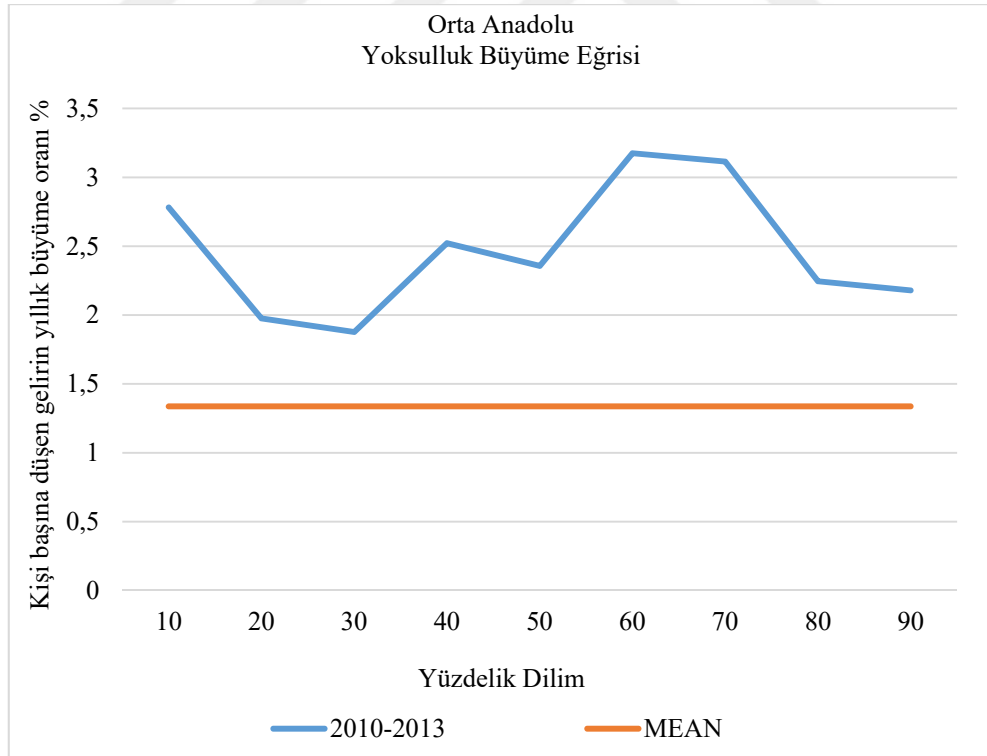

Şekil 75: Akdeniz yoksulluk büyüme eğrisi 2014-2019

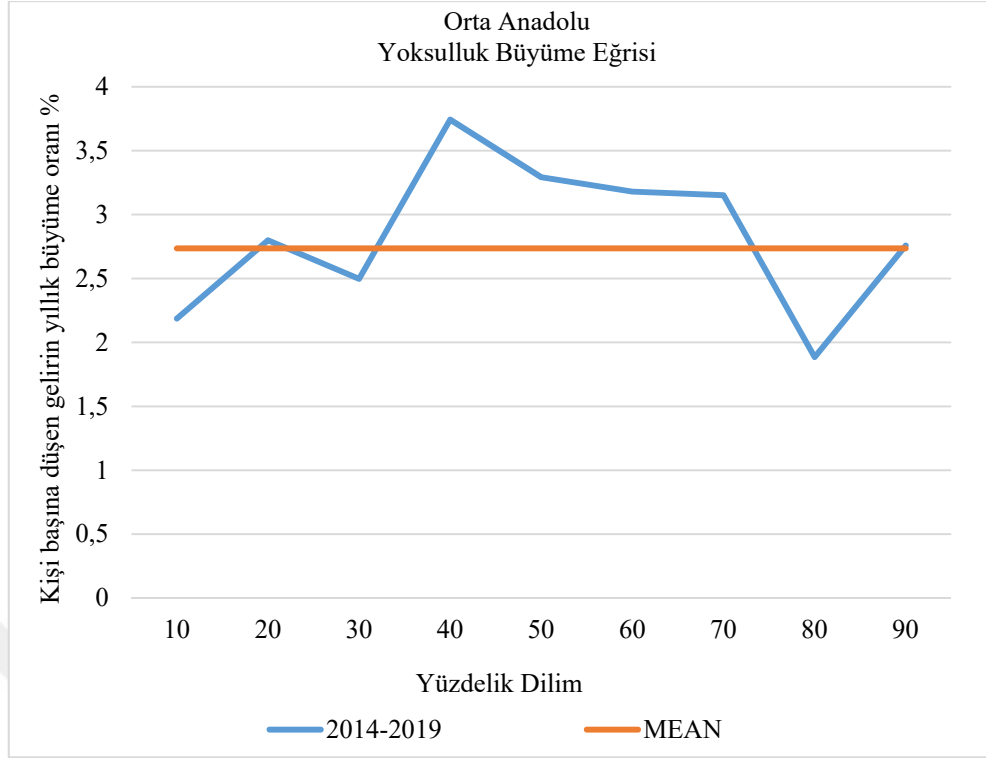
Akdeniz bölgesi için yoksulluk büyüme eğrilerini incelediğimizde 2006-2010 dönemi için yüksek büyüme rakamları dikkat çekici. En düşük gelire sahip olan %10'luk dilimin %14'lere yakın bir büyüme rakamına kadar uzandığı görülüyor. Hem mutlak anlamda hem de nispi anlamda yoksullukta bir azalış olduğu rahatlıkla söylenebilir. En yüksek gelire sahip grubun gelir büyüme oranı ise ortalama büyüme oranından aşağıda kalmış durumda. 2010-2013 döneminde yoksullukta mutlak bir artışın yaşandığını görüyoruz. En düşük gelire sahip nüfusun gelir büyüme oranları negatif rakamlara sahip iken en yüksek gelir sahibi sınıfın ortalama gelir büyüme oranından daha yukarıda bir gelir büyüme oranına sahip olduğu görülüyor. 2014-2019 döneminde ise yoksullukta bir iyileşme gözlenmekte. Hem nispi anlamda hem de mutlak anlamda bir iyileşmenin yaşandığı açıkça görülebilmekte.

Şekil 76: Orta Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2010

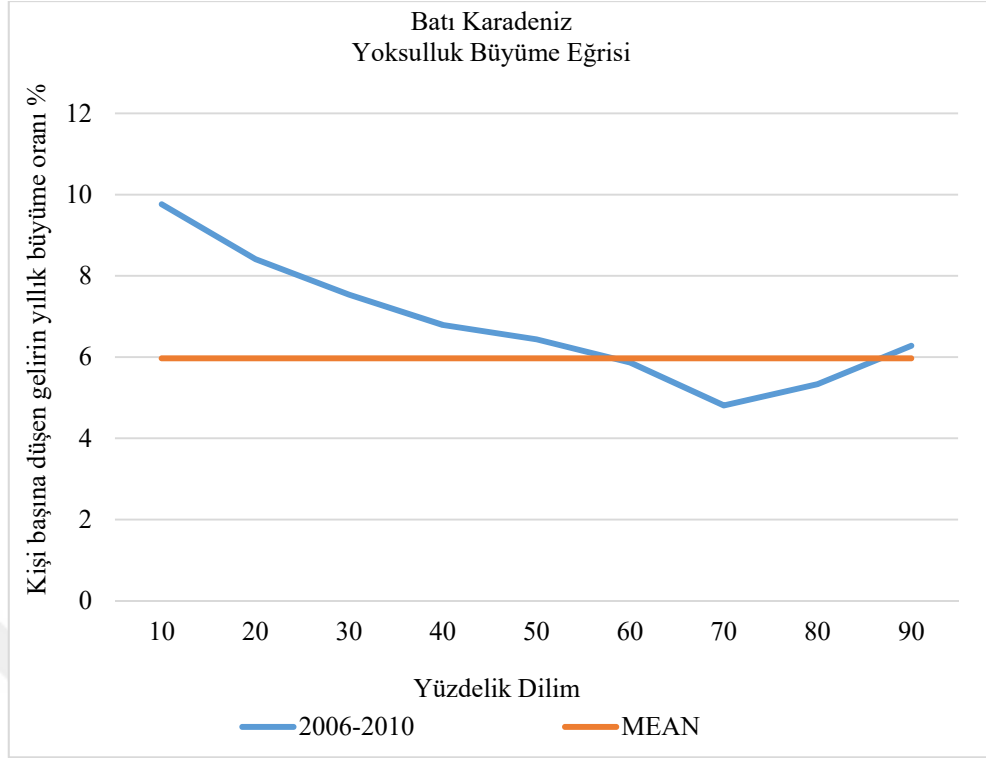

Şekil 77: Orta Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2010-2013

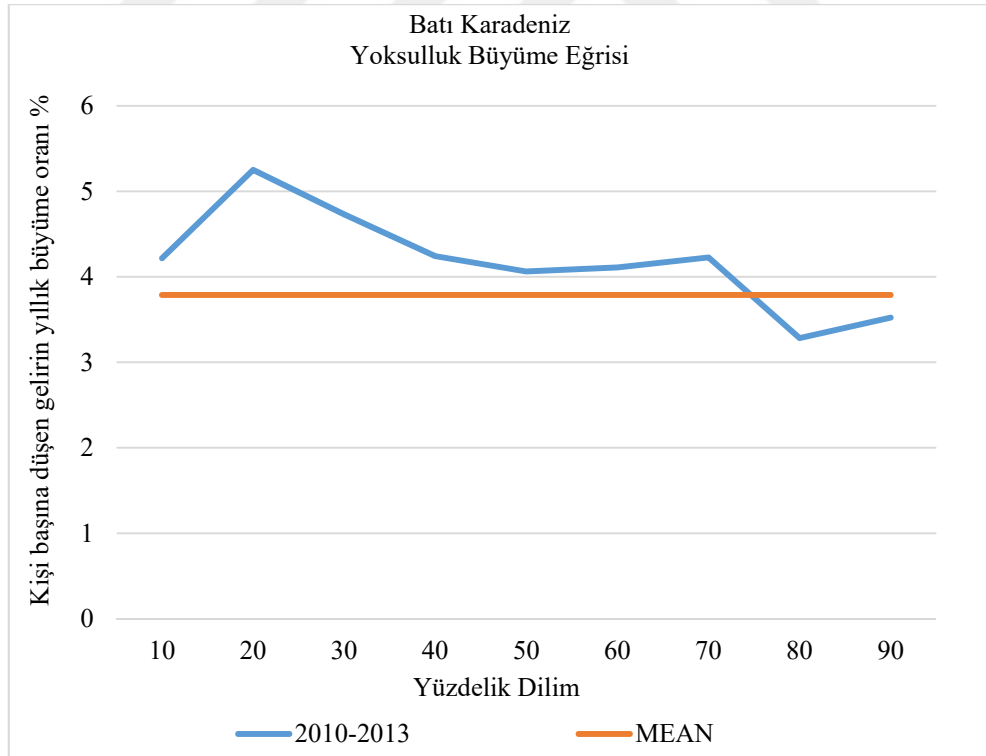

Şekil 78: Orta Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2014-2019

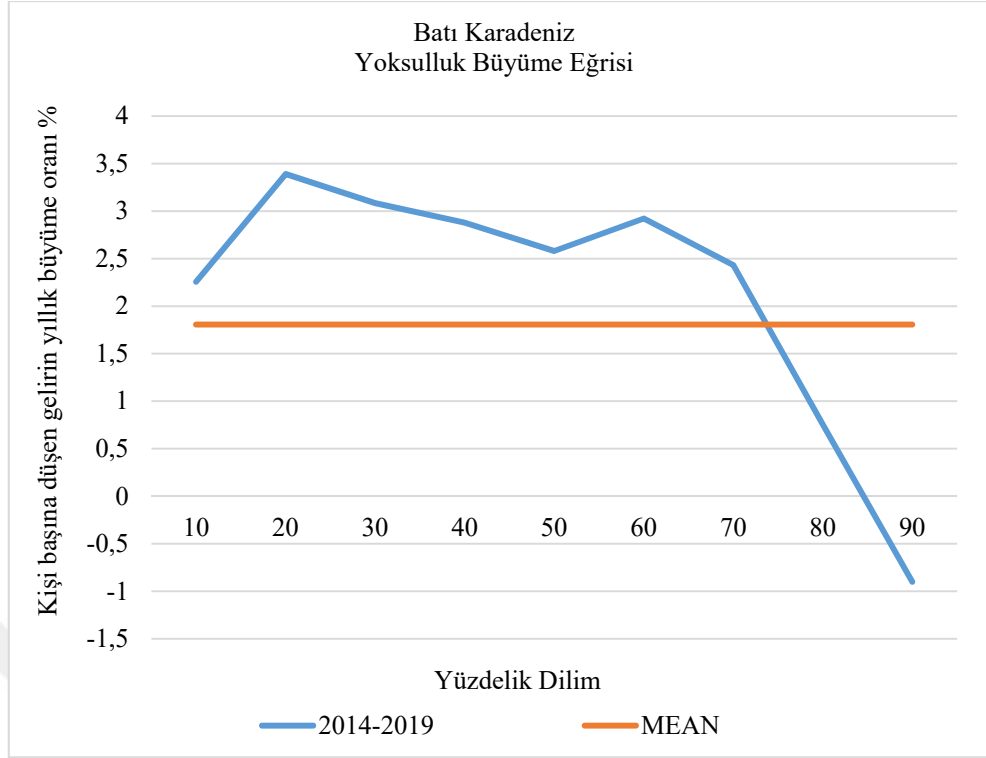
Orta Anadolu 2006-2010 döneminde yoksul karşıtı bir büyümeye sahiplik eder. Eğriye göre hem mutlak anlamda hem de yoksullukta bir artış gözlenmektedir. 2010-2013 döneminde tüm yüzelik dilimlerin ortalama büyüme oranından yüksek olduğu görülüyor. Mutlak anlamda yoksullukta bir azalış olduğu söylene de nispi anlamda yoksullar lehine bir yönelme pek gözlenmemekte. 2014-2019 dönemi ise en düşük yüzelik dilimlerin ortalama gelir büyümesinin altında kaldığı görülmekte. Bu dönem gelir iyileşmesi en fazla orta kesimde görülmekte.

Şekil 79: Batı Karadeniz yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2010

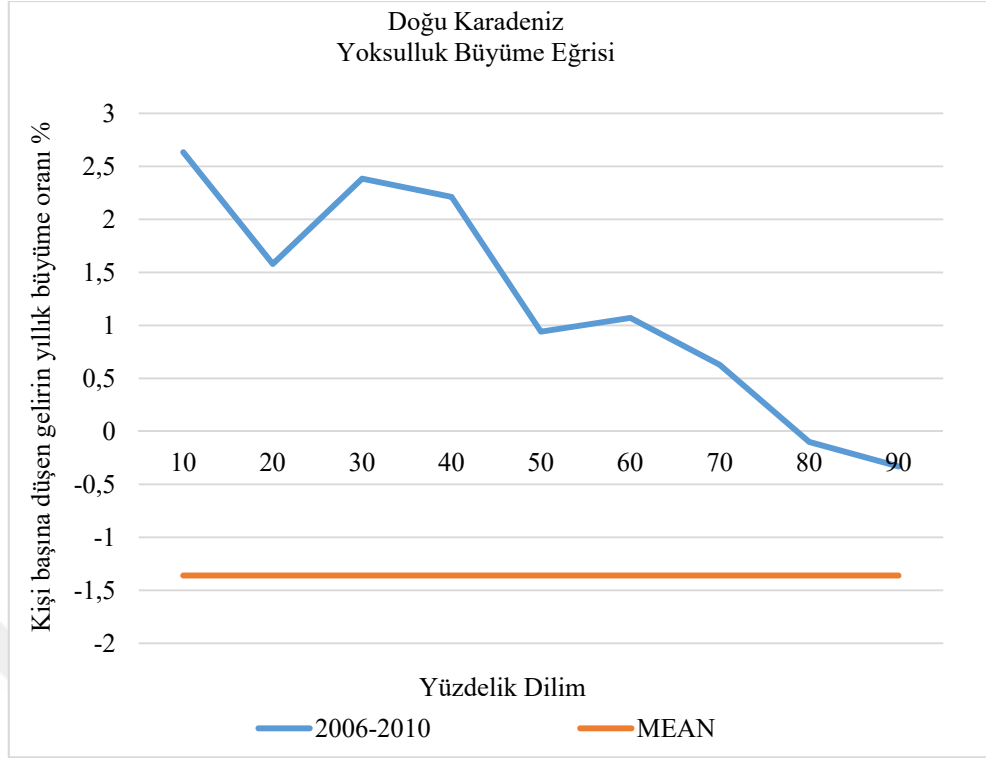

Şekil 80: Batı Karadeniz yoksulluk büyüme eğrisi 2010-2013

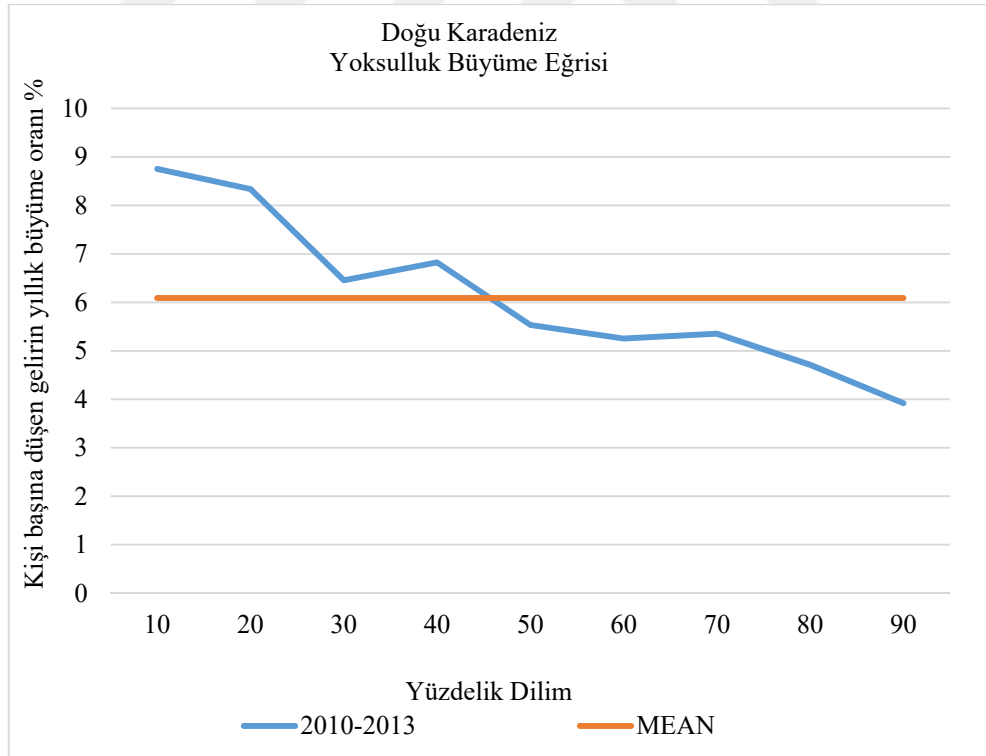

Şekil 81: Batı Karadeniz yoksulluk büyüme eğrisi 2014-2019

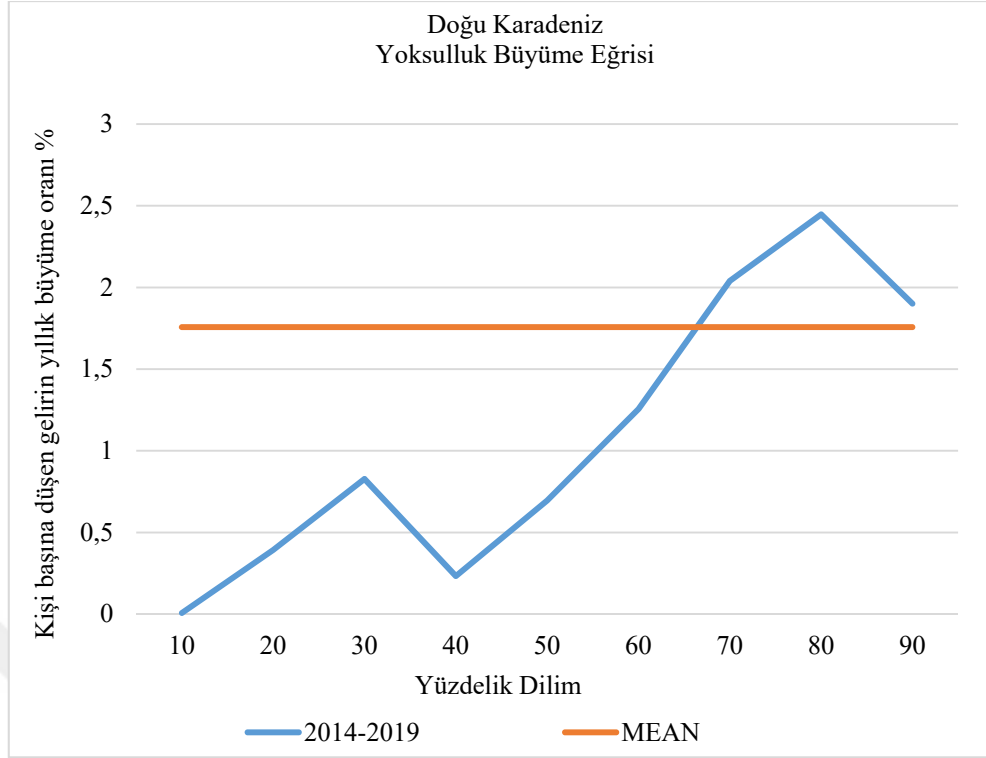
Batı Karadeniz için yoksulluk büyüme eğrilerini incelediğimizde 2006-2010 dönemi için yüksek büyüme rakamları dikkat çekmekte. En düşük gelire sahip olan %10'luk dilimin %10'luk bir büyüme rakamına kadar uzandığı görülüyor. Hem mutlak anlamda hem de nispi anlamda yoksullukta bir azalış olduğu rahatlıkla söylenebilir. Diğer iki dönem için de yoksulluk büyüme eğrilerinin düşük gelirli sınıflar için ortalama gelirin büyüme oranından yukarıda olduğu görülmekte. Bu bize bu iki dönem için de yoksullukta azalış yaşandığı mesajını vermekte.

Şekil 82: Doğu Karadeniz yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2010

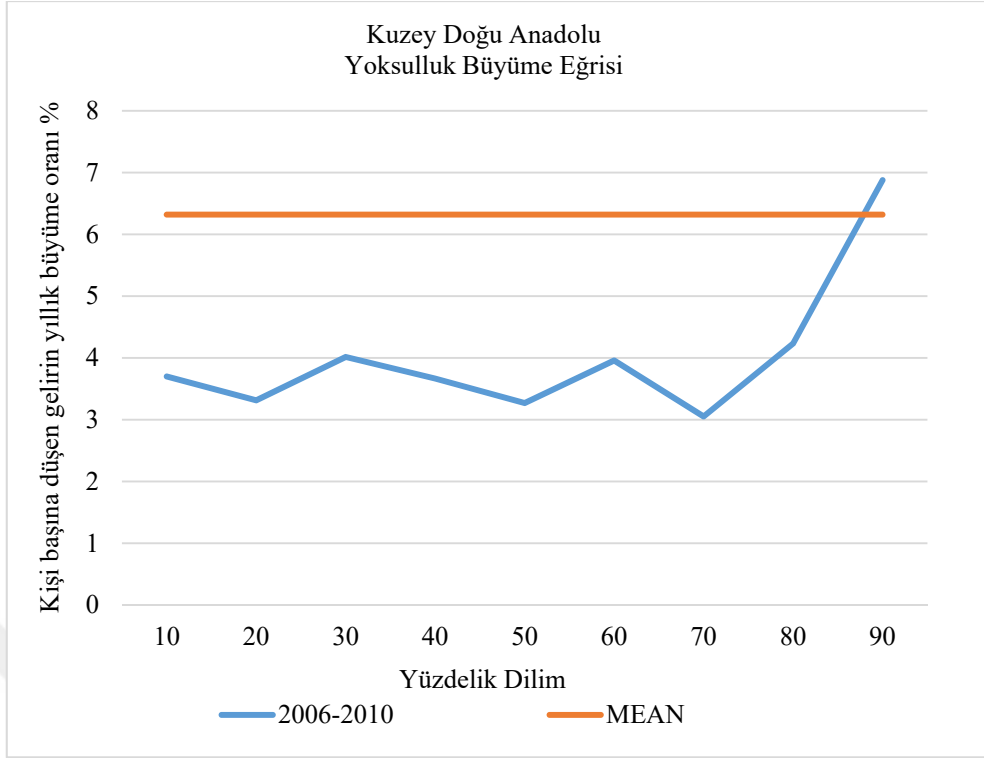

Şekil 83: Doğu Karadeniz yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2010

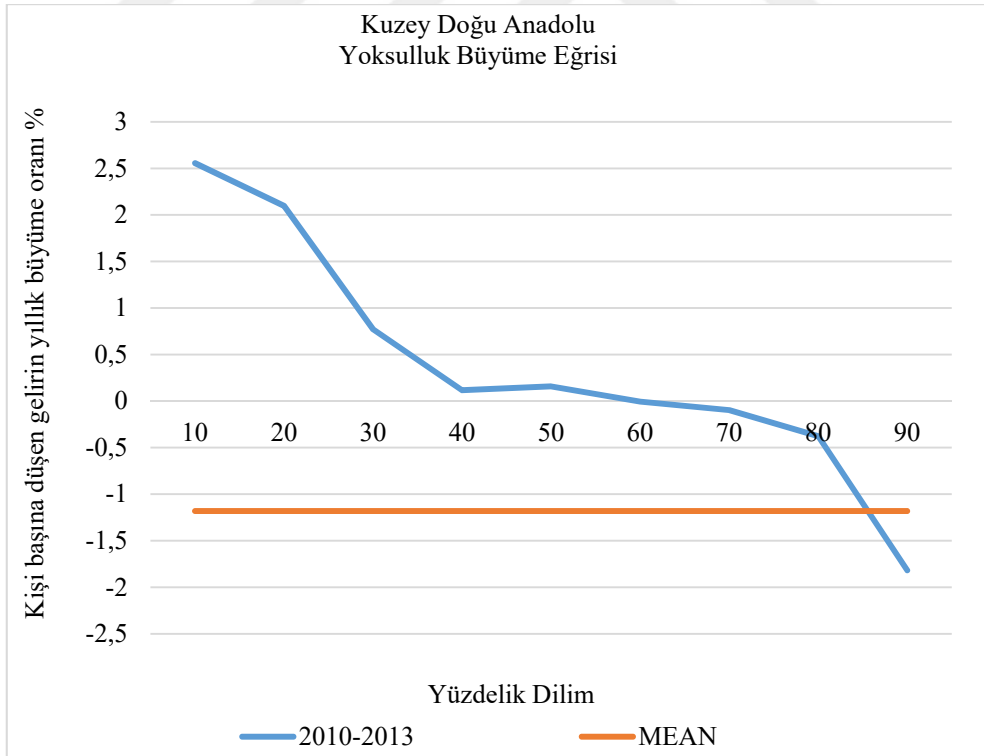

Şekil 84: Doğu Karadeniz yoksulluk büyüme eğrileri

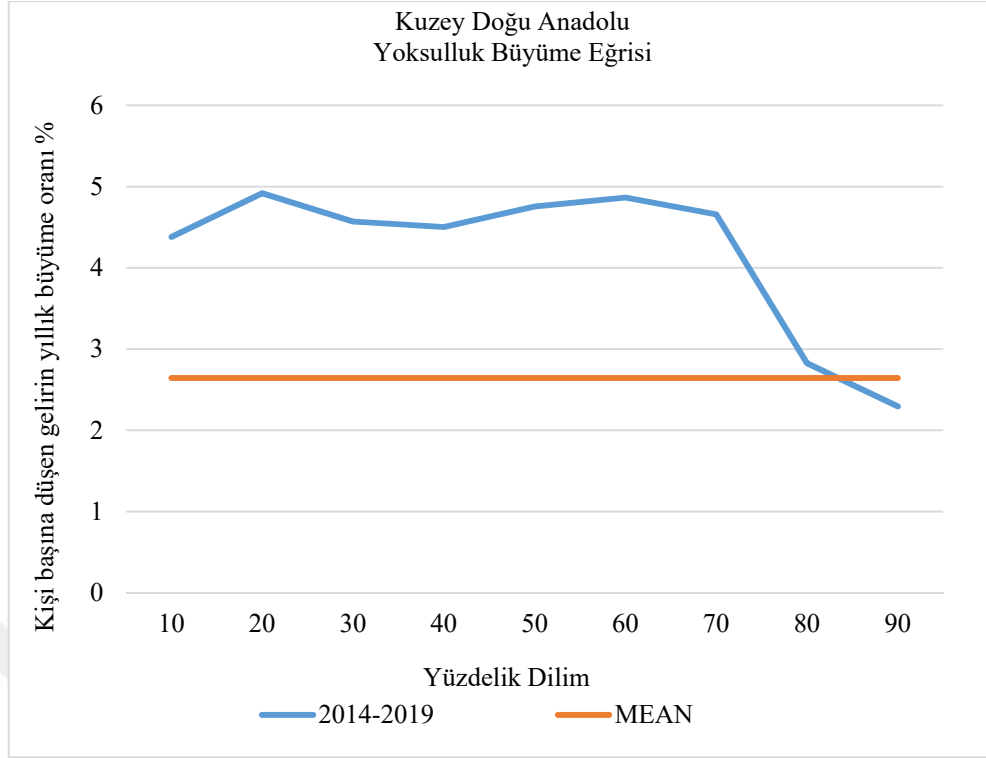
Doğu Karadeniz 2006-2010 döneminde Doğu Karadeniz için yoksulluk büyüme eğrilerine bakıldığında ortalama gelirin büyüme oranı sıfırın altında görülmektedir. Gelir düzeyi düşük dilimin en yüksek gelire sahip olan dilimlerden daha yüksek oranda büyüme yaşadığı görülmekte. Bu nedenle bu bölge için mutlak anlamda ve nispi anlamda bir yoksul yanlı büyüme süreci yaşandığından bahsedebiliriz. 2010-2013 döneminde düşük gelirli dilimlerin gelir büyüme oranları şaşırtıcı bir şekilde artış göstermiş görünüyor. En düşük gelire sahip %10'luk dilim yaklaşık %9'luk bir büyüme oranına sahip. Pozitif büyüme oranları bize yoksullukta mutlak bir azalış yaşandığını ifade erken yoksulluk büyüme eğrisinin ortalama gelirin büyüme oranı eğrisinden yukarıda olması (özellikle %50'lik dilime kadar) bize nispi anlamda bir yoksul yanlı büyüme yaşandığını söylemekte. Ancak 2014-2019 dönemi için aynı iyimser tablodan bahsedemiyoruz. Bu dönemde gözlenen büyüme yoksul karşıtı bir büyüme olarak gözlenmektedir. En düşük gelir düzeyine sahip yüzdellik dilimler ortalama gelirin büyüme oranından aşağıda kalmış ve sıfır düzeyinde bir büyüme oranı gözlenmektedir. %10'luk dilim için ne mutlak anlamda bir yoksul yanlı büyüme ne de nispi anlamda bir yoksul yanlı büyüme gözlenmektedir. Bu bölgede 2014-2019 dönemi yoksulların aleyhine işleyen bir büyüme süreci yaşamıştır.

Şekil 85: Kuzey Doğu Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2010

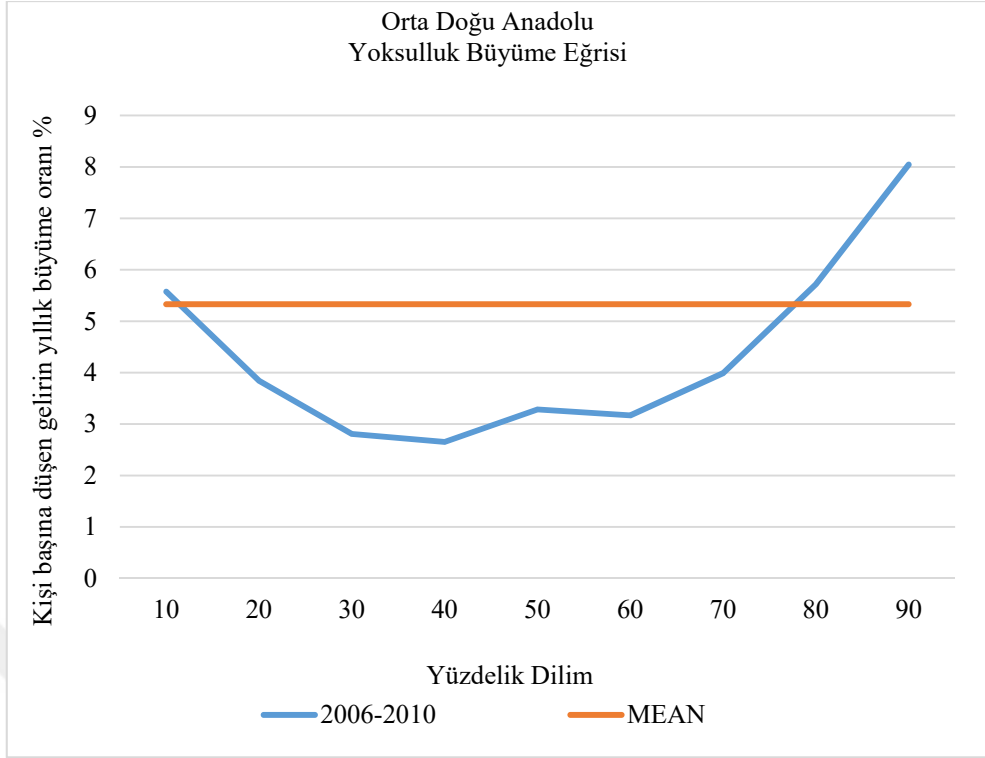

Şekil 86: Kuzey Doğu Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2010-2013

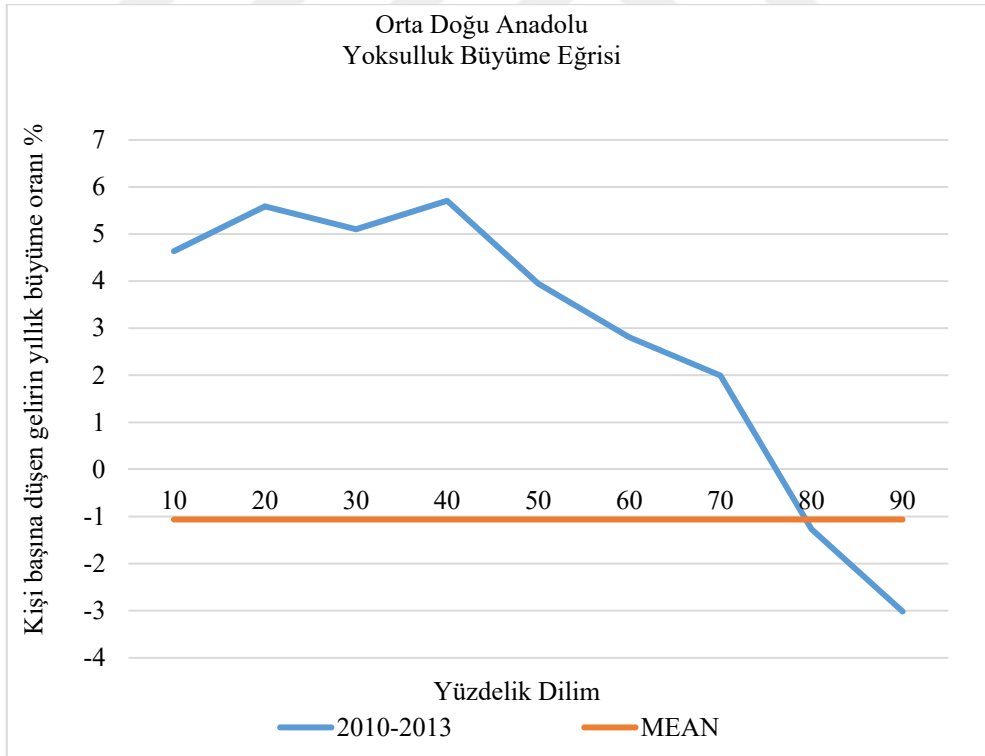

Şekil 87: Kuzey Doğu Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2014-2019

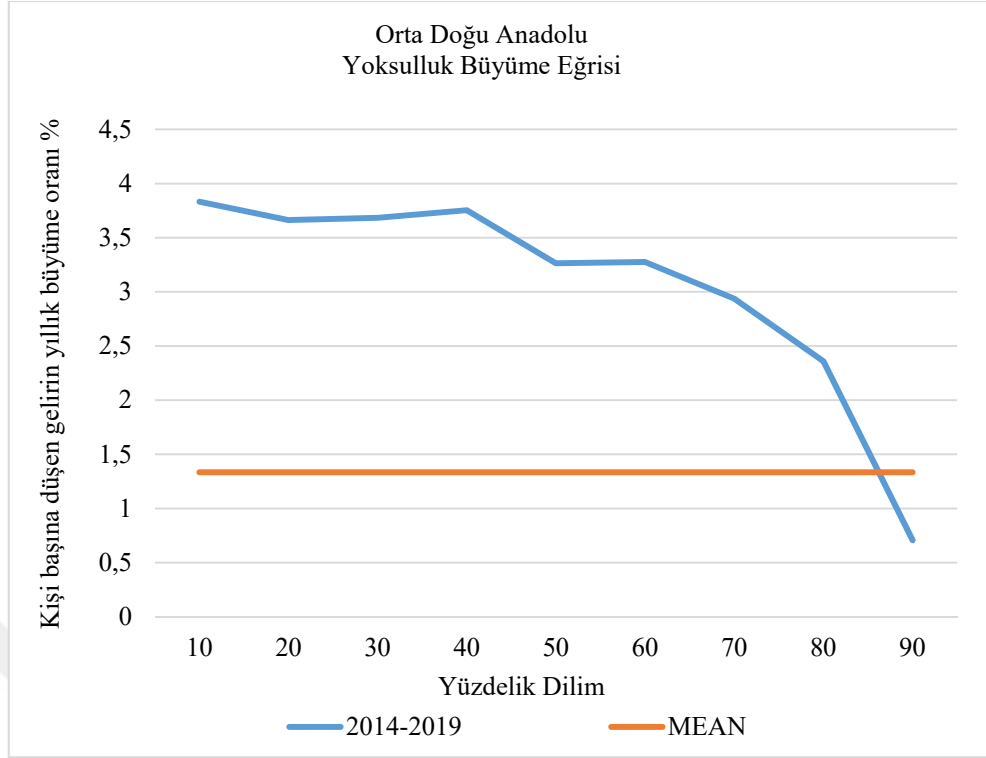
Kuzey Doğu Anadolu bölgesi için yoksulluk büyüme eğrileri gözlemlendiğinde 2006-2010 dönemi için yoksul karşıtı bir büyüme süreci gözlenmektedir. Yüksel gelir düzeyine sahip yüzdalik dilimlerin gelir büyüme oranları düşük gelirli yüzdalik dilime göre daha yüksektir. Pozitif büyüme yaşandığı için yoksullukta mutlak anlamda bir azalma yaşandığını söyleyebilir. 2010-2013 dönemi için aşağı doğru negatif eğimli yoksulluk büyüme eğrisi bize nispi anlamda yoksul yanlı büyüme yaşandığının ve düşük gelirli yüzdalik dilimlerin de pozitif gelir büyüme oranlarına sahip olması mutlak anlamda yoksulluğun azaldığının habercisidir. Bu dönemde en yüksek gelir düzeyine sahip nüfusun negatif gelir büyüme oranlarına sahiptir. 2014-2019 döneminde düşük gelirli nüfus için önceki dönemlere ait gelir büyüme oranlarından daha yüksek gelir büyüme oranı mevcuttur. Aynı zamanda ortalama gelirin büyüme oranı doğrusundan yukarıda bir yoksulluk büyüme eğrisi vardır. Bu durumda bu dönem için mutlak ve nispi anlamda bir yoksul yanlı büyüme yaşandığını söyleyebiliriz.

Şekil 88: Orta Doğu Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2010

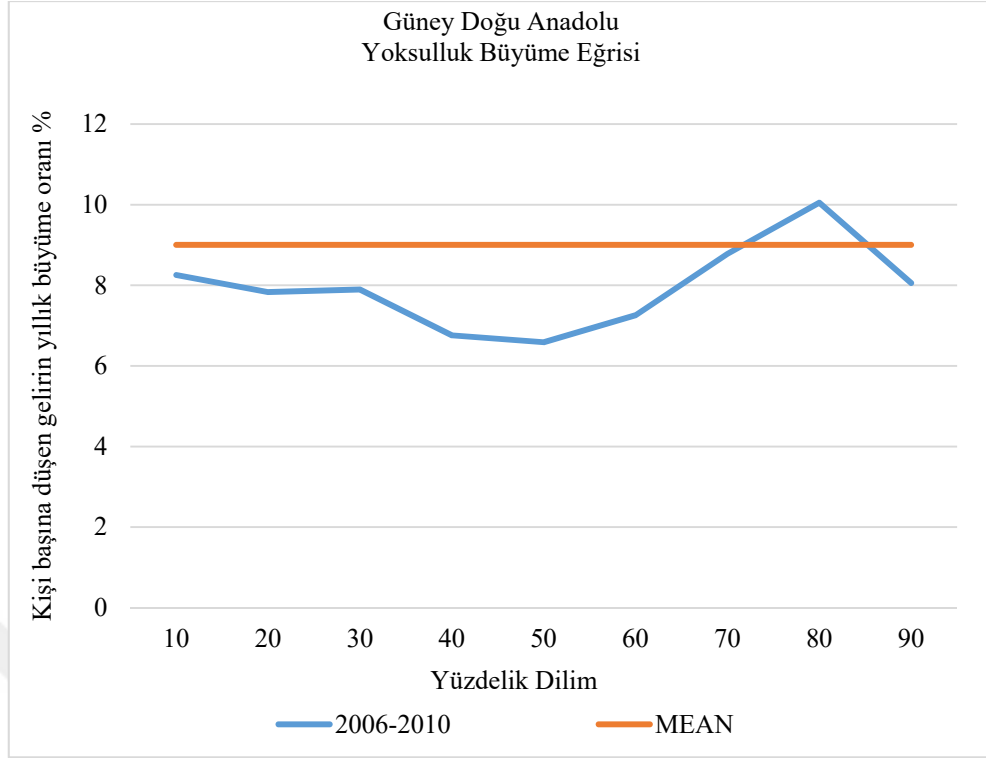

Şekil 89: Orta Doğu Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2010-2013

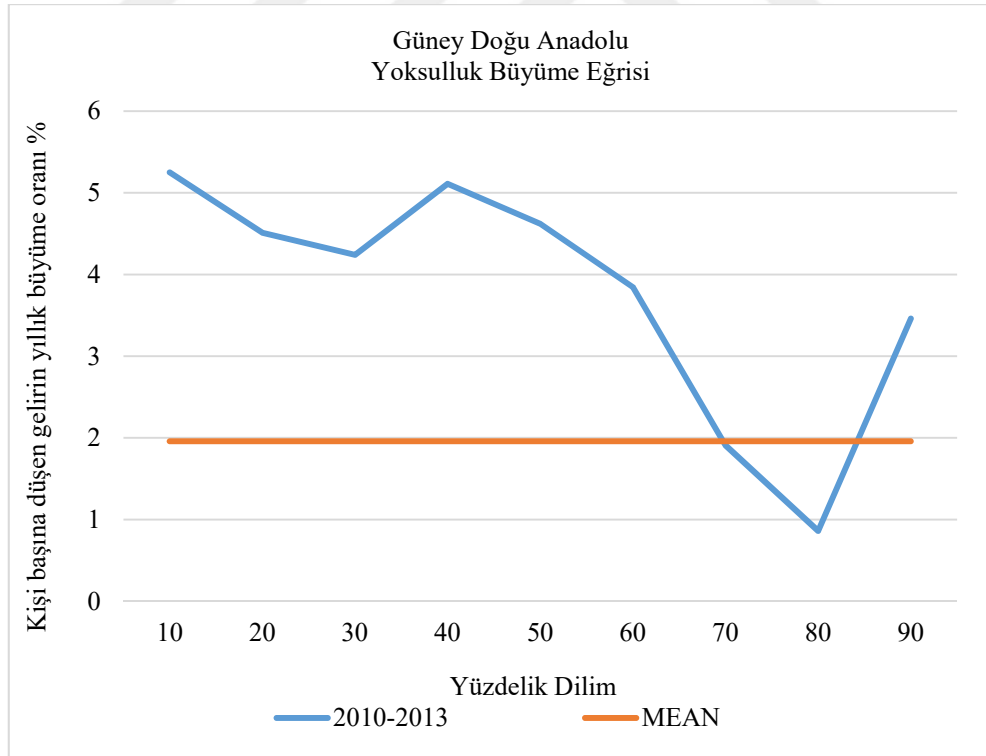

Şekil 90: Orta Doğu Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2014-2019

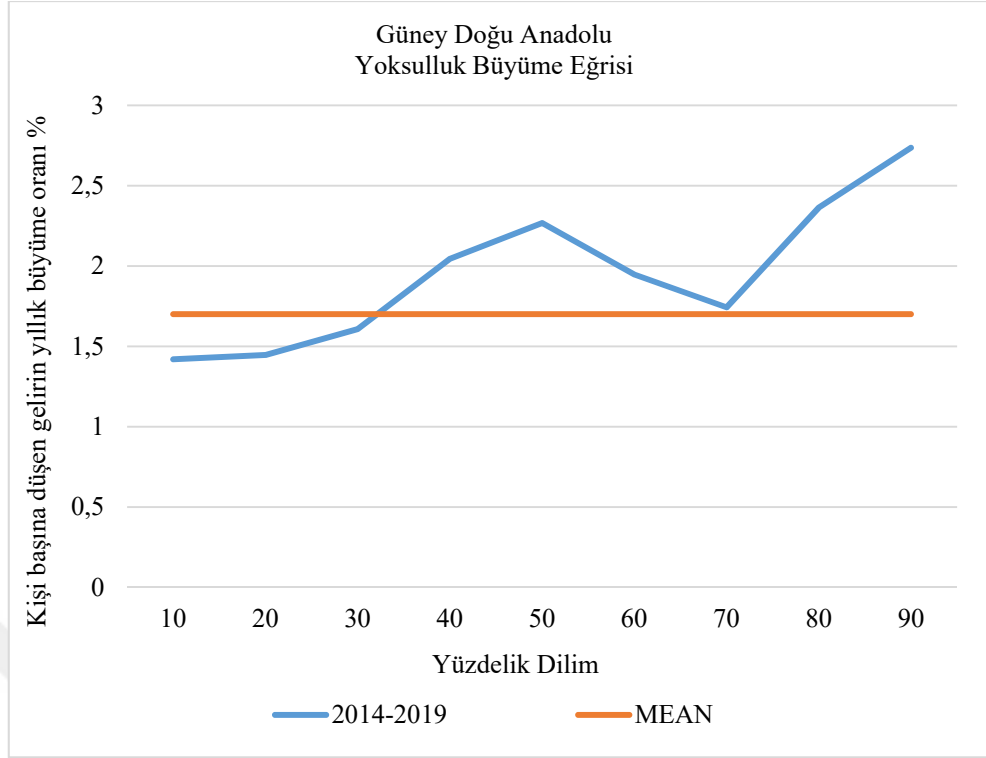
Orta Doğu Anadolu için 2006-2010 dönemi ortalama gelirin büyüme oranına yakın düzeyde bir gelir büyüme oranına sahiptir. Orta gelirliilerin bu süreçte gelir büyüme oranları nispi olarak diğer yüzdeliiklere göre kötü bir tabloya sahiptir. Ancak 2010-2013 dönemine gelindiğinde yoksul kesimin nispi olarak zengin sınıfa göre çok daha iyi bir gelir büyüme oranına sahip olduğunu söyleyebiliriz. Benzer durum bu bölge için 2014-2019 döneminde de geçerli görünüyor.

Şekil 91: Güney Doğu Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2010

Şekil 92: Güney Doğu Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2010-2013

Şekil 93: Güney Doğu Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2014-2019

Güney Doğu Anadolu yoksulluk büyüme eğrilerine bakıldığında 2006-2010 ve 2014-2019 iki kısa dönemde gelir eşitsizliğini artıran bir ortalama gelir büyüme dağılımı görülmektedir. Bu bölgenin yapılan tüm ölçüm yöntemlerinde de gelir eşitsizliğinin yüksek olduğunu ve ortalama gelirin büyüme oranında diğer yüzdelerle göre yoksul kesimin daha az değerlere sahip olduğu görülmektedir.

5.1.3.2. Düzey 1 Uzun Dönem Yoksulluk Büyüme Eğrileri 2006-2019

Uzun dönem için 12 bölgenin yoksulluk büyüme eğrilerine bakıldığında (bakınız Ek 4), Ege, Doğu Marmara, Batı Anadolu, Akdeniz, Batı Karadeniz, Doğu Karadeniz, Kuzey doğu Anadolu, Orta Doğu Anadolu, Batı Marmara (biraz dalgalı görünse de) yoksul yanlı büyüme mesajı vermektedir. İstanbul, Orta Anadolu, Güney Doğu Anadolu ise yoksul karşıtı ya da yoksulları lehine nispi anlamda etkin bir büyüme gözlenmemiştir. Uzun dönem incelemeler, yine kısa dönem içerisinde gerçekleşen pozitif ve negatif süreçleri görmemizi engellemektedir.

5.1.4. Büyüme ve Dağılım Analizi (Shapley Decomposition, Datt and Ravallion Decomposition)

Ravallion&Datt analizi büyüme ve gelirin yeniden dağılım bileşenlerini iki dönem arasındaki FGT endeksi değişimini ayrıştırarak yoksulluk azalışında pür katkılarının oranını inceleme fırsatı sağlar. Varyasyonda baz yılın seçimi hata paylarını değiştirdiğinden alternatif bir yaklaşım olarak Shapley yaklaşımı ile ölçümlerin hata payı azaltılmıştır. Bu yaklaşım, t1 ve t2 olmak üzere iki baz yıl ile denenen FGT değişim oranının ortalamasını alarak hesaplama yapar.

Tablo 32.

Türkiye Büyüme ve Dağılım Analizi 2006-2010

α	Türkiye	Endeks	2006-2010	
			Değer	Olasılık
0		Dağılım1	0.300	0.0000
0		Dağılım2	0.232	0.0000
0		Fark: (d2-d1)	-0.068	0.0000
0	Datt&Ravallion t1	(g)	-0.043	0.0000
0	Datt&Ravallion t1	Yeniden Dağılım	-0.029	0.0002
0	Datt&Ravallion t1	Hata Payı	0.004	
0	Datt&Ravallion t2	(g)	-0.039	0.0000
0	Datt&Ravallion t2	Yeniden Dağılım	-0.025	0.0010
0	Datt&Ravallion t2	Hata Payı	-0.004	
0	Shapley yaklaşımı	(g)	-0.041	0.0000
0	Shapley yaklaşımı	Yeniden Dağılım	-0.027	0.0004
1		Dağılım1	0.114	0.0000
1		Dağılım2	0.078	0.0000
1		Fark: (d2-d1)	-0.036	0.0000
1	Datt&Ravallion t1	(g)	-0.019	0.0000
1	Datt&Ravallion t1	Yeniden Dağılım	-0.018	0.0000
1	Datt&Ravallion t1	Hata Payı	0.001	
1	Datt&Ravallion t2	(g)	-0.018	0.0000
1	Datt&Ravallion t2	Yeniden Dağılım	-0.017	0.0000
1	Datt&Ravallion t2	Hata Payı	-0.001	
1	Shapley yaklaşımı	(g)	-0.019	0.0000
1	Shapley yaklaşımı	Yeniden Dağılım	-0.017	0.0000
2		Dağılım1	0.060	0.0000
2		Dağılım2	0.036	0.0000
2		Fark: (d2-d1)	-0.024	0.0000
2	Datt&Ravallion t1	(g)	-0.011	0.0000
2	Datt&Ravallion t1	Yeniden Dağılım	-0.014	0.0000
2	Datt&Ravallion t1	Hata Payı	0.001	
2	Datt&Ravallion t2	(g)	-0.010	0.0000
2	Datt&Ravallion t2	Yeniden Dağılım	-0.013	0.0000
2	Datt&Ravallion t2	Hata Payı	-0.001	
2	Shapley yaklaşımı	(g)	-0.011	0.0000
2	Shapley yaklaşımı	Yeniden Dağılım	-0.013	0.0000

Tablo 33.

Türkiye Büyüme ve Dağılım Analizi 2010-2013

α	Türkiye	Endeks	2010-2013	
			Değer	Olasılık
0		Dağılım1	0.292	0.0000
0		Dağılım2	0.250	0.0000
0		Fark: (d2-d1)	-0.042	0.0000
0	Datt&Ravallion t1	(g)	-0.036	0.0000
0	Datt&Ravallion t1	Yeniden Dağılım	-0.003	0.6510
0	Datt&Ravallion t1	Hata Payı	-0.003	
0	Datt&Ravallion t2	(g)	-0.039	0.0000
0	Datt&Ravallion t2	Yeniden Dağılım	-0.006	0.3582
0	Datt&Ravallion t2	Hata Payı	0.003	
0	Shapley yaklaşımı	(g)	-0.037	0.0000
0	Shapley yaklaşımı	Yeniden Dağılım	-0.005	0.4932
1		Dağılım1	0.105	0.0000
1		Dağılım2	0.084	0.0000
1		Fark: (d2-d1)	-0.022	0.0000
1	Datt&Ravallion t1	(g)	-0.016	0.0000
1	Datt&Ravallion t1	Yeniden Dağılım	-0.006	0.0895
1	Datt&Ravallion t1	Hata Payı	0.000	
1	Datt&Ravallion t2	(g)	-0.016	0.0000
1	Datt&Ravallion t2	Yeniden Dağılım	-0.006	0.0632
1	Datt&Ravallion t2	Hata Payı	0.000	
1	Shapley yaklaşımı	(g)	-0.016	0.0000
1	Shapley yaklaşımı	Yeniden Dağılım	-0.006	0.0815
2		Dağılım1	0.052	0.0000
2		Dağılım2	0.040	0.0000
2		Fark: (d2-d1)	-0.012	0.0000
2	Datt&Ravallion t1	(g)	-0.009	0.0000
2	Datt&Ravallion t1	Yeniden Dağılım	-0.003	0.1161
2	Datt&Ravallion t1	Hata Payı	0.000	
2	Datt&Ravallion t2	(g)	-0.008	0.0000
2	Datt&Ravallion t2	Yeniden Dağılım	-0.003	0.1343
2	Datt&Ravallion t2	Hata Payı	0.000	
2	Shapley yaklaşımı	(g)	-0.009	0.0000
2	Shapley yaklaşımı	Yeniden Dağılım	-0.003	0.1349

Tablo 34.

Türkiye Büyüme ve Dağılım Analizi 2014-2019

α	Türkiye	Endeks	2014-2019	
			Değer	Olasılık
0		Dağılım1	0.281	0.0000
0		Dağılım2	0.264	0.0000
0		Fark: (d2-d1)	-0.017	0.0025
0	Datt&Ravallion t1	(g)	-0.016	0.0000
0	Datt&Ravallion t1	Yeniden Dağılım	0.001	0.9060
0	Datt&Ravallion t1	Hata Payı	-0.001	
0	Datt&Ravallion t2	(g)	-0.017	0.0000
0	Datt&Ravallion t2	Yeniden Dağılım	-0.001	0.8983
0	Datt&Ravallion t2	Hata Payı	0.001	
0	Shapley yaklaşımı	(g)	-0.017	0.0000
0	Shapley yaklaşımı	Yeniden Dağılım	0.000	0.9951
1		Dağılım1	0.094	0.0000
1		Dağılım2	0.091	0.0000
1		Fark: (d2-d1)	-0.004	0.1276
1	Datt&Ravallion t1	(g)	-0.007	0.0000
1	Datt&Ravallion t1	Yeniden Dağılım	0.004	0.1519
1	Datt&Ravallion t1	Hata Payı	0.000	
1	Datt&Ravallion t2	(g)	-0.007	0.0000
1	Datt&Ravallion t2	Yeniden Dağılım	0.004	0.1449
1	Datt&Ravallion t2	Hata Payı	0.000	
1	Shapley yaklaşımı	(g)	-0.007	0.0000
1	Shapley yaklaşımı	Yeniden Dağılım	0.004	0.1476
2		Dağılım1	0.045	0.0000
2		Dağılım2	0.043	0.0000
2		Fark: (d2-d1)	-0.001	0.3431
2	Datt&Ravallion t1	(g)	-0.004	0.0000
2	Datt&Ravallion t1	Yeniden Dağılım	0.003	0.1059
2	Datt&Ravallion t1	Hata Payı	0.000	
2	Datt&Ravallion t2	(g)	-0.004	0.0000
2	Datt&Ravallion t2	Yeniden Dağılım	0.002	0.1220
2	Datt&Ravallion t2	Hata Payı	0.000	
2	Shapley yaklaşımı	(g)	-0.004	0.0000
2	Shapley yaklaşımı	Yeniden Dağılım	0.002	0.1132

Ulusal büyüme ve dağılım analizinde 2006-2010 dönemi için büyümenin yoksulluk azalışında yeniden dağılıma göre FGT yoksulluk ölçümü hariç diğer iki yoksulluk ölçümü için de daha baskın olduğunu görüyoruz. 2010-2013 döneminde büyümenin yoksulluk azalışı üzerindeki etkisinin yeniden dağılıma göre daha fazla arttığını ve yeniden dağılımın yoksulluk azalışı içerisindeki payının azaldığını görüyoruz. 2014-2019 döneminde ise yeniden dağılımın yoksulluğu arttırıcı etkisinin olduğu görülmekte. Bu durumda Türkiye için yeniden dağılımın etkisinin 2006 yılından

2019 yılına doğru yoksulluk üzerinde pozitif etkiden negatif etkiye döndüğünü söyleyebiliriz. Bu da bizim için yoksulluk üzerindeki yeniden dağılımın etkisinin azaldığı durumu yine aynı dönem içerisinde yoksul yanlı büyüme sürecinin yerini yoksul karşıtı büyüme sürecine bıraktığının ve gelir dağılımında bozulmanın yani eşitsizlikte bir artışın yaşandığının ek bir kanıtıdır.

Tablo 35.

Kır, Kent Büyüme ve Dağılım Analizi 2006-2010, 2010-2013

Bölge	α	Endeks	2006-2010		2010-2013	
			Değer	Olasılık	Değer	Olasılık
Kır	0	Dağılım1	0.338	0.0000	0.303	0.0000
	0	Dağılım2	0.259	0.0000	0.229	0.0000
	0	Difference: (d2-d1)	-0.079	0.0000	-0.074	0.0000
	0	Datt&Ravallion t1 (g)	-0.061	0.0000	-0.044	0.0000
	0	Datt&Ravallion t1 Yeniden Dağılım	-0.019	0.1162	-0.024	0.0371
	0	Datt&Ravallion t1 Hata Payı	0.001		-0.006	
	0	Datt&Ravallion t2 (g)	-0.060	0.0000	-0.050	0.0000
	0	Datt&Ravallion t2 Yeniden Dağılım	-0.018	0.1365	-0.030	0.0090
	0	Datt&Ravallion t2 Hata Payı	-0.001		0.006	
	0	Shapley yaklaşımı (g)	-0.061	0.0000	-0.047	0.0000
0	Shapley yaklaşımı Yeniden Dağılım	-0.018	0.1133	-0.027	0.0163	
Kent	0	Dağılım1	0.315	0.0000	0.293	0.0000
	0	Dağılım2	0.233	0.0000	0.255	0.0000
	0	Difference: (d2-d1)	-0.082	0.0000	-0.038	0.0000
	0	Datt&Ravallion t1 (g)	-0.047	0.0000	-0.039	0.0000
	0	Datt&Ravallion t1 Yeniden Dağılım	-0.033	0.0005	0.001	0.8864
	0	Datt&Ravallion t1 Hata Payı	-0.001		0.000	
	0	Datt&Ravallion t2 (g)	-0.048	0.0000	-0.039	0.0000
	0	Datt&Ravallion t2 Yeniden Dağılım	-0.035	0.0002	0.002	0.8406
	0	Datt&Ravallion t2 Hata Payı	0.001		0.000	
	0	Shapley yaklaşımı (g)	-0.048	0.0000	-0.039	0.0000
0	Shapley yaklaşımı Yeniden Dağılım	-0.034	0.0002	0.001	0.8634	
Kır	1	Dağılım1	0.125	0.0000	0.105	0.0000
	1	Dağılım2	0.085	0.0000	0.074	0.0000
	1	Difference: (d2-d1)	-0.041	0.0000	-0.031	0.0000
	1	Datt&Ravallion t1 (g)	-0.027	0.0000	-0.020	0.0000
	1	Datt&Ravallion t1 Yeniden Dağılım	-0.014	0.0253	-0.013	0.0201
	1	Datt&Ravallion t1 Hata Payı	0.001		0.002	
	1	Datt&Ravallion t2 (g)	-0.027	0.0000	-0.018	0.0000
	1	Datt&Ravallion t2 Yeniden Dağılım	-0.013	0.0184	-0.011	0.0345
	1	Datt&Ravallion t2 Hata Payı	-0.001		-0.002	
	1	Shapley yaklaşımı (g)	-0.027	0.0000	-0.019	0.0000
1	Shapley yaklaşımı Yeniden Dağılım	-0.014	0.0225	-0.012	0.0280	

Tablo 35. (devamı)

Kent	1		Dağılım1	0.115	0.0000	0.098	0.0000
	1		Dağılım2	0.075	0.0000	0.082	0.0000
	1		Difference: (d2-d1)	-0.040	0.0000	-0.016	0.0000
	1	Datt&Ravallion t1	(g)	-0.020	0.0000	-0.016	0.0000
	1	Datt&Ravallion t1	Yeniden Dağılım	-0.021	0.0000	0.000	0.9822
	1	Datt&Ravallion t1	Hata Payı	0.001		0.000	
	1	Datt&Ravallion t2	(g)	-0.019	0.0000	-0.016	0.0000
	1	Datt&Ravallion t2	Yeniden Dağılım	-0.020	0.0000	0.000	0.9577
	1	Datt&Ravallion t2	Hata Payı	-0.001		0.000	
	1	Shapley yaklaşımı	(g)	-0.020	0.0000	-0.016	0.0000
	1	Shapley yaklaşımı	Yeniden Dağılım	-0.020	0.0000	0.000	0.9712
Kır	2		Dağılım1	0.063	0.0000	0.049	0.0000
	2		Dağılım2	0.038	0.0000	0.034	0.0000
	2		Difference: (d2-d1)	-0.025	0.0000	-0.015	0.0000
	2	Datt&Ravallion t1	(g)	-0.016	0.0000	-0.011	0.0000
	2	Datt&Ravallion t1	Yeniden Dağılım	-0.010	0.0149	-0.006	0.0888
	2	Datt&Ravallion t1	Hata Payı	0.001		0.001	
	2	Datt&Ravallion t2	(g)	-0.015	0.0000	-0.010	0.0000
	2	Datt&Ravallion t2	Yeniden Dağılım	-0.009	0.0139	-0.005	0.1503
	2	Datt&Ravallion t2	Hata Payı	-0.001		-0.001	
	2	Shapley yaklaşımı	(g)	-0.015	0.0000	-0.010	0.0000
	2	Shapley yaklaşımı	Yeniden Dağılım	-0.009	0.0154	-0.005	0.1220
Kent	2		Dağılım1	0.059	0.0000	0.046	0.0000
	2		Dağılım2	0.034	0.0000	0.038	0.0000
	2		Difference: (d2-d1)	-0.025	0.0000	-0.008	0.0001
	2	Datt&Ravallion t1	(g)	-0.011	0.0000	-0.008	0.0000
	2	Datt&Ravallion t1	Yeniden Dağılım	-0.015	0.0000	0.000	0.9343
	2	Datt&Ravallion t1	Hata Payı	0.001		0.000	
	2	Datt&Ravallion t2	(g)	-0.010	0.0000	-0.008	0.0000
	2	Datt&Ravallion t2	Yeniden Dağılım	-0.014	0.0000	0.000	0.9012
	2	Datt&Ravallion t2	Hata Payı	-0.001		0.000	
	2	Shapley yaklaşımı	(g)	-0.010	0.0000	-0.008	0.0000
	2	Shapley yaklaşımı	Yeniden Dağılım	-0.015	0.0000	0.000	0.9213

2006-2010 dönemi kır ve kent için büyüme ve yeniden dağılımın yoksulluk üzerindeki yalın etkisini (eşitsizliğin değişmediği varsayıldığında) analiz ettiğimizde tüm yoksulluk ölçüm yöntemlerine göre kırsal bölgede tüm yaklaşımlar doğrultusunda büyümenin yalın etkisinin yeniden dağılımın yalın etkisine (büyümenin sabit varsayıldığı durumda) baskın geldiğini görmekteyiz. Kent için bakıldığında kafa sayım oranı hariç diğer iki yoksulluk ölçütünde yeniden dağılımın yoksulluk üzerindeki azaltıcı etkisinin büyümeye nazaran daha baskın olduğunu görüyoruz. Ancak 2010-2013 dönemine gelindiğinde kentsel bölgedeki yeniden dağılımın etkisinin oldukça azaldığını hatta yoksulluk azalışında negatif etki yapmaya başladığını görürken, kafa

sayım oranına göre kırsal bölgede yeniden dağılımın yoksulluk azalışı üzerindeki etkisinin ise arttığını görmekteyiz. Bu durum yoksul yanlı büyüme endekslerindeki 2006-2010 ve 2010-2013 dönemlerinde kır ve kentin yoksul yanlı büyüme süreçlerinin tersine seyir izlediği sonuçları kısmen desteklemektedir.

Tablo 36.

İstanbul Büyüme ve Dağılım Analizi 2006-2010

Bölge	α		Endeks	2006-2010	
				Değer	Olasılık
İstanbul	0		Dağılım1	0.340	0.0000
	0		Dağılım2	0.284	0.0000
	0		Fark: (d2-d1)	-0.055	0.0147
	0	Datt&Ravallion t1	(g)	-0.042	0.0614
	0	Datt&Ravallion t1	Yeniden Dağılım	0.000	0.9815
	0	Datt&Ravallion t1	Hata Payı	-0.014	
	0	Datt&Ravallion t2	(g)	-0.056	0.0462
	0	Datt&Ravallion t2	Yeniden Dağılım	-0.014	0.4982
	0	Datt&Ravallion t2	Hata Payı	0.014	
	0	Shapley yaklaşımı	(g)	-0.049	0.0016
	0	Shapley yaklaşımı	Yeniden Dağılım	-0.007	0.7413

Tablo 37.

İstanbul Büyüme ve Dağılım Analizi 2010-2013

Bölge	α		Endeks	2010-2013	
				Değer	Olasılık
İstanbul	0		Dağılım1	0.283	0.0000
	0		Dağılım2	0.246	0.0000
	0		Fark: (d2-d1)	-0.037	0.0558
	0	Datt&Ravallion t1	(g)	-0.050	0.0234
	0	Datt&Ravallion t1	Yeniden Dağılım	0.018	0.3615
	0	Datt&Ravallion t1	Hata Payı	-0.005	
	0	Datt&Ravallion t2	(g)	-0.055	0.0331
	0	Datt&Ravallion t2	Yeniden Dağılım	0.014	0.4692
	0	Datt&Ravallion t2	Hata Payı	0.005	
	0	Shapley yaklaşımı	(g)	-0.053	0.0002
	0	Shapley yaklaşımı	Yeniden Dağılım	0.016	0.3973

Tablo 38.

İstanbul Büyüme ve Dağılım Analizi 2014-2019

Bölge	α	Endeks	2014-2019		
			Değer	Olasılık	
İstanbul	0	Dağılım1	0.286	0.0000	
	0	Dağılım2	0.223	0.0000	
	0	Fark: (d2-d1)	-0.063	0.0002	
	0	Datt&Ravallion t1	(g)	-0.120	0.0000
	0	Datt&Ravallion t1	Yeniden Dağılım	0.069	0.0008
	0	Datt&Ravallion t1	Hata Payı	-0.012	
	0	Datt&Ravallion t2	(g)	-0.132	0.0024
	0	Datt&Ravallion t2	Yeniden Dağılım	0.057	0.0011
	0	Datt&Ravallion t2	Hata Payı	0.012	
	0	Shapley yaklaşımı	(g)	-0.126	0.0000
	0	Shapley yaklaşımı	Yeniden Dağılım	0.063	0.0004

Üç yaklaşım içinde baktığımızda yeniden dağılımın yoksulluk üzerindeki etkisi 2006-2010 döneminde büyümeye karşı zayıf durumda ancak anlamsız bir olasılık değerine sahip. 2010-2013 ve 2014-2019 dönemlerinde ise dağılımın iyice kötüleştiği ve yeniden dağılımın yoksulluğu arttırdığı bir büyüme süreci yaşandığını gözlemliyoruz. Kısacası büyüme etki eğrilerinde ve yoksul yanlı büyüme endekslerinde de gözlediğimiz gibi İstanbul bölgesi için gelir dağılımında bozulma 2019 yılına doğru iyice artmış ve üç dönem içinde tam anlamıyla yoksul yanlı bir büyüme sağlanamamıştır.

Tablo 39.

Marmara Büyüme ve Dağılım Analizi 2006-2010

Bölge	α	Endeks	2006-2010		
			Değer	Olasılık	
Batı Marmara	0	Dağılım1	0.317	0.0000	
	0	Dağılım2	0.288	0.0000	
	0	Fark: (d2-d1)	-0.029	0.3033	
	0	Datt&Ravallion t1	(g)	-0.048	0.5074
	0	Datt&Ravallion t1	Yeniden Dağılım	0.025	0.2755
	0	Datt&Ravallion t1	Hata Payı	-0.006	
	0	Datt&Ravallion t2	(g)	-0.054	0.5506
	0	Datt&Ravallion t2	Yeniden Dağılım	0.019	0.4056
	0	Datt&Ravallion t2	Hata Payı	0.006	
	0	Shapley yaklaşımı	(g)	-0.051	0.0007
	0	Shapley yaklaşımı	Yeniden Dağılım	0.022	0.3169

Batı Marmara 2006-2010 ve 2014-2019 dönemi için yeniden dağılımın pozitif değerlerine bakıldığında yoksulluğu arttırıcı etkiye sahip görülmekte ancak olasılık değeri yorumlanmaya açık görülmemektedir.

Tablo 40.

Marmara Büyüme ve Dağılım Analizi 2010-2013

Bölge	α	Endeks	2010-2013		
			Değer	Olasılık	
Batı Marmara	0	Dağılım1	0.319	0.0000	
	0	Dağılım2	0.224	0.0000	
	0	Fark: (d2-d1)	-0.095	0.0002	
	0	Datt&Ravallion t1	(g)	-0.054	0.4142
	0	Datt&Ravallion t1	Yeniden Dağılım	-0.047	0.0309
	0	Datt&Ravallion t1	Hata Payı	0.006	
	0	Datt&Ravallion t2	(g)	-0.048	0.6142
	0	Datt&Ravallion t2	Yeniden Dağılım	-0.041	0.0551
	0	Datt&Ravallion t2	Hata Payı	-0.006	
	0	Shapley yaklaşımı	(g)	-0.051	0.0023
	0	Shapley yaklaşımı	Yeniden Dağılım	-0.044	0.0317

Tablo 41.

Marmara Büyüme ve Dağılım Analizi 2014-2019

Bölge	α	Endeks	2014-2019		
			Değer	Olasılık	
Batı Marmara	0	Dağılım1	0.275	0.0000	
	0	Dağılım2	0.247	0.0000	
	0	Fark: (d2-d1)	-0.028	0.1738	
	0	Datt&Ravallion t1	(g)	-0.084	0.2669
	0	Datt&Ravallion t1	Yeniden Dağılım	0.048	0.0202
	0	Datt&Ravallion t1	Hata Payı	0.008	
	0	Datt&Ravallion t2	(g)	-0.076	0.2745
	0	Datt&Ravallion t2	Yeniden Dağılım	0.056	0.0029
	0	Datt&Ravallion t2	Hata Payı	-0.008	
	0	Shapley yaklaşımı	(g)	-0.080	0.0000
	0	Shapley yaklaşımı	Yeniden Dağılım	0.052	0.0054

2014-2019 yılında gerçekleşen %1'lik bir büyüme sonucunda yeniden dağılım yoksulluğu %0.52 arttırmaktadır.

Tablo 42.

Ege Büyüme ve Dağılım Analizi 2006-2010

Bölge	α	Endeks	2006-2010	
			Değer	Olasılık
Ege	0	Dağılım1	0.329	0.0000
	0	Dağılım2	0.233	0.0000
	0	Fark: (d2-d1)	-0.096	0.0000
	0	Datt&Ravallion t1 (g)	-0.049	0.0649
	0	Datt&Ravallion t1 Yeniden Dağılım	-0.052	0.0111
	0	Datt&Ravallion t1 Hata Payı	0.005	
	0	Datt&Ravallion t2 (g)	-0.044	0.1606
	0	Datt&Ravallion t2 Yeniden Dağılım	-0.047	0.0182
	0	Datt&Ravallion t2 Hata Payı	-0.005	
	0	Shapley yaklaşımı (g)	-0.047	0.0016
	0	Shapley yaklaşımı Yeniden Dağılım	-0.049	0.0115

Tablo 43.

Ege Büyüme ve Dağılım Analizi 2010-2013

Bölge	α	Endeks	2010-2013	
			Değer	Olasılık
Ege	0	Dağılım1	0.320	0.0000
	0	Dağılım2	0.241	0.0000
	0	Fark: (d2-d1)	-0.079	0.0000
	0	Datt&Ravallion t1 (g)	-0.043	0.0961
	0	Datt&Ravallion t1 Yeniden Dağılım	-0.037	0.0412
	0	Datt&Ravallion t1 Hata Payı	0.001	
	0	Datt&Ravallion t2 (g)	-0.042	0.1628
	0	Datt&Ravallion t2 Yeniden Dağılım	-0.036	0.0443
	0	Datt&Ravallion t2 Hata Payı	-0.001	
	0	Shapley yaklaşımı (g)	-0.042	0.0017
	0	Shapley yaklaşımı Yeniden Dağılım	-0.037	0.0394

Tablo 44.

Ege Büyüme ve Dağılım Analizi 2014-2019

Bölge	α	Endeks	2014-2019	
			Değer	Olasılık
Ege	0	Dağılım1	0.303	0.0000
	0	Dağılım2	0.223	0.0000
	0	Fark: (d2-d1)	-0.080	0.0000
	0	Datt&Ravallion t1 (g)	-0.053	0.0090
	0	Datt&Ravallion t1 Yeniden Dağılım	-0.031	0.0225
	0	Datt&Ravallion t1 Hata Payı	0.004	
	0	Datt&Ravallion t2 (g)	-0.049	0.0539
	0	Datt&Ravallion t2 Yeniden Dağılım	-0.026	0.0473
	0	Datt&Ravallion t2 Hata Payı	-0.004	
	0	Shapley yaklaşımı (g)	-0.051	0.0000
	0	Shapley yaklaşımı Yeniden Dağılım	-0.029	0.0271

Ege bölgesi 2006-2010 döneminde yeniden dağılım büyüme etkisine az da olsa baskın görünmekte. 2010-2013 ve özellikle 2014-2019 döneminde yeniden dağılımın etkisi oldukça azalmaktadır. Büyüme etki eğrilerinde Ege bölgesi için 2014-2019 dönemine ait kötüleşen yoksul yanlı büyüme tablosunu yeniden dağılımın azalan etkisi ile ilişkilendirmek mümkün olabilir.

Tablo 45.

Doğu Marmara Büyüme ve Dağılım Analizi 2006-2010

Bölge	α		Endeks	2006-2010	
				Değer	Olasılık
Doğu Marmara	0		Dağılım1	0.277	0.0000
	0		Dağılım2	0.256	0.0000
	0		Fark: (d2-d1)	-0.021	0.4430
	0	Datt&Ravallion t1	(g)	0.029	0.5599
	0	Datt&Ravallion t1	Yeniden Dağılım	-0.051	0.0465
	0	Datt&Ravallion t1	Hata Payı	0.001	
	0	Datt&Ravallion t2	(g)	0.030	0.5379
	0	Datt&Ravallion t2	Yeniden Dağılım	-0.050	0.0636
	0	Datt&Ravallion t2	Hata Payı	-0.001	
	0	Shapley yaklaşımı	(g)	0.030	0.0978
	0	Shapley yaklaşımı	Yeniden Dağılım	-0.050	0.0507

Tablo 46.

Doğu Marmara Büyüme ve Dağılım Analizi 2010-2013

Bölge	α		Endeks	2010-2013	
				Değer	Olasılık
Doğu Marmara	0		Dağılım1	0.280	0.0000
	0		Dağılım2	0.194	0.0000
	0		Fark: (d2-d1)	-0.086	0.0003
	0	Datt&Ravallion t1	(g)	-0.057	0.0621
	0	Datt&Ravallion t1	Yeniden Dağılım	-0.026	0.2186
	0	Datt&Ravallion t1	Hata Payı	-0.003	
	0	Datt&Ravallion t2	(g)	-0.060	0.2079
	0	Datt&Ravallion t2	Yeniden Dağılım	-0.030	0.1467
	0	Datt&Ravallion t2	Hata Payı	0.003	
	0	Shapley yaklaşımı	(g)	-0.058	0.0006
	0	Shapley yaklaşımı	Yeniden Dağılım	-0.028	0.1629

Tablo 47.

Doğu Marmara Büyüme ve Dağılım Analizi 2014-2019

Bölge	α	Endeks	2014-2019		
			Değer	Olasılık	
Doğu Marmara	0	Dağılım1	0.265	0.0000	
	0	Dağılım2	0.177	0.0000	
	0	Fark: (d2-d1)	-0.088	0.0000	
	0	Datt&Ravallion t1	(g)	-0.056	0.0572
	0	Datt&Ravallion t1	Yeniden Dağılım	-0.036	0.0295
	0	Datt&Ravallion t1	Hata Payı	0.004	
	0	Datt&Ravallion t2	(g)	-0.052	0.1786
	0	Datt&Ravallion t2	Yeniden Dağılım	-0.032	0.0431
	0	Datt&Ravallion t2	Hata Payı	-0.004	
	0	Shapley yaklaşımı	(g)	-0.054	0.0000
	0	Shapley yaklaşımı	Yeniden Dağılım	-0.034	0.0281

Doğu Marmara bölgesinde 2006-2010 döneminde ortalama gelirin büyümesi negatif gerçekleştiğinden bu dönemde yoksulluk azalışı üzerinde negatif bir büyüme etkisi gözlenmektedir. Ancak bu dönemde yeniden dağılım etkisi yoksulluk azalışında iyi bir etkiye sahip görülmekte. Yine Doğu Marmara için büyüme etki eğrisine bakıldığında pozitif bir ortalama gelir büyümesini yoksul sınıf için görmekteyiz. Bu bize yeniden dağılımın etkisinin sinyalini vermektedir. 2010-2013 ve 2014-2019 dönemlerinde büyüme yeniden pozitif etkilere dönüşmekte ve 2014-2019 döneminde büyümenin etkisinin yeniden dağılımın etkisinin önüne geçtiği görünmektedir. Büyüme etki eğrilerine baktığımızda da bu son iki dönem için yoksul yanlı büyüme yaşandığı görülmektedir.

Tablo 48.

Batı Anadolu Büyüme ve Dağılım Analizi 2006-2010

Bölge	α		Endeks	2006-2010	
				Değer	Olasılık
Batı Anadolu	0		Dağılım1	0.284	0.0000
	0		Dağılım2	0.208	0.0000
	0		Fark: (d2-d1)	-0.076	0.0018
	0	Datt&Ravallion t1	(g)	-0.018	0.6288
	0	Datt&Ravallion t1	Yeniden Dağılım	-0.053	0.0193
	0	Datt&Ravallion t1	Hata Payı	-0.006	
	0	Datt&Ravallion t2	(g)	-0.023	0.5706
	0	Datt&Ravallion t2	Yeniden Dağılım	-0.059	0.0115
	0	Datt&Ravallion t2	Hata Payı	0.006	
	0	Shapley yaklaşımı	(g)	-0.020	0.1851
	0	Shapley yaklaşımı	Yeniden Dağılım	-0.056	0.0126

Tablo 49.

Batı Anadolu Büyüme ve Dağılım Analiz 2010-2013

Bölge	α		Endeks	2010-2013	
				Değer	Olasılık
Batı Anadolu	0		Dağılım1	0.316	0.0000
	0		Dağılım2	0.265	0.0000
	0		Fark: (d2-d1)	-0.051	0.0222
	0	Datt&Ravallion t1	(g)	-0.078	0.0181
	0	Datt&Ravallion t1	Yeniden Dağılım	0.051	0.0147
	0	Datt&Ravallion t1	Hata Payı	-0.024	
	0	Datt&Ravallion t2	(g)	-0.102	0.0257
	0	Datt&Ravallion t2	Yeniden Dağılım	0.027	0.1583
	0	Datt&Ravallion t2	Hata Payı	0.024	
	0	Shapley yaklaşımı	(g)	-0.090	0.0000
	0	Shapley yaklaşımı	Yeniden Dağılım	0.039	0.0403

Tablo 50.

Batı Anadolu Büyüme ve Dağılım Analiz 2014-2019

Bölge	α	Endeks	2014-2019	
			Değer	Olasılık
Batı Anadolu	0	Dağılım1	0.283	0.0000
	0	Dağılım2	0.262	0.0000
	0	Fark: (d2-d1)	-0.021	0.2071
	0	Datt&Ravallion t1 (g)	0.000	0.9959
	0	Datt&Ravallion t1 Yeniden Dağılım	-0.021	0.2023
	0	Datt&Ravallion t1 Hata Payı	0.000	
	0	Datt&Ravallion t2 (g)	0.000	1.0000
	0	Datt&Ravallion t2 Yeniden Dağılım	-0.021	0.2135
	0	Datt&Ravallion t2 Hata Payı	0.000	
	0	Shapley yaklaşımı (g)	0.000	0.9943
	0	Shapley yaklaşımı Yeniden Dağılım	-0.021	0.2079

2006-2010 döneminde Batı Anadolu gelirin yeniden dağılımı ile yoksulluktaki azalışa büyümenin yalın etkisinden daha fazla fayda sağlamakta. 2010-2013 döneminde durum tersine dönmekte hatta yeniden dağılımın etkisi yoksulluğu arttırıcı bir orana sahip olmakta. Büyüme etki eğrisinden de anlaşılacağı üzere kısmen dağılımdaki bozulma kaynaklı yoksul karşıtı bir büyüme süreci gözlenmektedir. 2014-2019 döneminde hem yeniden dağılım etkisinde hem de büyüme etkisinde anlamsız sonuçlar görmekteyiz.

Tablo 51.

Akdeniz Büyüme ve Dağılım Analizi 2006-2010

Bölge	α	Endeks	2006-2010	
			Değer	Olasılık
Akdeniz	0	Dağılım1	0.312	0.0000
	0	Dağılım2	0.146	0.0000
	0	Fark: (d2-d1)	-0.167	0.0000
	0	Datt&Ravallion t1 (g)	-0.125	0.0000
	0	Datt&Ravallion t1 Yeniden Dağılım	-0.034	0.1807
	0	Datt&Ravallion t1 Hata Payı	-0.008	
	0	Datt&Ravallion t2 (g)	-0.133	0.0009
	0	Datt&Ravallion t2 Yeniden Dağılım	-0.042	0.0410
	0	Datt&Ravallion t2 Hata Payı	0.008	
	0	Shapley yaklaşımı (g)	-0.129	0.0000
	0	Shapley yaklaşımı Yeniden Dağılım	-0.038	0.0736

Tablo 52.

Akdeniz Büyüme ve Dağılım Analizi 2010-2013

Bölge	α		Endeks	2010-2013	
				Değer	Olasılık
Akdeniz	0		Dağılım1	0.279	0.0000
	0		Dağılım2	0.329	0.0000
	0		Fark: (d2-d1)	0.051	0.0132
	0	Datt&Ravallion t1	(g)	0.016	0.6133
	0	Datt&Ravallion t1	Yeniden Dağılım	0.043	0.0700
	0	Datt&Ravallion t1	Hata Payı	-0.008	
	0	Datt&Ravallion t2	(g)	0.008	0.8461
	0	Datt&Ravallion t2	Yeniden Dağılım	0.035	0.1314
	0	Datt&Ravallion t2	Hata Payı	0.008	
	0	Shapley yaklaşımı	(g)	0.012	0.5118
	0	Shapley yaklaşımı	Yeniden Dağılım	0.039	0.0948

Tablo 53.

Akdeniz Büyüme ve Dağılım Analizi 2014-2019

Bölge	α		Endeks	2014-2019	
				Değer	Olasılık
Akdeniz	0		Dağılım1	0.341	0.0000
	0		Dağılım2	0.250	0.0000
	0		Fark: (d2-d1)	-0.091	0.0000
	0	Datt&Ravallion t1	(g)	-0.054	0.0120
	0	Datt&Ravallion t1	Yeniden Dağılım	-0.044	0.0024
	0	Datt&Ravallion t1	Hata Payı	0.007	
	0	Datt&Ravallion t2	(g)	-0.047	0.0737
	0	Datt&Ravallion t2	Yeniden Dağılım	-0.037	0.0095
	0	Datt&Ravallion t2	Hata Payı	-0.007	
	0	Shapley yaklaşımı	(g)	-0.050	0.0000
	0	Shapley yaklaşımı	Yeniden Dağılım	-0.041	0.0036

Akdeniz bölgesinin 2006-2010 döneminde yüksek bir büyüme-yoksulluk etkisine sahip olduğunu görüyoruz. Büyüme etki eğrisinden de anlaşılacağı üzere bu dönemde yoksul yanlı büyüme sürecini yansıtan bir eğri gözlenir. Büyümenin yoksulluk azalışındaki payı yeniden dağılıma göre daha yüksek. 2010-2013 dönemi yorumlanamayacak anlamsız olasılık değerlerine sahiptir. Büyüme etki eğrisinde bu

dönem negatif ortalama gelir büyümesi gözlenirken yoksul sınıfın ortalama gelirindeki nüfus yüzdelik dilimlerine ait olan büyüme oranları da dalgalanma göstermekte. 2014-2019 döneminde büyüme etkisi yine yeniden dağım etkisine baskın. Belirli en yoksul sınıf hariç yoksulluk sınırına yakın olan kesim için daha iyi bir tablo çizen büyüme etki eğrisinden anlaşılacağı üzere makul bir yoksul yanlı bir büyümeden bahsedilemez.

Tablo 54.

Orta Anadolu Büyüme ve Dağılım Analizi 2006-2010

Bölge	α	Endeks	2006-2010	
			Değer	Olasılık
Orta Anadolu	0	Dağılım1	0.266	0.0000
	0	Dağılım2	0.269	0.0000
	0	Fark: (d2-d1)	0.003	0.9209
	0	Datt&Ravallion t1 (g)	-0.040	0.6893
	0	Datt&Ravallion t1 Yeniden Dağılım	0.033	0.2438
	0	Datt&Ravallion t1 Hata Payı	0.009	
	0	Datt&Ravallion t2 (g)	-0.030	0.7071
	0	Datt&Ravallion t2 Yeniden Dağılım	0.043	0.1495
	0	Datt&Ravallion t2 Hata Payı	-0.009	
	0	Shapley yaklaşımı (g)	-0.035	0.0542
	0	Shapley yaklaşımı Yeniden Dağılım	0.038	0.1784

Tablo 55.

Orta Anadolu Büyüme ve Dağılım Analizi 2010-2013

Bölge	α	Endeks	2010-2013	
			Değer	Olasılık
Orta Anadolu	0	Dağılım1	0.295	0.0000
	0	Dağılım2	0.252	0.0000
	0	Fark: (d2-d1)	-0.043	0.1127
	0	Datt&Ravallion t1 (g)	-0.025	0.6685
	0	Datt&Ravallion t1 Yeniden Dağılım	-0.015	0.5561
	0	Datt&Ravallion t1 Hata Payı	-0.002	
	0	Datt&Ravallion t2 (g)	-0.027	0.7931
	0	Datt&Ravallion t2 Yeniden Dağılım	-0.017	0.4940
	0	Datt&Ravallion t2 Hata Payı	0.002	
	0	Shapley yaklaşımı (g)	-0.026	0.1718
	0	Shapley yaklaşımı Yeniden Dağılım	-0.016	0.5139

Tablo 56.

Orta Anadolu Büyüme ve Dağılım Analizi 2014-2019

Bölge	α	Endeks	2014-2019	
			Değer	Olasılık
Orta Anadolu	0	Dağılım1	0.283	0.0000
	0	Dağılım2	0.216	0.0000
	0	Fark: (d2-d1)	-0.067	0.0018
	0	Datt&Ravallion t1 (g)	-0.093	0.1803
	0	Datt&Ravallion t1 Yeniden Dağılım	0.014	0.5066
	0	Datt&Ravallion t1 Hata Payı	0.012	
	0	Datt&Ravallion t2 (g)	-0.081	0.2104
	0	Datt&Ravallion t2 Yeniden Dağılım	0.026	0.1930
	0	Datt&Ravallion t2 Hata Payı	-0.012	
	0	Shapley yaklaşımı (g)	-0.087	0.0000
	0	Shapley yaklaşımı Yeniden Dağılım	0.020	0.3029

Orta Anadolu 2006-2010 döneminde düşük büyüme ve olumsuz yeniden dağılım etkilerine maruz kalmıştır ancak anlamsız bir olasılık değerine sahiptir. Büyüme etki eğrilerin bakıldığında da bu durum negatif bir yoksul sınıf ortalama gelir büyümesini göstermektedir. 2010-2013 döneminde bu süreç büyüme etkisinin ön plana çıktığı bir senaryo izler ancak yorumlamaya açık bir olasılık değerine sahip değildir. Aslında büyüme etki eğrilerinde bu dönem Orta Anadolu'daki yoksul sınıf için biraz olsun toparlanma süreci gibi görülmektedir. 2014-2019 dönemi için yeniden dağılımın etkisi yorumlama yapacak bir olasılık değerine sahip değildir. Genel olarak bu bölge için tüm dönemler yorumlanmaya açık bir anlamlılık düzeyine sahip görülüyor.

Tablo 57.

Batı Karadeniz Büyüme ve Dağılım Analizi 2006-2010

Bölge	α	Endeks	2006-2010	
			Değer	Olasılık
Batı Karadeniz	0	Dağılım1	0.341	0.0000
	0	Dağılım2	0.204	0.0000
	0	Fark: (d2-d1)	-0.137	0.0000
	0	Datt&Ravallion t1 (g)	-0.101	0.0575
	0	Datt&Ravallion t1 Yeniden Dağılım	-0.033	0.2122
	0	Datt&Ravallion t1 Hata Payı	-0.004	
	0	Datt&Ravallion t2 (g)	-0.104	0.2014
	0	Datt&Ravallion t2 Yeniden Dağılım	-0.037	0.1477
	0	Datt&Ravallion t2 Hata Payı	0.004	
	0	Shapley yaklaşımı (g)	-0.102	0.0000
	0	Shapley yaklaşımı Yeniden Dağılım	-0.035	0.1429

Tablo 58.

Batı Karadeniz Büyüme ve Dağılım Analizi 2010-2013

Bölge	α	Endeks	2010-2013	
			Değer	Olasılık
Batı Karadeniz	0	Dağılım1	0.308	0.0000
	0	Dağılım2	0.234	0.0000
	0	Fark: (d2-d1)	-0.074	0.0087
	0	Datt&Ravallion t1 (g)	-0.061	0.1999
	0	Datt&Ravallion t1 Yeniden Dağılım	-0.008	0.7380
	0	Datt&Ravallion t1 Hata Payı	-0.006	
	0	Datt&Ravallion t2 (g)	-0.067	0.3301
	0	Datt&Ravallion t2 Yeniden Dağılım	-0.013	0.5560
	0	Datt&Ravallion t2 Hata Payı	0.006	
	0	Shapley yaklaşımı (g)	-0.064	0.0002
	0	Shapley yaklaşımı Yeniden Dağılım	-0.010	0.6174

Tablo 59.

Batı Karadeniz Büyüme ve Dağılım Analizi 2014-2019

Bölge	α	Endeks	2014-2019	
			Değer	Olasılık
Batı Karadeniz	0	Dağılım1	0.368	0.0000
	0	Dağılım2	0.220	0.0000
	0	Fark: (d2-d1)	-0.147	0.0000
	0	Datt&Ravallion t1 (g)	-0.122	0.0020
	0	Datt&Ravallion t1 Yeniden Dağılım	-0.061	0.0004
	0	Datt&Ravallion t1 Hata Payı	0.036	
	0	Datt&Ravallion t2 (g)	-0.086	0.0286
	0	Datt&Ravallion t2 Yeniden Dağılım	-0.025	0.1404
	0	Datt&Ravallion t2 Hata Payı	-0.036	
	0	Shapley yaklaşımı (g)	-0.104	0.0000
	0	Shapley yaklaşımı Yeniden Dağılım	-0.043	0.0054

Batı Karadeniz yeniden dağılımın yalın etkisi için 2006-2010 ve 2010-2013 dönemlerine anlamlı bir değere sahip değildir. Yine de anlamlılık düzeyi yüksek yalın büyüme etkilerine sahiptiler. Ve bu etki 2006-2010 döneminde oldukça yüksek görünüyor. Aynı yükseklik 2014-2019 döneminde de görülmekte. Ek olarak bu dönem anlamlı sayılabilecek bir yeniden dağılım pozitif etkisine sahip olsa da saf büyüme

etkisinin gerisinde kalmıştır. Büyüme etki eğrileri ile karşılaştırıldığında özellikle ilk iki dönem için bu bölgenin makul görülebilecek yoksul yanlı büyüme süreçleri yaşadığı görülmekte.

Tablo 60.

Doğu Karadeniz Büyüme ve Dağılım Analizi 2006-2010

Bölge	α	Endeks	2006-2010	
			Değer	Olasılık
Doğu Karadeniz	0	Dağılım1	0.317	0.0000
	0	Dağılım2	0.337	0.0000
	0	Fark: (d2-d1)	0.020	0.5693
	0	Datt&Ravallion t1 (g)	0.048	0.7154
	0	Datt&Ravallion t1 Yeniden Dağılım	-0.019	0.5338
	0	Datt&Ravallion t1 Hata Payı	-0.009	
	0	Datt&Ravallion t2 (g)	0.039	0.8170
	0	Datt&Ravallion t2 Yeniden Dağılım	-0.029	0.3658
	0	Datt&Ravallion t2 Hata Payı	0.009	
	0	Shapley yaklaşımı (g)	0.043	0.0686
	0	Shapley yaklaşımı Yeniden Dağılım	-0.024	0.4306

Tablo 61.

Doğu Karadeniz Büyüme ve Dağılım Analizi 2010-2013

Bölge	α	Endeks	2010-2013	
			Değer	Olasılık
Doğu Karadeniz	0	Dağılım1	0.337	0.0000
	0	Dağılım2	0.210	0.0000
	0	Fark: (d2-d1)	-0.127	0.0004
	0	Datt&Ravallion t1 (g)	-0.085	0.4147
	0	Datt&Ravallion t1 Yeniden Dağılım	-0.031	0.2498
	0	Datt&Ravallion t1 Hata Payı	-0.011	
	0	Datt&Ravallion t2 (g)	-0.096	0.5240
	0	Datt&Ravallion t2 Yeniden Dağılım	-0.042	0.1317
	0	Datt&Ravallion t2 Hata Payı	0.011	
	0	Shapley yaklaşımı (g)	-0.091	0.0000
	0	Shapley yaklaşımı Yeniden Dağılım	-0.037	0.1457

Tablo 62.

Doğu Karadeniz Büyüme ve Dağılım Analizi 2014-2019

Bölge	α	Endeks	2014-2019	
			Değer	Olasılık
Doğu Karadeniz	0	Dağılım1	0.280	0.0000
	0	Dağılım2	0.246	0.0000
	0	Fark: (d2-d1)	-0.035	0.2617
	0	Datt&Ravallion t1 (g)	-0.062	0.6020
	0	Datt&Ravallion t1 Yeniden Dağılım	0.051	0.0730
	0	Datt&Ravallion t1 Hata Payı	-0.023	
	0	Datt&Ravallion t2 (g)	-0.085	0.6191
	0	Datt&Ravallion t2 Yeniden Dağılım	0.027	0.3022
	0	Datt&Ravallion t2 Hata Payı	0.023	
	0	Shapley yaklaşımı (g)	-0.074	0.0001
	0	Shapley yaklaşımı Yeniden Dağılım	0.039	0.1312

Doğu Karadeniz üç dönem için de anlamsız yeniden dağılım değerlerine sahip. 2006-2010 dönemi negatif bir büyüme etkisi mevcut. Bu dönem bu bölge için negatif ortama gelir büyüme yaşandığını büyüme etki eğrisinden de görebilmekteyiz. 2010-2013 ve 2014-2019 dönemleri için büyüme yoksulluk azalışında pozitif etkiye dönüşmüştür.

Tablo 63.

Kuzey Doğu Anadolu Büyüme ve Dağılım Analizi 2006-2010

Bölge	α	Endeks	2006-2010	
			Değer	Olasılık
Kuzey Doğu Anadolu	0	Dağılım1	0.308	0.0000
	0	Dağılım2	0.262	0.0000
	0	Fark: (d2-d1)	-0.046	0.1251
	0	Datt&Ravallion t1 (g)	-0.072	0.5838
	0	Datt&Ravallion t1 Yeniden Dağılım	0.041	0.1275
	0	Datt&Ravallion t1 Hata Payı	-0.015	
	0	Datt&Ravallion t2 (g)	-0.087	0.5421
	0	Datt&Ravallion t2 Yeniden Dağılım	0.026	0.3384
	0	Datt&Ravallion t2 Hata Payı	0.015	
	0	Shapley yaklaşımı (g)	-0.079	0.0000
	0	Shapley yaklaşımı Yeniden Dağılım	0.033	0.1892

Tablo 64.

Kuzey Doğu Anadolu Büyüme ve Dağılım Analizi 2010-2013

Bölge	α	Endeks	2010-2013	
			Değer	Olasılık
Kuzey Doğu Anadolu	0	Dağılım1	0.338	0.0000
	0	Dağılım2	0.284	0.0000
	0	Fark: (d2-d1)	-0.054	0.0556
	0	Datt&Ravallion t1 (g)	-0.013	0.9189
	0	Datt&Ravallion t1 Yeniden Dağılım	-0.038	0.1549
	0	Datt&Ravallion t1 Hata Payı	-0.003	
	0	Datt&Ravallion t2 (g)	-0.016	0.9399
	0	Datt&Ravallion t2 Yeniden Dağılım	-0.041	0.1038
	0	Datt&Ravallion t2 Hata Payı	0.003	
	0	Shapley yaklaşımı (g)	-0.014	0.4646
	0	Shapley yaklaşımı Yeniden Dağılım	-0.040	0.1234

Tablo 65.

Kuzey Doğu Anadolu Büyüme ve Dağılım Analizi 2014-2019

Bölge	α	Endeks	2014-2019	
			Değer	Olasılık
Kuzey Doğu Anadolu	0	Dağılım1	0.307	0.0000
	0	Dağılım2	0.197	0.0000
	0	Fark: (d2-d1)	-0.110	0.0000
	0	Datt&Ravallion t1 (g)	-0.068	0.4800
	0	Datt&Ravallion t1 Yeniden Dağılım	-0.045	0.0375
	0	Datt&Ravallion t1 Hata Payı	0.003	
	0	Datt&Ravallion t2 (g)	-0.065	0.2899
	0	Datt&Ravallion t2 Yeniden Dağılım	-0.042	0.0527
	0	Datt&Ravallion t2 Hata Payı	-0.003	
	0	Shapley yaklaşımı (g)	-0.067	0.0002
	0	Shapley yaklaşımı Yeniden Dağılım	-0.043	0.0369

Kuzey Anadolu Bölgesi 2006-2010 ve 2010-2013 dönemlerinde anlamsız yeniden dağılım etkisine sahiptir. Büyüme etki eğrisine bakıldığında 2010-2013 döneminde negatif büyüme oranı gözlenirse de burada büyümenin yoksulluk azalışı üzerindeki yalın etkisi hala negatif görülmektedir ve anlamlılık düzeyi yorumlamaya açık değildir. Büyüme etki eğrinde de gözlemlendiği üzere Kuzey Anadolu bölgesi büyüme

sürecinde yoksul yanlı bir yön çizememiş ve bölgesel olarak da zaten yüksek büyüme rakamlarına sahip olamamıştır.

Tablo 66.

Orta Doğu Anadolu Büyüme ve Dağılım Analizi 2006-2010

Bölge	α		Endeks	2006-2010	
				Değer	Olasılık
Orta Doğu Anadolu	0		Dağılım1	0.320	0.0000
	0		Dağılım2	0.255	0.0000
	0		Fark: (d2-d1)	-0.065	0.0372
	0	Datt&Ravallion t1	(g)	-0.084	0.2898
	0	Datt&Ravallion t1	Yeniden Dağılım	0.012	0.7032
	0	Datt&Ravallion t1	Hata Payı	0.007	
	0	Datt&Ravallion t2	(g)	-0.077	0.5075
	0	Datt&Ravallion t2	Yeniden Dağılım	0.019	0.5193
	0	Datt&Ravallion t2	Hata Payı	-0.007	
	0	Shapley yaklaşımı	(g)	-0.080	0.0005
	0	Shapley yaklaşımı	Yeniden Dağılım	0.015	0.5868

Tablo 67.

Orta Doğu Anadolu Büyüme ve Dağılım Analizi 2010-2013

Bölge	α		Endeks	2010-2013	
				Değer	Olasılık
Orta Doğu Anadolu	0		Dağılım1	0.291	0.0000
	0		Dağılım2	0.247	0.0000
	0		Fark: (d2-d1)	-0.044	0.1242
	0	Datt&Ravallion t1	(g)	0.000	1.0000
	0	Datt&Ravallion t1	Yeniden Dağılım	-0.044	0.1041
	0	Datt&Ravallion t1	Hata Payı	0.000	
	0	Datt&Ravallion t2	(g)	0.000	1.0000
	0	Datt&Ravallion t2	Yeniden Dağılım	-0.044	0.1091
	0	Datt&Ravallion t2	Hata Payı	0.000	
	0	Shapley yaklaşımı	(g)	0.000	1.0000
	0	Shapley yaklaşımı	Yeniden Dağılım	-0.044	0.1069

Tablo 68.

Orta Doğu Anadolu Büyüme ve Dağılım Analizi 2014-2019

Bölge	α	Endeks	2014-2019	
			Değer	Olasılık
Orta Doğu Anadolu	0	Dağılım1	0.282	0.0000
	0	Dağılım2	0.208	0.0000
	0	Fark: (d2-d1)	-0.073	0.0009
	0	Datt&Ravallion t1 (g)	-0.056	0.3610
	0	Datt&Ravallion t1 Yeniden Dağılım	-0.023	0.2940
	0	Datt&Ravallion t1 Hata Payı	0.006	
	0	Datt&Ravallion t2 (g)	-0.051	0.3685
	0	Datt&Ravallion t2 Yeniden Dağılım	-0.017	0.4129
	0	Datt&Ravallion t2 Hata Payı	-0.006	
	0	Shapley yaklaşımı (g)	-0.054	0.0009
	0	Shapley yaklaşımı Yeniden Dağılım	-0.020	0.3340

Orta Doğu Anadolu bölgesi tüm dönemler için anlamsız yeniden dağılım etkisine sahiptir. 2010-2013 döneminde en yüksek büyüme-yoksulluk etkisine sahip görülüyor. Bu yüksek büyüme etkisinin gelir düzeyi daha yüksek olan yoksul sınıfa etki ettiği yorumu belki büyüme etki eğrilerinden çıkartılabilir. Yoksulluk azalışında en etkin dönem 2010-2013 gibi görülse de büyüme etki eğrilerinde esas yoksul yanlı büyüme 2014-2019 gibi görülmektedir. Bu durumdan da anlaşıldığı üzere ölçüm yöntemleri tek başlarına büyüme ve yoksulluk ilişkisi sürecini değerlendirmede yetersizdir.

Tablo 69.

Güney Doğu Anadolu Büyüme ve Dağılım Analizi 2006-2010

Bölge	α	Endeks	2006-2010	
			Değer	Olasılık
Güney Doğu Anadolu	0	Dağılım1	0.299	0.0000
	0	Dağılım2	0.166	0.0000
	0	Fark: (d2-d1)	-0.132	0.0000
	0	Datt&Ravallion t1 (g)	-0.119	0.0033
	0	Datt&Ravallion t1 Yeniden Dağılım	0.025	0.3662
	0	Datt&Ravallion t1 Hata Payı	-0.038	
	0	Datt&Ravallion t2 (g)	-0.158	0.0023
	0	Datt&Ravallion t2 Yeniden Dağılım	-0.013	0.5836
	0	Datt&Ravallion t2 Hata Payı	0.038	
	0	Shapley yaklaşımı (g)	-0.139	0.0000
	0	Shapley yaklaşımı Yeniden Dağılım	0.006	0.7963

Tablo 70.

Güney Doğu Anadolu Büyüme ve Dağılım Analizi 2010-2013

Bölge	α	Endeks	2010-2013	
			Değer	Olasılık
Güney Doğu Anadolu	0	Dağılım1	0.298	0.0000
	0	Dağılım2	0.225	0.0000
	0	Fark: (d2-d1)	-0.073	0.0034
	0	Datt&Ravallion t1 (g)	-0.033	0.3727
	0	Datt&Ravallion t1 Yeniden Dağılım	-0.045	0.0865
	0	Datt&Ravallion t1 Hata Payı	0.005	
	0	Datt&Ravallion t2 (g)	-0.028	0.6060
	0	Datt&Ravallion t2 Yeniden Dağılım	-0.040	0.1126
	0	Datt&Ravallion t2 Hata Payı	-0.005	
	0	Shapley yaklaşımı (g)	-0.031	0.1312
	0	Shapley yaklaşımı Yeniden Dağılım	-0.042	0.0980

Tablo 71.

Güney Doğu Anadolu Büyüme ve Dağılım Analizi 2014-2019

Bölge	α	Endeks	2014-2019	
			Değer	Olasılık
Güney Doğu Anadolu	0	Dağılım1	0.257	0.0000
	0	Dağılım2	0.224	0.0000
	0	Fark: (d2-d1)	-0.033	0.0593
	0	Datt&Ravallion t1 (g)	-0.046	0.1217
	0	Datt&Ravallion t1 Yeniden Dağılım	0.023	0.2097
	0	Datt&Ravallion t1 Hata Payı	-0.010	
	0	Datt&Ravallion t2 (g)	-0.056	0.0807
	0	Datt&Ravallion t2 Yeniden Dağılım	0.013	0.4584
	0	Datt&Ravallion t2 Hata Payı	0.010	
	0	Shapley yaklaşımı (g)	-0.051	0.0003
	0	Shapley yaklaşımı Yeniden Dağılım	0.018	0.3022

Güney Doğu Anadolu bölgesi endeks ölçüm yöntemlerinde de büyüme etki eğrilerinde yoksul yanlı büyüme de sınıfta kalan bir bölge olarak görülmektedir. Yine ayrıştırma yöntemi ile incelemelerimiz sonucunda bu bölgenin en kötü tablo çizen bölge olduğunu bekliyoruz. Ancak 2006-2010 döneminde oldukça yüksek ve anlamlı bir büyüme etkisi oranı görülüyor. Bunun nedeni bölgenin bu dönemde he yoksul sınıfının

hem de tüm nüfusunun oldukça yüksek ortalama gelir büyüme oranına sahip olmasıdır. Ancak büyüme etki eğrileri bize ayrıca şunu da söyler, toplam nüfusun ortalama gelirinin büyüme oranının altında kalan yoksul sınıf ortalama gelir büyüme oranı yoksul yanlı bir büyüme sürecine işaret etmez. 2010-2013 değerleri hem büyüme hem de yeniden dağılım etkileri için de anlamsız. 2014-2019 döneminde düşük büyüme etkisi ile bir toparlanma hem ayrıştırma yönteminde hem de en yoksul %20'lik sınıf hariç olmak üzere büyüme etki eğrisi yönteminde görülmektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ

6.1. Değerlendirmeler ve Politika Önerileri

Yoksul yanlısı büyümenin ölçümünde hesaplanan iki yöntemden eğriler ve entropi-eşitsizlik endekslerine göre, sonuçlar çoğunlukla birbirini destekler niteliktedir. Ancak RCI endeksi ile PPGI endeksinin uzun dönemdeki ölçümünde bazı bölgeler için çelişkili sonuçlara sahip olduğu görülmekte. Uzun dönem ölçümlerinde kısa dönemde gözlenen belirgin negatif ve pozitif etkilerin kaybolduğunu görmekteyiz. Bunun haricinde büyüme etki eğrileri, yoksulluk büyüme eğrileri ve diğer entropi-eşitsizlik endeksleri üç kısa periyotta tutarlılık gösterir.

2006-2019 dönemini kapsayan üç kısa periyotta yaptığımız dağılım analizi, 2006-2010 dönemi ve 2010-2013 dönemi için yoksul yanlı büyüme literatürüne göre Türkiye'nin genel anlamda yoksul yanlı bir büyümenin izlerini taşıdığı görülse de ilgili dönemi kapsayan yıllarda yoksullukta dikkate değer bir azalma görülmemiştir. Kırsal bölgelerin 2006-2010 döneminde nispeten kentlere göre daha az yoksul yanlı büyüme yaşadığı, ancak bunun bir sonraki (2010-2013) dönemde tersine döndüğünü gördük. Kalkınma programları incelendiğinde bu durumu 2000 yılından sonra yaşanan tarımsal istihdam azalışı (tarımdan imalat sektörüne kayış) ve tarım arazilerindeki bölünmenin bu bölgelerdeki gelir büyüme oranlarında azalmaya neden olması ile açıklayabiliriz. Yüksek Planlama Kurulu kararı ile 2006-2010 tarım strateji belgesinin kabul edilmesinin ve kırsal kalkınma desteklerinin sağlanmasının, Kırsal Bölge Sosyal Destek Projesinin bu dönem için gözlediğimiz büyümenin yoksul yanlılığındaki pozitif etkiye katkı sağladığı düşünülebilir. Ancak bu etkilerin kalıcı olarak devam etmediği düzey 1 ölçümlerinde yer alan tarım ve hayvancılıkla uğraşan bölgelerimizin değerlerinde görülmektedir (Tablo 74'e ve Şekil 106'ya bakınız).

Özellikle 2006-2019 uzun dönem analizinde 12 bölge için gelir eşitsizliği artışının en yüksek olduğu bölge Güney Doğu Anadolu bölgesidir. Bunu takiben Kuzey Doğu Anadolu, Orta Doğu Anadolu bölgeleri de gelir dağılımında bozulmalar yaşamıştır. Yoksul yanlı büyüme tablosuna yakın olan bölge hatta tek eşitsizlik azalışı yaşayan bölge Doğu Marmara bölgesidir. Orta Anadolu ve İstanbul bölgeleri ise yoksul yanlı büyüme konusunda geri planda kalmış ve gelir dağılımında eşitsizliğin nispeten

yüksek görüldüğü bölgelerdendir. Kısa dönem yoksulluk büyüme eğrilerine bakıldığında Güney Doğu, Orta Doğu, Kuzey Doğu ve Orta Anadolu Bölgelerinin 2006-2010 döneminde yoksulların lehine bir gelir büyüme payı olmadığını görmekteyiz. 2010-2013 döneminde ise yine Güney Doğu ve Orta Doğu Anadolu'nun yoksul karşıtı büyüme yaşadığını ve en yoksul nüfusun büyümeden pay alamadığını ve gelirlerinde reel olarak bir azalma olduğunu görmekteyiz. 2014-2019 döneminde ise Doğu Marmara, Batı Anadolu ve Orta Anadolu hariç tüm bölgelerde yoksul karşıtı bir büyüme gerçekleştiğini görmekteyiz. Ölçümler sonuç olarak literatürün temsil ettiği yoksul yanlı büyüme değerlerine göre değerlendirilmiştir. Gelir büyüme oranlarındaki büyümenin çok yüksek rakamlar olmadığı görülse bile yoksul yanlı büyümeyi damlayarak büyümeden ayıran tek fark yoksul yanlı büyümenin yoksulların büyümeden direk aldıkları paya bakmasıdır. Her bir yüzdeliğin gelir büyüme oranları, ortalama büyüme oranlarına uzaklığı ile değerlendirildiğinden literatür yoksul yanlı büyüme terimini kullanmayı doğru bulmaktadır. Yoksulların büyümeden dolayı ve az oranlarda faydalanmaları ise damlayarak büyümenin sinyallerini vermektedir. Genel tanımıyla yoksul yanlı büyüme, yoksulların ekonomik faaliyete aktif olarak katılmalarını ve ekonomik faaliyetten önemli ölçüde pay almalarını sağlayan bir büyüme tipi olarak tanımlanır. Kalkınma iktisadının damlayarak büyüme çerçevesinden bu yönüyle ayrılmaktadır³².

³² Kakwani ve Pernia (2000) çalışmalarında yoksul yanlı büyüme nedir ve nasıl ölçülür ve damlayarak büyümeden hangi yönü ile ayrılmaktadır gibi sorgulamalara yer vermektedirler.

Tablo 72.

Kısa ve uzun dönem yoksul-yanlı ve yoksul karşıtı gelir büyümesi yaşayan bölgeler

Dönem	Yoksul Karşıtı	Yoksul Yanlı	Dönem	Yoksul Karşıtı	Yoksul Yanlı
2006-2010	Batı Marmara Güney Doğu Anadolu Kuzey Doğu Anadolu Orta Anadolu Orta Doğu Anadolu	Akdeniz Batı Anadolu Batı Karadeniz Doğu Karadeniz Doğu Marmara Ege İstanbul	2014-2019	Batı Marmara Doğu Karadeniz Güney Doğu Anadolu İstanbul Orta Anadolu	Akdeniz Batı Anadolu Batı Karadeniz Doğu Marmara Ege Kuzey Doğu Anadolu Orta Doğu Anadolu
2010-2013	Akdeniz Batı Anadolu İstanbul	Batı Karadeniz Batı Marmara Doğu Karadeniz Doğu Marmara Ege Güney Doğu Anadolu Kuzey Doğu Anadolu Orta Anadolu Orta Doğu Anadolu	2006-2019	Batı Marmara Doğu Karadeniz Güney Doğu Anadolu İstanbul	Akdeniz Batı Anadolu Batı Karadeniz Doğu Marmara Ege Kuzey Doğu Anadolu Orta Anadolu Orta Doğu Anadolu

Her ne kadar bu çalışmanın ampirik bulgularında yeri olmasa da yoksulluk sınırı altında kalan dezavantajlı grubu demografik özelliklerine ayırarak, yoksulluğun kümeleşmiş nedenlerini tespit etmek daha doğru politikalar yürütmede faydalı olacaktır. Ortalama gelirdeki artışa yol açabilecek makroekonomik planlamalar, nüfusun genelini kapsarken, sosyal politikalar çerçevesinde kadınlara yönelik istihdamı artırıcı tedbirler (düşük maliyetli ya da sosyal destekli erken çocukluk bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılması, kız çocuklarının eğitim haklarının korunması, kadınların meslek sahibi edindirilmesi vb. programlar) yoksul nüfusun özeline inmektedir. Daha önce de bahsedildiği üzere bu yoksullar kimdir, neredeler ve neden yoksullar sorularından yola çıkarak, uygun bir yol haritası izlemek doğru olacaktır. Yoksul yanlı büyümede izlenecek politikalar sadece sosyal yardım odaklı olmaktan ziyade uzun vadede etki edecek sürdürülebilir köklü büyüme ve gelir dağılımı stratejilerini gerekli kılmaktadır³³. Yalnızca sosyal yardım odaklı yoksulluğu azaltıcı politikalar, yoksulluk kavramının hem nicel hem nitel anlamda yaygınlaşmasına neden olacaktır. 2006-2019 dönemi kamu sosyal yardım harcamalarının GSYİH oranları incelendiğinde yardım oranlarının çok

³³ Yoksullukla mücadele politikalarında doğrudan ve dolaylı yaklaşımlar mevcuttur. Büyüme, gelir dağılımı ve sosyal yardımlar üzerinden yoksulluk değişimleri yanı sıra eğitimi, sağlık ve alt yapı yatırımları gibi sosyal kalkınma programları üzerinden yoksulluk değişimlerinin (dolaylı yaklaşım) yoksulluk azalışında daha etkin olduğu savunulmaktadır (Önder ve Şenses, 2006).

değişmediğini (Tablo 7'ye ve Şekil 9'a bakınız) ancak çalışmanın analizinde 2014 yılından sonra yoksul yanlı büyümenin azaldığı ve gelir eşitsizliğinin arttığı görülmektedir. Bu durumda yardımların uzun vadede yoksulluğu azaltıcı etkiye sahip olmadığını görmekteyiz. Sosyal yardımlar, gelirin yeniden dağılımı dahilinde ekonomide güvenilirliğin sağlanması aracılığıyla sermaye girişinin ve yatırımların artırılması, büyümede kapsayıcılık hedef strateji olarak yoksul yanlı büyüme politikalarından görülebilir. Mülkiyet haklarının korunması, yolsuzluğun ve kayıt dışılığın azaltılması, istikrarın sürdürülebilmesi, bürokratik kalitenin sağlanması, hukuk devleti sisteminin ve kurumsal düzenin artırılması, güçlü ve adil bir denetim sisteminin sağlanması, hukukun üstünlüğünün korunması, kurumların kalitesinin ve güvenilirliğinin sağlanması sırasıyla büyüme, dağılım ve yoksulluk üzerinde olumlu etkiler doğuracaktır. Yasama, yürütme ve yargının bağımsızlık oranını artırıcı politik duruşlar ve özerk kurumların işleyişine az müdahale ekonomik güvenilirliğin kazanılmasında ilk adımlardır. Ayrıca kamu ihalelerinde, özelleştirmelerde popülist yaklaşımlardan uzak durmak ve kamuoyu ile paylaşımın artması da şeffaflığın sağlanmasında önemli rol oynamaktadır. İdeal bir hukuk devleti olmanın ilk adımlarından biri insan hakları odaklı yasama ve yürütme kompozisyonuna sahip olmaktır. Ayrıca yürütülecek ılımlı dış ilişkiler de küresel bazda güvenilirlik yakalamak ve sermaye akışlarında dalgalanmaları önlemek açısından mühimdir. Yönetim imajının yoksul yanlısı ekonomik büyümeye katkısı göz ardı edilemez.

Toplam faktör verimliliği yüksek üretim biçiminin benimsenmesi, gelişmiş teknolojik yapı ve etkin bir sermaye piyasası ile yabancı yatırımların artırılması makroekonomik yoksul yanlı büyüme politikalarındandır. Bu nedenle üretimde Ar-Ge yatırımlarını artırmak, sermaye piyasası kurulunun işleyişini kuvvetlendirmek önemlidir. Özellikle kapsayıcı yaklaşımdan yola çıkarak gelir düzeyi düşük nüfusun tasarruf ve yatırım eğilimlerini büyümeye katkı sağlayacak boyuta ulaştırmak gerekir. Bunun yolu finansal sisteme ulaşımı kolaylaştırmak, hakların korunması, yatırımcı kimliğine uygun yatırım fırsatlarının yaratılması (kalkınma bankalarının geliştirilmesi, kadınların finansal sisteme ulaşımının desteklenmesi vb.) ve doğru bir finansal danışmanlık hizmeti sunabilmekle sağlanabilir.

Yoksul yanlı vergi politikası dediğimizde ilk aklımıza gelen, dolaylı vergilerin gelir üzerindeki baskısını azaltmaya çalışmak olabilir. Vergiler kamu gelirin en önemli kalemlerindedir. Özellikle önceki bölümlerde, gelişmekte olan ülkelerde küçük işletmelerin yoğunlukta olmasının kamu gelirin beslenmesinde vergi kanalının

yetersiz kalmasından bahsedilmişti. Ancak yoksul kesimin ağırlıklı harcama kollarına, istihdamın yoksulluk oranı (asgari ücretle çalışan sayısı bölü toplam çalışan sayısı) yüksek olan sektörlerle odaklanmak vergi politikalarını yoksullar lehine çevirebilir. Kurumlar ve gelir vergisi indirimleri aracılığıyla bu sektörlerdeki iskonto miktarlarının asgari ücretli çalışana aktarımı, yoksullar lehine ağırlıklandırılmış tüketim ürünleri üzerinden düşük oranlı KDV ya da vergiden muaflik sağlanması hem yoksul yanlı vergilendirme hem de yoksul yanlı sektörel politikalar olarak düşünülebilir.

Bölgesel düzeyde yoksul yanlı politikalar, bölgelerin kalkınma dinamiklerini belirleyerek bu dinamikleri tetiklemeyle sağlanabilir. Bu bağlamda turizm, sanayi, madencilik, enerji kaynakları, tarım ve hayvancılık gibi sektörlerle yönelik ve bölgesel farkındalıklara göre belirleyici politikalar uygulamak daha doğrudur. Özellikle sürdürülebilir bir yoksulluk azalışı için nispeten kalkınma düzeyi düşük bölgelerin alt yapı ve ulaşım imkanlarını artırıcı girişimlerde bulunmaya devam edilmelidir. İhracata yönelik tarım desteği ile istihdam odaklı kırsal büyüme sağlanması ve yabancı turizminin cazip hale getirilmesi ile sermaye akımının bölgesel kalkınmayı desteklemesi mümkündür. Her bir girişim kendi içerisinde mikro programlar barındırmaktadır.

Diğer yandan, gelişmekte olan ülkeler çerçevesinde yalnızca büyümenin büyüme kapılıp dağılımın göz ardı edilmesi bir süre sora büyüme durdurulamakta ve ardından yaşanacak krizlere zemin hazırlamaktadır. Bu nedenle dağılımın belirleyicilerinin yoksul yanlı büyüme stratejisinin merkezinde yer alması önemlidir. Ancak gelir dağılımının iyileştirilmesi sadece sosyal yardımlar içerisinde sıkışıp miyop programlara endekslenmemelidir. Bu tarz programlar suni yoksulluk azalışı yaratabilmektedir. Uzun vadede yoksulluğu azaltıcı ve büyümenin kapsayıcılığı gözetilerek yürütülecek gelir dağılımı programları daha kalıcı kalkınma sonuçları doğuracaktır. Yoksul kesimin büyümeden aldığı payın artması tek başına yeterli bir aktör olmamakla birlikte yoksulluk devri ve yoksulluk derinleşmesi oluşmaması, yani yoksulluğun gelir grubu değişimi yaşamaması önemlidir. Gelir transferleri, gelir geçidinde birbirine yakın olan dilimler arasında gerçekleştiğinde yoksulluktan çıkış ve yoksulluğa girişte mobilite artar ve yoksulluk dolaşımı başlar. Bu nedenle bir gelir dağılımı iyileştirme programı gelir eşitsizliğini azaltırken yoksul yanlılığın eşitsizliğini artırır. Bu bağlamda gelir transferinin ağırlıklı olarak hangi gelir grubundan yapıldığı ya da daha net bir ifade ile yoksul kesimin açığını hangi gelir grubunun ödediği de çok önemlidir. Çalışmada bazı dönemlerde (konveks yapıya sahip yoksulluk büyüme eğrilerine bakıldığında) orta gelir düzeyine sahip nüfusun gelir artış oranının, en düşük

ve en yüksek gelir grubunun gelir artış oranından daha düşük olduğu görülmüştür. Ancak daha önce de belirtildiği gibi veri seti sabit haneler üzerinde çalışmadığından anonim bir ölçüm niteliğindedir. Bu nedenle yüzdeler dilimler arasındaki yoksulluk devri için bir şey söyleyemiyoruz.

Çalışmanın bulguları bize, yoksul yanlı büyümenin yoksulluk azalışına olan etkisinde ülke yoksulluk ve gelir eşitsizliği başlangıç oranlarının önemini de göstermektedir. Baz etkisi dediğimiz bu durum başlangıçta oldukça yüksek seyreden gelir eşitsizliği ve yoksulluk oranlarının yoksul yanlı büyümenin yoksulluk azalışı üzerindeki etkisini azaltmaktadır. Bu nedenle bir ülkede ya da bir bölgede yoksul yanlı büyüme yaşandığı sonucuna ulaştık da oradaki yoksulluğun ortadan kalktığı ya da hatırı sayılır oranda azalttığı yorumunu yapamayız.

Tüm bu genel değerlendirmeler neticesinde yoksul yanlı bir büyümeyi sağlamak için izlenecek yolda, çok faktörlü bir stratejik planlamaya ihtiyaç duyulduğunu görmekteyiz. Politika yapıcıların büyümenin yoksulluk üzerinde yarattığı ve yaratacağı değişimleri takiben hedef ve tedbirler belirlemeleri hem büyümenin sürdürülebilirliği hem de yoksulluk azalışında devamlılığın sağlanması açısından da önemli görülmektedir.

6.2. İleri Araştırmalar

Bu çalışmada Türkiye geneli, kırsal, kent ve 12 bölgeden oluşan ayırım çerçevesinde gelir dağılımının ve büyümenin ne yönde seyrettiğini ve ne oranda yoksul-yanlı büyüme yaşandığını 2006 yılından 2019 yılına kadar farklı periyotlarda incelenmesini kapsamaktadır. Bu gözlemlerde yoksulluk büyüme eğrileri ve büyüme etki eğrileri hane halkı anketindeki yaşanan veri seti belirlenmesinin yıllar itibari ile belirli oranda değişime uğramasını göz ardı eder. Bu çalışmada bireysel yoksulluk büyüme eğrileri ya da bireysel büyüme etki eğrileri kullanılmaz. Ancak bu durum kişilerin gelir mobilitesinin ve yoksulluktan çıkış, yoksulluğa düşüş gibi oranlarının belirlenmesine izin vermez. İleriki çalışmalarda bireysel yoksulluk büyüme eğrileri ve bireysel büyüme etki eğrileri analiz edilirse bize bireylerin gelir hareketlilikleri hakkında ve hangi yüzdeler dilimlerde ne kadar süre er aldıkları hakkında bilgi verebilir. Böyle bir bilgiye sahip olmak gelir dağılımındaki bozucu etkilerin neler olduğunu daha doğru tespit edebilmemizi sağlar. Kronik yoksulluk nedenlerinin, yoksulluk derinleşmesinin ülke içindeki nedenlerinin neler olduğu tespit edilebildiğinde, bu karar vericilerin daha etkin

politika ve tedbirler uygulamasına yol gösterici olacaktır. Yoksulluğun azaltılabilmesi için nedenlerinin ve kitlenin doğru anlaşılması en önemli kriterlerdendir.

KAYNAKÇA

- Ahmad, E., & Stern, N. (1989). Taxation for developing countries. *Handbook of development economics*, 2, 1005-1092.
- Aizenman, J., Pinto, B., & Radziwill, A. (2007). Sources for financing domestic capital—Is foreign saving a viable option for developing countries?. *Journal of International Money and Finance*, 26(5), 682-702.
- Alfaro, L., Kalemli-Ozcan, S., & Volosovych, V. (2008). Why doesn't capital flow from rich to poor countries? An empirical investigation. *The Review of Economics and Statistics*, 90(2), 347-368.
- Amiel, Y., & Cowell, F. (1999). *Thinking about inequality: Personal judgment and income distributions*. Cambridge University Press.
- Amin, S. (2018). *Emperyalizm ve eşitsiz gelişme*. (S. Lim, Çev.). İstanbul: Yordam kitap. (Orijinal çalışma 2008 yılında yayımlanmıştır)
- Aran, M., Bankası, D., Demir, S., & Sarıca, Ö. Türkiye’de Yoksulluk ve Eşitsizlikteki Değişimler (2003–2006).
- Arizala, F., Gonzalez-Garcia, M. J. R., Tsangarides, M. C. G., & Yenice, M. (2017). Growth Breaks and Growth Spells in Sub-Saharan Africa. *International Monetary Fund*.
- Atkinson A. B. (2018). Poverty. Durlauf, S. N., & Blume, L. (Eds.). inside. *The new Palgrave dictionary of economics* 3rd ed. Basingstoke: Palgrave Macmillan. 10541-10549.
- Bacha, E. L. (1990). A three-gap model of foreign transfers and the GDP growth rate in developing countries. *Journal of Development economics*, 32(2), 279-296.
- Baranzini, M. (2018). Distribution theories: Keynesian. Durlauf, S. N., & Blume, L. (Eds.). inside. *The new Palgrave dictionary of economics* 3rd ed. Basingstoke: Palgrave Macmillan. 2959-2964.
- BBC. Definitions Of Poverty. https://www.bbc.co.uk/scotland/education/ms/wealth/def_of_poverty/definition_s.shtml
- Beaudoin Steven M. (2007). *Poverty in World History*. Routledge Publisher, 2.nd. ed. New York.

- Bender, D., & Loewenstein, W. (2014). Immiserizing Capital Flows to Developing Countries (No. 201). Institut fuer Entwicklungsforschung und Entwicklungspolitik, Ruhr-Universitaet Bochum.
- Besley, T., Burgess, R., & Esteve-Volart, B. (2007). The policy origins of poverty and growth in India. Delivering on the promise of pro-poor growth.
- Birdsall, N., & Londoño, J. L. (1997). Asset inequality matters: an assessment of the World Bank's approach to poverty reduction. *The American Economic Review*, 87(2), 32-37.
- Bourguignon, F. (2011). Non-anonymous growth incidence curves, income mobility and social welfare dominance. *The Journal of Economic Inequality*, 9(4), 605-627.
- Brewer, A. (2009). Kapital'i okuma kılavuzu. (U. S. Akalın, Çev). İstanbul: Kalkedon yayınları.
- Bussolo, M., Lay, J., Medvedev, D., & van der Mensbrugge, D. (2008). Trade options for Latin America: A poverty assessment using a top-down macro-micro modeling framework. *The Impact of Macroeconomic Policies on Poverty and Income Distribution*, 61-92.
- CBS. Inkomensverdeling: Parade van Pen. <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2013/10/inkomensverdeling-parade-van-pen>
- Chang, H. J., Grabel, I. J., & Özçelik, E. (2005). Kalkınma yeniden: Alternatif iktisat politikaları elkitabı. İmge Kitabevi.
- Cogneau, D., & Robilliard, A. S. (2008). Simulating targeted policies with macro impacts: Poverty alleviation policies in Madagascar. *The impact of macroeconomic policies on poverty and income distribution: Macro-micro evaluation techniques and tools*, 212-245.
- Cord, L. (2007). Promoting Pro-Poor Growth: Lessons from country experiences. *Poverty in Focus: Analysing and Achieving Pro-poor Growth*, International Poverty Centre, Brazil. March.
- Cornia, G. A. (2006). Potential and limitations of pro-poor macroeconomics: An overview. In *Pro-Poor Macroeconomics* (pp. 3-26). Palgrave Macmillan, London.
- Datt, G., & Ravallion, M. (1992). Growth and redistribution components of changes in poverty measures: A decomposition with applications to Brazil and India in the 1980s. *Journal of development economics*, 38(2), 275-295.

- Dayanışmaevleri. (2003). Yoksulluk ve işsizlikle mücadele kurultayı: Tebliğler. İstanbul: Alaz yayıncılık.
- Demircan, E. (2012). İstihdam ve İşgücü Piyasası Raporu. Karacadağ Kalkınma Ajansı, Diyarbakır.
- Dini, A., & Lippit, V. (2009). Poverty, from orthodox to heterodox approaches: A methodological comparison survey. *Riverside: University of California*.
- Doğan, E. (2014). Türkiye’de yoksulluğun ölçülmesi. *Kalkınma Bakanlığı Uzmanlık Tezi, Yayın*, (2880).
- Dollar, D., & Kraay, A. (2002). Growth is Good for the Poor. *Journal of economic growth*, 7(3), 195-225.
- DPT, (2001). Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005. Ankara. <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> (Son Erişim Tarihi, 2.04.2022).
- DPT, (2006). Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013. Ankara. <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> (Son Erişim Tarihi, 2.04.2022).
- Economics Concepts. Fei-Ranis (FR) Model of Dual Economy. https://economicsconcepts.com/fei_ranis_model_of_dual_economy.htm
- Eğilmez, M., (2011). Kendime Yazılar: Büyümenin Büyüsü <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/mahfi-egilmez/buyumenin-buyusu-1056819/>
- Eğilmez, M., (2017). Kendime Yazılar: Ricardo – Barro hipotezine karşı arz yönlü ekonomi yaklaşımı. <http://www.mahfiegilmez.com/2017/12/ricardo-barro-hipotezine-kars-arz-yonlu.html>
- Ehrenpreis, D. (2007). *Analysing and Achieving Pro-Poor Growth* (No. 10). International Policy Centre for Inclusive Growth.
- Fisher G.M. (2004). Poverty Line. Mink, G., & O'Connor, A. (Eds.) inside. *Poverty in the United States: An encyclopedia of history, politics, and policy* (Vol. 1). ABC-CLIO, 582-584
- Foster, J., Greer, J., & Thorbecke, E. (1984). A class of decomposable poverty measures. *Econometrica: journal of the econometric society*, 761-766.
- Foster, J., Greer, J., & Thorbecke, E. (2010). The Foster–Greer–Thorbecke (FGT) poverty measures: 25 years later. *The Journal of Economic Inequality*, 8(4), 491-524.

- Friedman, M., Himmetoğlu, N., & Erberk, D. (2018). Kapitalizm ve özgürlük. Eksi kitaplar yayınevi, 3.basım, Ankara.
- Golina, N. J. (2018). An Examination of the Stock Market's Effect on Economic Inequality. *Undergraduate Economic Review*, 15(1), 7.
- Grimm, M., & Günther, I. (2004). How to achieve pro-poor growth in a poor economy. The case of Burkina Faso. *document préparé pour le projet "Operationalizing Pro-Poor-Growth"*, GTZ, Eschborn.
- Grosse, M., Klasen, S., & Spatz, J. (2005). *Creating national poverty profiles and growth incidence curves with incomplete income or consumption expenditure data: An application to Bolivia* (No. 129). Discussion papers//Ibero America Institute for Economic Research.
- Haughton, J., & Khandker, S. R. (2009). *Handbook on poverty+ inequality*. World Bank Publications.
- <https://calismaortami.fisek.org.tr/icerik/yoksulluk-kavrami-dunyada-ve-turkiyedeki-gorunumu/#:~:text=Bu%20tan%C4%B1mlama%3B%20bir%20insan%C4%B1n%20hayatta,%E2%80%9Cmutlak%20yoksul%E2%80%9D%20olarak%20tan%C4%B1mlanm%C4%B1nC5%9Ft%C4%B1r.>
- <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=gelir-yasam-tuketim-ve-yoksulluk-107&dil=1>
- <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&country=TUR>
- [https://economicsconcepts.com/nurkse's_model_of_vicious_circle_of_poverty_\(vcp\).htm](https://economicsconcepts.com/nurkse's_model_of_vicious_circle_of_poverty_(vcp).htm)
- https://ipa.gov.tr/IPA_1070 (Son Erişim Tarihi, 19.3.2022).
- <https://kalkinma.com.tr/biz-ne-yapiyoruz/turkiye-kalkinma-fonu> (Son Erişim Tarihi, 28.3.2022).
- <https://urak.org/projelerimiz/287-tuerkiye-nin-sanayi-envanteri.html> (Son Erişim Tarihi, 29.3.2022).
- <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/kamu-mali-yonetiminde-bilisim-donusumu-yasaniyor/2419742><https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/kamu-mali-yonetiminde-bilisim-donusumu-yasaniyor/2419742> (Son Erişim Tarihi, 23.3.2022).
- <https://www.dunya.com/sectorler/cocuk-basina-700-dolarlik-harcama-yapiliyor-haberi-460093>
- <https://www.economicshelp.org/blog/glossary/definition-of-absolute-and-relative-poverty/>

- https://www.hmb.gov.tr/hakkimizda_risk_analizi (Son Erişim Tarihi, 23.3.2022)
- <https://www.investopedia.com/terms/g/gini-index.asp>
- <https://www.tvf.com.tr/portfoyumuz> (Son Erişim Tarihi, 28.3.2022).
- Hunt, E. K., & Lautzenheiser, M. (2011). *History of Economic Thought: A Critical Perspective* (Armonk, NY: ME Sharpe).
- İSMMMÖ, Milyon liralık öğrenciler. (2013)
<https://archive.ismmmo.org.tr/docs/basin/2013/yazilibasin/05052013/T%C3%BCrkiye%E2%80%99de%20E%C4%9Fitim%20Harcamalar%C4%B1%20ve%20Ailelere%20Maliyeti%20Raporu%20Bas%C4%B1n%20A%C3%A7%C4%B1klamas%C4%B1.pdf>
- Jha, R. (2006). Pro-poor fiscal policy in the globalized economy. In *Pro-Poor Macroeconomics* (pp. 27-48). Palgrave Macmillan, London.
- Kakwani, N., Neri, M., & Son, H. H. (2006). Linkages between pro-poor growth, social programmes and labour market: the recent Brazilian experience. Brasil: Pnud. n. 2006 (Working Paper).
- Kakwani, N. (2000). On measuring growth and inequality components of poverty with application to Thailand. *Journal of quantitative economics*, 16(1), 67-80.
- Kakwani, N., & Pernia, E. M. (2000). What is pro-poor growth?. *Asian development review*, 18(1), 1-16.
- Kakwani, N., & Son, H. H. (2008). Pro-poor growth: the Asian experience. In *Globalization and the Poor in Asia* (pp. 24-46). Palgrave Macmillan, London.
- Kakwani, N., Son, H. H., Qureshi, S. K., & Arif, G. M. (2003). Pro-poor growth: Concepts and measurement with country case studies [with comments]. *The Pakistan Development Review*, 417-444.
- Kalkınma Bakanlığı, (2013). *Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018*. Ankara.
<https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> (Son Erişim Tarihi, 2.04.2022).
- Kalkınma Bakanlığı, (2018). *On Birinci Kalkınma Planı 2019-2023*. Ankara.
<https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> (Son Erişim Tarihi, 2.04.2022).
- Kanbur, R., Calvo, C. M., Das Gupta, M., Grootaert, C., Kwakwa, V., & Lustig, N. (2001). *World development report 2000/2001: Attacking poverty* (No. 22684, pp. 1-378). World Bank.
- Karaca, C. (2016). *Türkiye'nin güncel ekonomik-mali sorunları ve politikaları* (1. bs), Bursa: Ekin Yayınevi,

- Khan, A. R. (2007). Employment and pro-poor growth. Poverty in Focus, International Poverty Centre, Brasilia, March.
- Khan, A. R. (2007). Growth, employment and poverty: An analysis of the vital nexus based on some recent UNDP and ILO/SIDA studies. UN.
- Kimenyi, M. S. (2007). Ten commandments of pro-poor growth. Poverty in Focus, International Poverty Center, UNDP (March 2007).
- Klasen, S. (2008). Economic growth and poverty reduction: Measurement issues using income and non-income indicators. *World development*, 36(3), 420-445.
- Kraay, A. (2006). When is growth pro-poor? Evidence from a panel of countries. *Journal of development economics*, 80(1), 198-227.
- Kremer, M., & Chen, D. L. (2002). Income distribution dynamics with endogenous fertility. *Journal of Economic growth*, 7(3), 227-258.
- Lambert, P. J. (1992). The distribution and redistribution of income. In Current issues in public sector economics (pp. 200-226). Palgrave, London.
- Landes, D. S. (1990). Why are we so rich and they so poor?. *The American Economic Review*, 80(2), 1.
- List, J. A., & Gallet, C. A. (1999). The Kuznets Curve: What Happens After the Inverted-U?. *Review of development economics*, 3(2), 200-206.
- Lopez, H. (2004). *Pro-growth, pro-poor: Is there a tradeoff?*. The World Bank.
- Lucci, P. (2012). Post-2015 MDGs: What Role for Business? Overseas Development Institute.
- Lundström, S., & Ronnås, P. (2006). Integrated economic analysis for pro-poor growth. SIDA Methods document.
- Lustig, N., Bourguignon, F., & Ferreira, F. H. (Eds.). (2004). *The microeconomics of income distribution dynamics in East Asia and Latin America*. The World Bank.
- Manual, P., & All, J. H. Revision. 2005. *Measures of Poverty*, 69-218.
- Matovu, M. J., Chen, D., & Reinikka-Soininen, R. (2001). A quest for revenue and tax incidence in Uganda (No. 1-24). International Monetary Fund.
- Matsuyama, K. (2010). Poverty traps. In Economic Growth (pp. 215-221). Palgrave Macmillan, London.
- McKay, A. (2007). Analysing the Distributional Pattern of Growth. *Poverty in Focus*, 8-9.

- Milanovic, B., Uzbay, M., & Pirili, M. (2016). Küresel eşitsizlik: Küreselleşme çağı için yeni bir yaklaşım. Eflatun yayınları, 1. Basım, Ankara.
- Misra, S. N., & Ghadai, S. K. (2015). Income Inequality, Ideology and Indifference of our Times. PRAGATI: Journal of Indian Economy, 2(2), 68-79.
- Nirei, M., & Souma, W. (2007). A two factor model of income distribution dynamics. Review of Income and Wealth, 53(3), 440-459.
- Nurkse, R. (1952). Some international aspects of the problem of economic development. The American economic review, 42(2), 571-583.
- OECD. Inequality. <https://data.oecd.org/inequality/poverty-gap.htm>.
- OECD. Poverty-gap. <https://data.oecd.org/inequality/poverty-gap.htm>
- OECD.Stat. (2022). Social expenditure aggregated data. https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=SOCX_AGG#
- Olson, M. (1996). Distinguished lecture on economics in government: big bills left on the sidewalk: why some nations are rich, and others poor. Journal of economic perspectives, 10(2), 3-24.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2007). DAC Guidelines and Reference Series Promoting Pro-Poor Growth: Policy Guidance for Donors. Organisation for Economic Co-operation and Development.
- OWID. (2017). The size of the poverty gap: some hints regarding the cost of ending extreme poverty. <https://ourworldindata.org/size-poverty-gap>
- Owyang, M., & Shell, H. (2016). Taking stock: income inequality and the stock market. Economic Synopses, (7), 1-2.
- Önder, H., & Şenses, F. (2006). Türkiye’de yoksulluk ve yoksulluk düşüncesi. İktisat, Siyaset, Devlet Üzerine Yazılar, 199, 221.
- Özdemir, M.Ç. (2017). Gelir eşitsizliği ölçüm yöntemleri. Ç. Özdemir, & E. İslamoğlu (2. Bs., Ed.), Gelir dağılımı ve yoksulluk (Kavram-Teori-Uygulama) içinde (s.77-110). Ankara: Seçkin.
- Özdemir, M.Ç. (2017). Yoksulluğun ölçüm yöntemleri. Ç. Özdemir, & E. İslamoğlu (2. Bs., Ed.), Gelir dağılımı ve yoksulluk (Kavram-Teori-Uygulama) içinde (s.183-209). Ankara: Seçkin.
- Özgüler, V. C. (2014). Gelir, Servet ve Yoksulluk. İstanbul: Cinius yayınları.
- Pamuk, Ş. (2012). Türkiye’nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- Pereira da Silva, L. A., Bourguignon, F., & Bussolo, M. (Eds.). (2008). The impact of macroeconomic policies on poverty and income distribution: macro-micro evaluation techniques and tools. The World Bank.
- Perry, G. E., Lopez, J. H., Maloney, W. F., Arias, O., & Servén, L. (2006). Poverty reduction and growth: virtuous and vicious circles. The World Bank.
- Persson, T., & Tabellini, G. (1992). Growth, distribution and politics. *European Economic Review*, 36(2-3), 593-602.
- Piketty, T. (2006). The Kuznets curve: Yesterday and tomorrow. *Understanding poverty*, 63-72.
- Rankin, K. (1996). The social wage as a definitive component of political parties' philosophies. Department of Economics, University of Auckland.
- Ravallion M. (2018). Poverty Line. Durlauf, S. N., & Blume, L. (Eds.). inside. *The new Palgrave dictionary of economics* 3rd ed. Basingstoke: Palgrave Macmillan. 10556-10563.
- Ravallion, M. (2004). *Pro-poor growth: A primer*. World Bank.
- Ravallion, M. (2011). A comparative perspective on poverty reduction in Brazil, China, and India. *The World Bank Research Observer*, 26(1), 71-104.
- Ravallion, M. (2016). *The economics of poverty: History, measurement, and policy*. Oxford University Press.
- Ravallion, M., & Chen, S. (2003). Measuring pro-poor growth. *Economics letters*, 78(1), 93-99.
- Ravallion, M., & Chen, S. (2007). Absolute poverty measures for the developing world, 1981-2004. World Bank.
- Ravallion, M., & Datt, G. (1996a). How important to India's poor is the sectoral composition of economic growth?. *The World Bank Economic Review*, 10(1), 1-25.
- Ravallion, M., & Datt, G. (1996b). India's checkered history in fight against poverty: are there lessons for the future?. *Economic and Political Weekly*, 2479-2485.
- Reinhart, C. M., & Rogoff, K. S. (2004). Serial default and the "paradox" of rich-to-poor capital flows. *American Economic Review*, 94(2), 53-58.
- Riddell, R. (2004). Approaches to poverty a note from the "development" perspective.
- Robb, C. (2002). *Can the poor influence policy? Participatory poverty assessments in the developing world*. 2nd ed. World Bank.

- Rosser Jr, J. B., Rosser, M. V., & Ahmed, E. (2003). Multiple unofficial economy equilibria and income distribution dynamics in systemic transition. *Journal of Post Keynesian Economics*, 25(3), 425-447.
- Sen A. K. (2000). Development as Freedom. Alfred A. Knopf (Eds.), (2th. Ed). New York: New York Times.
- Sen, A. (1976). Poverty: an ordinal approach to measurement. *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, 219-231.
- Shepherd, A. W., Bird, K., DaCorta, L., Diwakar, V., Dubey, A., Gelb, S., ... & Scott, L. (2019). The fourth chronic poverty report: Growth.
- Smith, A. (2016). *Milletlerin Zenginliği* (6. bs.) (H.Derin, Çev.), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (Orijinal çalışma 1776 yılında yayımlanmıştır).
- Solmaz, E. (2015). Türkiye'de Yoksulluğun Büyüme Elastikiyeti. *Journal of Alanya Faculty of Business/Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 7(1).
- Son, H. H. (2004). A note on pro-poor growth. *Economics letters*, 82(3), 307-314.
- Son, H. H. (2007). Global Estimates of Pro-Poor Growth. *Poverty in Focus*, 3-4.
- Son, H. H. (2007). Pro-poor growth: concepts and measures. Asian Development Bank.
- Son, H. H., & Kakwani, N. (2008). Global estimates of pro-poor growth. *World Development*, 36(6), 1048-1066.
- Stotsky, M. J. G. (2006). Gender and its relevance to macroeconomic policy: A survey (No. 6-233). International Monetary Fund.
- Székely, M., Lustig, N., Cumpa, M., & Mejía, J. A. (2000). Do we know how much poverty there is?.
- Şenses, F. (2010), *Kalkınma iktisadı: Yükselişi ve gerilemesi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Timmer, P. (2005). Agriculture and pro-poor growth: an Asian perspective. Available at SSRN 1114155.
- Tribble Jr, R. (1999). A restatement of the s-curve hypothesis. *Review of Development Economics*, 3(2), 207-214.
- TÜİK. (2022). Gelir dağılımı istatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=gelir-yasam-tuketim-ve-yoksulluk-107&dil=1>
- TÜİK. (2022). İllerde Yaşam Endeksi. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=gelir-yasam-tuketim-ve-yoksulluk-107&dil=2>

- TÜİK. (2022). Sosyal koruma istatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sosyal-Koruma-Istatistikleri-2020-37193>
- TÜİK. (2022). Yoksulluk istatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=gelir-yasam-tuketim-ve-yoksulluk-107&dil=1>
- TÜİK. Tüketim Harcamaları, Yoksulluk ve Gelir Dağılımı Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi – 6. <https://biruni.tuik.gov.tr/yayin/views/visitorPages/index.zul>
- Ulusoy, A., Yamak, R., & Küçükale, Y. (2014). İktisadın HYP'leri. Trabzon: Derya Kitabevi.
- UNDP. Sustainable development. <https://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals.html>
- UNDP. What is the multidimensional poverty index?. <http://hdr.undp.org/en/content/what-multidimensional-poverty-index>
- UNESCO. Poverty. <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/poverty/>
- United Nations Economic and Social Commission for Western Asia. Squared poverty gap index. <https://www.unescwa.org/squared-poverty-gap-index#:~:text=Squared%20poverty%20gap%20index%2C%20also,falls%20below%20the%20poverty%20line.>
- Uyanık, Y. (2017). Gelir dağılımı teorileri. Ç. Özdemir, & E. İslamoğlu içinde. Gelir dağılımı ve yoksulluk (Kavram-Teori-Uygulama), 39-59.
- Watts, H. W. (1969). *An economic definition of poverty* (No. 1907-2017-1986).
- White, S., & Pettit, J. (2004) Participatory approaches and the measurement of human well-being. Wed Working Paper 8, Bath: ESRC Research group on wellbeing in developing countries, university of bath
- Wisor, S. (2012). Social Exclusion. In *Measuring Global Poverty* (pp. 111-122). Palgrave Macmillan, London.
- Wolff, R. D., & Resnick, S. A. (2012). Contending economic theories: neoclassical, Keynesian, and Marxian. MIT Press.
- WORLDBANK. (2014). Introduction to poverty analysis. <http://documents.worldbank.org/curated/en/775871468331250546/Introduction-to-poverty-analysis>

- WORLDBANK. (2018). Poverty and shared prosperity beyond monetary poverty. https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/30418/9781464813306_Ch04.pdf
- WORLDBANK. *FF.* <http://siteresources.worldbank.org/INTPOVERTY/Resources/335642-1124115102975/1555199-1124115187705/ch2.pdf>
- WORLDBANK. *Nearly 1 in 2 in the world lives under \$5.50 a day.* <http://blogs.worldbank.org/opendata/nearly-1-2-world-lives-under-550-day>
- WORLDBANK. Projects. <https://projects.worldbank.org/en/projects-operations/projects-list?lang=&searchTerm=poverty>
- Yakışık, H., & Zülfikar, B. Ş. 2000 Sonrası Türkiye'de Kırsal ve Kentsel Yoksulluk: Kırsal Yoksullukla Mücadele Uygulama Örnekleri. Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17(2).
- Yüceer, S. E., Sibel, T. A. N., & Semerci, A. (2020). Türkiye'de 2000-2020 döneminde tarımsal destekleme politikalarının gelişiminin incelenmesi. *Lapseki Meslek Yüksekokulu Uygulamalı Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 36-46.
- Zaman, K., Khilji, B. A., Awan, U., Ali, G., & Naseem, I. (2014). Measuring pro-poor sectoral analysis for Pakistan: trickle down?. *Economic research-Ekonomska istraživanja*, 27(1), 713-728.
- Zanbak, M. (2017). Yoksullukla mücadele yöntemleri. Ç. Özdemir, & E. İslamoğlu içinde. *Gelir dağılımı ve yoksulluk (Kavram-Teori-Uygulama)*, 211-226.
- Zheng, B. (1993). An axiomatic characterization of the Watts poverty index. *Economics Letters*, 42(1), 81-86.
- Zhou, H., Zhou, T., & Wang, Y. J. (2009, September). Measuring the pro-poor growth of Shanghai city. In 2009 International Conference on Management Science and Engineering (pp. 232-238). IEEE.

EKLER

EK 1. Yoksul Yanlı Büyüme Entropy Endekslerinin Matematiksel Açılımları

Toplumun maruz kaldığı yoksulluk, yoksulluk sınırının ve gelirin bir fonksiyonudur;

$$\theta = \int_0^z P(z, x)f(x)dx \quad (1)$$

$$\frac{d\theta}{\theta} = \frac{1}{\theta} \int_0^z \frac{\partial p}{\partial x} d(p)f(x) dp \quad (2)$$

Toplumun maruz kaldığı toplam yoksulluk değişim oranı, gelire, gelirin büyüme oranına ve yoksulluk oranındaki değişime bağlıdır;

$$d\ln(\theta) = \frac{1}{\theta} \int_0^H \frac{\partial p}{\partial x} x(p) g(p) dp \quad (3)$$

Yoksulluğun büyüme esnekliği (η) ise,

$$\eta = \frac{1}{\theta} \int_0^H \frac{\partial p}{\partial x} x(p) dp \quad (4)$$

Eşitsizlikteki bir değişimi ifade eden Lorenz eğrisinin p. dilimdeki³⁴ değişimi ve ortalama gelir ile çarpımı bize p. dilimdeki bireylerin gelirini verir.

$$x(p) = \mu L'(p) \quad (5)$$

$$d\ln(x(p)) = d\ln(\mu) + d\ln(L'(p)) \quad (6)$$

$$d\ln(\mu) = \gamma \text{ (Ortalama gelirin büyüme oranı)}$$

P. dilimdeki gelirin büyüme oranı;

$$g(p) = \gamma + d\ln(L'(p)) \quad (7)$$

Denklem 7 Denklem 3'te yerlerine yazıldığında;

$$d\ln(\theta) = \frac{1}{\theta} \int_0^H \frac{\partial p}{\partial x} x(p) [\gamma + d\ln(L'(p))] dp \quad (8)$$

³⁴ p. dilim yoksulluk sınırı altında kalan sınıfın nüfus oranıdır. Bu oran yüzde paylar analizine göre gelir sıralamasında son %20 lik nüfusu temsil eder.

Denklem 4, 8'de yerine yazıldığında;

$$d\text{Ln}(\theta) = \gamma\eta + \frac{1}{\theta} \int_0^H \frac{\partial p}{\partial x} x(p) d\text{Ln}[L'(p)] dp \quad (9)$$

Yoksulluğun büyüme esnekliği (η), ortalama gelirdeki yüzde birlik bir büyüme (γ) sonucunda yoksullukta meydana gelen yüzdelik değişimdir (Kakwani, 1993). Toplumun maruz kaldığı yoksulluğun büyüme oranını Denklem 8 ortalama gelirin büyüme oranına oranlıyoruz.

$$\frac{d\text{Ln}(\theta)}{\gamma} = \delta \quad (10)$$

Kakwani ve Pernia (2000) eşitsizliğin yoksulluk esnekliğinin (ζ) ve saf büyümenin yoksulluk esnekliğinin (η) toplam yoksulluk esnekliği (δ) içerisindeki paylarını ayırtmışlardır. Başlangıç ve bitiş döneminin ortalamasını kullanırlar. Yoksulluğun büyüme ve gelir eşitsizliği bileşenlerinin yoksulluğun baz yıl ve son yıl arasındaki değişim yüzdesini açıklamayı ifade eder (Yoksul-yanlı büyüme endeksi). Kısacası, yüzde birlik bir pozitif büyüme oranı karşısında toplam yoksulluktaki oransal değişimi tanımlamaktadır. Ayrıca veri gereksinimleri çok zorlayıcı olmadığından kolayca uygulanabilir bir ölçek özelliği taşır (Kakwani ve Pernia, 2000).

$$\delta = \eta + \zeta \quad (11)$$

Eşitsizlik değişmediğinde pozitif büyüme her zaman yoksulluğu azaltacağı için yoksulluğun saf büyüme esnekliği (η) her zaman negatif olacaktır.

Kakwani ve Son (2004) yoksul yanlı büyüme ölçümünde yoksulluğa eşdeğer bir büyüme oranının resmi büyüme oranı ile olan nispi oranını kullanır. Bu değerlendirme yapılırken Lorenz eğrisinin yoksulları doğrudan etkilediği kısma (ζ) odaklanılır. Gini endeksi değişimleri için yoksulluğu her zaman arttıran ya da azaltan monotonik bir yapıya sahip olduğu söylenemez.

$$\zeta = \frac{1}{\theta\gamma} \int_0^H \frac{\partial p}{\partial x} x(p) d\text{Ln}(L'(p)) dp$$

$$\delta = \eta + \bar{\zeta}$$

$$d\text{Ln}(\theta) = \delta\gamma^* + \frac{1}{\theta} \int_0^H \frac{\partial p}{\partial x} x(p) d\text{Ln}L'(p) dp \quad (12)$$

Bu, yoksulluktaki azalışın yoksulluğa eşdeğer bir büyüme oranı ile belirleneceğinin göstergesidir.

Yoksul yanlı büyüme endeksinin (ϕ) temelinde yatan da budur. Çünkü toplam yoksulluk azalışı içerisinde büyüme ile gerçekleşen yoksulluk azalışının oranına cevap arayan bir endekstir (Zhou, Zhou ve Wang, 2009, s.234).

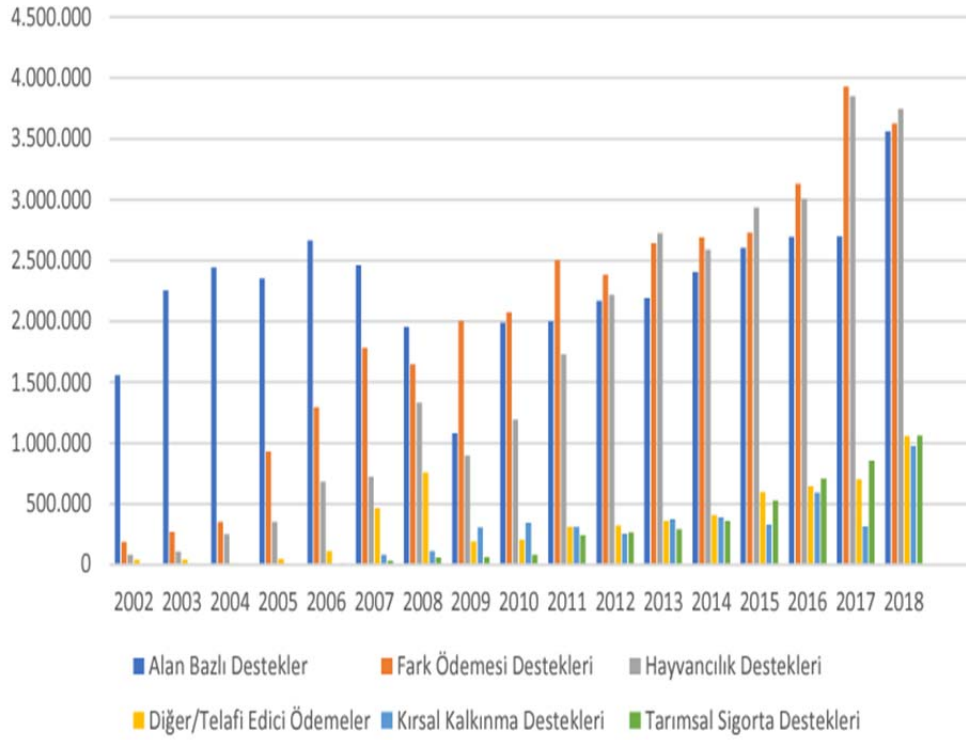
$$\gamma^* = \left(\frac{\delta}{\eta}\right) \gamma = \phi \gamma \implies \phi = \frac{\delta}{\eta}$$

Bu durumda mükemmel bir yoksul yanlı büyümenin gerçekleşebilmesi için yoksul yanlı büyüme endeksinin $\phi \geq 1$ olması gerektiği görülür. $\phi < 0$, olduğunda yoksul yanlı büyümenin hiç gerçekleşmediği görülür. $0 < \phi < 1$ arasında bir değerde ise trickle-down durumu söz konusudur. Endeks sektörel veya bölgesel alanlara ayrılarak da ölçülebilir. Böylece hangi bölgenin ya da sektörün daha yoksul yanlı büyüdüğü gözlemlenebilir. Yoksulluğa eşdeğer büyüme oranındaki (γ^*) maksimizasyon yoksulluk azalış oranındaki maksimizasyon demektir. Resmi büyüme oranı (γ) yoksulluğa eşdeğer büyüme oranından (γ^*) ne kadar küçükse yoksulların büyümeden sağladığı fayda o kadar yüksektir (Ravallion ve Datt, 1999, s.11; Kakwani ve Pernia, 2000, s.13).

$$\gamma_{\alpha}^* = \left(\frac{\delta}{\eta}\right) \gamma = \frac{\int_0^H \left(\frac{z - x(p)}{z}\right)^{\alpha-1} x(p)g(p)dp}{\int_0^H \left(\frac{z - x(p)}{z}\right)^{\alpha-1} x(p)dp} \quad (13)$$

Denklem 10'da yoksulluk ölçütü olarak FGT yoksulluk ölçütü kullanılmıştır. Kafa sayım oranı, yoksulluk açığı ve yoksulluk açığının karesi. Yoksulluğa eşdeğer büyüme oranını ölçmek için Denklem 2.10 Watt yoksulluk ölçümünü temsil eden eşitlik de yoksulluk ölçüm oranı olarak alınabilir.

EK 2. Türkiye’de Gelir Dağılımı ve Yoksulluk Üzerinde Etkisi Olduğu Düşünülen Makro ve Mikro Göstergeler

Şekil 94: Toplam Destekleme Türlerinin Dağılımı (Bin TL)

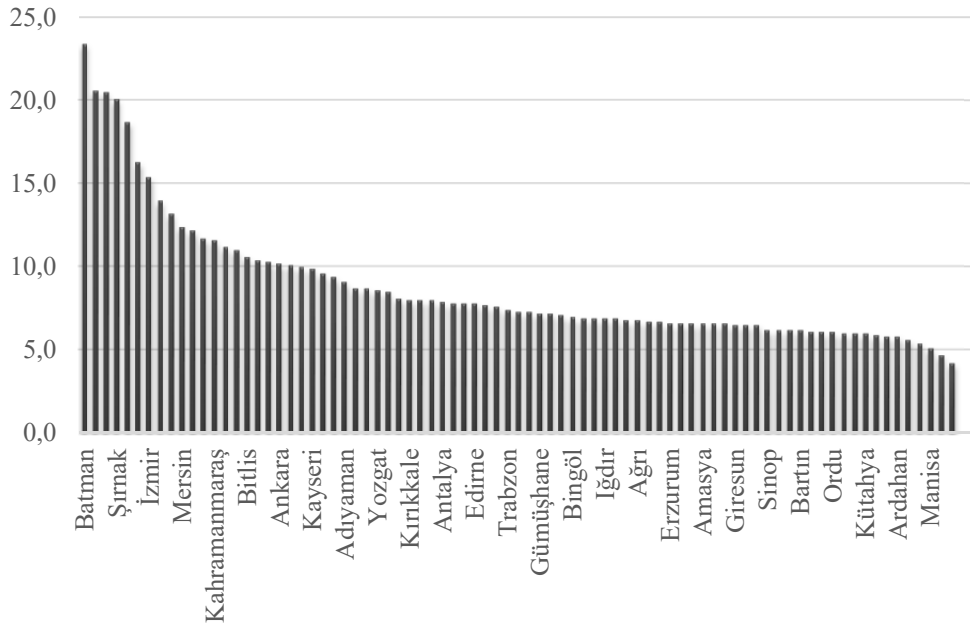
Kaynak: Türkiye’de 2000-2020 Döneminde Tarımsal Destekleme Politikalarının Gelişiminin İncelenmesi, (2020).

Tablo 73.

Tarım Sektörüne Verilen Destekler

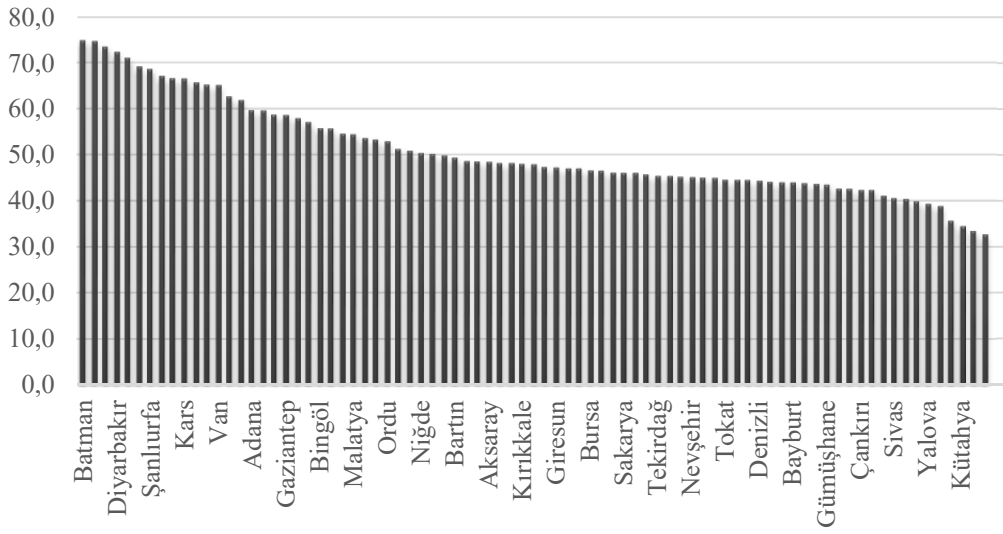
Yıllar	Cari Fiyatlarla Destek Miktarı (TL)	Reel Fiyatlarla Destek Miktarı (TL)	Bir Önceki Yıla Göre Değişim (%)	Baz Yılına Göre Değişim (%)
2002	1.868.856.000	8.069.345.982	100,00	
2003	2.669.484.000	8.741.701.521	108,33	108,33
2004	3.049.376.000	8.078.521.707	100,11	92,41
2005	3.681.976.000	9.614.358.746	119,15	119,01
2006	4.743.709.000	11.521.905.674	142,79	119,84
2007	5.541.993.000	12.489.401.079	154,78	108,40
2008	5.850.504.000	11.763.676.083	145,78	94,19
2009	4.530.945.000	8.932.669.652	110,70	75,93
2010	5.881.069.000	9.656.261.801	119,67	108,10
2011	7.084.727.000	11.137.077.165	138,02	115,34
2012	7.676.371.000	11.460.584.531	142,03	102,90
2013	9.229.491.000	13.978.608.128	173,23	121,97
2014	10.091.185.000	13.808.036.639	171,12	98,78
2015	10.719.257.000	13.180.140.217	163,34	95,45
2016	12.424.661.000	14.827.087.995	183,75	112,50
2017	12.859.241.000	13.598.524.020	168,52	91,71
2018	15.042.538.000	17.377.534.056	215,35	127,79

Kaynak: Türkiye’de 2000-2020 Döneminde Tarımsal Destekleme Politikalarının Gelişiminin İncelenmesi, (2020).

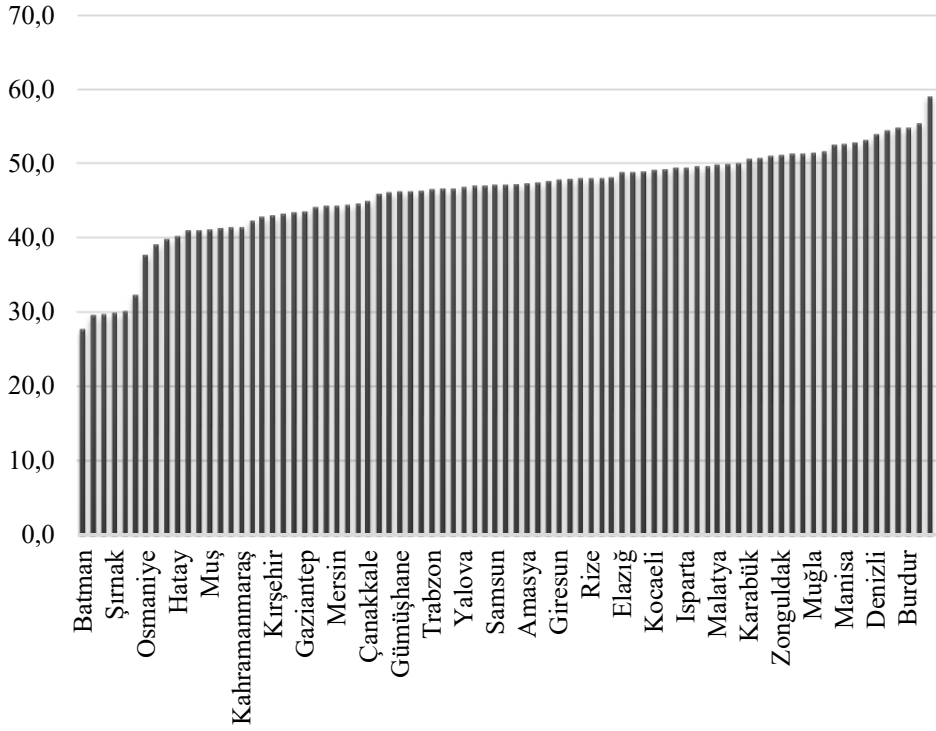
Şekil 95: İşsizlik Oranı 2015

Kaynak: İllerde Yaşam Endeksi, TÜİK (2016).

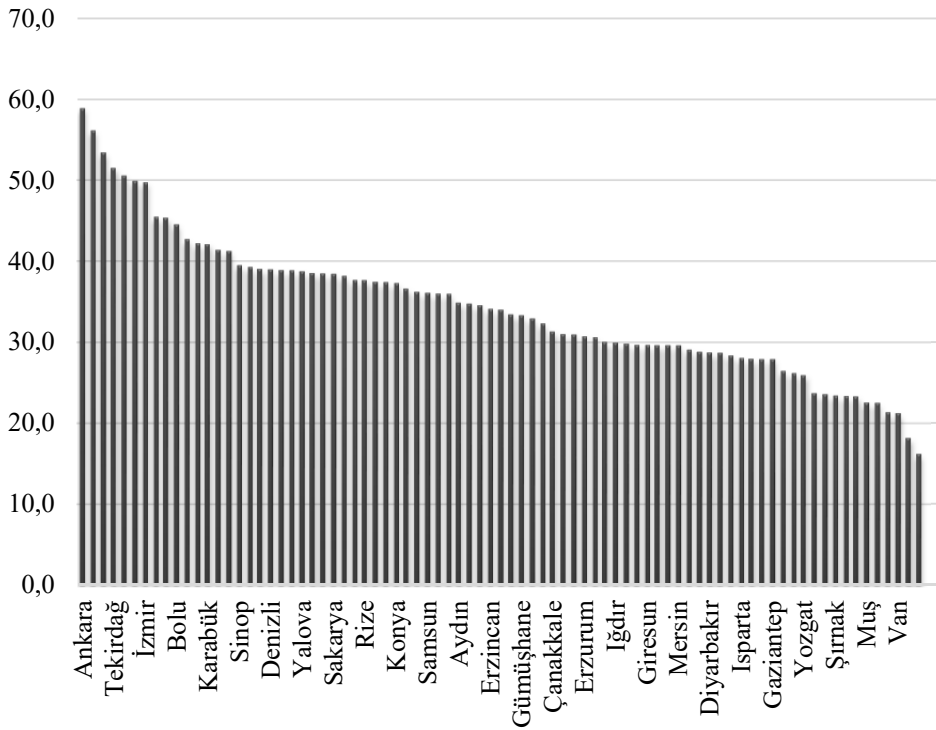
Şekil 96: Temel İhtiyaçlarını Karşılayamadığını Beyan Eden Hanelerin Oranı 2015

Kaynak: İllerde Yaşam Endeksi, TÜİK (2016).

Şekil 97: İstihdam Oranı 2015

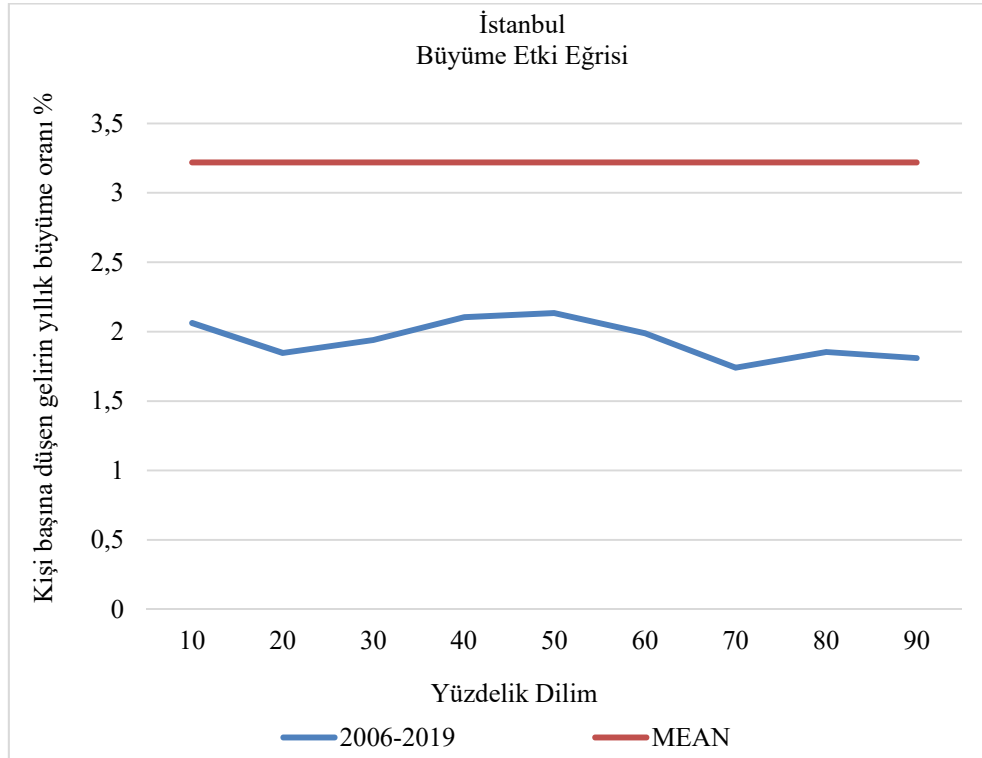
Kaynak: İllerde Yaşam Endeksi, TÜİK (2016).

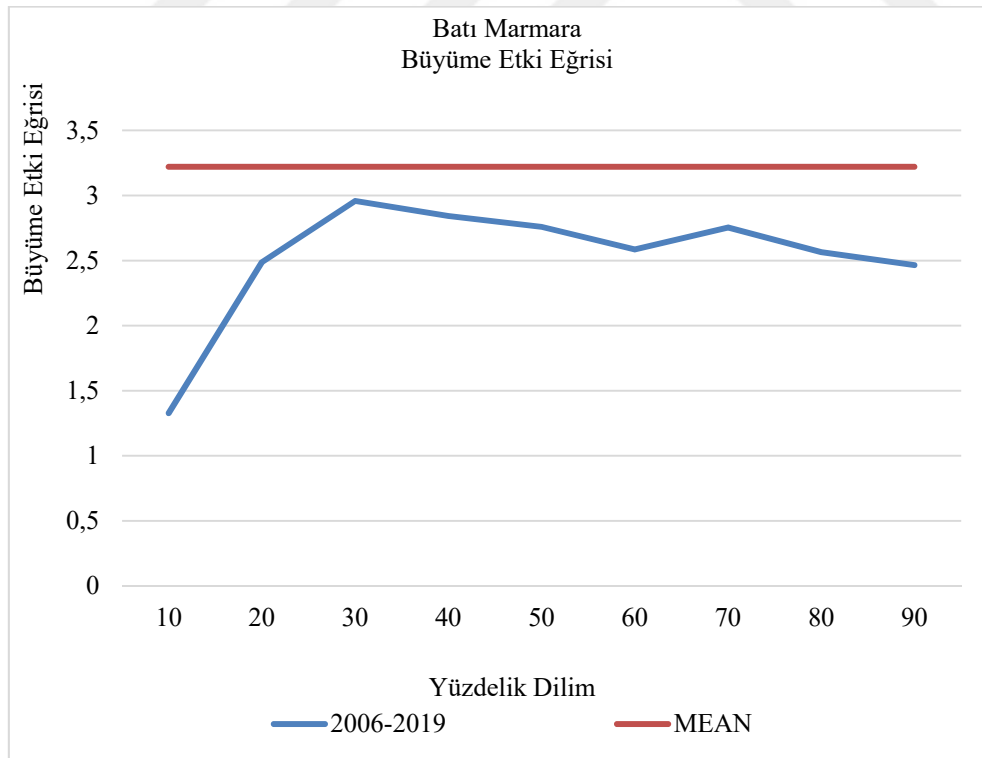
Şekil 98: Orta ve üstü gelir grubu hanelerinin oranı 2015

Kaynak: İllerde Yaşam Endeksi, TÜİK (2016).

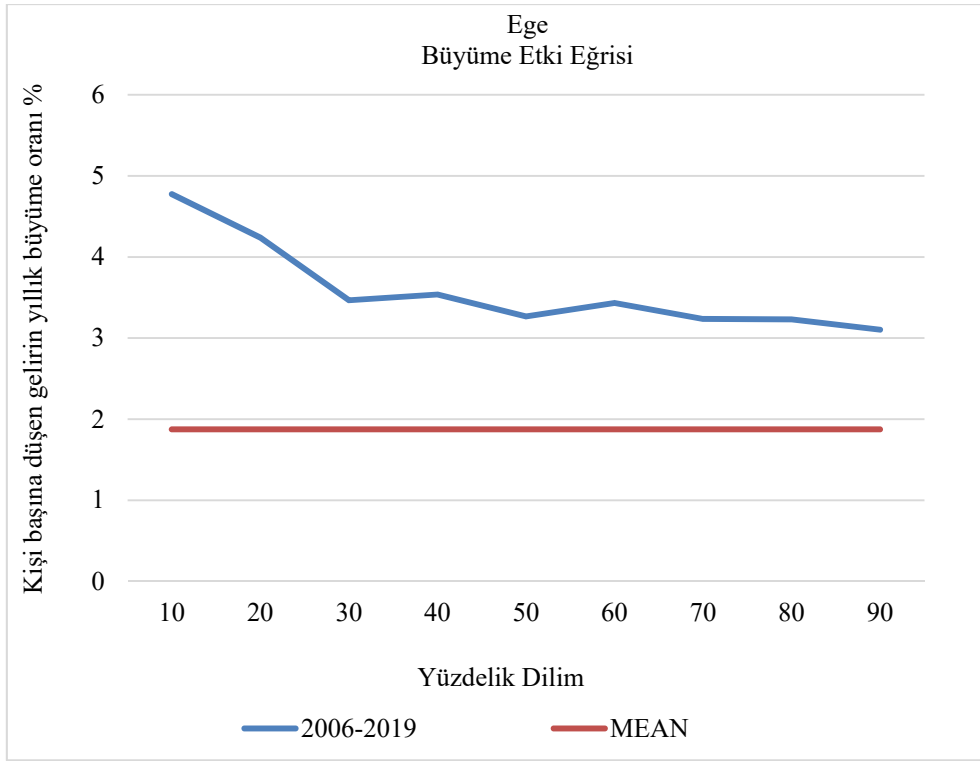
EK 3. Düzey 1 Uzun Dönem Büyüme Etki Eğrileri

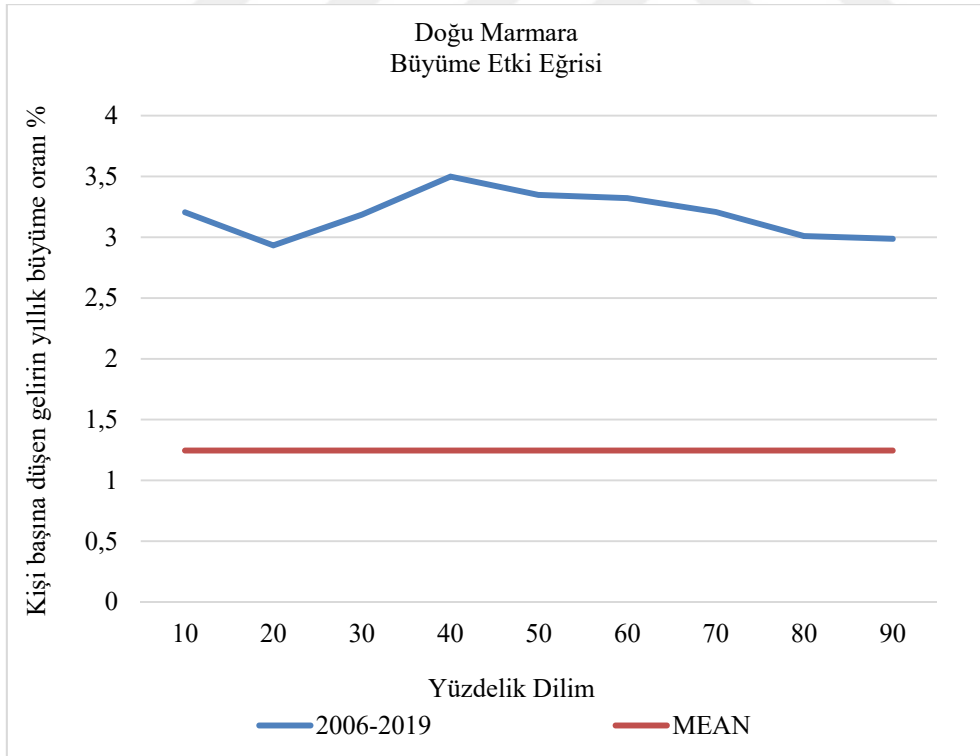
Şekil 99: İstanbul büyüme etki eğrisi 2006-2019

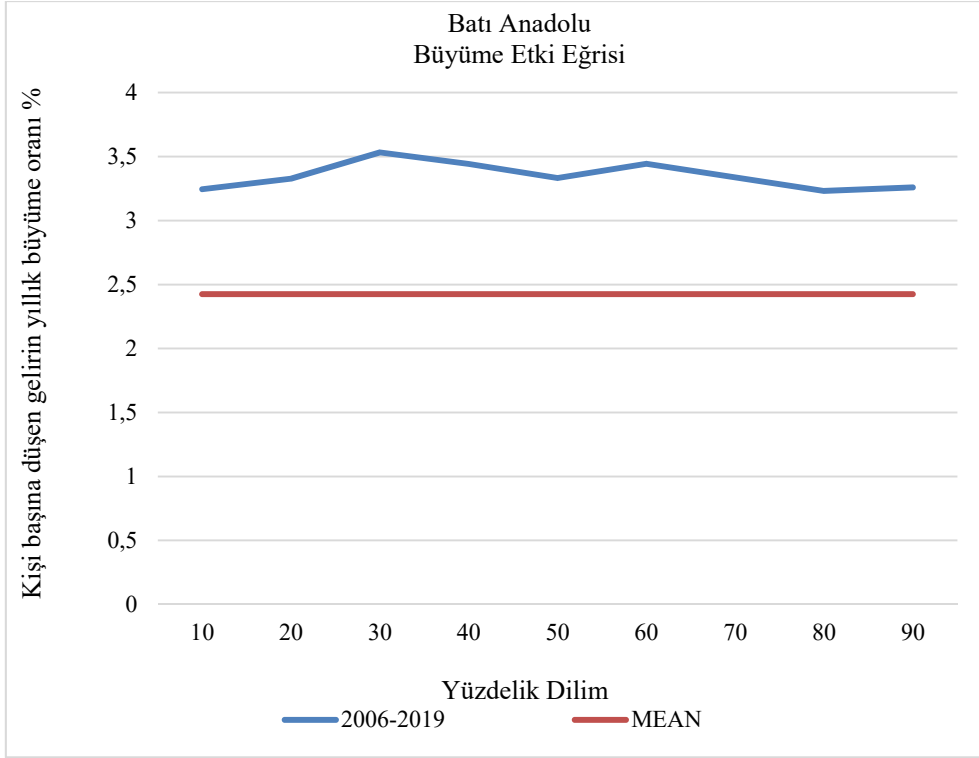
Şekil 100: Batı Marmara büyüme etki eğrisi 2006-2019

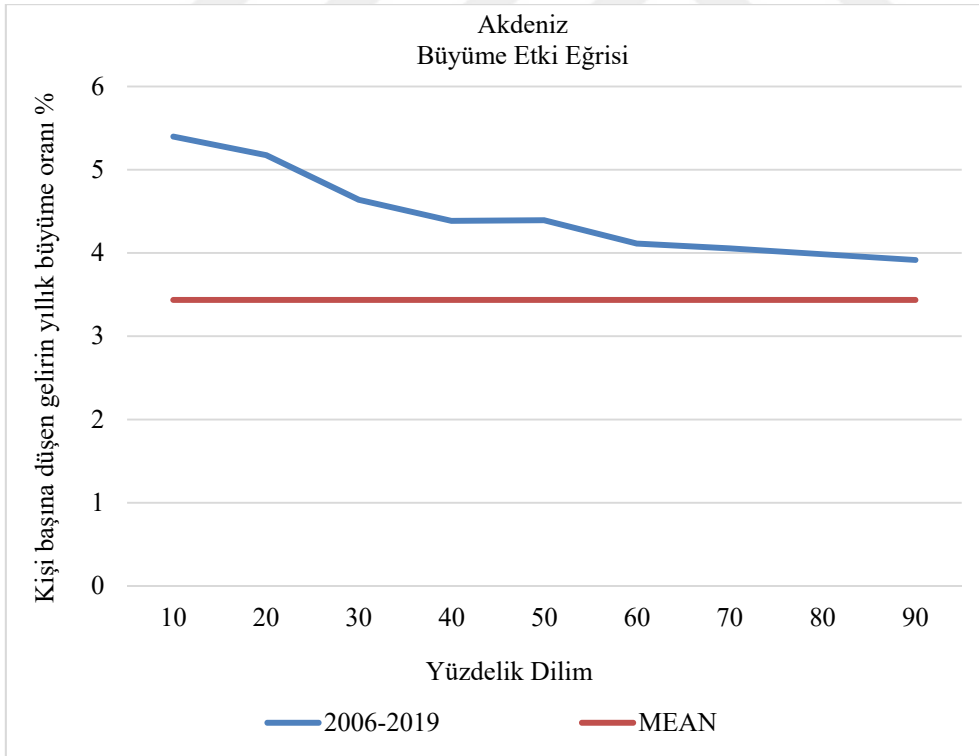
Şekil 101: Ege büyüme etki eğrisi 2006-2019

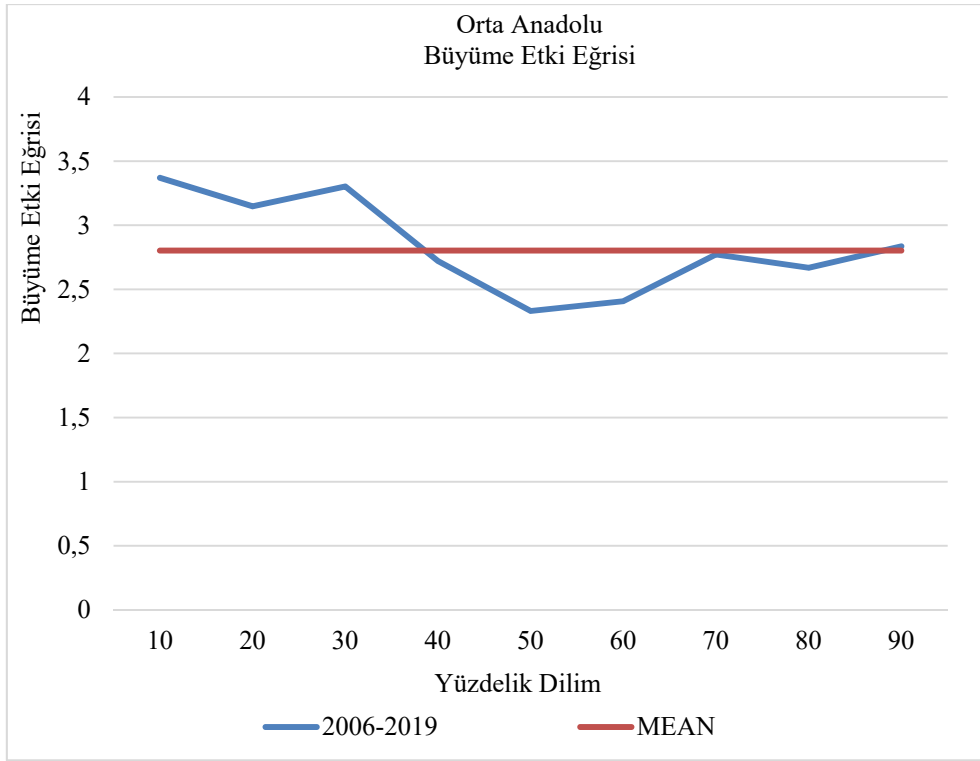
Şekil 102: Doğu Marmara büyüme etki eğrisi 2006-2019

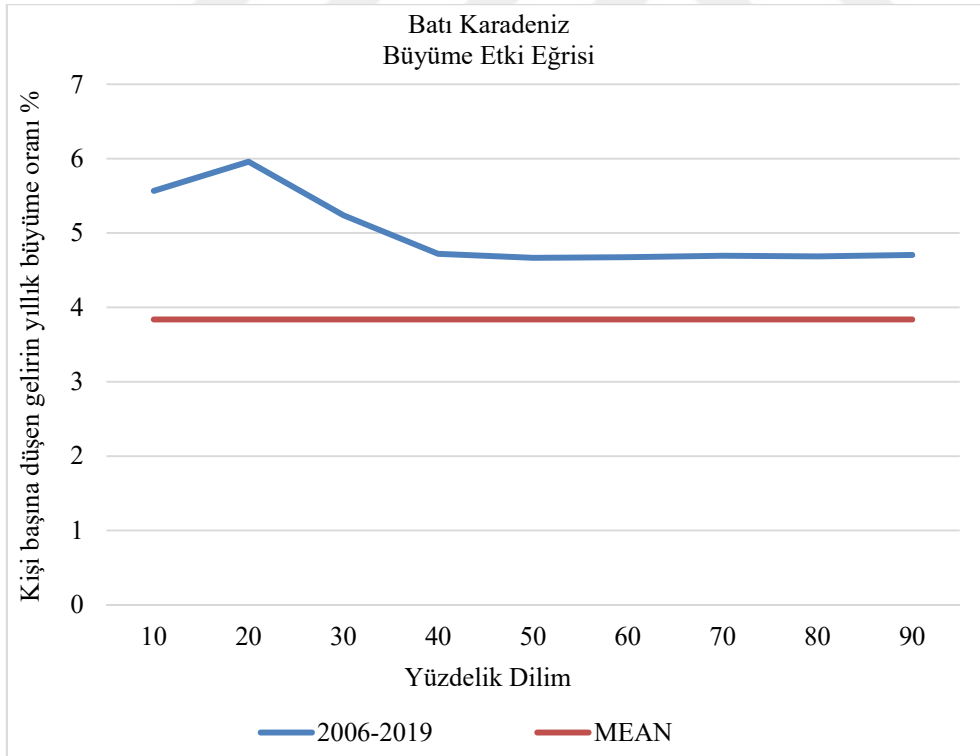
Şekil 103: Batı Anadolu büyüme etki eğrisi 2006-2019

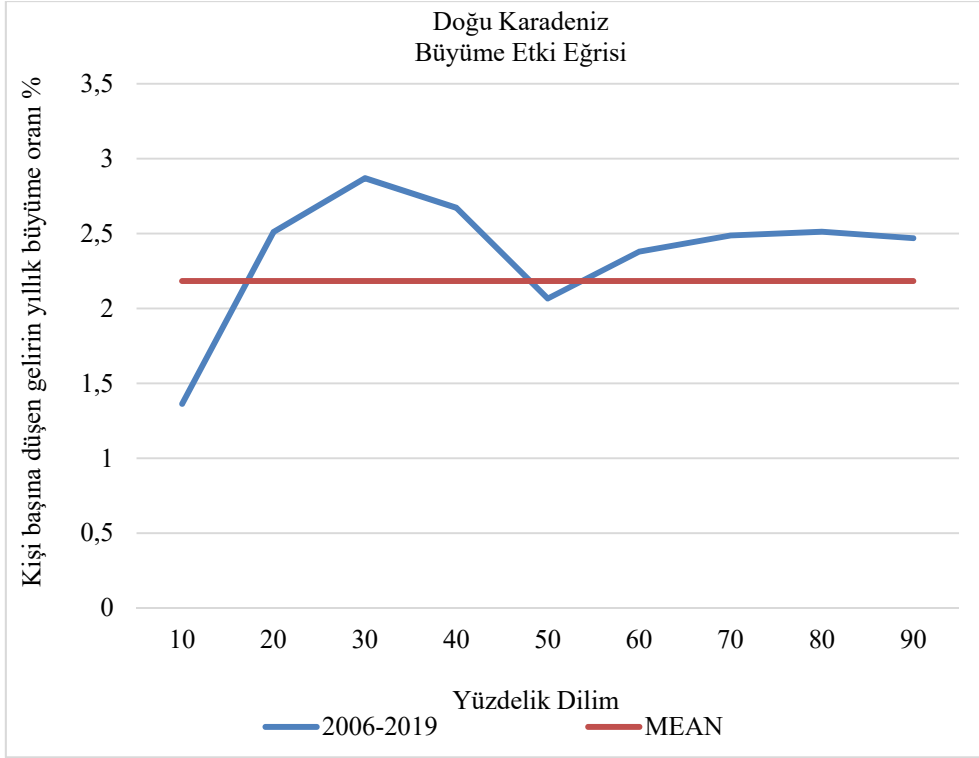
Şekil 104: Akdeniz büyüme etki eğrisi 2006-2019

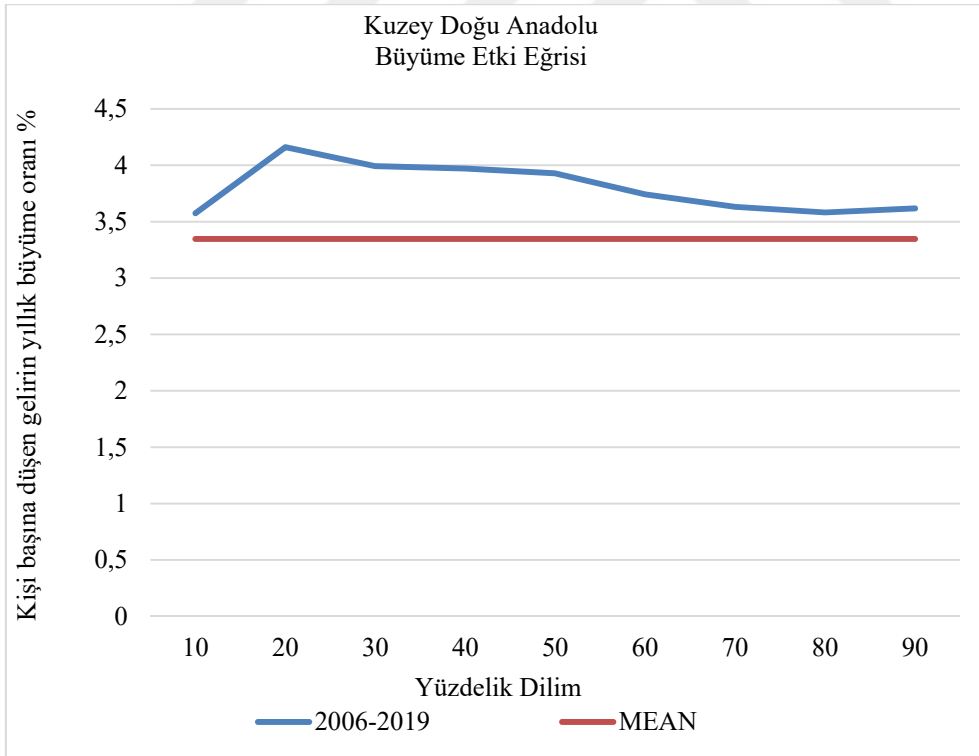
Şekil 105: Orta Anadolu büyüme etki eğrisi 2006-2019

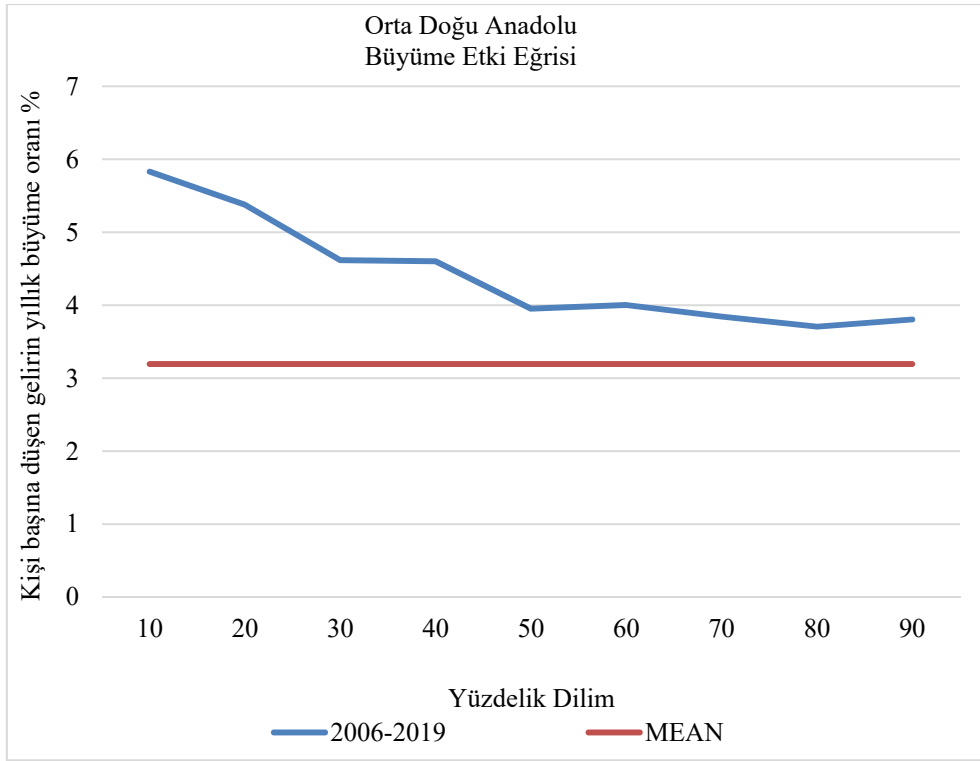
Şekil 106: Batı Karadeniz büyüme etki eğrisi 2006-2019

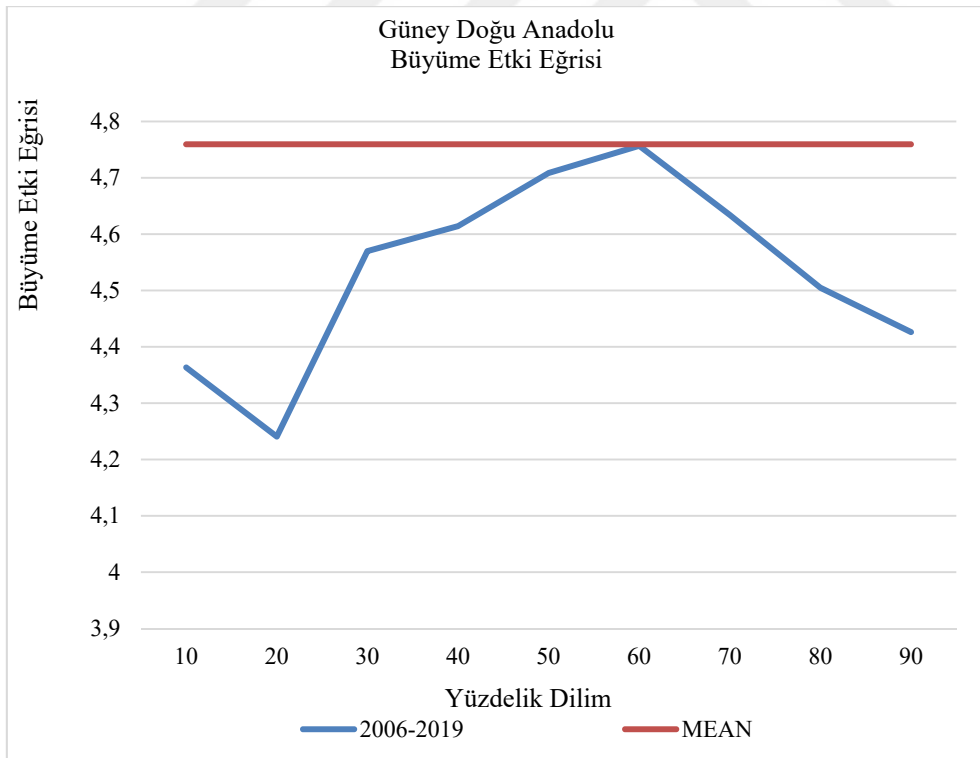
Şekil 107: Doğu Karadeniz büyüme etki eğrisi 2006-2019

Şekil 108: Kuzey Doğu Anadolu büyüme etki eğrisi 2006-2019

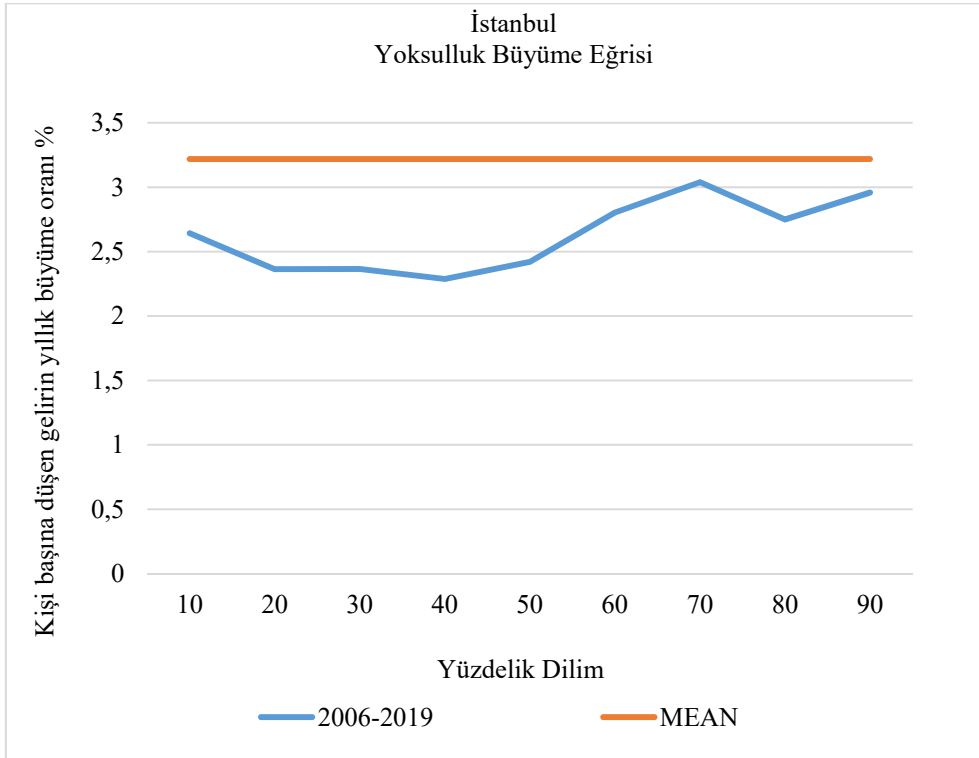

Şekil 109: Orta Doğu Anadolu büyüme etki eğrisi 2006-2019

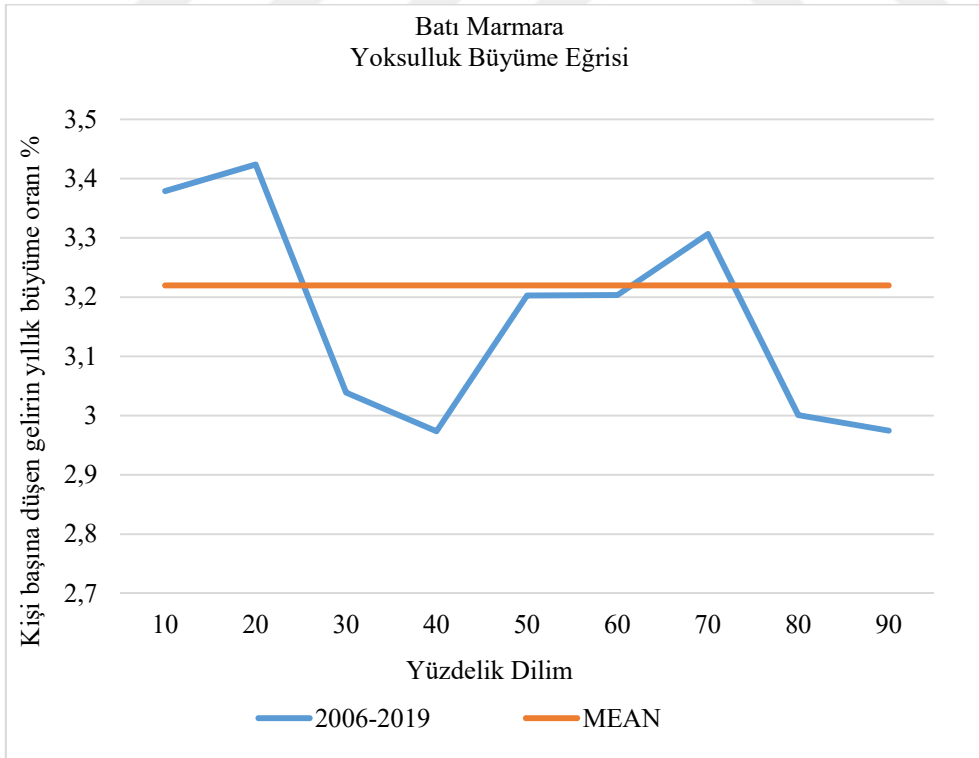

Şekil 110: Güney Doğu Anadolu büyüme etki eğrisi 2006-2019

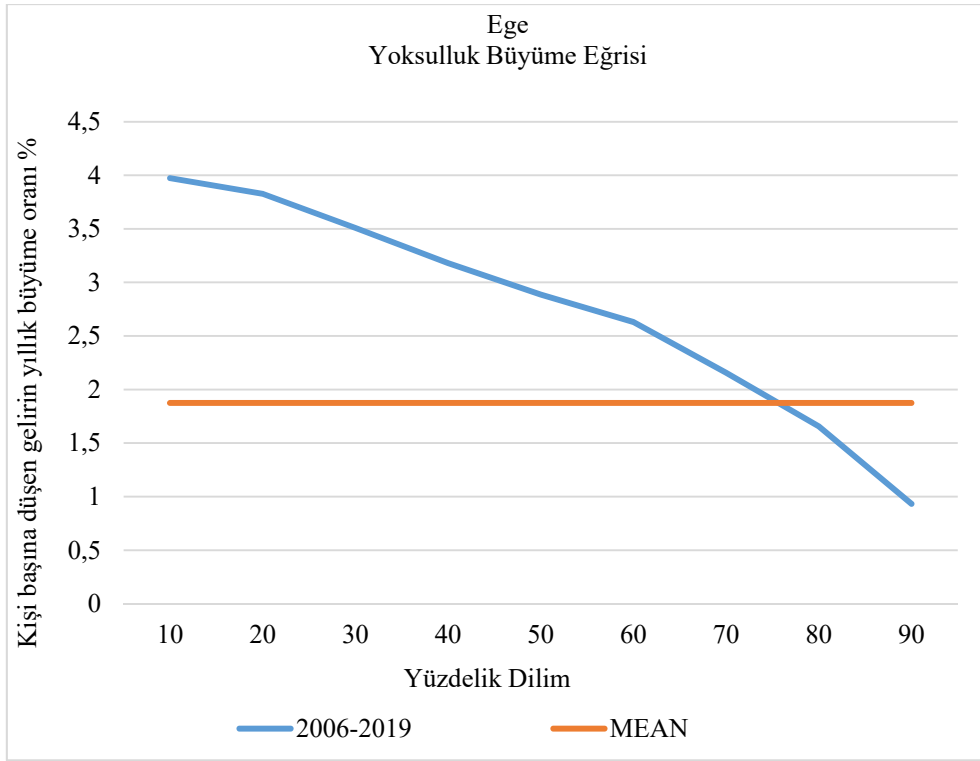
EK 4. Düzey 1 Uzun Dönem Yoksulluk Büyüme Eğrileri

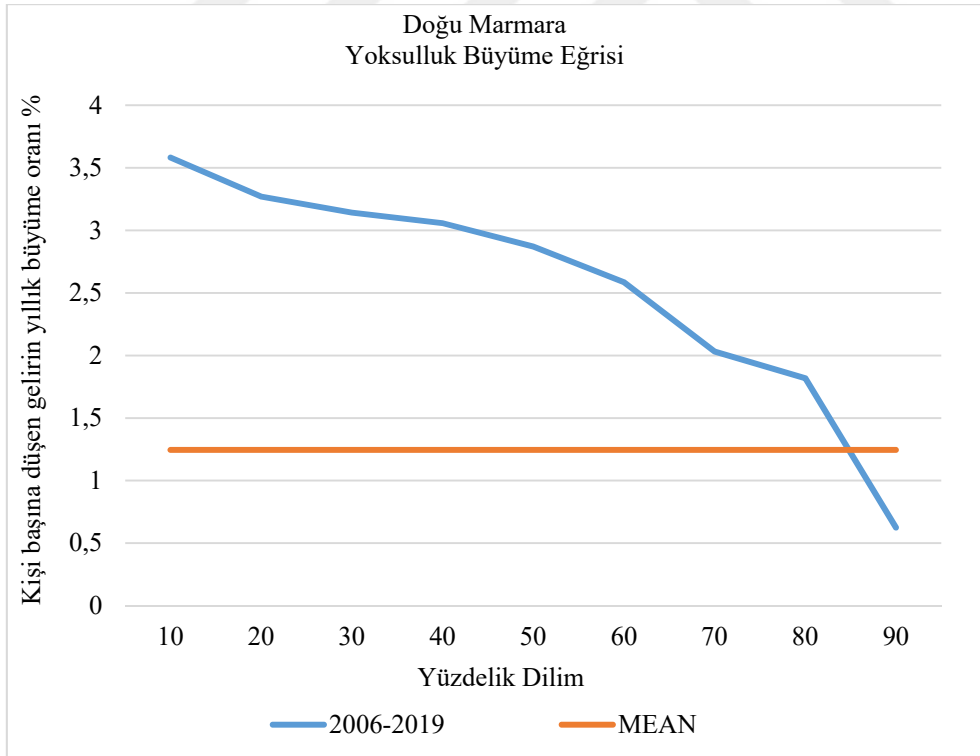
: İstanbul yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2019

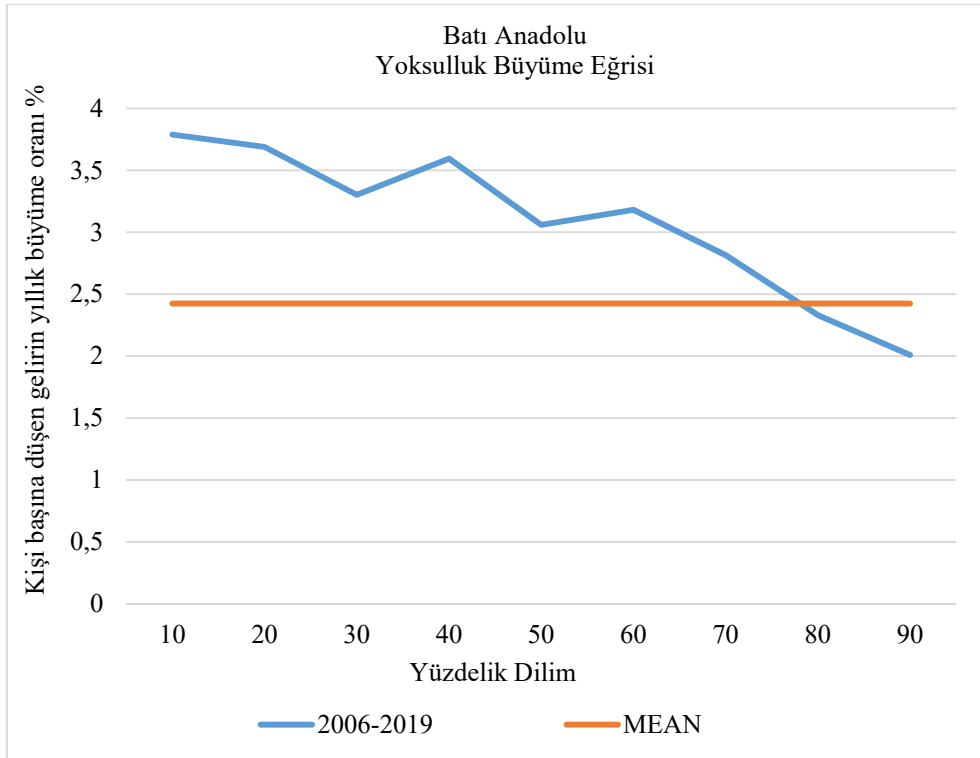
Şekil 111: Batı Marmara yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2019

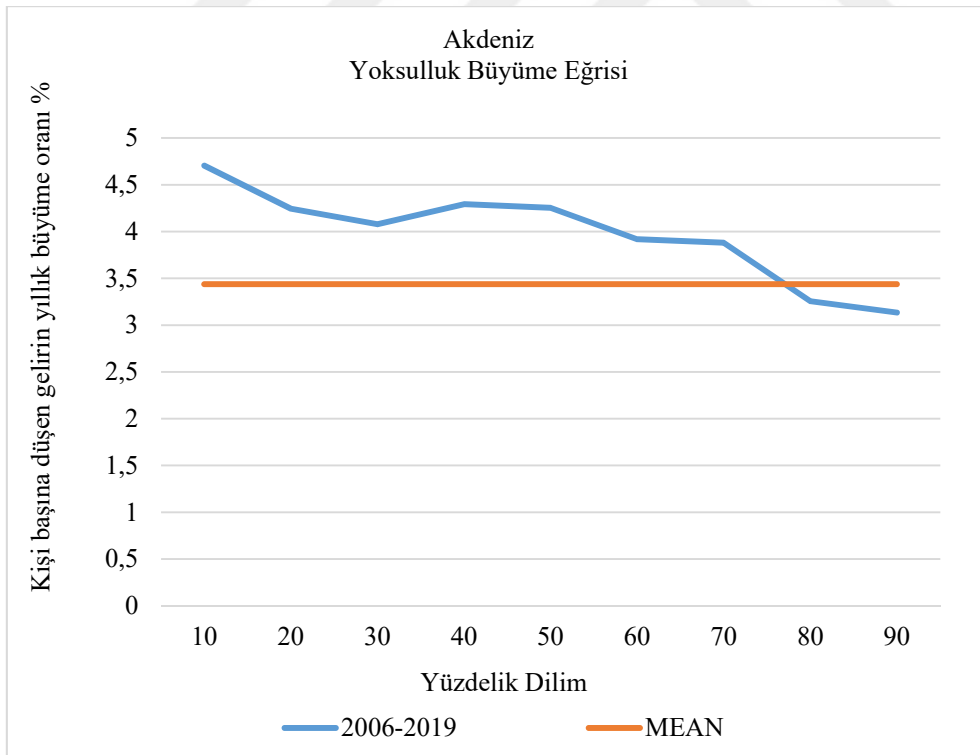
Şekil 112: Ege yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2019

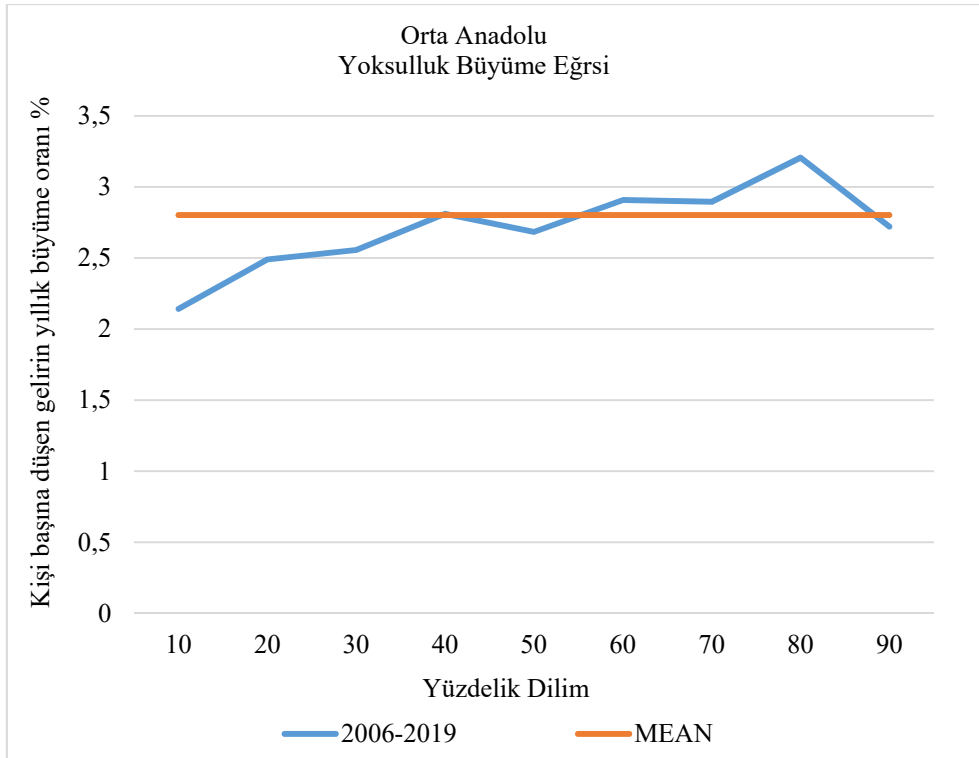
Şekil 113: Doğu Marmara yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2019

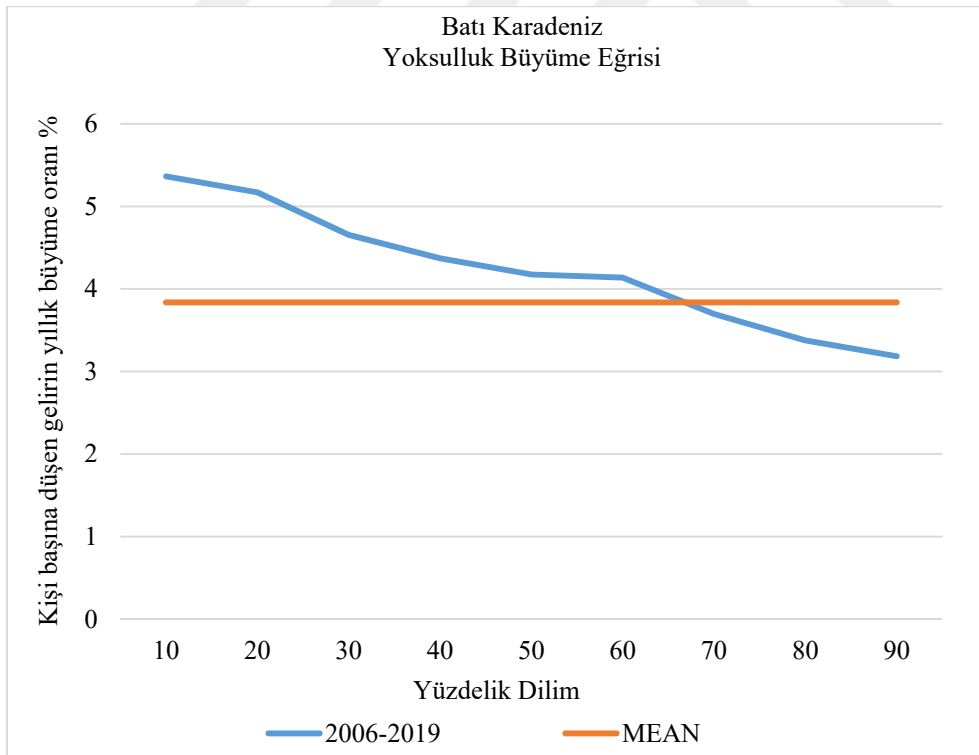
Şekil 114: Batı Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2019

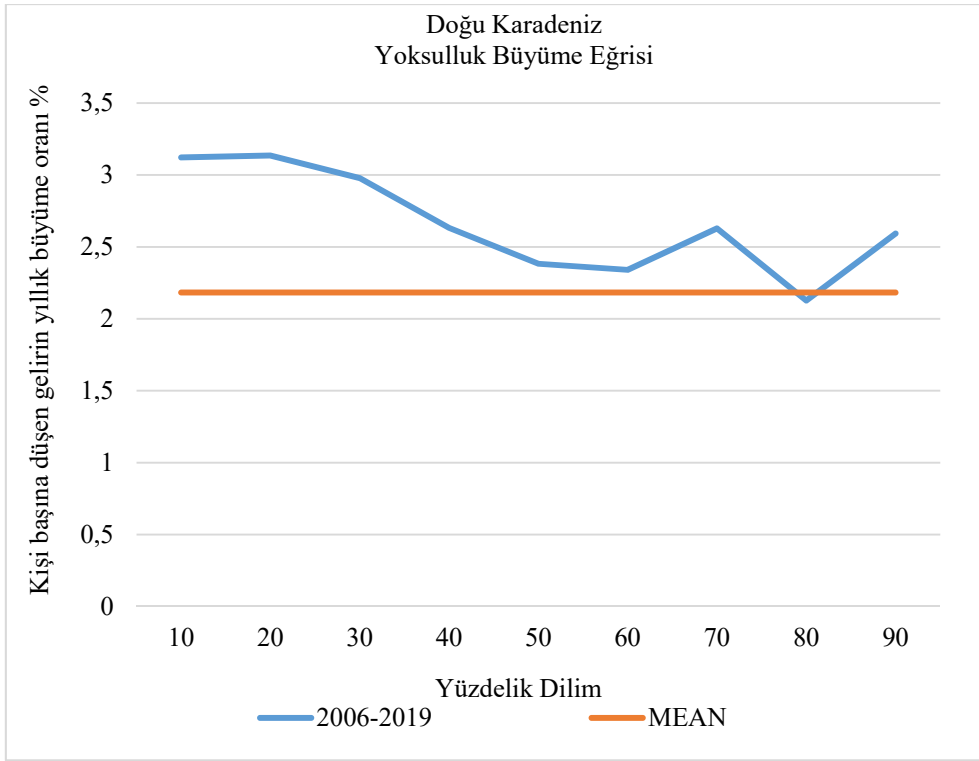
Şekil 115: Akdeniz yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2019

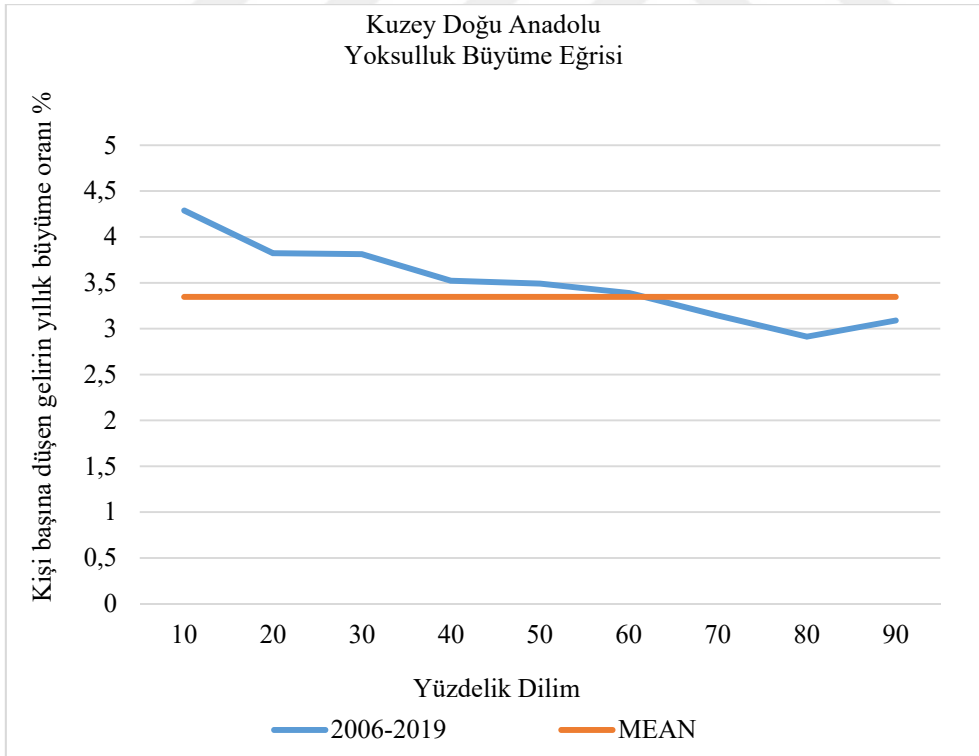
Şekil 116: Orta Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2019

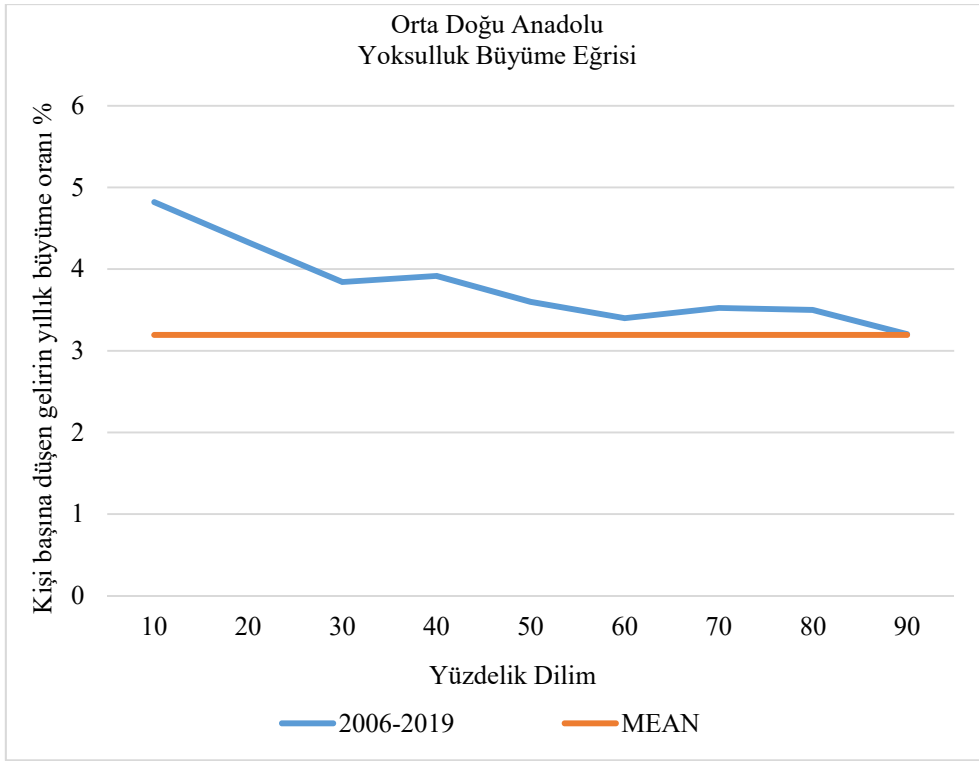
Şekil 117: Batı Karadeniz yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2019

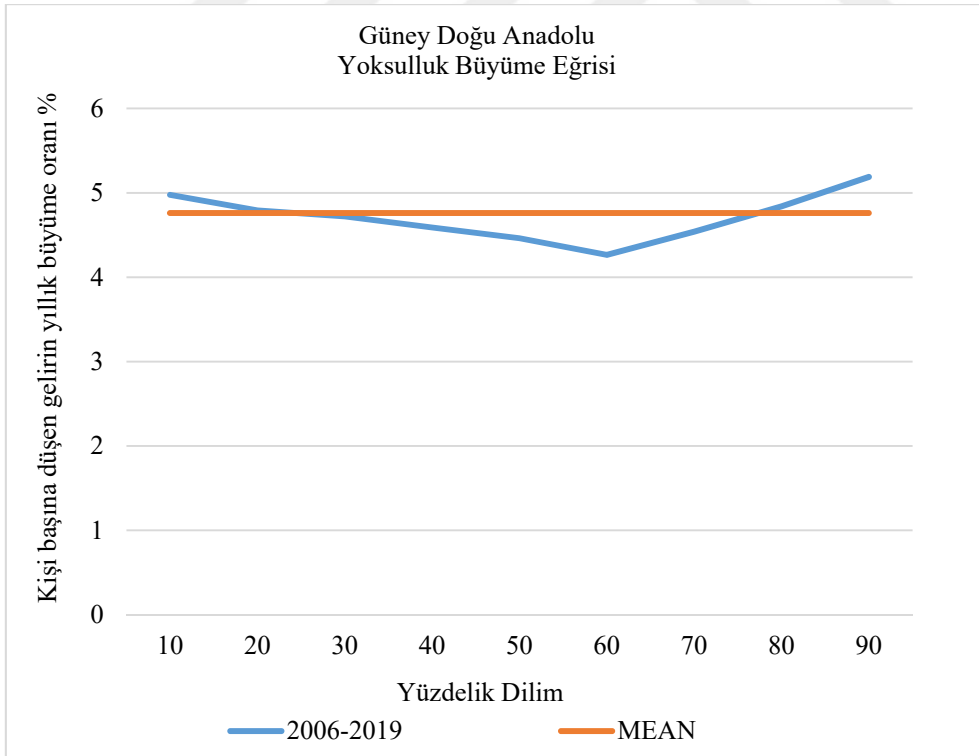
Şekil 118: Doğu Karadeniz yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2019

Şekil 119: Kuzey Doğu Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2019

Şekil 120: Orta Doğu Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2019

Şekil 121: Güney Doğu Anadolu yoksulluk büyüme eğrisi 2006-2019